

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

MATRAKÇI NASUH

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD

Sultan II. Bayezid'in Tarihi

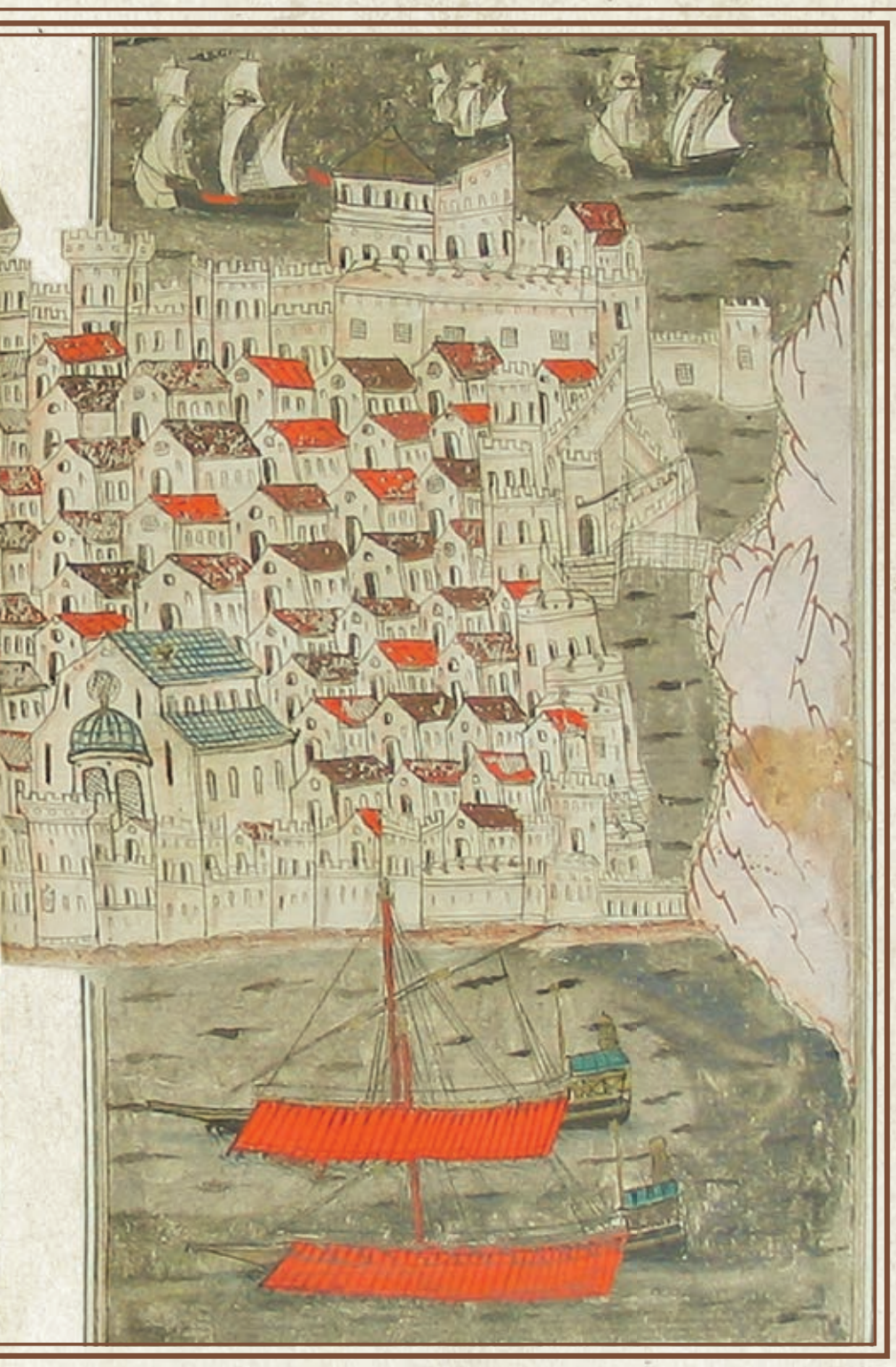
HAZIRLAYAN
Reha Bilge

KLASİK TÜRKÇE'DEN AKTARAN
Mertol Tulum

ARVANA

TÜRKİYE
TÜRKİYE VE OTOMOBİL KURUMU

TÜRKİYE
TURING VE OTOMOBİL KURUMU

MATRAKÇI NASUH
TARİH-İ SULTAN
BAYEZİD

Sultan II. Bayezid'in Tarihi

HAZIRLAYAN
Reha Bilge

KLASİK TÜRKÇEDEN AKTARAN
Mertol Tulum

Arvana Yayınları

Giza Yayıncılık ve Yapım ve İletişim Sanayi Ticaret Ltd.Şti.

Sertifika No: 11758

ISBN: 978-605-61684-4-4

ARVANA bir Giza Yayıncılık Markasıdır.

1.Baskı İstanbul, Eylül 2015

“Tarih-i Sultan Bayezid”

Matrakçı Nasuh

Hazırlayan Reha Bilge

Klasik Türkçe’den Aktaran Mertol Tulum

“T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü” izniyle, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü’ne ait olan Revan Yazması 1272 nolu eserin transkripsiyon ve tıpkıbasımı gerçekleştirilmiştir.

Kapak Minyatür : Sultan 2.Bayezid’in Levnî tarafından çizilmiş portresi Topkapı Sarayı Müzesi A.3109, 9A

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: arteast / www.arteastworks.com

Baskı: Pasifik Ofset

Sertifika No: 12027

Adres : Cihangir Mah. Güvercin Cad. No:3-1 Baha İş Merkezi A Blok Kat :2

34310 Haramidere-İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

www.pasifikofset.com.tr

Giza Yayıncılık Yapım ve İletişim Sanayi Ticaret Ltd.Şti.

Ali Sami Yen Sk. No: 2 Kat: 3 Muhaddisoğlu İş Hanı

34394 Gayrettepe-İstanbul

Tel: 0212 288 58 46 Faks: 0212 275 92 28

www.gizakitap.com

info@gizakitap.com

MATRAKÇI NASUH
TARİH-İ SULTAN
BAYEZİD
Sultan II. Bayezid'in Tarihi

HAZIRLAYAN
Reha Bilge
KLASİK TÜRKÇEDEN AKTARAN
Mertol Tulum

Reha BİLGE

Reha Bilge 1953 yılında Ankara’da doğdu. 1972 yılında Galatasaray Lisesi’nden mezun oldu. Daha sonra Viyana Üniversitesi’nin Siyasal Bilgiler bölümünü bitirdi. 2005–2007 yılları arasında Galatasaraylılar Derneği’nin başkanlığını yaptı. “Galatasaray Ödülü” Seçici Kurul Başkanlığı yaptı. Reha Bilge, çeşitli Galatasaray kuruluşlarıyla birlikte Galatasaray Spor Kulübü’nün de Divan üyesidir.

“Sur ve Sultan”, “Dervişler ve Sultanlar” gibi romanların yanında “Siyah Beyaz Arasında Türkiye ve Avrupa” adlı kitabı, Reha Bilge’nin yayınlanmış eserleri arasındadır.

“1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail” adlı eseri ise 2010 yılında yayınlanmış bir araştırmadır. “1514”, aynı zamanda Batı Asya coğrafyasında ortaya çıkan derin fay hatlarını ve günümüze uzanan sonuçlarını da analiz etmektedir.

Reha Bilge’nin, “II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji” adlı kitabı ise, II. Bayezid’in deniz üstünlükleri için verdiği sistematik mücadeleyi ele almaktadır. Bununla birlikte, kitapta, dönemin kültür ve sanat dünyası anlatılmakta, çağın Avrupa ve dünya siyasetine de yer verilmektedir. 2014 yılında ise başka yazarlarla birlikte, “TÜRKLER Uzun Bir Serüvenden Kısa Notlar” adlı ortak kitabı yayınlanmıştır. Reha Bilge’nin çok sayıda makalesi vardır.

Mertol TULUM

1940 yılında Ayvalık’ta doğdu. 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. 1968 yılında Dr. Phil. unvanını kazandı. 1989 yılında profesör oldu. İstanbul Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve tekrar İstanbul Üniversitesinde görev yaptı.

Türkiyat Araştırma Merkezi Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi’nin Türk Dili Bölümü Başkanlığı, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü gibi görevler de üstlenen Mertol Tulum, 1997 yılında kendi isteği üzerine emekli oldu.

Mertol Tulum, Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu aslî üyeliğine seçilmiş olup bu kurumda çeşitli kurullarda üye ve başkan olarak görev yapmıştır. Çalışmalarını Türkçe tarihî metinler üzerine yoğunlaştırmış bulunan Mertol Tulum’un araştırma, inceleme ve tenkit yazıları dışında yayımlanmış on yedi kitabı bulunmaktadır.

Mertol Tulum, “Sinan Paşa, *Tazarru’-nâme*,” “Nev’î-Dîvân (Tenkitli Basım)”, 3 ciltlik “Temel Türkçe Sözlük”, “Mühimme Defteri 90”, “Tarihî Metin Çalışmalarında Usul”, “III. Ahmed’in **Düğün Kitabı** (Sûr-nâme-i Vehbî)” gibi pek çok değerli esere imza atmıştır. Mertol Tulum’un bir başka yayını olan, Tursun Bey’in, “*Târîh-i Ebü’l-feth*” isimli eseri özel bir önem arz etmektedir. Ayrıca, Sinan Paşa’nın ünlü eseri “*Tazarru’-nâme*”, Mertol Tulum tarafından “*Yakarışlar Kitabı*” adıyla günümüz Türkçesine kazandırılmıştır. Ahmed Çelebi’nin “*Sergüzeşt ve Ravzatü’t-Tevhid*” başlıklı iki eserinin geniş özetleriyle birlikte çevri yazılı metinlerinin yayımı da Mertol Tulum tarafından gerçekleştirilmiştir.

MATRAKÇI NASUH

Matrakçı Nasuh, Türk kültür tarihinin üretken, üretken olduğu kadar da ilginç ve çok yönlü isimlerinden bir tanesidir. Çok yönlüdür çünkü, o bir ressam, bir tarih yazarı, bir matematikçidir. Aynı zamanda da adını taşıdığı “matrak” sporunda bir usta ve iyi bir silahşördür. Doğum tarihi bilinmemektedir.

Matrakçı Nasuh’un, II. Bayezid zamanında, Enderun’da eğitim gördüğü bilinmektedir. Fransız araştırmacı Dominique Halbout du Tanney, bu okulun “Galatasaray” olabileceğine işaret etmektedir. Matrakçı Nasuh da, yapıtlarını daha geç bir dönemde vermiş olsa bile, tıpkı Pîrî Reis gibi, II. Bayezid döneminde yaşanan büyük kültürel ortamın ve dinamizmin yetiştirdiği bir yaratıcı kişiliktir.

Matrakçı Nasuh’un, tartışma kabul etmeyen yazı ve resim yetenekleri yanında, iyi bir eğitim aldığı da kesindir. Çünkü kalem oynattığı tarih yazıcılığı ve kitap yazdığı matematik bilgisi, ancak iyi bir eğitimin sonucunda ürün vermeye uygundur.

Uzmanlar, Nasuh’un 1517 de kaleme aldığı matematik kitabında, rakamlar, pozitif tam sayılar, dört işlem gibi konuları işlediğini belirtmektedir. Ama ilginç olan, Nasuh’un ölçekler, miras, vergi ve benzeri konuları da ele almasıdır. Böyle bir tespit, Matrakçı Nasuh’un ülkenin yönetici kadrolarının ihtiyaçlarını yakından bildiğini ya da izlediğini göstermektedir.

Tarih, Matrakçı Nasuh’un yetenek ve bilgisini birlikte kullandığı ve başarılı olduğu bir alandır. Kanunî tahta geçtikten

sonra, ünlü tarihçi Taberî'nin -"Tarihür-resul ve'l mülk"- adlı kitabını Türkçeye çevirmiştir. Ama Matrakçı Nasuh, asıl kendi özgün yapıtlarıyla klasik Türk tarih yazıcıları arasındaki yerini almıştır.

Bu kitapta yeni Türkçe'ye aktarılan, minyatürlerle bezenmiş "Tarih-i Sultan Bayezid", Matrakçı Nasuh'un işte böyle bir eserdir. "Fetihnâme-i Karaboğdan", "Târîh-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstunibelgrad" gibi çalışmaları ise, Kanunî döneminin zaferlerine adanmıştır.

"Tarih-i Sultan Bayezid" örneğinde görüldüğü gibi, Matrakçı Nasuh eserlerini kendi çizgileriyle de süslemiştir. Nasuh, kitabında anlattığı, İnebahtı, Modon ve Koron gibi deniz savaşlarını, canlı bir şekilde resmetmiştir. Yine Nasuh'un, kendi çizimleriyle bezenen büyük bir eseri ise Irak seferini anlatır. Lakin Nasuh'un çizimleri süsleme değil, işlevsel çalışmalardır.

Kanunî Sultan Süleyman ile çıktığı Irak seferi, Nasuh'un bir büyük eserine esin vermiştir. "Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman" büyük bir görsel zenginlik sunmaktadır. İstanbul'dan Tebriz'e oradan Bağdat'a kadar, kentler, saraylar, türbeler, camiler ve binalar, bu yapıtta kayıt altına alınmıştır. Sanat tarihçisi Banu Mahir, haklı olarak, bu eserin, "Türk mimarlık tarihi açısından belgesel değer" taşıdığı görüşündedir.

Sanat, yazı ve matematik yanında, Matrakçı Nasuh'un çeşitli silah yarışlarına katıldığı ve üstün başarılar elde ettiği de bilinmektedir.

II.Bayezid döneminde yetişen Matrakçı Nasuh, Yavuz Selim ve Kanunî Sultan Süleyman dönemlerini yaşamış, 1564 yılında ölmüştür.

Matrakçı Nasuh'un, Türk kültür mirasının doruk noktalarından bir tanesi olduğuna kuşku yoktur.

Matrakçı Nusah'la İlgili Kaynaklar

+ Banu Mahir, Nasuh (Matrakçı), Osmanlılar Ansiklopedisi, C.2 , s.350-351, YKY, İstanbul 2008

+ Dominique Halbout du Tanney, İstanbul Vu Par Matrakçı, Dost Yayınları, Ankara 1993

+ Hüseyin Gazi Yurdaydın, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1976

+ Hüseyin Gazi Yurdaydın, Matrakçı Nasûh, A.Ü.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1963

+ Hüseyin Gazi Yurdaydın, Matrakçı Nasuh, İslâm Ansiklopedisi, C.28, s.143,144,145 Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003

+ İhsan Fazlıoğlu, Matrakçı Nasuh – Matematikçiliği, Osmanlılar Ansiklopedisi, C.2, s.351, YKY, İstanbul 2008

MATRAKÇI NASUH
TARİH-İ SULTAN
BAYEZİD
Sultan II. Bayezid'in Tarihi

HAZIRLAYAN
Reha Bilge
KLASİK TÜRKÇEDEN AKTARAN
Mertol Tulum

İÇİNDEKİLER

Takdim	Dr. Bülent Katkak	15
Sunuş	Beste Gürsu	17
Önsöz	Reha Bilge	19
“Tarih-i Sultan Bayezid”, Matrakçı Nasuh ve II.Bayezid Üzerine	Reha Bilge	22
“Tarih-i Sultan Bayezid” ve Eser Hakkında Bir Değerlendirme	Mertol Tulum	40
“Tarih-i Sultan Bayezid” Yeni Türkçe Metin	Matrakçı Nasuh	49
Açıklamalar		135
Minyatürler		153
“Tarih-i Sultan Bayezid” Çevri Yazı	Matrakçı Nasuh	167
“Tarih-i Sultan Bayezid” Tıpkı Basım	Matrakçı Nasuh	252
Topkapı Sarayı Revan Yazması No 1272		

TAKDİM

Ülkemizin kültürüne, turizmine, eğitimine ve sporuna yapmış olduğu örnek hizmetlerle adı her zaman ilklerle anılan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, günümüzde en büyük önceliğini; kültürel mirasımızın korunması, yaşatılması, anlaşılması ve ulaşılır olmasına yönelik faaliyetlere vermektedir.

Turing; tarihini, geçmişini bilmeyen bir toplum, geleceğini de inşa edemez fikrinden yola çıkarak, ölümünün 450. yılında UNESCO 2014-2015 anma ve kutlama yıl dönümleri kapsamında yad edilen; mana ve marifet sahibi Matrakçı Nasuh'un kaleme aldığı, Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonunda yer alan Revan Yazması, 1272 nolu “Tarih-i Sultan Bayezid” adlı eseri, tıpkıbasım ve günümüz Türkçesiyle bir arada, siz değerli okuyucularımıza sunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş döneminin; sosyal, siyasi, coğrafi özelliklerinin eşsiz minyatür ve kıymetli bilgilerle donatıldığı bu eserin, herkes tarafından anlaşılabilir olması ve kaynak kitap olarak değerlendirilmesi, en büyük temennimiz.

Tıpkı Matrakçı'nın dediği gibi “Her şey zamanla unutulup gider, ancak gönülde ve dilde olan şeyler unutulmaz”. Bizim de dileğimiz; tarihe ışık tutan tüm değerli eserlerin ve onlara hayat veren şahsiyetlerin unutulmaması, tekrar tekrar hatırlanması...

Saygılarımla.

Dr. Bülent KATKAK

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu

Yönetim Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde, İKASD İstanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği tarafından hazırlanan “16. Yüzyıl dâhisi Matrakçı Nasuh” projesi, üç kıta, dokuz ülke ve on şehirde gerçekleştirilecektir.

Ölümünün 450. yılında UNESCO tarafından “Anma ve Kutlama Yılı Dönümleri” kapsamına alınan Matrakçı Nasuh (Nasuh bin Karagöz bin Abdullah el-Bosnavi) her ne kadar Kanuni Sultan Süleyman döneminde şair, felsefeci, sanatçı ve matematikçi gibi vasıfları ile anımsansa da, II.Sultan Bayezid hakkında yazdığı bu değerli eser ile Osmanlı Devleti içerisindeki siyasi kimliği de anlaşılmaktadır.

“16 yüzyıl dahisi Matrakçı Nasuh” projesi güzergahında hediye edilmek üzere hazırlanan, Matrakçı Nasuh'un “Tarih-i Sultan Bayezid” eserini, klasik Türkçeden yeni Türkçeye aktaran Sayın Mertol Tulum'a, yayına hazırlayan ARVANA Yayınları, Giza Yayıncılık Ltd. ile Sayın Reha Bilge'ye, Topkapı Sarayı Revan yazmalarındaki özgün baskı hali ile tıpkı basımını sağlayan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Başkanı Sayın Bülent Katkık'a ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'na kattıkları değerlerden dolayı en derin teşekkürlerimizi sunarız.

Beste GÜRSU

Yönetim Kurulu Başkanı

İKASD İstanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği

ÖNSÖZ

Matrakçı Nasuh'un yazmış olduğu “Tarih-i Sultan Bayezid” bir II. Bayezid anlatısıdır. İyi bir anlatı için iyi bir öykü gereklidir ve II.Bayezid iyi bir öykünün sahibidir. Onun, “Tarih-i Sultan Bayezid” başlıklı eserde ve dolayısıyla bu çalışmada anlatılan öyküsü, bir devlet adamının inişli çıkışlı siyaset yaşantısından canlı bir kesittir.

II. Bayezid'in, dıştan bakıldığı zaman sakin ve heyecansız görünen ruh dünyası pek çok fırtınayla sarsılmıştır. Mutlu anları yok değildir, ama bir dolu dramatik gerilim ve duygusal kırılma yaşamıştır. Kardeşi Şehzade Cem'in onu bir ömür boyu kuşatan gölgesi; maruz kaldığı suikast girişimi; büyük oğullarının erken ölümü; geriye kalan üç oğlu Ahmet, Korkut ve Yavuz Selim arasında başlayan taht kavgaları; küçük oğlu Yavuz Selim'in kendisine karşı isyan etmesi; taht için seçilmiş ve sevdiği oğlu Ahmet'in iktidar oyununda devre dışı kalması, siyaset oyununun bir insan yazgısıyla iç içe girdiği anlardır.

İstanbul'u ve Türkiye'yi kasıp kavuran 1509 büyük depremi ise II.Bayezid devrinde ayrı bir fasıldır.

Türk hat sanatının kurucularından Hamdullah'ın değerini bilip, Amasya'dan İstanbul'a davet edecek kadar ince zevkli; Türk veya Uzun Firdevsî'yi kitap yazması için teşvik edecek veya Ali Şir Nevaî'nin şiirlerini okuyacak kadar kültürlü; kullandığı yayları kendisi yapacak kadar el işlerinde usta; Nasuh'un eserinde değinildiği gibi, yenilmez Venedik donanmasına karşı kafa tutup, onu alt edecek kadar cüretli; Galatasaray okulunu

kuracak kadar uzak görüşlü; Çorlu'daki savaşta yendiği oğlu Yavuz Selim'in peşini koyuverecek kadar, belki bezgin, belki hoşgörülü, belki yorgun ve kalbi yaralı bir adamdır II. Bayezid. Annesi, kızları, damatları ve Amasyalı gençlik arkadaşlarından oluşan bir çemberin içerisinde, II.Bayezid herhalde mutludur ve kendisini güvende hissetmektedir. Kadınların varlığından hoşlandığı bellidir. Çağatay Uluçay'ın, Topkapı Sarayı arşivinden bularak yayınladığı mektuplar bunu yansıtmaktadır. Annesi, kızı, büyük halası Selçuk Hatun, o mektuplardaki kadınlar, belli birer kişilik yansıtmakta, taleplerini II.Bayezid'e özgürce iletmektedirler.

“Tarih-i Sultan Bayezid”, ne yazık ki, II.Bayezid'in öyküsünün sadece bir tarafını anlatmaktadır. Ama Türk siyaset ve denizcilik tarihi bakımından büyük önem taşıyan bir eserdir. Eseri, klasik Türkçe'den yeni Türkçeye, değerli bilim adamı Mertol Tulum aktarmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında Sayın Mertol Tulum ile birlikte çalışmak zengin bir tecrübe oldu. Titiz çalışması için kendisine teşekkürü borç bilmekteyim. Süleymaniye Kütüphanesi'nin eski müdürü, Sayın Muammer Ülker ise en başından itibaren, bu kitabın hazırlanması için değerli tavsiyelerini ve dostluğunu hiç esirgemedi. Dolayısıyla ona, desteği için teşekkür borçluyum. Yıllar önce Matrakçı Nasuh'a dikkatimi çeken değerli Abdülkadir Günyaz'a da burada teşekkür ediyorum.

Hiç kuşku yok ki daha önceki yayın Türk tarih yazıcılığı araştırmalarına ciddi bir katkı olmuştu. Şimdi Matrakçı Nasuh'un eserinin tıpkı basımla birlikte bilim dünyasına ve okura kavuşması mutluluk vericidir. Kitap ilk yayından farklı

olarak Topkapı Sarayı Revan yazmalarındaki özgün halinin basımını da kapsamaktadır. Dolayısıyla kitabın bilgi ve bilimsel değeri pekişmektedir.

İKASD İstanbul Kùltürlerarası Sanat Diyalogları Derneği tarafından projelendirilen “16.yy dahisi Matrakçı Nasuh” projesi kapsamında, böyle bir eserin uluslararası platformlara ulaşmasını ve kitabın yeniden yayınlanmasını sağlayan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu’na, yayın izinini veren Topkapı Sarayı yönetimine ve ayrıca emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Kitap, sadece bugüne kadar çok ihmal edilen II.Bayezid’in iktidar serüveni yahut Türk denizcilik tarihi açısından önemli değildir. Eser, klasik Türk kùltür tarihinin Kaşgarlı Mahmud, Yunus Emre, Mimar Sinan, Evliya Çelebi, Pirî Reis gibi evrensel isimleri arasında yer alan, dünya kùltürü açısından önemi giderek ortaya çıkacak olan Matrakçı Nasuh’un da anlaşılması ve araştırılması bakımından önem taşımaktadır. Çünkü II.Bayezid ve döneminin araştırılması konusundaki ciddî boşluk Matrakçı Nasuh açısından da geçerlidir. Bu kitabın II.Bayezid ve Matrakçı Nasuh çalışmalarında yeni adımlara ve yeni araştırmalara yol açmasını diliyorum.

Reha BİLGE

Nisan 2015

“TARİH-İ SULTAN BAYEZİD”, MATRAKÇI NASUH VE II.BAYEZİD ÜZERİNE

Reha Bilge

Matrakçı Nasuh’un yazdığı kabul edilen “Sultan II. Bayezid’in Tarihi”, yani “Tarih-i Sultan Bayezid”¹, bu kitabın ana metnidir. Matrakçı Nasuh, bir yazar ve bir ressamdır. Aynı zamanda da, lâkabını aldığı matrak sporunda usta bir oyuncudur.² Karşımızdaki insan, çok yönlü bir kişidir ve geriye bıraktığı eserleriyle, klasik Türk kültür mirasının ölümsüz isimleri arasında yerini almaktadır.

Kaşgarlı Mahmut, Evliya Çelebi, Mimar Sinan veya Pirî Reis gibi, hiç şüphe yok ki, Matrakçı Nasuh da, klasik Türk kültürünün dünya kültür mirasıyla bir kesişme noktası; onlarla birlikte, evrensel uygarlığın vazgeçilmez temel yapı taşlarından biridir.

Matrakçı Nasuh’un yolu, henüz çok küçük yaşlarda, Sultan II. Bayezid ile karşılaşmış olmalıdır. “Tarih-i Sultan Bayezid” kitabının ana kahramanı II. Bayezid, 1481 yılında tahta geçtikten sonra, “Galatasarayı” okulunu kurmuştur. Araştırmacılar, Matrakçı Nasuh’un, “Galatasarayı” okulunun ilk öğrencileri arasında yer aldığını tahmin etmektedir.³

Okul, İmparatorluğun kurumsal alt yapısını tesis etmek için II.Bayezid’in başlattığı atılımların bir ürünüdür. Bu uzak görüşlü ve benim değişimle, gölgede kalmış hükümdarın, İmparatorluğun omurgasını teşkil edecek insan malzemesini yetiştirmek amacıyla Galatasarayı kurduğu, rahatlıkla söylenebilir.⁴

Burası bir ocak olacak ve sadece yönetici kadrolar değil, “sanat erbabı” da yetiştirilecektir. Nihayetinde, şu ocak veya bu ocak olması da fark etmeyecektir, çünkü kesin olan, Türk kültür tarihinin, II. Bayezid döneminde yaşadığı büyük patlamanın ve egemen atmosferin, Matrakçı Nasuh’u kucaklaması, eğitmesi, etkilemesi ve biçimlendirmesidir.

Matrakçı Nasuh’un eseri olduğu kabul edilen “Tarih-i Sultan Bayezid” yayını entelektüel birikim, evrensel kültür mirası ve akademik çalışmalar açısından, kuşkusuz büyük bir eksiği kapatmakta; elimizdeki bu kitap, değerli bilim adamı Mertol Tulum’un titiz aktarımıyla ciddi bir boşluğu doldurmaktadır.

“Tarih-i Sultan Bayezid” ile ilgili ilk bilgileri, hakkındaki pek çok şey gibi, Hüseyin G.Yurdaydın’ın “Matrakçı Nasuh” isimli araştırmasında ayırdığı kısa bir bölümden öğrenmekteyiz. Yurdaydın, Topkapı Sarayı Revan yazmaları arasında bulunan bu eseri, Matrakçı Nasuh’un öbür yapıtlarının üslub ve düşünce özellikleriyle karşılaştırmakta, benzerlikleri ortaya koymaktadır. Fakat bu çalışma maalesef kısa bir bölümden ibarettir.⁵

“Tarih-i Sultan Bayezid”, yeni Türkçesiyle ilk kez 2012’de, II. Bayezid’in 500.ölüm yıldönümünde tarafımızdan yayınlanmış ve yeniden gün ışığına çıkmıştır. Dolayısıyla, 500 yıl sonra, bize II. Bayezid’i gündeme getirmek, onun hakkında düşünmek, tartışmak ve yeniden değerlendirmek fırsatını vermiştir ve halen de vermektedir.

Kitap, II. Bayezid ve döneminin önemini sürekli vurgulayan, içine itildiği koyu gölgelikten açığa çıkartılmasına çaba gösteren bu satırların yazarı için, ayrı bir mutluluk kaynağı olmuştur. Çünkü, yine bu satırların yazarı, Türk toplumu olarak, II. Bayezid’e çok şey borçlu olduğumuzu, yaptığı çalışmaların sonucunda görmüştür. II. Bayezid’in özel saygı hak eden bir devlet adamı olduğuna şüphe yoktur.

Daha da önemlisi, yine bu satırların yazarı, onun, yani II. Bayezid’in garip bir yalnızlığa mahkûm edilip, tarihî bir haksızlığa maruz kaldığına, gölgede bırakıldığına inanmıştır. Bu “Tarih-i Sultan Bayezid” yayınıyla birlikte, umalım ki, II. Bayezid’e yapılan haksızlığın giderildiği, onun öneminin giderek daha fazla anlaşıldığı, yüksek bir itibar kazandığı bir süreçte yeni bir adım daha olsun.

Gerçi, sıra Osmanlı hanedanı içindeki iktidar mücadelesine geldiği zaman, Matrakçı Nasuh’un eseri de bu haksızlıktan pek muaf değildir. Çünkü Nasuh, gününün siyasî koşullarına göre taraf tutmaktadır. Daha doğrusu, kendisini, II. Bayezid sonrasının siyasal gelişmelerine ve iktidar odaklarına göre konumlandırmaktadır. Bu noktada, Matrakçı Nasuh’un duruşu, Yavuz Selim’i övmek ve yüceltmek üzere geliştirilmiş “Selimnameler” ile aynı hizadadır.

Ona göre Şehzade Ahmet neredeyse beceriksizdir; Şehzade Korkut’u gözü görmez; Yavuz Selim’i yüceltir. Konu, taht kavgaları sürecindeki II. Bayezid olunca, “Tarih-i Sultan Bayezid’in” yazarı, bilinen ve standart eleştiri dağarcığına yönelmekte; ama sıra deniz savaşlarına gelince, bizi doğru bir

yoldan götürmektedir. Onun için, “Tarih-i Sultan Bayezid” bir tarih metni olduğu kadar da taraflı bir siyaset metnidir. Ama bu, metnin ne önemini ne de ciddiyetini azaltmaktadır. Tam tersine, yazının başında da belirtildiği gibi, II. Bayezid’i yeniden tartışmak ve üzerinde düşünmek için bir fırsat sunmaktadır.

Hemen burada belirtmeliyiz ki, II.Bayezid konusu yalın bir tarih konusu değildir. Çok boyutlu bir alandır. II.Bayezid dönemini tam anlamıyla kavramak için, küresel tarih, Portekiz ve İspanya’nın denizlerdeki engin yayılması, Endülüs’te, Müslüman ve Yahudilerin kırma ve soykırma maruz kalması, Alman Habsburg İmparatorluğunun kurumlaşma evreleri, büyük Macar Kralı Mattyas Korvinus’un Almanlara karşı zorlu mücadelesi ve Şah İsmail’in ortaya çıkışı gibi pek çok unsurla birlikte düşünmek ve analiz etmek gerekmektedir. Buna, II. Bayezid’in kültür, tarih yazımı ve bayındırlık alanındaki katkı ve rolünü de eklemek ve öyle değerlendirmek bir zorunluluktur.

“Tarih-i Sultan Bayezid” ,metin olarak,tarihçiler için temel bir kaynaktır. İçindeki zengin malzemeyle, Türk dili ve edebiyatı araştırmacıları için de, yine temel bir kaynaktır. Siyaset bilimcileri içinse, iktidar ve söylem ilişkisini analiz etmek için harika bir metindir. Çünkü, yaşadığı zamanın diliyle, taraf tutan bir söylem ustaca nasıl kullanılmaktadır, Matrakçı Nasuh bunun güzel bir örneğini vermektedir.

Klasik Türk sanatlarıyla ilgilenenler ve sanat tarihçileri içinse, “Tarih-i Sultan Bayezid”, içerdiği minyatürler ve

görsel malzeme nedeniyle, merak uyandırıcıdır. Eserdeki minyatürler II. Bayezid'in, İnebahtı, Modon ve Koron deniz savaşlarını resmetmektedir. Görsel unsurun deniz savaşları üzerinde odaklanması herhalde bir rastlantı değildir. Hattâ, bunun bilinçli bir tercih olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü, tam da bu husus, yani deniz, denizlere dayalı bir strateji ve donanma, II. Bayezid'in ayırıcı özelliklerinin başında gelir. Matrakçı Nasuh'un kitabı, içindeki güzel resimlerle sanki, II. Bayezid'in denizlerde üstünlük kurmak yolunda gösterdiği inatçı çabayı simgelemektedir.

Söylemi İyi Okumak

Gerçekleri kendi yorumuyla anlatırken “Tarih-i Sultan Bayezid'in” yazarı Matrakçı Nasuh'un söylemi çok gerçekçidir. Onun bu gerçekçiliği sözcük ustalıkları arasından hemen görünür. Çünkü bütün değerlendirmesi “reel politika” üzerine kuruludur. Kazananın zaten belli olduğu, kendisi açısından belki bir vicdanî muhasebe gerektirecek olan, II. Bayezid ile kardeşi Cem arasındaki iktidar mücadelesinin üzerinde fazla oylanmaz:

“dönüşünü gözleyen ve gündüz ve gece yapraklarındaki hüküm kurallarını çıkaran astrologlar ‘padişah olur’ diye (Şehzade Cem için) hükme varmışlar, bu sonuca işaret etmişlerdi. İşaret ettikleri sonuç gerçekleşti; ancak devlet gücü, saltanat erki ve halife olmanın sorumluluğu düşünceli davranmayı gerektirmekteydi. O, zarar vermekte ayak diredi.”⁶

diyerek, kalemini iğne gibi saplamayı bilir. Kendi yaşam felsefesi ve siyasal duruşu ile, II. Bayezid'e nerede destek

vermesi gerektiğini de pek iyi bilmektedir. Eserin daha hemen başlarından itibaren, II. Bayezid'in stratejik açıdan önem taşıyan üç seferi üzerine odaklanır. Önce Kili ve Akkerman seferini anlatır. Ardından, II. Bayezid'in Memluklar'a karşı verdiği Çukurova mücadelesini anlatır. Anlatı, daha sonra, İnebahtı, Modon ve Koron gibi birbirini tamamlayan üç deniz harekâtı üzerinde yoğunlaşır.

II. Bayezid'in denizlere yönelik stratejisini, azmini ve mücadelesini anmak için üzerinde durulması gereken noktalar tam da burasıdır. Burası yazarımız Matrakçı Nasuh açısından da güvenli sulardır. Çünkü bunlar, "taht savaşları" veya II. Bayezid ile oğlu Yavuz Selim arasındaki çatışmanın getirdiği sorunsalın dışındadır. Yani, Osmanlı hanedanı içi değil, devletin dış çatışmalarıdır. Onları işlerken Matrakçı Nasuh'un kendini rahat hissetmesi olağandır.

Öte yandan, hemen kısaca belirtmek gerekir ki, Kili ve Akkerman seferi, Çukurova seferi ve ardından İnebahtı, Modon ve Koron'u kapsayan kara ve deniz seferi, plansız veya rastgele kararların sonucu değildir. Ortada bir rastlantı yoktur. Tam tersine, incelendiği zaman her üç seferin de aynı mantık zincirinin halkaları olduğu görülür. Arkalarında bütünlükçü bir strateji yatmaktadır ve II. Bayezid'in rakipsiz olduğu bir alandır.

Matrakçı Nasuh da, başta Uzun Firdevsî veya öteki adıyla Türk Firdevsîsi olmak üzere, Oruç Bey, Kemal Paşazade ya da Pîrî Reis gibi yazarlarla birlikte, II. Bayezid'in deniz üstünlükleri yaratmaktaki başarısını doğru değerlendirmiştir.

Fakat, aynı sezgiyi ve değerlendirmeyi Şehzade Korkut için yapabildiğini söylemek, Matrakçı Nasuh için mümkün değildir. Şehzade Korkut'un Türk denizciliğinin oluşmasındaki rolüne veya öbür katkılarına değinmez.⁷ Oysa, yazarımızdan daha önce yazmış olanlar, örneğin Türk Firdevsîsi, Şehzade Korkut'un adını ve başarılarını pek iyi anlatmaktadır. Yani, Matrakçı Nasuh gibi, zamanının üst düzey bir entelektüelinin bunları bilmemesi olanaksızdır.

II. Bayezid'in damadı ve değerli devlet adamı Hersekoğlu Ahmet Paşa konusunda da, Matrakçı Nasuh'un sempati ifadelerine pek tanık olmayız.⁸

Bütün bu tespitler, elbette ki ancak, Matrakçı Nasuh'un tuttuğu tavırla ilgilidir. Şehzade Korkut, Yavuz Selim'in tahta geçmesiyle hayatını kaybetmiştir. Hersekoğlu ise, Yavuz Selim'in asıl siyasî rakibi olan Şehzade Ahmet'i desteklemiştir.

Kısa Bir Yorum ve Kaynaklar Üzerine

II. Bayezid, büyük bir İmparatorluğun kurucusu olan Fatih Sultan Mehmet'in, 1447 yılında Dimetoka'da doğmuş ikinci oğludur. Gençlik yıllarını, bir kültür kenti diyebileceğimiz Amasya'da geçirmiş, orada şehzadelik yapmıştır. 1481 yılında tahta çıkmış, 1512 yılında, bir darbe ile tahttan indirilmiş ve aynı yıl ölmüştür.

Onun etkisi bu üç satırlık öz geçmişin çok ötesindedir. II. Bayezid, donanmanın, denizcilerin, denizlerdeki stratejik üstünlük mücadelesinin hükümdarıdır. Ama aynı zamanda da kültürel atılımların, bayındırlığın ve kentleşmenin hükümdarıdır.

II. Bayezid tarafından kurulan Galatasaray okulu, Edirne külliyesi ve Galata Mevlevihanesi bir bakıma geçmiş birikimin billurlaşmasıdır ve onun izlerini taşır. Her üç kurum da birer başarı öyküsüdür. İmparatorluk ve Cumhuriyet döneminde süren etkiler yaratmışlardır.

Tarih, kurucuları öldükten bir süre sonra dağılan devlet ve imparatorluk örnekleriyle doludur. İşte tam bu noktada, II. Bayezid tarihsel bir rol oynamıştır. Kurumlaşma çabaları, diplomatik sezgisi, deniz üstünlükleri, donanmaya gösterdiği özen, kentleşme hamleleri, bayındırlık ve ticaret altyapısı, yasal düzenlemeler ile II. Bayezid, çok hızlı büyümüş bir İmparatorluğu sağlam bir zemine oturtmuştur. Bu maddî çerçeve, II. Bayezid zamanında, İmparatorluğun yaşaması için şart olan bir kültür-sanat ortamıyla ve en önemlisi ortak bir tarih bilinciyle donanmıştır.

Tarih merakı, yine aynı dönemde, pek çok kalem tarafından yazıya dökülmüştür ve bunun arkasında II. Bayezid'in desteği vardır. Türk tarih yazıcılığının büyük bir aşama yaptığı, klasik isimlerin ürün verdiği yıllardır bunlar. Aşıkpaşazade, Neşrî, Tursun Bey, Oruç Bey, Türk Firdevsîsi, Tarihçi Kemal, Kemal Paşazade, Behiştî hemen akla gelen isimlerdir. Buna yazdığı “Fetihname” nedeniyle Tacizade Cafer’i de eklemeliyiz. Ana konusu denizler üstüne olmakla beraber, tarih yazıcılığı açısından da eşsiz bir eserin sahibi olan Pîrî Reis’i de listeye mutlaka eklemek şarttır. Her ne kadar eserini daha sonra tamamlasa da, Pîrî, II. Bayezid döneminde yetişmiş; denizciliği onun kaptanı ve kendi amcası Kemal Reis’in yanında öğrenmiştir. Türk tarih bilgisinin temel taşları II. Bayezid döneminde döşenmiştir denilebilir. Kuruluş yıllarında döşenen bu zemin, aynı İmparatorluğun

çöküş yıllarına, oradan da Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve gelişmesine kadar uzanan bir tarih bilincini beslemiştir.

II. Bayezid zamanında gelişen tarih yazıcılığının etkisi yalnızca tarih bilinci veya bilgisiyle sınırlı değildir. Türk Firdevsî'si'nin, Oruç Bey'in, Tarihçi Kemal'in, Neşrî'nin ve diğerlerinin katkısıyla, Türkçe duru, gelişmiş, geniş ifade olanaklarına sahip bir yazı dili zenginliğine kavuşmuştur. Öte yandan, yine aynı dönemde, Necati Bey veya Mihrî Hatun gibi şairlerin dizeleri elbette ki Türkçe'ye ciddî ve güzel katkılar yapmıştır.

Türkçe'den ve edebiyattan söz açılmışken II. Bayezid'in yakın çevresinde yer alan Tacizade Cafer burada tekrar anılmalıdır. O sadece yazmak değil, “özgün yazmak” dürtüsüne sahip, en azından edebiyatta eleştirel bir zihniyet,- bir “esprit critique”- olarak kültür tarihindeki yerini almıştır. Aynı dönemde, Türkçenin çok geniş bir coğrafyada, bir “lingua franca”, yani ortak iletişim dili haline geldiğini söylemek de yerinde bir tespit olacaktır.⁹

Peki ya II. Bayezid'le ilgili kaynaklar ne durumdadır?

Doğrudan II. Bayezid üzerine yapılmış çalışmalara bakınca, sayıları ne yazık ki sınırlıdır ve onun hak ettiğinden çok daha azdır: Selâhattin Tansel'in “Sultan II. Bâyezid'in Siyasî Hayatı”, dönemin dış politikasının ve askerî olaylarının akışını izlemek için temel bir kaynaktır. Mustafa Cezar'ın, “Mufasssal Osmanlı Tarihi” tartışmasız dev bir eserdir, lakin genel bir tarih kitabıdır. Ancak, eserin ikinci cildindeki II. Bayezid bölümü, pek öğreticidir. Hiç tereddütsüz aynı gözlem, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın anıtsal eseri, “Osmanlı Tarihi” için de yapılabilir. Uzunçarşılı'nın

eseri, II. Bayezid dönemiyle ilgili olarak epey geniş bir temel bilgi sunmaktadır. II. Bayezid’le ilgili ayrıntılı bilgi veren bir genel tarih eseri de Johann Wilhelm Zinkeisen’in, “Avrupa’da Osmanlı İmparatorluğu Tarihi “ isimli hacimli yapıtıdır. Nicolae Jorga’nın yazdığı “Osmanlı İmparatorluğu Tarihi”, II. Bayezid’le ilgili genel bilgilerin okunabildiği başka bir hacimli eserdir.¹⁰

Bu isimlere ayrıca, Alman tarihçi Franz Babinger’i de eklemek mümkündür. Babinger II. Bayezid’in önemini kavrayacak kadar bilgi sahibidir. Fakat çoğu kez olduğu gibi, zaman zaman Türk karşıtlığına varan Avrupa merkezci ve tuhaf bakış açısı bilgisini örter. Ama asıl, Alman tarihçi Hans Joachim Kissling’in, II. Bayezid’e gösterdiği genel özen çok dikkat çekicidir. Özel olarak ise, Kissling’in, II. Bayezid’in Akdeniz ve donanma siyasetiyle ilgili çalışmalarının altını çizmek, bir saygı ve kadirşinaslık ifadesi olacaktır. Yine aynı şekilde, bir başka Alman araştırmacı olan Hans-Albrecht von Burski’nin II. Bayezid’in denizcilik siyaseti ve Kemal Reis’le ilgili araştırması da üzerinde emek verilmiş bir çalışmadır.

“Türkiye’nin Dış İlişkileri 1481-1512”-“Foreign Relations of Turkey 1481 -1512”-, Amerikalı tarihçi Sydney Nettleton Fisher’in, II. Bayezid ve dönemi hakkındaki henüz aşılmamış eseridir. Venedik kaynaklarına da dayanarak, II. Bayezid’in ve dolayısıyla dönemin Türk dış politikasını incelemiştir. Kitap ayrıntılı ve zengin bir veri kaynağıdır. Ama, sadece Türkiye ile yetinmez. Dönemin Akdeniz ve Batı Asya siyaset sahnesi de eserde izlenir.¹¹

Yine bir Alman tarihçi olan Hedda Reindl’in eseri “Maenner um Bayezid, -“ Bayezid’in Çevresindeki Adamlar ”-, II. Bayezid’i

ve yakın çevresini tanımak için vazgeçilmez bir çalışmadır. Hedda Reindl, bir bakıma Kissling'in izinden gitmiş, dikkatini II. Bayezid üzerine yoğunlaştırmış, ciddî bir eser vermiştir.¹² Kitabın, yazar tarafından elden geçirilmiş Türkçe çevirisi, "II. Bayezid ve Çevresi-Hükümdarın Adamları" adıyla ARVANA yayıncılık tarafından yayınlanmıştır.¹³

Reha Bilge'nin, "İkinci Bayezid-Gölgede Kalmış Bir Hükümdar" başlıklı yazısı ise, II. Bayezid'i hem siyaset ve kültür, hem de insani yönleriyle ele alan bir başka çalışmadır.¹⁴ Reha Bilge'nin "II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji" adlı kitabı, büyük bir küresel dönüşüm çağında denizlerdeki büyük rekabeti anlatmaktadır. Kitap, II. Bayezid'i, dünyadaki küresel olaylar, Akdeniz'de yapılan deniz hegemonyası mücadelesi, Portekiz yayılması ve Avrupa tarihindeki gelişmelerin bağlamında yorumlamaktadır. Dönemin kültür ve sanat ortamı da, aynı çalışmada, yer almaktadır.¹⁵

Bir kitap hacminde olmasa da, Selahattin Tansel, M.C.Şehabettin Tekindağ, Çağatay Uluçay ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın bazı makaleleri de, II. Bayezid hakkındaki boşluğu bir nebze doldurmakta; onun iktidar mücadelesi ve dış politikası üzerine bilgi vermektedir. Şehabettin Tekindağ'ın makalesi II. Bayezid'in tahta çıkışı üzerine odaklanırken, Çağatay Uluçay'ın makalesi onun tahttan indirilişi üzerine yoğunlaşmıştır. Bayezid'in dış siyaseti ve personel politikası hakkında yaptığı çalışmasıyla ilgili olarak, Hans Joachim Kissling tekrar anılmalıdır.¹⁶

Sistematik bilginin dışında, II. Bayezid'i anlamak ve yorumlamak için kullanılması gereken araçlar, modern siyaset biliminin

yöntemleridir: büyük iktisadî süreçler, ticarî çıkarlar, kurumlaşma, hegemonya, strateji, jeopolitika gibi kavramlar II. Bayezid'in ve döneminin incelenmesi için, bize bir dizi tutarlı araç temin edecektir. Sıra şimdi bu tür çalışmalara gelmiştir ve II. Bayezid ancak modern bir siyasal analiz diliyle daha iyi anlaşılabilir.

Türk Firdevsî'si'nin, "Kutbname" adlı eseri ve "Oruç Bey'in tarihi", hem veri dozu yüksek içerikleri, hem coşkulu ve duru Türkçeleriyle, II. Bayezid'i ve dönemini anlamak için vazgeçilmez yapıtlardır.

Aşık Paşazade, Kıvamî, Neşrî, Tarihçi Kemal ve Tursun Bey tarihleri de, II. Bayezid döneminden bize bilgi aktarmaktadır. Ünlü Kemal Paşazade'nin yazdığı tarihin sekizinci defteri II. Bayezid dönemiyle ilgilidir. Daha ileri dönemin bir kişisi olmasına rağmen, Mustafa Cenâbi'nin yazdığı "Cenâbi Tarihi", II. Bayezid ile ilgili bazı bilgileri, hattâ bir tavrı yansıtmaktadır. Hadidî bir başka kaynaktır. II. Bayezid ve dönemiyle ilgili anılması gereken bir temel eser ise, hiç şüphe yok ki, bu kitapta yer alan ve yayına adını veren, "Tarih-i Sultan Bayezid" dir. Matrakçı Nasuh'un kendisi II. Bayezid döneminin yetiştirdiği bir yazar olmakla birlikte, eser daha ilerideki bir zamana aittir.

Pirî Reis'in "Kitab-ı Bahriyesi", yine hiç şüphesiz, vazgeçilmez bir başka kaynak kitaptır. Barbaros Hayreddin Paşa "Gazavatnamesi", deniz stratejisi ve yayılma eksenleri alanında ilginç ipuçları sunarken; Kâtip Çelebi'nin "Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan" isimli kitabı bir başka değerli kaynak eserdir. Denizlerin stratejik önemini algılamak ve bu algıyı yansıtmak konusunda, Türk Firdevsî'si'nin, Pirî Reis'in ve Kâtip Çelebi'nin yüksek bir bilinç düzeyine sahip olduklarını da burada mutlaka vurgulamak şarttır.¹⁷

II. Bayezid hakkındaki zengin, hattâ oldukça tarafsız, ya da ondan yana taraflı bir yazıcılık ise anonim eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Necdet Öztürk'ün aktardığı “Anonim Osmanlı Kroniği 1299-1512”, Sebahattin Köklü'nün aktardığı “Hikâyet-i Zuhûr-ı Al-i Osmân”, Faruk Söylemez'in aktardığı “Anonim Tevârih-i Âl-i Osman 1481-1512” ve 2012 yılında yayınlanan, Ömer S.Kurmuş aktarımı “Tarih-i Âl-i Osman”, bunun örneklerindendir.¹⁸

Nasıl Bir Değerlendirme

Matrakçı Nasuh'un eseri elbette ki çok değerlidir ama II.Bayezid hakkında esaslı bir değerlendirme yapmaya tek başına yetmemektedir. Bunun için daha nesnel ve yukarıda da belirtildiği gibi daha modern bir söyleme ihtiyaç duyulmaktadır. Akdeniz'deki hegemonya mücadeleleri, Okyanusların ve Amerika'nın dünya ticaretine eklenmesi, Afrika üzerinden yeni bir Hindistan deniz ticaret yolunun açılması ve stratejik denklemlerin tarihi analizi bunların başında gelmektedir.¹⁹

II. Bayezid'in genel profili hakkındaki kısa ve öz tanımı ise, büyük Türk tarihçileri arasında kuşkusuz özgün yeri bulunan Mustafa Cezar yapmaktadır:

“İkinci Bayezit siyasette mütehevvir (birden öfkelenen) ve atılğan olmayıp, dûrendiş (ileriye düşünen, ihtiyatlı) ve realistti. Siyasî hadiseleri geniş görüşle mütalâa eder, bütün ihtimalleri hesaplayarak karara varırdı. Siyasî kombinezonlarla netice istihsalini (üretmeyi) iyi başarırdı.”²⁰

II. Bayezid döneminin, kentleşme, edebiyat, sanat ve mimarideki atılımlarının her biri, ayrı ayrı önem taşıyan birer fasıldır.

Mustafa Cezar'ın, II. Bayezid'i övücü sözleri yalnızca siyaset ve diplomasiyle ilgili değildir ve sözlerine şöyle devam etmektedir:

“İkinci Beyazıt âlim ve şair olduğu gibi, bilim adamlarını ve sanatkârları da korurdu. Bu sebeple, onun zamanında Türkiye’de ilmin inkişâfı devam etti ve Sultan Bayezid’e ithafen pek çok eser kaleme alındı. İkinci Bayezid’in, kendisine takdim edilen eserleri okumak âdeti idi. Eser sahiplerini taltif ve teşviki dolayısıyladır ki, Türkiye’de ilmin inkişâfına faydalı olmuştu. Babası gibi serbest düşünceli olmamakla beraber, Fatih zamanında müspet ilimlere karşı gösterilen temayül ve alâka, onun devrinde de devam etti.”²¹

Yukarıda da belirtildiği gibi Türk tarih yazıcılığının bir üslup kazanması ve bir bilinç elde etmesi, kökleşmesi de, II. Bayezid dönemine denk düşmektedir. Klasik Türk tarihçiliği ve tarih bilinci varlığını büyük ölçüde II. Bayezid’e borçludur.

Tahtı bırakan, İstanbul’u terk eden, yalnız ve bıkkın bir ruh haliyle, doğduğu Dimetoka’ya gitmek için yola çıkan II. Bayezid’in aniden ölümü, zehirlenme ve öldürülme gibi spekülasyonların çok rahat yürüyeceği bir konudur. Bu olayın gerçek yüzü belki de hiç bilinmeyecektir.

Ama sonuç olarak söylemeliyiz ki, Selçuklu ve Karamanlı geleneğinden Osmanlı dönemine ve İmparatorluğa, oradan Türkiye Cumhuriyeti’ne uzanan mirasın, gurur ve saygı

duyulacak bir ismidir II. Bayezid. “Tarih-i Sultan Bayezid” ise hem İmparatorluk tarihimizin bir kesitinin iyi analiz edilmesi, hem de Matrakçı Nasuh gibi çok yönlü ve evrensel bir değerin daha iyi anlaşılıp tanınması için vazgeçilmez bir eserdir.

Dip Notlar

- 1) -Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, hazırlayan Reha Bilge, klasik Türkçe’den aktaran Mertol Tulum Giza Yayıncılık, İstanbul 2012
-Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, Topkapı Sarayı Revan Yazmaları No. 1272
-H.G.Yurdoğdu, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1976
- 2) Matrakçı Nasuh hakkındaki en geniş eserdir.
-Hüseyin G.Yurdaydın, Matrakçı Nasuh, AÜ.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1963
Dominique Halbout du Tanney, İstanbul Vu Par Matrakçı, s.13, Dost, Ankara 1993
- 3) Emel Engin, Mekteb-i Sultaniden Galatasaray Lisesi’ne,Reha Bilge’nin giriş yazısı, Giza Yayınları, İstanbul 2008
- 4) -Fethi İsfendiyaroğlu, Galatasaray Tarihi, İstanbul 1952
- 5) -Vahdettin Engin, 1868-1923 Mekteb-i Sultani, Galatasaralılar Derneği Yayını, İstanbul 2003
Hüseyin G.Yurdaydın, Matrakçı Nasuh, s.47,46, AÜ.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1963
-Hüseyin Yurdaydın, çalışmasında, bu kitapta da kullanılan Revan 1272 numaralı el yazmasını temel almaktadır.
- 6) Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, 2b-3a, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012
- 7) Şehzade Korkut hakkında:
-Firdevsî-i Rumî, Kutbname, hazırlayan İbrahim Olgun, s.53, TTK, Ankara 1980
-Nabil Al-Tikriti, Şehzade Korkud, C.1, s. 74, Ann Arbor 2004
-Reha Bilge, II. Bayezid, Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012
-Reha Bilge, 1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012

- 8) Hersekoğlu Ahmet Paşa hakkında:
- Hadîdi, Tevârih-i Âl-i Osman 1299-1523, Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1991
 - Heath Lowry, Hersekzade Ahmed Paşa: Bir Osmanlı Devlet Adamının Meslek Hayatı ve Kurduğu Vakıflar, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul 2012,
 - Hedda Reindl, Maenner um Bayezid, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1983
 - Hedda Reindl'in bu değerli eserinin Türkçesi, "II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları" adıyla yayınlanmıştır. ARVANA Yayıncılık, İstanbul 2014
 - Reha Bilge, 1514, age. Hersekoğlu Ahmet Paşa ile ilgili bölümler,
 - Reha Bilge, II. Bayezid, Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, ilgili bölümler, Giza Yayınları, İstanbul 2012
 - Salmir Kaplan, Hersekzâde Ahmed Paşa: Hayatı ve Eserleri, s.27, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Tezi, İstanbul 2010
- 9) Reha Bilge, 1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail, Giza Yayınları, İstanbul 2010
- Bu çalışmamda, dil ve kültür konusunda ayrıntılı bir kaynakça verilmiştir.
- 10) İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.2, TTK, Ankara 1972
- Johann Wilhelm Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Yeditepe, İstanbul 2011
 - Mustafa Cezar, Mufasssal Osmanlı Tarihi, C.2, TTK, Ankara 2010
 - Nicolae Jorga, Geschichte des Osmanischen Reiches, C.2, Primus Verlag, Darmstadt 1997
- 11) Hans Albrecht von Burski, Kemal Re'is- Ein Beitrag zur Geschichte der türkischen Flotte, Bonn 1928
- Hans Joachim Kissling'in II. Bayezid'le ilgili çok çeşitli araştırma ve makaleleri vardır ve büyük çoğunluğu Almanca kaleme alınmıştır.
 - Sydney Nettleton Fisher, The Foreign Relations of Turkey 1481-1512, Univesity of İllinois Press, Urbana 1948
- 12) Hedda Reindl, Maenner um Bayezid, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1983
- 13) Hedda Reindl, II. Bayezid ve Çevresi –Hükümdarın Adamları, çeviren Ali Suat Ürgüplü, ARVANA, İstanbul 2014

- 14) Reha Bilge,” İkinci Bayezid-Gölgede Kalmış Bir Hükümdar”, 1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail içerisinde, s-19-105, Giza Yayınları, İstanbul 2012
- 15) Reha Bilge, II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, Giza Yayıncılık Ltd., İstanbul 2012
- 16) Çağatay Uluçay, Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu, Tarih Dergisi, İÜEF, C VI,VII,VIII, İstanbul Mart 1954, Eylül 1954 ve Eylül 1955
- Hans Joachim Kissling, Zur Personalpolitik Bajezid's II in den Westlichen Grenzgebieten des Osmanischen Reiches, Münih
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Değerli Vezir Gedik Ahmet Paşa II Bayezid Tarafından Niçin Katledildi, Belleten, TTK, Ankara
- M.C.Şehabettin Tekindağ, II.Bayezid'in Tahta Çıkışı Sırasında İstanbul'a Vukua Gelen Hâdiseler Üzerine Notlar, Belleten, Ankara
- Selâhattin Tansel, Yeni Vesikalar Karşısında Sultan II.Bayezid Hakkında Bazı Mütalâalar, Belleten, Ankara
- Şehabettin Tekindağ, II. Bayezid Devrinde Çukurovada Nüfuz Mücadelesi, Belleten, C.XXXI, Ankara 1967
- 17) Aşık Paşazade, Osmanogullarının Tarihi, Kemal Yavuz, Yekta Saraç aktarımı, Koç Kültür Sanat, İstanbul 2003
- Firdevsî-i Rumî, Kutbname, İbrahim Olgun,TTK, Ankara 1980
- Gelibolulu Mustafa Âli, Kitabü't-Tarih-i Kühü'l-Ahbar, C:1-2 Kayserili Reşit Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 902 Nolu nüshalara göre, hazırlayan, Ahmet Uğur ve Ahmet Gül, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997
- Hadîdi, Tevârih-i Âl-i Osman 1299-1523, Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1991
- İbn Kemâl, Tevârih-i Âl-i Osman, VIII Defter, hazırlayan Ahmet Uğur, TTK, Ankara 1997
- Katip Çelebi, Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan, Kabalcı, İstanbul 2007
- Kemal, Selâtîn Name, hazırlayan Necdet Öztürk, TTK, Ankara 2001
- Kıvamî, Fetihname, Ceyhun Vedat Uygur aktarımı, YKY, İstanbul 2007

- Mevlana Mehmed Neşrî, Cihannüma, Necdet Öztürk aktarımı, Çamlıca, İstanbul 2008
- Mustafa Cenâbî, Sultan Bayezid II (1481-1512) in der Chronik des Mustafa Cenâbî, hazırlayan Ctirad Heeren-Sarka, Rudolf Trofenik, Münih 1980
- Oruç Beğ, Oruç Beğ Tarihi, Necdet Öztürk aktarımı, Çamlıca, İstanbul, 2007
- Pîrî Reis, Kitab-ı Bahriye, TTT, İstanbul, 1988
- Seyyid Muradî Reis'in kaleminden, Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri, bky, İstanbul, 2009
- Şikârî, Karamanname, hazırlayan Metin Sözen, Karaman Valiliği, Karaman 2005
- Tursun Bey, Târîh-i Eb'ü'l Feth, hazırlayan Mertol Tulum, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1997
- Anonim Osmanlı Kroniği 1299-1512, hazırlayan Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000
- 18) -Anonim Tevârih-i Âl-i Osman 1481-1512, Faruk Söylemez, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1995
- Hikâyet-i Zuhûr-ı Âl-i Osman, Sebahattin Köklü, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2004
- Tarih-i Âl-i Osman, hazırlayan Ömer S.Kurmuş, Bursa İl Özel İdaresi, Bursa 2012
- 19) Reha Bilge, II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, Giza Yayıncılık Ltd., İstanbul 2012
- 20) Mustafa Cezar, Mufasssal Osmanlı Tarihi, C.2, s. 710, TTK, Ankara 2011
- 21) Mustafa Cezar, age., C.2, s. 711

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD VE ESER HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Mertol Tulum

Bu eserde sunulan metinler Matrakçı Nasuh'un *Mecmau't-Tevârih* (*Tarihler Derlemesi*) adlı Osmanlı tarihinin Sultan II. Bayezid dönemi ile ilgili bölümüdür. Bu bölümün *Târîh-i Sultan Bayezid* (*Sultan Bayezid'in Tarihi*) adıyla bağımsız bir eser gibi değerlendirilerek kitaplık kayıtlarına geçmiş olduğu görülür. Nitekim bu neşir için kullandığımız Topkapı Sarayı Kitaplığı'nın Revan bölümündeki 1272 numaralı nüshanın başındaki numarasız yaprağın ön yüzünde eserin muhtevasıyla ilgili olarak "Sultan Bayezid merhumun tarihi ve zamanında Mora'da ve sair yerlerde feth olunan kalelerin tasvirleri" notu bulunduğu gibi, 1. yaprağın ön yüzüne de kitap adı olmak üzere *Târîh-i Sultân Bâyezîd* yazılmıştır.

Çevri yazılı metnin hazırlanmasında kullandığımız bu nüshanın sonunda yazılış tarihini bildiren bir not bulunmaz; ancak eserde yer alan resimler eğer Matrakçı Nasuh tarafından yapılmışsa, bu nüsha kesin olarak onun sağlığında yazılmış demektir.

Nüshanın metninin de Matrakçı Nasuh tarafından yazılmış olması ihtimalinden söz edilebilir; ne var ki bu ihtimal, metinde görülen, yazar nüshalarında bulunması söz konusu olmayacak türden, nüsha yazıcılarına (müstensihlere) özgü yanlış, eksik ve tutarsızlıklar göz önüne alındığında, kabul edilebilirlik değerini yitirir.

Metin hazırlanırken yazmanın belirlenen yanlışları, eksikleri ve tutarsızlıkları öncelikle kendi verileri göz önünde bulundurularak düzeltilip tamamlanmış, anlam yönünden eksik ve kapalı kalan hiçbir nokta bırakılmamıştır. Düzeltilen yanlışları sayfa altlarında göstermek gereksiz görülmüş, hece ve kelime atlamasından kaynaklanan eksikler yerine yapılan eklemeler ise köşeli parantezler içinde verilmiştir. Ekleme ile düzeltilmeyen tek yer **2b**'deki “hutbe sikke okuttı” sözüdür. Günümüz diline aktarılmış metinde ekleme yaparak “hutbe okuttu ve sikke bastırdı” şeklinde düzenlediğimiz bu söz, Sultan Cem'in kendi adına sikke bastırması söz konusu ise “hutbe okuttı ve sikke [bastırdı]” şeklinde düzenlenebilirdi. Ne var ki Cem'in Bursa'da sikke bastırması ile ilgili elde güvenilir bilgi bulunmadığından, başka nüshaları görme imkânımız da olmadığından, burayı olduğu gibi bıraktık.

Yazma açısından önemli sayılması gereken eksiklik son cümleinin yarım bırakılması, dolayısıyla anlatılagelen olayların akışının birden kesilmesidir. “... ol ecilden ol tâife-i muhâl-endîş şöyle tasavvur eylediler ki” kelimeleriyle başlayıp arkası getirilmeyen bu cümleden sonra gerçi birkaç cümle yazılmıştır; ancak bunlar, görüleceği gibi, bağlam bakımından birbirinden kopuk sözlerdir, üstelik metnin önceki sayfalarından alınıp birkaç küçük değişikliklerle yinelenmiş metin cümleleri olarak buraya eklenmiştir. Bu durum, bu yazma nüshanın, yazarı tarafından yazılmadığının da göstergelerinden biridir. Çalışmamız yalnızca bu nüshaya dayanan doğru bir metin kurmakla sınırlı olduğundan, bu eksiklik ve tutarsızlığı tamamlayıp düzeltmek için başka nüshalara baş vurma yoluna gitmedik. İleride Matrakçı'nın tarihi bütün olarak yayımlandığında bu eksiklik de tamamlanmış olacaktır.

Metnin çevri yazısında bugünkü alfabemizin ses işaretleri kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde yapım ve çekim üyelerinin seshlendirilmesinde XVI. yüzyıl Türkçesi'nin özellikleri göz önünde bulundurulmuş, Arapça ve Farsça kelimelerin okunuşunda ise eğitimli kimselerin, dolayısıyla yazarın okuyuş biçimleri esas alınmıştır.

Osmanlı Türkçesi mensur eserlerini yayıma hazırlama çalışmalarında metnin başlıklara göre bölümlere ayrılması, bölümler içindeki bütünlüklü bölüklerin satır başları yapılarak düzenlenmesi gözetilmesi gereken başlıca şartlardandır. Daha da önemlisi, bu metinlerde bugün kullanılmayan cümle tiplerinin geniş ölçüde yer alması yüzünden, noktalama işaretlerinin yerinde ve yeterince kullanılması zorunludur. Bu şartların yerine getirilmesi, her şeyden önce, metnin hazırlayan tarafından anlaşıldığının da göstergesidir. Öte yandan doğru anlaşılmış bir metnin, ortalama okuyucuyu yormayacak, anlama çabasında ona kılavuzluk edecek bir kılıkta sunulması da göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır. Sunulan çevri yazılı metin bütün bu nitelikleri taşımaktadır.

Günümüz diline aktarılmış metne gelince;

Sonu benzer seslerle biten birbirine bakışıklı kelimeler, kelime öbekleri ve cümlelerle şiir diline benzer bir düzenlemeyle yazılmış, söz varlığı olabildiğince zengin, ortak bir kültürün malzemesi kullanılarak kimi zaman genel, kimi zaman da yazarına özgü ilişkilendirmelerle işlenmiş sanatlı bir Orta Osmanlıca edebî nesir metnini anlam ayırtılarını bütünüyle koruyarak, onu özelleştiren yanlarını tümüyle yansıtarak

günümüz diline aktarabilmek imkânsız denecek derecede zordur. Bu zorluk, her şeyden önce kullanılabilecek dil malzemesinin sınırlı olması, başka bir deyişle, aktarma işlemi yapılırken bugünkü yazı dilinde var olan ortak anlaşma kalıplarının belirlediği bir sınır içinde kalınması zorunluğundan kaynaklanır.

Öte yandan edebî nitelikli bu tür nesirlerde söylenmek istenenler çoğu kez dolaylı bir yolla dile getirilir. Geniş kültür, derin bilgi yanında gelişmiş bir edebî zevk, zihnî çaba, zekâ ve hayal gücü gerektiren bu söze dökme anlayışı, anlamlar ve kavramlar ile kişiler, nesneler ve varlıklar arasında kurulmuş çoğu yeni ve benzersiz benzetme ilişkilerine, çok farklı bilgi alanlarının kelime ve terimlerine, ortak bir kültür coğrafyasının inanç, anlayış ve değerlerine dayanır. Bütün bu unsurları aktaran çeşitli anlam birimleri, içinde yer aldıkları çağrışım alanlarıyla kurulmuş çeşitli bağlamlarda hayal gücü zenginliğinin kurguladığı ilişkilerle ilişkilendirilir. Bu tarz bir anlatımda söylenenlerin üstü yer yer ince, yer yer de oldukça kalın bir sis perdesiyle örtülüdür. Bu özellik eskilerce anlatımın ustalıklı ve edebî sayılma şartlarının en önemlisidir, ve işte böyle bir dil ve üslupla yazılmış metinleri anlamakta bugünün okunuşu için bile güçlükler vardır.

İşte bir yandan söz konusu şekil özelliklerini elden geldiğince koruyabilmek, öte yandan bir bölümü eski edebiyat dilinde ortak, bir bölümü ise Matrakçı Nasuh'un kendi zihin ve hayal dünyasının ürünü olan teşbih, istiare ve mecazları değiştirmeden bugünün ortalama okuyucusu için anlaşılır dil kalıpları hâlinde verebilmek, yaptığımız aktarma işinde benimseyip uyguladığımız iki esas olmuştur. Daha önce başka metinler üzerinde de yaptığımız bu

uygulama, metne bağı kalma, dolayısıyla bir yandan bu tarz nesrin şekil özelliklerini yansıtmaya, bir yandan da anlam inceliklerini koruma kaygısına dayanır. Özellikle anlamı hem doğru, hem de kayıplara yol açmadan aktarmak, bunu, metnin özellikle cümle düzenlerini elden geldiğince değiştirip bozmadan, yazarın üslup özelliklerini de yansıtabilecek bugünün ortak dil kalıplarıyla yapmak, açıkça söylemek gerekirse, en zor yolu seçmektir. Ama yazarın kurduğu cümle kalıplarını değiştirip kısa cümlelerle yalnızca anlamı serbestçe aktarmak yerine, her bir kelime ve söz öbeği için anlaşılır bir karşılık bularak cümleleri kendi yapılarıyla vermek, bunu yaparken aynı zamanda bu cümlelerde bulunan sesçe benzer yapıları yine aynı özellikteki yapılarla değiştirmek olarak tanımlanabilecek bu yol, öyle sanıyor ve inanıyoruz ki, Osmanlı Türkçesi döneminin edebî nitelikli nesir metinlerini kendine özgü yönleri ve yanlarıyla aktarabilmek açısından benimsenmesi gereken biricik yoldur.

Görüleceği gibi, Vehbî'nin *Sûrnâme* ve Sinan Paşa'nın *Tazarru'nâme* adlı eserlerinden sonra bu kez Matrakçı'nın metni üzerinde yaptığımız bu tarz aktarma uygulamasında da, kimi yerde ince bir tüle büründürülmüş, kimi yerde kalın bir sis perdesi ardına gizlenmiş anlam güzellerinin çehresinin aydınlatılmasında, yakın ve uzak çağrışımlara, bazen çok özel hayal bağlarıyla kurulan benzerlik ilişkilerine dayanan mecazlı anlatımların aktarılmasında izlenen yol, bunların söz kalıplarını önce bugünün dilindeki eş değerli kalıplara koymak, sonra da anlamın kapalıca kaldığı yerlerde parantezler içinde açılımını vermek olmuştur. Birçok yerde başında *yani* bulunan kelime ve söz öbekleri yazarın hemen kavranamayan edebî anlatımlarını anlaşılır kılan açıklamalar değerindedir. Bu yol aslında öteden beri birçok eski yazarın da

kullandığı bir yoldur. Bunu yapmak, aktarma anlayışımızın sonucu olarak, korumak zorunda bulunduğumuz üslup özelliklerini yansıtmaya çalışırken ortalama okuyucu için de metnin kolay anlaşılabilirliğini sağlamak açısından gerekliydi.

Osmanlı Türkçesi edebî nesir eserlerinin belirleyici özelliklerinden biri yazarların yer yer konuyla ilgili manzum sözlerle yer vermesidir. Bunlar kimi zaman bir mısra, bir beyit, kimi zaman bir kıta, kimi zaman gazel, kimi zaman da mesnevi türünde uzunca manzumelerdir. Bunların yazarın kaleminden çıkmış olması gerekmez, söyleyeni belirsiz ortak kimi manzum sözler olabileceği gibi, başka şairlere ait de olabilir. Nesir türü eserlerde yer alan manzumelerin sayısı ve ölçüsü yazardan yazara değişir, aynı zamanda yazarın manzum söz söyleme yetenek ve ustalığıyla bağlantılıdır. Matrakçı Nasuh'un eseri bu bakımdan oldukça yoksuldur, kendi kaleminden çıkmış olan birkaç manzum parça da başarılı sayılmaz.

Bütün Osmanlı Türkçesi nesir eserlerinde olduğu gibi, Matrakçı'nın eserinde de ayetler, hadisler ve kimi Arapça sözler ve dualar yer alır. Bunlar, Arapça ve Farsça'yı iyi bilen, yüksek seviyede eğitim görmüş, başta din olmak üzere zamanının geçerli bilgi alanlarını yakından tanıyan her yazar için olduğu gibi, yazarımız için de ortak bir bilgi ve kültür hazinesinin paylaşılan bir anlayışla kullanım yansımalarıdır. Çeviriyazılı metinde bunlar okunuşları ile yazılmış, aktarılan metinde çevirileri verilirken ayetlerin sure ve ayet numaraları kaydedilmiş, hadis olanlar ayrıca belirtilmiştir.

Eski metinlerde dil, din, tasavvuf, felsefe, mantık, tarih, menkıbe, mitoloji, astronomi başta olmak üzere çeşitli bilgi

alanlarıyla ilgili terim, özel ad vb. unsurlar yer alır. Bunlar eski Doğu kültürünün bütün yazarlarca paylaşılan ortak kültür ve bilgi dünyasının değerleridir. Eski Türk edebiyatının manzum olsun, mensur olsun bütün eserlerinde karşılaşılan bu gibi bilgi unsurlarının bir metinde yer alma sınırı, eserin konusuyla yakından bağlantılı olduğu kadar, yazarın ele aldığı konuyu dile getirmekte baş vurduğu anlatım yolu, yani olaylar, kişiler ve varlıklar arasında kurduğu zihnî ilişkilendirme biçimlerinin göstergesi olan dil ve üslubuyla da ilgilidir. Zamanının iyi eğitim almış seçkin kişilerinden olan yazarımız Matrakçı'nın eserinde de olağan olarak bu tür unsurlar vardır. Bunlar günümüz diline aktarılmış metinde koyu harflerle yazılmış, her biri için kitabın sonundaki **Açıklamalar** bölümünde, ilişkilendirme yönüyle sınırlı olmak üzere, alfabetik sıraya konmuş olarak gerekli açıklama verilmiştir.

Matrakçı Nasuh, tarihinin bu bölümünde, Sultan II. Bayezid'in iktidarı döneminde kazanılan başarılar, uğranılan başarısızlıklar, meydana gelen büyük felâketlerle ilgili verdiği ayrıntılı bilgiler yanında; sultanın şahsiyetini, hastalığını, hastalığının mahiyetini ve özellikle hastalığı sırasında devlet yönetiminde yaşanan zaafı, bu zaafın halka yansımalarını; şehzadelerin durumunu, tahtı ele geçirme çabaları sırasında yaşananları ve açıkça Yavuz Sultan Selim taraftarı görünse de gelişen olaylar karşısında devletin bekası adına duyduğu sezilen kaygıları yer yer felsefî tahlillerle dile getirişiyle, genel olarak da, olayları aktarmaktan öte yorumcu tarih anlayışıyla çağdaşı tarihçilerden oldukça farklı bir görünüm yansıtmaktadır.

Tarihimizin bir dönemini oldukça farklı bir açıdan tuttuğu aynada görmemizi sağlayan, öte yandan çok renkli bir kişilik

olan Matrakçı Nasuh'un şimdiye dek pek üzerinde durulmayan tarihçilik yönüne ışık tutan bu değerli eser üzerindeki çalışmam, II. Bayezid dönemini kendisine özel bir çalışma alanı olarak seçmiş olan sayın Reha BİLGE'nin girişimi ile gerçekleşti. Israrlı isteği karşısında giriştiğim bu iş, yoğun çalışmalarım arasında bulduğum kısa zaman aralıkları içinde bitirildi. Günümüz diline aktarılmış metnin daha kolay okunur ve daha iyi anlaşılır bir kılık kazanmasında kendisinin katkıları büyük olmuştur. Teşekkürlerimi sunmak benim için zevkli bir görevdir.

Şu çalışmanın tarih kaynaklarımızın nasıl yayımlanması gerektiği konusunda söz sahibi kurumlara örneklik etmesini, yayım planlamaları açısından model arayışında bir ilk adım sayılmasını ummak istiyorum. Bu adıma bu yolda başka adımlar katılacak olursa, ortaya sürülecek görüşler ve yapılacak tenkitler arayış ufkumuzu zenginleştirecek, ülkemiz tarihçiliği adına önemini sürdüregelen ve daha uzun süre sürdürecektir olan doğru, güvenilir ve geniş kesimlerce yararlanılabilir kaynak metinlerin yayımına hayırlı bir başlangıç olacaktır.

Bursa, Nisan 2015

Prof. Dr. Mertol TULUM

SULTAN II. BAYEZİD'İN TARİHİ
MATRAKÇI NASUH

(1b) Güçlü sultanların özü ve değerli hakanların seçkini, gök kadar güçlü Sultan Bayezid Han Hazretleri 1481 yılının 20 Mayıs'ında “*Allah dilediğini yapar [Kur'an 14:27] ve dilediği hükmü verir [Kur'an, 5:1]*” ayetleri uyarınca babasının yerine saltanat tahtına geçerek, önce bütün vezirlerin ve devlet ileri gelenlerinin durumlarıyla ilgili düzenlemeler yaptı, ardından Rumeli Beylerbeyi Yahya Paşa ile Anadolu Beylerbeyi Arnavut Sinan Paşa'ya illerinin sancağı altındaki, işleri düşman avlamak olan askerler ve sayısı yıldızlara eş savaş erleri ile Sofya kırılığına gidip toplanmalarını buyurdu. Adı geçen beylerbeyileri, bu yüce buyruk üzerine, adı anılan konağa (2a) ve sözü edilen yere gidip toplandılar.

Öte tarafta Sultan Cem bu durumu haber alıp öğrenince, kendi benliğinin gölgesini ayna edinip baktı, ancak gördüğü kendince iyiye yorma görüntüsünün gerçeğin tersine bir durumun yansıması olduğundan haberi yoktu. Sultanlık davasına ve halifelik sevdasına düştü. “Önce gidip Bursa'yı ele geçirmek uygun olur” diye düşündü, “ardından istenen güzelleri kucaklamak kolay olur” diyerek, Yunan tahtı, yani Karaman ili bozguncuları ile Bursa yönüne yöneldi.

Bu davranışı oturaklılığı göğşe eş sultan katına ulaşınca, ili kollamak ve memleketi korumak için, ilk iş olarak, İstanbul'dan yelkenleri bulutu andıran gemiler ile iki bin yeniçeri ve segbanbaşı gönderildi.

Sözün kısası, (2b) yükü değerli o gemiler, kısa bir sürede Mudanya'ya çıktılar, oradan Bursa'ya gittiler. Onlar ulaşır ulaşmaz Cem Sultan da öte taraftan Bursa'ya erişti. İl ahalisi ve

ileri gelenleri, bu yandan da seghanbaşıyla gönderilen iki bin yeniçeri, ne yapacakları konusunu görüşüp aralarında anlaştı.

Sultan Cem Bursa'yı ele geçirip, kendi adına hutbe okuttu ve sikke bastırdı. Dönüp duran göğün dönüşünü gözleyen ve gündüz ve gece yapraklarındaki hüküm kurallarını çıkaran astrologlar "Padişah olur" diye hükme varmışlar, bu sonuca işaret etmişlerdi. İşaret ettikleri sonuç gerçekleşti; ancak devlet gücü, saltanat erki ve halife olmanın sorumluluğu düşünceli davranmayı gerektirmekteydi. O, zarar vermekte ayak diredi.

Olup bitenler saltanat merkezince öğrenilince, Hudâvendigâr (yani Sultan Bayezid) Hazretleri şöyle buyurdu: (3a) "Zaman sayfalarına geçirilen ibretli satırların anlamını bilen basiretli kimseler için şu nokta gizli değildir: Saltanat mutluluğu insana Hak katından verilir. O öyle bir ulu bağıştır ki, saklanıp elde tutulması, ancak ve yalnız, halkın durumunun gözlenmesi, kabiliyetli kimselerin ve hak sahiplerinin haklarının gözetilmesi ile olur; askerden ve halktan, ülkeden ve ilden yurttan yardım dilenmekle olmaz; çünkü mutluluk gülü barış güllüğünde yaratıcı katından gelen yardım esintisi ve yücelerden erişen güzel hidayet kokusu ile açılır, geri kalan araçlar bu arada bahanedir; ve çünkü zafer ve yardım tuğrası, devlet defterinde "*Allah dilediğine yardım eder*" [Kur'ân, 30:5] ayetinin doğrulama kalemı ile yazılır. Benim ise işim, gece gündüz "*Sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir*" hadisinin gösterdiği yolda adalet uygulamak, şenliksiz yerleri onarıp şenlendirmek, bozgunculuk ve yolsuzlukların önüne geçmek ve düşmanla savaşmaktır. Mademki çekişmeyi düşmanlık seviyesizliğine indirmişlerdir, "*Buyruk Allah'ındır*", (3b) biz de yardım da-

yanaklı ordumuzla yürüyelim, savaş araçları ve dövüş gereçleriyle ovaların yüzünü bürüyelim. Rabbin yardımını ve o her türlü kusur ve eksiklikten uzak Tanrı'nın dileği yanımızda olursa, gidip o yaktığı fitne ve fesat ateşini ve diktiği o zulüm ve inat yapısını bir solukta söndüreyim, yok edeyim. Bir saat durmak ve bir an beklemek yok.” dedi, işi ülkeler almak olan orduyla 1481 yılının 2 Temmuz’unda yola koyulma yelkenini himmet kanadı gibi açtı, gayret gemisiyle İstanbul’dan Üsküdar yakasına göçüp, kutlu yolculuğa çıktı.

Bu arada, Sultan Mehmed Han *-Allah’ın rahmeti ve mağfireti üzerine olsun-* Hazretleri’nin halası Selçuk Sultan –ki Sultan Murad Han’ın kız kardeşiydi– Bursa’dan Hudavendigâr Hazretleri’ne geldi, Sultan kendisini karşıladı, (4a) sonra tekrar Bursa’ya döndü, Cem’i kışkırtıp Yenişehir ovasına direnmek için gönderdi. Hudâvendigâr, işi düşman avlamak olan ordu ile 28 Temmuz Cumartesi günü İstanbul’dan Yenişehir ovasına vardı. Erişir erişmez Sultan Cem de Bursa’dan geldi, (kardeşi Bayezid’in), ihtişamlı Behram gibi, sonu kötü bahtına intikam kılıcını çekmiş olduğunu gördü. Hiç gecikmeksizin savaşa girer girmez, Sultan Cem savaşımaya güç yetiremedi, bozguna uğrayarak Konya’ya kaçma yolunu seçti. Hüdavendigâr da uğurla ve mutlulukla ardından Konya’ya gitti. Cem Konya’da bir dem durmadan ve bir an eğlenmeden Kâbe-i şerife *-Allah şerefini artırsın-* yönüne yöneldi. Sultan Hazretleri büyük bir ordu ile saltanat bağının fidanı, (4b) “*Ne mutlu, güzel bir gelecek de onlarındır*” [Kur’an, 13:29] ağacının meyvesi oğlu Abdullah’ı Karaman iline atadı, ardından aynı yılın Ramazan’ının başlarında (1481 Ekim sonu) İstanbul’a geldi ve mutluluk içinde dinlenmeye çekildi.

O sırada Karamanoğlu Kasım Bey İçel’de idi. “Beklenmedik bir anda fitne ve fesada kalkışır” diye Sultan Hazretleri Gedik Ahmed Paşa’ya asker verip, tekrar Karaman’a gönderdi. Adı geçen Ahmed Paşa aynı yılın 7 aralığında Lârende’ye (bugünkü Karaman) çıktı. Bu taraftan bahtı açık olan Padişah ve mutluluk tahtında oturan Şahlarşahi Hazretleri İstanbul’dan Edirne’ye göçtü, o kış Edirne’de kışladı. Gedik Ahmed Paşa da Lârende’den Varsak iline geçip, ele giren varsakları kılıç azığı etti, Karamanoğlu Kasım Beğ ile de anlaşma yapıp, (5a) o diyâr düzene kavuştuktan sonra, tekrar Lârende’ye geldi, istirahat çekildi.

**Sultan Cem’in Mısır’dan Gelmesi, Sultan Bayezid ile
Savaşması, Yenilmesi ve Kötü İşli Firenk (Fransa)
Yönüne Kaçması**

Öte yandan Cem Sultan Mekke’ye ve Medine’ye gitmiş, Kâbe’yi tavaf ettikten sonra Mısır’a gelip orada kalmıştı. Adı geçen Karamanoğlu Kasım Bey Gedik Ahmet Paşa ile yaptığı anlaşmayı bozdu, kafa karıştırıcı ve kışkırtıcı yazılar yazıp, “Gel, saltanat senindir.” diyerek Cem’e gönderdi. O da işin sonunu ve kaderinin kendisi için nasıl bir son hazırladığını düşünmeden, saltanat sevdasıyla, Mısır’dan Adana’ya geldi. Ulaşır ulaşmaz, adı geçen Karamanoğlu Kasım Bey ve Engürü Sancağı beyi Muhammed Bey’in yanına gitti. Bir sürü bozguncuyla bir araya geldiler, sonra Adana’dan (5b) kalkıp Ankara’ya geldiler.

Âlemin sığınağı olan Padişah bunların bu durumlarını öğrenince, askerle Anadolu’ya geçti. Yolda giderken Gedik Ahmet Paşa da Lârende’den gelip, kendisiyle buluştu. Hudavendigâr Hazret-

leri'nin işi ülkeler ele geçirmek olan ordu ile iki konağı bir edip, Ankara kırına varıp konması üzerine, Sultan Cem, Karamanoğlu ve diğer bozguncularla Varsak iline kaçtı. Şehriyar Hazretleri de Konya'ya gidip, üzerlerine savaşçı er ve tüfekçi asker gönderdi.

Sultan Cem gelen askere karşı koyamadı, ister istemez egemenlik davasından vaz geçti, Rodos'a ve Rodos'tan Fransa'ya gidip, 'Yense/Sassenage' adlı kaleyi mekân tuttu.

Padişah (6a) Hazretleri oğlu Abdullah'ı yeniden Karaman'a atadı, sonra devlet merkezi İstanbul'a geldi, istirahate çekildi.

**Âlemin Yörüngesi Olan Padişah'ın Arslan Şöhretli Gedik
Ahmet Paşa'yı Edirne'de Öldürmesi, Sofya'ya Gitmesi,
Sultan Mehmed'in Yıkıdığı Üngürus Sınırındaki İki Kuleyi
Onarmaları İçin Rumeli ve Anadolu
Beylerbeyilerini Göndermesi**

İslâm sultanı, anılan tarihte devlet merkezi İstanbul'a gelip istirahate çekildikten sonra, yine kutluluk ve bahtiyarlık, mutluluk ve büyüklük ile Edirne'ye gitti, Gedik Ahmet Paşa'yı öldürdü, onun yerine Davut Paşa'yı vezir yaptı. Ondan sonra Edirne'den Sofya kırığına gitti, Rumeli beylerbeyi ile Anadolu beylerbeyi-ne Sultan Mehmed'in Tuna (6b) kıyısında kâfirin elinden alıp yıkıdığı iki ağaç hisarı gidip yapmalarını buyurdu. Adı geçen beylerbeyiler söz konusu hisarları yapıp bitirdikten sonra kendilerine izin verildi. Sultan Hazretleri de 1483'te Sofya'dan Filibe'ye, Filibe'den Samakov'a, Samakov'dan Edirne'ye, Edirne'den saltanat merkezi İstanbul'a gelip, istirahate çekildi.

Aynı tarihte Sultan Bayezid'in Karaman'daki oğlu Sultan Abdullah ile Karamanoğlu Kasım Bey öldü. –*Allah kabrini ışıklandır*–

Ondan sonra,

Sultan Bayezid'in Kili Ve Akkirman Kalelerini Ele Geçirmek Üzere Kara Boğdan Yönüne Yönelmesi ve Büyük Edirne Şehrinde –*Belâlardan Korunsun*– Yeni İmaretin Temelini Atması

mutluluğa ulaştırıcı cihad yolunda yol alan ve sevap (7a) arttırıcı gaza ile kazanılmış ülkeleri eli altında bulunduran Sultan Bayezid Han, “*Allah kendi uğrunda, kenetlenmiş bir yapı gibi, saf bağlayarak savaşanları sever [Kur'an, 61:4]*” ayetinin mutluluk yolunu gösteren anlamından hisse kapıp, gazaya niyet etti. Günahkâr kâfirlerden ve şirretlik ederlerden, iki cihan önderi Hz. Muhammed'i inkâr yoluna girmiş, sapkınlık ve azgınlıkla doğru yolu bulma umudunu yitirmiş olan Kara Boğdan'ın toprakları İslâm'ın esenlik yurdu olan topraklarına bitişikti; bu yüzden buranın kalelerinden Kili ve Akkirman'ın ele geçirilmesi için önce donanma gemileri denizden Tuna tarafına gönderildi, sonra dünyaya sığınak olan Padişah Hazretleri 2 Nisan 1484 günü zafer sonuçlu sancaklar ve yardım anahtarlı bayraklar açıp, deniz gibi kabarıp coşan askerleri ve zırh giyimli savaş erleriyle, konaklar aşarak ve uzaklıkları dürerek, İstanbul'dan büyük Edirne şehrine (7b) vardı. Aynı ayın ortalarında kendi uğurlu eliyle Edirne'deki yeni imaretin sağlam duruşlu temelini attı, ardından, Hüsrev'e yaraşır zaferle eşleşmiş yönelişinin dizginini çekerek, oturaklı yapısının sarsılmazlığı ve sağlam temelinin dayanıklılığı ile ün yapan, havayı mekân tutan

burçları gök boşluğuna girmiş, gökyüzünü yuva edinen kuleleri burçlar göğüyle eşleşmiş Kili kalesi yönüne döndürdü. Konak konak göçerek, deniz benzeri bir nehir olan Tuna'ya vardı, daha önce gönderilen gemileri orada hazır buldu.

Aynı yılın 27 Haziran'ında "İsakçalı" diye bilinen yerden Tuna'yı gemilerle geçip, 8 Temmuz'da Kili kalesinin dört bir yanını gök gibi yüksek çadırlar ve zafer tutkunu erlerle doldurdu. Sonra yer yer kale dövücü ve hisar yıkıcı toplar ve tabyalar kuruldu. (8a) On iki gün boyunca yıkılmasına girişilmişken, kaderi kayba uğramak olan içindeki kâfirler, Müslümanların savaş ataklarına direnemeyip, aman dileyerek hisarı teslim ettiler.

Nazım

Kâfir işin kolay olmadığını görür,
Hisarı iyilikle ister istemez verir.

Şah en büyük kilisesini cami yaptı,
İçine İslâm nurunun aydınlığını saçtı.

İslâm Padişahının Her Şeyi En İyi Bilen ve Varlığın Tek Egemeni Olan Allah'ın Yardımıyla Kili Kalesini Ele Geçirdikten Sonra Akkirman Kalesine Yönelmesi

(8b) Kili kalesi alınıp, ülke kapıları açıcı padişahın eline girip, Osmanlı topraklarına katılınca, ülkeler alıcı Hudavendigâr Hazretleri çağılması büyük denizleri andıran askerleriyle bu kez Akkirman kalesini ele geçirmeye niyet etti. Eflâk

askeri ve Kefe yönünden Mengli Giray Han Tatar askeriyle gelip katıldılar. Adı geçen hisarı denizden ve karadan kuşattılar. Derin hendeğini doldurduktan sonra, on beş gün kadar savaş ve dövüş, vuruş ve kırış yapıldı. Sonunda Yüce Allah'ın yardımı ile aynı yılın 10 Ağustos'unda amanla (yani anlaşma yoluyla) verildi, İslâm sancakları ve fırsat bayrakları dikilip ele geçirildi.

(9a) Ondan sonra Hudavendigâr, sayıları yıldızlara denk askerleri ile saltanat merkezi İstanbul'a doğru yola koyuldu.

Nazım

Hisar, çevresiyle birlikte ele geçirildi.
Anlaşma yapıldı, il tümüyle verildi.

Onun da en büyük kilisesi cami oldu,
İçine iman nuru ışıltı ışıltı saçıldı.

Hemen oradan göçtü, askeri yürüttü,
Yolu doğru İstanbul'a tuttu.

Başarmış ve kazanmış olarak tahta geçer;
O biricik güç sahibi Allah, gör, ne takdir eder.

Sekiz yüz seksen dokuzdu yıl; (1484)
Bu hicrî yıl bu hâle tarih oldu, bil.

**Ünlü Hükümdar, Bahtı Açık Sultan Bayezid'in Çöke
Yaylağına Gitmek İstemesi; Mısır, Hindistan ve
Üngürus'tan Elçi Gelmesi, Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa'yı
İkinci Kez Kara Boğdan'a Göndermesi, Ardından
Mihaloğlu İskender Bey İle Malkoçolu Bâlî Bey'i 1484 Yılı
Ekim Ayında Adı Geçen Boğdan'a Göndermesi**

(9b) Ondan sonra Sultan Bayezid Han –*Başarısı büyük olsun*– Hazretleri, hava almak için, 26 Ekim 1484'te saltanat merkezi olan ulu İstanbul şehrinden Çöke yaylasına gitti. Orada dinlenirken Mısır, Hindistan, Macaristan ve öteki kâfir ülkelerinden bağlılıklarını bildirmek ve yakınlıklarını duyurmak üzere elçiler geldi. Her biri gereğince ağırlanıp gönderildi. Ardından 1485 yılı Nisan'ında büyük beylerin beyi Rumeli beylerbeyi, arslanca atılgan Ali Paşa, akıncı ve Eflâk askeriyle Kara Boğdan üzerine gönderildi. Kara Boğdan kaçıp da ele geçirilemeyince, ülkesi yağmalandı. Ardından Ali Paşa geri döndü, başarıdan başarıya koşan askeriyle birlikte geldi.

Daha sonra Mihaloğlu (10a) İskender Bey ile Malkoçoğlu Bâlî Bey Eflâk askeriyle tekrar Boğdan üzerine gönderildi. Gittiler, son derecede çok ganimet elde edip geldiler.

O sırada Mısır sultanı Kayıtbay, arasında kardeşi Budak Bey'den ötürü eski düşmanlık olduğundan, Alâüddevle üzerine asker gönderdi. Alâüddevle de bu cihetten (Osmanlı'dan) yardım istedi. Kayseri Sancağı beyi Mustafa Bey atlı askerleriyle gönderildi. Gitti, Mısır askeriyle karşılaştı. Alâüddevle üstün gelip Haleb, Birecik, Antep ve Rum kalelerinin beylerini ele geçirdi, hapse attı. Kalan Mısır askeri bozguna uğrayarak

Malatya yönüne kaçtı. Bu yandan Mustafa Bey ve Alâüddevle ardlarına düştü. Onlar da zarar vermek kastıyla yer yer pusular kurdular. (10b) Alâüddevle onların yer yer pusular kurduklarını işitince, korktu, Mustafa Bey'i bırakıp, hemen yanında olan Türkmenlerle gelip karargâhını yağmaladı. Mustafa Bey de yalnız başına düşmanla savaşmanın mümkün olmadığını görünce, ister istemez, cenk eteğini elinden bırakıp gitti.

Beyit

Bu söz nakledilmiş Hz. Peygamber'den:
“Kime iyilik edersen sakın ondan”.

Hudavendigâr'ın Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa'yı Başarıdan Başarıya Koşan Askerle Birlikte Gülek, Adana ve Tarsus Kalelerini Varsak Beylerinin Elinden Alması İçin 1486 Yılı Aralık Ayında Göndermesi

Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa'ya, Karaman ve Rum askeriyle Çukurova'ya gidip, orada bulunan kaleleri ele geçirmesi buyuruldu.(11a) Bu buyruk üzerine, 1486 yılı aralığında başarıdan başarıya koşan askerle gidip, Gülek, Adana ve Tarsus'u ele geçirdi.

Mısır Sultanı Kayıtbay'ın Gülek, Adana ve Tarsus'un Ele Geçirilmesini Öğrenmesi, Bunun Üzerine Bu Kaleleri Geri Almak İçin 1487 Yılı Nisan Ayında Uzun Özbek İle Asker Göndermesi

Öte yanda Mısır sultanı Kayıtbay, adı geçen kalelerin ele geçirilip şanı yüce Osmanlı topraklarına katıldığını (11b) işitince, öfke atına bindi, büyük atabeği olan Uzun Özbek'i "Timürz" ve "Kansu" adlı beylerle birlikte, yanına binlerce Mısır, Şam ve Halep askeri verip, gönderdi. Bunlar gelip Haleb'e erişir erişmez, Karaman beylerbeyi İstanbul'a bildirdi. Hudavendigâr Hazretleri durumu öğrenince, güveyisi Ferhad Bey'e, Kayseri beyi Mustafa Bey'e, Ankara beyi Musa Bey'e ve Trabzon beyi Ali Bey'e, başka birçok bey ile birlikte, adı geçen kaleleri korumak üzere, gitmelerini buyurdu. İslâm padişahının buyruğu ile adları anılan beyler yola düştü, kona göçe giderek, Adana ile Misi kırılığında Cihan Suyu kıyısına indi. İner inmez, öte yandan Gündüzoğlu ile Ramazanoğlu işbirliği içinde oldukları bir sürü Varsak beyleriyle birlikte karşılarına çıktılar. Sonunda, Hudavendigâr Hazretleri'nin (12a) niyetlerinin uğurluluğu sayesinde, adı geçen Gündüzoğlu'nun başı kesildi, Ramazanoğlu diri ele geçirildi. Geri kalanları bozguna uğrayarak Mısır askerine gidip buluştular. Başarıdan başarıya koşan Asker-i nusret-eser (Osmanlı askerinin) gelip Gündüzoğlu'nu öldürdüğü ve Ramazanoğlu'nu diri ele geçirdiği bildirilip de Mısır sultanı durumu öğrenince, o da binlerce asker daha gönderdi. Bu taraftaki beyler Adana'ya gelmişlerdi, aymazlık içinde oturmakta iken Mısır askeri ilkbaharın gök gürültüsü gibi erişip, 13 Nisan 1487'de Tarsus kazasında büyük bir savaşa girişti. Beylerden Ferhad Bey, Musa Bey ve Mustafa Bey ile daha bir çok bey öldü, geri kalan asker bozguna uğradı.

**Cihan Sultanının İkinci Kez Anadolu Beylerbeyi
Hersekoğlu Ahmed Paşa ve Hızır Beyoğlu Mîr
Muhammed'i Anadolu ve Rumeli Askeriyle Aynı Senenin
15 Eylül'ünde Göndermesi**

(12b) Adı geçen beylerin ölüp askerın yenilgiye uğradığı, ün sahibi hükümdar, bahtı açık Sultan Bayezid Hazretleri tarafından öğrenilince, bu kez Anadolu Beylerbeyi Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı ve Hızır Beyoğlu Muhammed Bey'i, Anadolu ve Rumeli askeriyle gönderdi. Onlar da 1487 yılının 15 Eylül'ünde Tarsus kırlığında Mısır askeriyle karşılaşp, döne döne uğraş ve saldırı çekile, gereği gibi savaş ettiler. Sonunda Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın gönül kalesine evham askeri toptan yok olma kaygısını düşürmüştü. Savaş alanından ayrılp, Adana kalesine kapandı. (Bilinmezliği yönünden) Kaf dağına benzeyen kaza ve kader dağının kulesinde bir köşeyi yuva tutmuş olan zafer simurgu ava gelmediğinden, güven ve avantajı korkudan tir tir titreyen düşmanın eline kaptırdı ve uçsuz bucaksız denizle, yani sayısı belirsiz askerle (13a) savaş alanına girdi. Hedefinin güzeline, (yani zafere) kolunu uzatıp, ele geçirme fırsatını yakalamışken, Tanrı'nın kudreti ve o kutsanmış Yaratıcı'nın dileği uyarınca, atından düştü, kaza ve kader dalgalarının çarpışmasından kurtulmayıp, bir anda düşmanın eline düştü. Geri kalan asker ise bozulup dağıldı. Gönderilen asker belâ bağına esir düşmekten ve düşman askerinin ayakları altında ezilmekten kurtulamadıklarından, tahtı gök gibi yüksek Padişah Hazretleri'nin deniz gibi coşkun gönüllerinde bezginlik ve bıkkınlık kaynaklı kaygı eserleri görüldü. O hadiseden Aristo'ya benzer Davud Paşa, uyanık padişahın yüzünde bezginlik hissedince,

**İslâm Sultanlarının Sultanının Yeniden Arslan Atılışı
Davud Paşa'yı 7 Aralık 1487'de Anadolu, Karaman ve
Rum Askerleriyle Göndermesi**

(13b) sözün benzersiz yüzlü gelininden söyleme parmağıyla örtüyü giderip, o hizmetin yerine getirilmesi için içten istekte bulundu. Başarılı ve kutlu Padişah Hazretleri –*Başarısı büyük olsun*– üstün görüşlü Paşa'nın düşünce ve dileğini yerinde gördü, tüm kapı halkıyla ve Rumeli ve Anadolu askeriyle gitmesini buyurdu. Şanı yüce buyruk üzerine tedbir sahibi vezir, yanına aldığı askerle 7 Aralık 1487'de yola çıktı. Deniz gibi kabarık ve coşkun askerlerin ve büyük kalabalıklar hâlindeki topluluğun yıldızlar gibi gösterişli alaylarla Karaman diyarına ayak bastığı görülüp duyulduğunda, anılan Mısır askeri, boz bulanık gürül gürül sel suyu gibi, Mısır tarafına geri döndü, Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı yanlarına alıp gitti. Kılıç eri Davud Paşa bu durumu (14a) haber alınca, Varsak üzerine döndü. Öte yandan Dülkadiroğlu Alâüddevle, Bey'i karşılamaya geldi, Paşa da ona gereği gibi saygı gösterdi. Daha sonra Varsak beylerinden Boğalu, Evbaşlu, Sevmedlü, Oranlı, Turgudlu ve Ramazanlu, aşiretleriyle gelip, buyruk tutma bağına boyun uzatıp, söz dinler oldular. Geri kalan fitne ve fesat çıkarmakta ayak direyenleri yok etme okuna hedef eyledi. Paşa ondan sonra itaat eden Varsak beyleriyle sözleşme yaptı, o yöreye yeni bir düzen verdikten sonra, başarıdan başarıya koşan askere izin verdi, kendisi de gelip Vize'de Sultan Bayezid –*Başarısı büyük olsun*– Hazretleri ile buluştu.

Daha sonra uğursuz Macaristan'dan “Yahşioğlu” diye ün kazanmış elçi vergiyle geldi. Semendire sınırına varır varmaz

(14b) “Gazi Mustafa” adıyla anılan yiğit –ki adı geçen elçi daha önce Macar ilinde kardeşini şehit etmişti– fırsatını bulup öldürdü, böylece o da şehit oldu.

Daha sonra Sultan Bayezid Han Hazretleri Vize’den İstanbul’a ve İstanbul’dan Edirne’ye gidip, yaptırdığı cami için seçkin kimselere ve sıradan insanlara şölenler düzenledi ve bağışlarda bulundu.

Ondan sonra,

**Ali Paşa’nın Rumeli ve Anadolu Askeri, Azeb ve Yeniçeri
İle Adana ve Tarsus’u İmar Etmek Üzere Gitmesi, Mısır
ve Şam Askeriyle Savaşması**

23 Nisan 1488’de, Adana ve Tarsus’un imarı için, Rumeli ve Anadolu askeri, iki bin yeniçeri ve altı bin azeb askeriyle Ali Paşa’yı gönderdi. Ali Paşa gitti; ulaşır ulaşmaz, öte yakadan tekrar Şam askeri gelip, Ali Paşa ile savaşa tutuştu. (15a) Anadolu askeri hemen dağıldı, Ali Paşa da gayret eteğini beline sokup, üstün çaba kalkanını başına aldı, ilkbaharın gök gürültüsü gibi düşman üzerine gürleyip gökkuşağına binmiş gibi döne döne savaştı. Sonunda Şam askeri hileye başvurup bozguna uğramış gibi yaptı. Bu yandan asker de dağılıp arkalarına düşünce, onlar tekrar vuruşmaya girişti. Ali Paşa’yı Adana’dan geri püskürterek, geldiler, Adana’yı yıkıp yakarak, Şam tarafına geri gittiler. Ali Paşa da dönüp Adana’yı tekrar imar etti.

**Alâüddevle'nin Mısır Sultanı ile Birlik Olması, Kızını
Uzun Özbek'in Oğluna Vermesi, Bu Sebeple Sultan
Bayezid'in Mihaloğlu İskender Bey'i Anadolu Askeri,
Rumeli Akıncıları (15b) ve Dulkadiroğlu Pîr Budak'la
Birlikte 1489 Ocak Ayında Alâüddevle
Üzerine Göndermesi**

O sırada Alâüddevle'nin Mısır sultanı ile birlik içinde olduğunu, hile ve nifakta işbirliği yaptığını, ayrıca da Özbek Bey'in oğluna kızını verip Mısır'a gönderdiğini adı geçen Ali Paşa gelip arz eyledi. Bu durum öğrenilince, Hudavendigâr Hazretleri, hemen 1489 yılı ocağında Mihaloğlu İskender Bey'i akıncılarla ve Anadolu askeriyle, Alaüddevle'nin kardeşi Pir Budak Bey'i de yanına verip, gönderdi. Gidip, Alâüddevle'nin bir oğlunu ele geçirip, gözlerine mil çektiler. Öte yandan Alâüddevle de fırsatını bulup, gece baskını ile İskender Bey'in bir oğlunu öldürdü, bir oğlu ile kendisini yakaladı, kardeşi Budak Bey'i (16a) ise elden kaçırdı. İskender Bey'i oğlu ile birlikte Mısır'a gönderdi. Mısır sultanı da İskender Bey'i, saygı gösterip hil'at giydirerek, "Gazisin, gazâdan kalma" diye geri gönderdi. Bu arada kaçan Alâüddevle'nin kardeşi Pir Budak Bey Mısır sultanına gitti, o da yakalayıp hapsetti ve yukarı Mısır'a gönderdi.

**Sultan Bayezid'in 1490 Yılı'nın Şubat Ayı Ortalarında
Şehzadelerini Sünnet Ettirmesi ve Kızlarını Uğurlu
Emirlere Vermesi**

Ondan sonra, 1490 yılı Şubat ortalarında, ilkbaharda –ki

Nazım

Çiçekler öyle rengârenk elbiseler giymişti
Ki bu renklerde Çin'in Mânî'si acze düşmüştü.

Ovanın yüzü çiçeklerle öyle donanmış
Ki sanki çimenlik deniz gibi dalgalanmış.–

Sultan Bayezid kutlu şehzadeler için büyük bir sünnet düğünü yaptı, ayrıca kızlarından birini (16b) Uğurlu Ahmed Bey'e, birini Silistre beyi Nasuh Bey'e, birini de Davud Paşa'nın oğluna verdi.

Ve yine o sırada Mısır sultanı ile Alâüddevle'den elçiler geldi; Güngörmez Kilisesi'ne yıldırım düştü, içindeki barut tutuştu, beş altı bin kişi bu yüzden ölüp büyük bir olay yaşandı. Hudavendigar bu yüzden İstanbul'dan Edirne'ye gidip istirahat çekildi.

Bu arada yine Arap askeri Mısır sultanının haberi yokken geldi, Lârende'yi (bugünkü Karaman şehri) olanca çevresi ve köşe bucağıyla yıkıp yaktı.

Aynı sıralarda Azerbaycan tahtında oturan Uzun Hasan öldü, oğlu Sultan Yakup onun yerine tahta geçip padişah

oldu. Bu arada Uğurlu Mehmed kaçıp Sultan Ahmed'e gitti, sonra Sultan Ahmed'den Sultan Bayezid'e geldi ve saygı görüp ağırlandı. Ondan sonra, Sultan Yakup (17a) zehirlenip, yerine Baysungur padişah oldu.

1491 Yılında Gülek, Tarsus ve Adana Kalelerini İstemek Üzere Elçi Gelmesi, Sultan Bayezid'in Bu Kaleleri Mısır Sultanına Geri Vermesi

Bu yanda Sultan Bayezid Han Edirne'de önderlik anlamlı tahtında oturmakta iken, öte yandan Mısır sultanı 1491 yılında elçi ile dilek mektubu gönderdi. Görüldüğünde,

Nazım

Mektupta yazılmış Allah'ın adı,
Ki odur bağışlayan cümle günahı.

“Olan biten her şeyi unutalım,
Kini ve kibri aradan giderelim.”

(Demiş) ve eklemiş: “Rum'un sultanı
Çukurova'daki o üç hisarı

Alıp topraklarına kattı, gönderdi asker;
(Ancak) Medine ve Mekke evkafıdır onlar.

Yine bağışlayın, çünkü herkes bunu diler.
(Bunu yaparsan) Medineliler sana dua eder.

Müslüman gazisin, hem padişahsın.
Hazinen ve askerin çok, büyük şahsın.”

(17b) Dünyaya sığınak olan Padişah Hazretleri adı geçen kalelerin Kâbe ve Medine vakfı olduğunu öğrendikten sonra, gelen Mısır elçisinin yanına elçi verdi, o da gidip kaleleri teslim etti, böylece araları düzelip sınır belirllediler.

Aynı tarihte Macaristan kralı ölüp, yerine Yanko-oğlu kral oldu. Öte yandan Leh İli'nin (Polonya'nın) kralı büyük bir ordu ile üzerine geldi. Macar kralı üstün gelip onu yakaladı ve hapsetti. Ondan sonra Sultan Bayezid Hazretleri'ne, dostluk gösterisinde bulunmak üzere, elçi gönderdi. Gelen elçiye iyi davranılmayıp, hemen Mihaloğlu'nun Rumeli akıncılarıyla Macaristan'a akın etmesi buyuruldu. O da gitti, nice hisarlarını ve esirlerini alıp geldi.

**Güneşin Kölesi Olduğu Sultan Bayezid'in 1492
Mayıs'ında İhtişamı Yıldızlara Eş Askerleriyle Gaza ve
Cihad Etmek Üzere Kötü Yaradılışlı Yuvan Diyarına
(Arnavutluğa) Yönelmesi**

(18a) Daha sonra gaziler ve mücahitler sultanı –*Başarısı büyük olsun*– gaza ve cihada niyet etti. Önceden donanma gemilerini denizden Avlonya tarafına gönderdi, sonra 18 Mayıs 1492'de kendileri, kutlulukla, başarıdan başarıya koşan askeriyle, İstanbul'dan Sofya'ya gitti. Anadolu askeriyle Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı Sofya'da bıraktı, Davud Paşa'yı Üsküp yönünden Arnavut iline gönderdi, kendileri Yahya Paşa ve kapı halkıyla Arnavut iline –ki “Yuvan memleketi” diye anılır– kon-

du. Mübarek bayramı Tepedelen kalesinde geçirdikten sonra, Davud Paşa ile Yahya Paşa'yı yeniçerilerin tümüyle birlikte, bu yörenin günahkâr kâfirlerinin gizlendikleri mağara ve oyuklara (becenelere) gönderdi. Onlar da çok sayıda esir ele geçirip, karşı koyup direnenleri öldürdüler. Ondan sonra gaza sona erdi, Hudavendigar (18b) Hazretleri Edirne yönünde geri döndü. Manastır'a eriştiği gün aba hırkalı bir fedai kılıçla saldırdı. O sırada İskender Paşa sultanın yanında idi, bozdoğanla vurup fedaiyi öldürdü. Daha sonra Edirne'ye geldi, ne kadar yolsuz ve sapık inançlı varsa, araştırarak buldurttu ve Anadolu'ya sürülmelerini buyurdu. Ardından aynı senenin Ağustos sonlarında Edirne'den İstanbul'a geldi. Bir süre sonra, yerinde bir kararla, Mihaloğlu Ali Bey'i Macaristan'a akına gönderdi. Ali Bey de derya gibi coşup, ejderha gibi köpürerek gitti, nice illerini yakıp yıktı. Esirlerini alıp gelirken, Macar beyleri geçeceği geçitleri keserek, bir hayli adamını şehit ettiler. Kendisi bin belâ ile canını kurtardı.

Bosna Mirlivası Yakup Paşa'nın Akını ve Derencil Ban İle Yakup (19a) Paşa Arasında Kırbava Kırında 1493'de Gerçekleşen Savaş

Ondan sonra 1493'te Bosna beyi Yakup Paşa Hırvat iline akına gitti. Yolu üzerindeki Kırbava kalesinin kırılığında "Derencil Ban" diye anılan uğursuz, binlerce askerle arkasından erişip, savaşa girişti. Bir çok gaziye şehit ettiler ve esir aldılar. Sonunda İslâm askerine Tanrı'nın yardım eli uzandı, gelen o kâfirleri öylesine kırdılar ki, Hz. Muhammed'in peygamber olarak gelişinin ve O'nun resullük güneşinin parlamışının ilk gününden bu yana öyle bir savaş ve kapışma gerçekleşmiş de-

ğildi. Yakup Paşa, adı geçen Derencil Ban'ı çok sayıda beyi ile birlikte esir aldı, zincire vurup, tuğ, davul ve sancaklarla ve kesilen kâfir başlarıyla İstanbul'a gönderdi. Bunların gelmesiyle uğursuz kâfirlerin bir yolla yok edilmesi ve İslâm gücüne karşı koyup direnenlerin yere serilmesine şükürler edildi.

Ondan sonra aynı tarihte Uğurlu (19b) oğlu Sultan Ahmed Mirza İstanbul'dan Azerbaycan tarafına kaçtı, gidip Rüstem Padişah'ın başını kesti ve yerine padişah oldu. Hudavendigâr Hazretleri onun padişah olduğunu işitince sevinip, kızı Sultan-zade'yi Mirza'ya gönderdi. Sultanzâde gidip erişmeden, amcasının oğlu Hibe Sultan adı geçeni öldürüp yerine padişah oldu. Sultanzâde ise, yolda Mirza'nın ölüm haberini işitince, geri döndü. Kendisini İstanbul'a getirdiler.

Bundan sonra,

1497 Yılıının Kış Günlerinde Malkoçoğlu'nun Rus Topraklarına Akın Etmesi

1497 yılında, yiğitlikten gayri düşüncesi bulunmayan önder ve işi korku salmak olan yürekli er Malkoçoğlu Bali Bey, kış mevsiminin yedi ülkeli sultanının askerinin kinle ve din düşmanı soğukluğuyla karaların üzerine kar pamuğu döşediği, (20a) üstelik kışın şiddeti ve havanın hiddetinden vadilerde akan suların tıkanıdığı, akarsuların akamaz olup buz kestiği, ağaç dallarının şişeci dükkânına, ırmak kenarlarının donmuş buzlardan elmas ocağına döndüğü bir zamanda, sarsılmaz bir kararlılık ve büyük bir kalabalıkla çıkıp, tersine dönük Rus'un

dik başlılık edenlerinin ve isyankâr olanlarının üzerine akına çıktı. Din düşmanının soğukluğundan askerin elleri, ayakları düşüp, son derecede kırılıp geldiler.

Bundan sonra,

Sultan Bayezid Han'ın 1499-1500'de İnebahtı Kalesini Ele Geçirmek Üzere Harekete Geçmesi

gaziler ve mücahitlere sultan, âlemlerin rabbinin bağışlarının en safı olan –*Başarısı büyük olsun*– Bayezid Hazretleri gaza niyetiyle İzmit ve Süzebolu'da gemiler yaptırdı. Bunlardan başka, kendileri kullanmak üzere, Kemal Reis ile Barak Reis için birer büyük barça yaptırıp verdi.

(20b) Ondan sonra beş yüz kadar donanma gemisi hazırlayıp, içlerini adamla ve alet edevatla doldurdu, gaziler ve mücahitler yurdu Gelibolu kaptanı, aslanca atılğan, düşman karşısında beyce yürekli duran Davud Bey ile, Mora ilindeki, kulesi gök gibi yüksek ve tepesi gökyüzü çadırı ile denk İnebahtı üzerine gönderdi. Bunlar yelken açıp gittikten sonra, kendileri Anadolu ve Rumeli'nin, saldırışları Tûs'a, ululukları Keykâvus'a benzer beyleri, kutluluk dalgalı sancaklarında bulunan zafer kılavuzlu askerleriyle Hz. Peygamber'in hicreti tarihinin 905'inde (1499 yılında) söz konusu İnebahtı üzerine yöneldi. Önceden gönderilen donanma gemileri, Hristiyan donanmasına denizde barınak olan Kızılhisar'a su gücü ve hava akımıyla gitti. Onlar oraya ulaşır ulaşmaz, birden ters yel esip, (21a) gemileri dağıttı. Yüce Tanrı'nın yardımıyla kayba uğranılmayıp,

üç dört gün sonra yeniden bir yere toplandılar. Adı geçen yere doğru yelken açıp giderken, aşağılık kâfirlerin donanmaları karşlarına çıktı. Top, tüfek, prango, zemberek ve diğer savaş araçlarıyla yol kavgası ettikleri sırada, kötü işli kâfirler yönünden “Lordan” adlı kâfir barçasıyla yelken açıp gelerek, Barak Reis barçasına yanaştı. Savaşırken, kâfirin bir barçası daha geldi, o da var gücüyle savaşa katıldı. Barak Reis gemisinden kâfir gemisine nefit atılıp, yanmaya başladı. Bu sırada Barak Reis gemisi ayrılmayıp, kâfir gemisiyle birlikte yandı, çok sayıda kâfir ve Müslüman öldü. Kalan gemiler savaşarak İnebahtı’nın karşısına varır varmaz, kâfir donanması ayrıldı, İslâm gemileri (21b-22a minyatür) (22b) kale üzerine kondu. Kalenin çevresi ve köşesi bucağı gazilerin al bayraklarından, nakışlı kalkanlarından ve parıl parıl parlayan gönderlerinden nakış ve bezeklere dönmüş, bahar çiçeklerinin süsleri gibi olmuştı.

Bu taraftan İslâm padişahı da başarıdan başarıya koşan askerleriyle erişti. Zaferden zafere koşan gaziler, karadan ve denizden göz açtırmayıp, vakit kaybetmeksizin, topar kurdu. Kaleyi kuşatmaya girişir girişmez ve vur tut savaşına başlar başlamaz, işleri pişmanlık olan kale içindeki kâfirlerin katı kalplerini Müslümanların oklarından korku ve ürküntü kapladı, gecikmeksizin, aman dileyerek, kaleyi teslim ettiler.

Hudavendigâr Hazretleri içindeki kiliselerini mescide çevirip, İslâm süsü ile süsledi, yıkılan yerlerini onardı, kapısını duvarını savaş ve vuruş aletleriyle donattı; yüksek burçlarına, yıldırım yağdıran akan yıldızlara benzer, ve yüksek duvarlarına, şimşekli bulutları andırır topar koydu, bütün donanma gemilerinin orada kışlamasını buyurdu. Bu fetihnâmenin dışı

dile getirilip, (23a) içi yazıya dökölüp, yakın ve ırak ufukların ülkeleri müjde sesleri ve sevinç çığlıklarıyla dolduktan sonra geri dönüldü. Mutluluk içinde Edirne'ye gelip kışladılar.

Ondan sonra,

Cihad Edici Padişah'ın 1500 Yılında Moton Kalesini Ele Geçirmek Üzere Yola Çıkması

ilkbaharda, lâlelerin ve şakayıkların yer yer baş kaldırdıkları zamanda, işi kale almak olan Sultan Hazretleri, yine o yörede “Moton” adlı dayanıklı bir hisar ve sarsılmaz duruşlu bir kale daha vardı, Rumeli ve Anadolu askeriyle bu kalenin üstüne yürüdü. Konak konak yol alarak gitti. Eriştiğinde öte taraftan donanma gemileri de geldi. Kalenin çevresi ve dört bir yanı gemilerin rengârenk bayraklarından çiçeklerle bezenmiş gülis-tana döndü. Ortılığı alt üst edici topraklarla hemen iki taraftan aralıksız olarak dövmeye giriştiler. Otuz üç gün sürekli gök gürültüsü soluklu, yıldırım sesli, ateş ağızlı topraklarla dövüldü. Ele geçirilmesinin yolu bulunamayınca, (23b) ülke kapılarını açan Padişah son derecede huzursuz olmuşken, tanrısal bir gücün eseri olarak, denizden Müslüman görüşlü iki parça kâfir kadirğası geldi, hisar limanına girip lenger bıraktı. İçeride hisar gediklerinde duran savaşçı tüfekli kâfirler “Yardım geldi” diye gediklerini terk edip, gelen kadirgalara gittiler. O fırsatta gaziler hücum edip, kale duvarlarına kement atarak çıkmaya başladılar. Kâfirler de “Türk kaleye girdi” diye sokaklarda seğirtirken, birden top barutlarına ateş düştü, kalenin içi tutuşup yanmaya başladı. Bu taraftan gaziler de hücum borularını yük-

seltip, davul ve nakaralarını dövüp, Allah'ın inayeti ile birden kaleye saldırdı, “*Allah yolunda malları ve canlarıyla savaşır, bu sizin için daha hayırlıdır* [Kur'an, 9:111 ve 61:11]” ayeti gereğince kale içindeki bozguna yüz tutmuş kâfirleri ölüm okunun hedefi edip, bazılarını esir alarak, zincire vurdu- lar. Böylece Moton kalesini ele geçirdiler, içindeki kiliselerini mescide çevirip Cuma namazını kıldılar.

(24a minyatür)

(24b-25a minyatür)

**(25b) İslâm Sultanlarına Sultan, İnsanların Korunup
Kollanma Ülkelerini Elinde Bulunduran Sultan'ın
Moton'un Fethinden Sonra Aynı Yılın Eylül Ayında Koron
Kalesini Ele Geçirmek Üzere Başarıdan Başarıya Koşan
Askeriyle Yola Çıkması**

Ondan sonra, cihan hükümdarı, felek dairesinin kutpu Hazretleri adı geçen Motun'u ele geçirip egemenliği avucuna almasının ardından, aynı yılın (yani 1500 yılının) Eylül so- nunda bu kez Koron kalesini ele geçirmek üzere yola çıktı. Varıp erişir erişmez, Allah'ın inayetiyle, o kale de itaat edip anahtarını gönderdi.

Nazım

Moton'un işini bitirdi, yolu tuttu,
Askeri Koron'un üstüne sürdü.

Asker erişti, tuttu o diyarı;
Kuşattı, ortaya aldı hisarı.

Motun'un hâlini işitmişti kâfirler,
Hisarı Hunkâr'a çaresizce verdiler.

Yiğit ve iş bilir sancakbeyi, muhafız ve kadı,
Kim ve ne gerekliyse hepsini verip atadı.

(26a Minyatür)

(26b) Ondan sonra, gücü göklere denk Hudavendigâr Hazretleri o yöreyi ele geçirip, yeni bir düzen verdikten ve yeni baştan düzene koyduktan sonra, büyük beylerin beyi, Anadolu beylerbeyi arslan atılışlı Sinan Paşa'yı, başarıdan başarıya koşan askerleri ve zafer kılavuzlu binekleriyle (yani gemileriyle) Avarna (Navarin) kalesi üzerine gönderdi. Adı geçen görüş sahibi paşa gitti, erişir erişmez orası da Allah'ın inayetiyle ele geçirilip, İslâm topraklarına bağlandı. Ondan sonra Hudavendigâr, üstün gelip zafer kazanmış olarak, İstanbul'a gelip, saltanatın sindirimi kolay nimetleriyle sürekli **(27a)** oturadurdu.

O sırada, öte tarafta Venedik kâfirleri Fransa'dan yardım gemileri alıp geldiler, Midilli üzerine geçip, toparla dövmeye başladılar. O zamana değin azeb ve kürekçi ve vergi yoktu. Sefer durumu ortaya çıktığından, aceleyle azeb ve kürekçi yazıldı, bunlar hemen donanma gemilerine koyulup, gönderildi. Gemiler erişmeden kâfirler adı geçen Midilli kalesini adamakıllı dövüp, bir tarafını yıktılar. On sekiz gün hücum ettiler, ancak alamadılar. Bu taraftan donanma da yetişti. Kâfirler donanmayı görünce toparını gemiye

koyup, kaçtılar. Donanmada bulunan beyler Midilli'nin yıkılan yerlerini onardılar, ondan sonra İstanbul'a geldiler.

Ondan sonra, Venedik beyleri, çaresizce, elçiler ve armağanlar gönderip barıştılar.

Ondan sonra, Sultan Bayezid Han –*Başarısı büyük olsun*– hiçbir yöne hareket etmeyip, kendi hâli üzere el etek çekme köşesinde kaygısızca yaşamayı (27b) yeğleyip, oturdu. Bu arada Mısır, Hindistan, Sistan, İran, Turan ve uğursuz Macaristan'dan elçiler geldi. Saltanatının gölgesi dünyanın dört bir yanına yayılıp, bilginler ve erdemli kimseler, Tanrı dostları ve iyi kişiler, şehirlisi köylüsüyle bütün halk huzur ve refah içinde bulunurken,

Beyit

Hastalık geldi, sonra onu
Tüketti, cihanı unutturdu.

**Tezgâhında Adalet Dağıtan Padişahı Tutup Gücsüz
Duruma Düşüren Müzmin Hastalık, O Şebepten Yönetim
İşlerinde Gevşeklik Ve Savsaklıkların Ortaya Çıkması,
Devlet Kapısında Bitecek İş Olan Halkın Perişan ve
Çaresiz Duruma Düşmesi**

O güç sahibi sultanların özü ve değerli hakanların seçkini Sultan Bayezid Hazretleri'nin –*Allah onu ahirette büyük halifelerle birlikte oturtsun*– şerefli zatı umut fazlalıklarıyla öyle doluydu ki, ihtiyaç sahiplerini sağlığa kavuşturmakta (yani

herkese umut dağıtmakta) şefkatli bir tabipti. Meğer o zamanda sağlıklarında müzmin hastalıklardan bir hastalık belirmiş, insan vücudundaki (28a) dört ana salgının karışımından varlık bulan sağlık dengesi bozulmuş, o üzücü hastalık araya balgam salıp (yani ara bozuculuk edip), dört ana salgı arasındaki bağı bozmuş, böylece onları birbirinden soğutmuştu. Söz konusu hastalık bu etki ve etkilenmeden rahatsızlanıp, gücü gök gibi ulu sultanın ayağına düşmüştü. Güçler sultanının beden mülküyle olan ilişkisinde iş fazlalığının ortaya çıkması sonucunda, saltanat işlerinin görülmesinde aksaklıklar meydana gelmiş, halk perişan hâle düşmüş, durumları karmakarışık olmuştu. Bu yüzden, Hudavendigâr Hazretleri, kendi bencil nefislerinin ihtiyaçlarını, hizmeti ipine dizilmiş olan devlet yönetiminin söz dinler ve saygılı ileri gelenlerinin önüne geçirmişler, hızlı gönül atlarının dizginini serbest bırakmakla “*Haddini aşan gerisin geri gitmiş gibidir*” mesafesinin sınırını aşmışlar, o yüzden de saltanatın yüksek taşıyıcı direkleri yıkılmaya yüz (28b) tutmuştu. İllerde yaşayanlar, uğradıkları haksızlık ve zulüm sebebiyle, ayak altına düşmüş, her birinin gönlü türlü türlü korkular yüzünden keder ve tasa ile dolmuştu.

Ulu ve Bayındır Şehir İstanbul’da Meydana Gelen Büyük Zelzele ve Şaşkınlık Verici Olay

Özetle, 1509 Eylül’ünde, beklenmedik bir sırada, yıldız alaylı yıldızlar sultanının (yani ayın), dolanım sırasındaki konumu gereği, Ülker takım yıldızının en üst noktasından yer altına inip, aydınlık ışıma evreninden felâket karanlığı ülkesine düştüğü bir gecede, dönen göğün gönlü kararsız, gözleme

yıldızlarının gözü zaman olaylarıyla uyanıkken (yani ay ışığı bulunmayan, yıldızların parladığı, açık) bir gecede), birden,

Nazım

Hak katından gelen bir etki birden salladı.
Dinle o halde Hakk'ın kudreti ne yaptı.

İstanbul surları baştanbaşa yıkıldı;
Öyle bir yıkılış ki yerle bir oldu.

Hak Teâlâ sonsuz kudretiyle kıyamet korkusunun benzerini bütün insanlara yaşattı. Öyle büyük bir deprem meydana geldi ki, onun gürültüsünden var oluş ve yok oluş âlemi (yani dünya) titredi, sağlam yapılı unsurların bünyeleri döküldü. Heybetinden zaman hâmileleri sersemleyip, yokluk karınlarından doğan garip etki çocukları sebebiyle, “*her hamile kadın karnındaki çocuğu düşürür* [Kur'an, 22:2]” ayeti durumu anlatır olmuştı. (29a) Şu inkârcı yeryüzü haşerelerinin şüphelerini gidermek için, kıyamet gününe örnekti. Düştüğü derin hayretten zemin ve zaman tir tir titreyip, oturan ile oturlan yer değiştirmişti. İstanbul'un binalarının –ki her biri yükseklikte ve dayanıklılıkta gökle başa baştı– tümü yerle bir oldu. Halkın kimisi bu durum karşısında kendinden geçip ne yaptığını bilmez hâle düştü, kimisi şaşkınlık eliyle göğsünü dövüp, ağzı açık bakakaldı; ama dağca duruşlu Hudavendigâr Hazretleri, ağırlık ve ölçülülük dairesinde, pergel ayağı gibi yerinden kımıldamadı. Yapılagelen merasim üzere, devlet erkânı ve yönetimin ileri gelenleri adalet unvanlı divana toplanıp, her biri yerinde oturdu. Cihanı donatan vezirler, olan biten bütün açıklığıyla Hudavendigâr Hazretleri'nin güneş gibi aydın içine yansısın diye,

yıkılan binaların ayrıntılı olarak yazılıp, yüce tahtın ayağına (yani sultana) arz olunması kararına vardı. Kalem erbabından, (29b) adı Utarid gibi dillere destan bir kâtip bu işle görevlendirildi. Olabil-
diğince çaba harcayıp, özen gösterdi, yıkılan tüm binaları bütün ayrıntısıyla beyan ipine dizip bildirdi. Vezirler kutlu meclis şere-
fiyle kutluluk bulunca, olan bitenler sultan katına sunuldu. Gerçi bu hadiseden velilik sığınağı Padişah'ın mübarek gönlüne sonuç olarak bezginlik tozu gelmişti, ama değil mi ki varlık zerrelerinin hareketlerinin Hakk'ın ezelî iradesi ile ilgili bulunmaksızın mey-
dana gelmesi olmayası bir iştir ve varlığı çevreleyen sınırlar –ki bütün yönleri kuşatmıştır– son bulmaz dileğinin gerçekleşmesi ile hızla değişicidir, “*O’nun kazasını geri çevirecek ve hükmüne engel olacak yoktur*” sözü uyarınca gönlü rahatlayıp, itaat boynu-
na “*Ben işimi Allah’a havale ediyorum [Kur’an, 40:44]*” sağlam ipini doladı. Vezirler Hudavendigâr Hazretleri’nin derya benzeri gönlünün aynasında gam pası görünce, (30a) tecrübe parmağıyla içinin nabzını tutup, kasılıp genişlemesinden hava değişimi yap-
maları için eğilim bulunduğunu anladılar. Şehrin yerle bir olması, şüphesiz, o anlamı güçlendirdiği için, hepsi Hudavendigâr Hazret-
leri’nin şerefli hatırına uygunluk gösterip, buyruk gözlediler.

Saltanat Sığınağı Olan Padişah Hazretleri’nin, Tezgâhları Mutluluk Üreten Askerlerle Birlikte Edirne’ye Doğru Yola Çıkması

Padişah vezirlere, vakit geçirmeksizin, sefer için gerekli şeylerin hazırlanmasını ve uğurlu gelişiyile konaklar ve yerleşim yerlerinin uğur kazanmakla ödüllendirilmelerini buyurdu. Şanı yüce buyruk gereğince, sefer için gerekli hazırlıklar yapıl-

dı, 1509 yılı Ekim’inde gidiş dizgini büyük Edirne şehri yönüne çevrildi. Anılan şehrin oturulan yerleri –ki bunca zamandan beri içine giren bulunmadığından yıkılmaya yüz tutmuştu– şenlik ve sevinçle dolup kutlu gelişiyile şeref buldu.

O tarihte, Hudavendigâr Hazretleri’nin uğurlu yaradılışlı çocuklarından Sultan Şehinşah Karaman’da idi. Sultan Ahmed’e Amasya ili (30b) verilmiş, Sultan Korkut ise Mısır’a gitmişti. Namlı Şehriyar Hazretleri ve o saltanat yörüngeli kutluluk güneşi, cömert olan gerçek mülk sahibinin verdiği güçle güçlendirilmiş olan Sultan Selim, yardım ve koruyup kollama gölgesini Trabzon iline salmıştı, yüce himmetlerini her zaman o yörede cihat ve gazaya harcamakta idi. Başarıları dilden dile dolaşan askerlerinin her daim elde duran kılıçları, uyarı ve uyanıklığı kendine huy edinmiş, bir an bile kınında uykuya çekilmemişti. Parlak kılıçları zafer yurdu pazarındaki mücadelede kan terleyip, alın teriyle geçimini sürdürürdü. Etraftaki kötü işli kâfir topluluklarına hemen etkisini gösteren oklarının uçları “*Size bir uyarıcı gelmemiş miydi? [Kur’an, 67:8]*” ayetinin haberini Müslümanlar yönünden duyurup, bu korku ve ürküntü ile tümü öz canlarından ümitsizliğe kapılmışlardı. Her yanı bozukluk ve çürümüşlük içindeki kâfirler olan türlü türlü topluluklarla (31a) dolu Trabzon ili onun (yani Şehzade Selim’in) adaletli yönetimi zamanında öyle güvenlik içinde idi ki, hırsızlık yolu ve hırsız eli kesilip, öfke vergisi, emanet elinden kefalet kalktığı gibi, tümüyle kaldırılmıştı. Zafer sonuçlu sancaklarını fitne dolu düşman diyarına yönelttikçe, “*Fitne kalmayınca ve din tamamen Allah’ın oluncaya kadar savaşın [Kur’an, 8:39]*” ayetini yol kılavuzu edinirdi. O askeri yıldızlar sayısınca olan büyüklük ve yükseklik güneşinin

güçlü yönetimiyle, “*Hevasını kendine ilâh edineni gördün mü?* [Kur'an, 25:43]” zümresi, çaresizlik içinde, firar yolunu seçmekten başka çare bulamadıkça, gaziler ve muhafızlar, işleri şirretlik olan kâfirlerin akılsız kulaklarına horluk haberi ileten oklarla “*Kaçmak size aslâ fayda vermez* [Kur'an, 33:16]” ayetini tekrarlardı. O din sığınağı olan padişah, müjdeli “*Allah'ın lütfundan isteyin* [Kur'an, 62:10]” ayetinin bereketleriyle zahire biriktirir ve ganimetler edinir, sürekli olarak zafer kazanmış ve kazanç elde etmiş olarak dönerdi. Edepsiz kızılbaş tayfası Fars, Irak (31b) ve Azerbaycan'ı egemenlikleri altına almışlardı, bu yüzden o hararetle ateş gibi serkeşlik eder olmuşlardı. Gurur yeli de beyinlerinin boşluğunu yer edinmişti. Hızla akıp giden su ve zaman olaylarının seli gibi, yöneldikleri her yana zarar vermekten hiç sakındıkları yoktu. Yörelerindeki meliklerden hiç biri önünde aslâ baş kesip eğilmemişlerdi. Haksız yere Müslümanların kanını dökmeyi başlarına kıvanç tacı bilip, kaygısızlık ve kayıtsızlıkla övünürlerdi. O küfür ve sapkınlık erbabı emelleri tarlalarını Müslümanlar'ın yüzü suyunu yere dökmekle sular, bu yüzden geçinip giderlerdi.

Adı geçen isyancı tayfası bahtiyar Şehriyar'ın (yani Şehzade Selim'in) dile gelmez yiğitliğinden o derecede etkilenmiş, zafer yüzlü askerinden öyle yılgınlığa uğramıştı ki, o sapık ve bozuk inançlıların Anadolu Türklerinin büyük çoğunluğuyla bir arada yaşamalarından ötürü, (32a) baş kaldırıp o yöne bakmaları aslâ mümkün değildi; zira kan içici elinden defalarca intikam şerbeti içmişlerdi; birçok kez o sapıklarla savaş ve uğraşa tutuşulmuş, savaş alanı kan seliyle Ceyhun gibi öyle akmıştı ki, kan kabarcığı o topluluğun tepesinde, hor kafalarındaki külâhlarından ayırt edilmezdi.

O kötü işli şirretlerle ve diğer kâfir topluluklarla bunca zaman savaş ve uğraş üzerine olduğundan, ün sahibi Şehriyar Hazretleri'nin güneş gibi ışık saçan kılıcının ışınları tüm ufukları aydınlatır, cihangir kılıcının aynasından fetih ve zafer görüntüsü daima görünürdü.

Hudavendigâr Hazretleri'nin –*Yattığı yer temiz olsun*– devlet yönetiminde yanında bulunan basiretsiz ve kısa görüşlüler, kendilerine Sultan Ahmed'in gösterdiği yakınlık ve ilgiyle gururlanıp, adı geçen (32b) şehzadeye tamamen bağlanmışlardı. O bağ ve ilişkiyle yer uzaklığı, divanda görüşülen işlerin tümü hakkında bilgi edinmesine engel olmazdı. Hiçbir zaman yüce eşikte (yani devlet merkezinde) kapısının kullarından (yani adamlarından) biri eksik değildi. Her biri günlerce durduktan sonra, bütün dileklerini yerine getirir, ülke yönetimiyle ilgili sevindirici haberi kendisine yol kılavuzu edinir, son derecede ilgi ve saygı görmüş olarak, hâlimden hoşnut bir şekilde geri dönerdi. Oradan gelen kimselere böyle aşırı ilgi ve saygı gösterilmesi, diğer şehzadelere haksızlık etmek demektir. Bu görüş kusuru ve kötü tutum yüzünden memlekette düzen bozulmaya yüz tutmuştu. Sultan Korkut'un Mısır'a gitmesinin asıl sebebi de buydu.

O bir sürü kötü niyetli “*Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar* [Kur'an, 9:32]” ayetinin başına ve sonuna ve “*Hakkı batılla karıştırmayın* [Kur'an, 2:42]” ayetindeki göndermenin yasaklama bildiren bağlamına aldırmiyordu. Her ne kadar o mutlu sultanın (33a) devlet güneşinin gizlenme perdesi ardında olmasını dilemiş iseler de, çarpık düşünceleri ve yaradılışlarının karışım şişeleri (yani kötü niyetleri) mutluluk güneşinin ışığını yaymasına engel olmazdı. Devlet güneşinin batmasına boşuna çaba

harcayan düşmanlar –*Allah onları sabah akşam hor durumda bıraksın*– binlerce yalan dolanla Hudavendigâr'dan (yani hükümdar Bayezid'den) defalarca azarlama yollu hükümler devşirmiş, onun deryaca geniş gönlünü daraltmak için şu yolda söz söylemişlerdi: “O yörenin çevresinde bulunan kâfirlerle savaş ve uğraş yolunu kapatıp, sadece kendi ilinin yönetimi ve korunmasına çalışmalısın, düşman çoğaltmaya razı değiliz.”

Şehriyar Hazretleri'nin bu tür asılsız ve düzmece sözler işitmekten kutlu gönüllerine bıkkınlık tozu gelmiş, son derecede huzursuz olmuşlardı. Bunca zamandan beri il açmaya (yani başarılar kazanmaya) dönük çaba ve gayretinin, (33b) babası Hudavendigâr tarafından değerli görülmeyip, boşa gitmesine hayli gücenmişlerdi. Sonunda dünyayı bezeyen değerli görüşü, o yöreden ayrılıp başka yere gitmek noktasına vardı. Kapı hizmetlilerinden birini, yanına uğurlu bir mektubu eş koşarak (yani bir mektupla), devlet kapısına gönderdiler. Ayak öpme mutluluğu el verip, dilek yüce tahtın ayağına (yani padişaha) sunulduğunda, Hudavendigâr tarafından izin verilmedi. Yeniden adam gönderip izin istediler. Bu kez, iyiliğe iyilik katma biçiminde bir görüntü verip, hükümdara özgül bağışlardan olmak üzere, sancaklarını arttırmak yoluyla kendisine engel olma düşüncesini sergilediler. Ama değil mi ki Tanrı'nın ezeli bilgisinin değişip yok olmaz kazasında devletinin atının dizgini boş bırakılmıştı (yani önü açıktı), bunun gibi küçük bir bağışı dikkate almadı, uğur yuvası olan eşiğe (yani babasına) tekrar adam gönderip, dileğine uygun izin istedi. (34a) Dileğinin defterine yine “Ol-maz” harfi çekip (yani ret cevabı verip), eli boş göndermek için binlerce çaba harcadılar. Şehzade Selim derin bir istekle o diyarı terk etmeyi kesin olarak kafasına koymuşlardı bir kez. Hiç

tereddüt etmeksizin, o fetih ve zafer dolu sefer için doğrulup, yerini değiştirmeye içten bir yönelişle niyet ettiler.

Mutlu Şehriyar Hazretleri'nin Kendi Kutlu Anamlı Hazırlığı İçin Deniz Yoluyla Kefe Şehrine Yönelmesi

Hak sözü olan, Sübhan katından inen ve kat kat ibretli anlamları akılları şaşkınlığa düşüren *Kur'an* öyle bir uçsuz bucaksız okyanustur ki, iki cihan ondan bir nemdir ve öyle bir kıyısına ulaşılmaz denizdir ki, ona nispetle yedi deniz bir kırağı damlasıdır. “*And olsun ki biz Ademoğullarını şanlı şerefli kıldık, karada ve denizde gezmelerini sağladık, temiz yiyeceklerle onları rızıklandırdık [Kur'an, 17:70]*” ayeti, anılan dalgalı denizin dalgalarındandır. Bu dalganın kabarıp inmesiyle ıssız bir sahile attığı belâgat nişanlı (34b) anlam incisinden anlaşılan şudur: Varlığı vacip olan ve verdiği dilediğinde daraltan Yüce Tanrı'nın –ki karşılık beklemeksizin bolluk verici ve olanca cömertlikle bağışlayıcıdır– kaza ve kaderinin taşkın denizi öyle bir okyanustur ki, ezeli kudretinin tatlı bahar yelinin estiği yönden son bulmaz iradesi esintisinin esmesiyle ortaya çıkan var oluş ve yok oluş hadiselerinin dalgalarının iniş çıkışı sebebiyle, bu görünen yüksek dokuz gök katında yer alan yuvarlak biçimli varlıklar, dur durağı olmayan bir sürü değersiz kabarcıktır. Gâh celâlinin üstünlüğünün dalga koparan sert yeli, hilâl gibi nice varlık kayığını korku girdabına düşürüp, batırır, gâh iyiliğinin tatlı esintisi, nice umut gemilerini, istiridye gibi, iri bir inci ile doldurup, bağış sahillerine atar. Söz konusu olan uçsuz bucaksız bu denizin seçkin incisi –ki iyilik ve cömertliğinin dalgalarının birbirine çarpmasıyla yokluğun dibin-

den varlık sahiline getirmiştir– insanoğludur. İnsanoğlu mülk ve melekût âleminin (yani yalın ve yoğun âlemlerin) taçlılarına taç incisi olmuş, onun (35a) devletinin şebçerağ taşı, imkân ilinin (yani var edilme evreninin) karanlık arsasında bulunan gözle görülür varlıklar dünyası erlerine ışık saçan bir kandil olmuştur. O sebeptendir ki, şerefli hükümlerinin unvanını “*Sizden olan idarecilere itaat edin [Kur’an, 4:59]*” ayetinin parlak tuğrasıyla imzalayıp tuğralamış, kaza gibi hükmü geçerli buyruğuna cihani itaat ettirmiştir. Bu bağlamda “*Yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirdi [Kur’an, 45:13]*” ayetinin anlamı, sanki, can bahçesinde solunan esirgeyici Tanrı yellerinin esintilerinin, Allah’ın hikmeti olarak, salt insan bedeni gemilerini yürütmesidir; zamanın ters yüz edişlerinden kurtulup, istek ve dileklerinin sahillere ulaşmakla, güzel meskenler olan insan bedenleri, nefislerini olgunlaştırma yolunda kazanç sağlasın ve girdiği her tehlikeli yolda Allah’ın rızasını kendisine yol kılavuzu edinip, işlerinin yularını tamamen kader ve kazanın eline teslim etsin diye.

Dile getirilen iddia konusunun gerçekleşmesine en doğru örnek ve yazıya geçirilen davanın (35b) gerçekliğine en açık delil olarak, ün kazanmış Şehriyar Hazretleri’nin ibret dolu hayat çizgisi yeter; çünkü bunca akıp giden zaman içinde, Anadolu belde-lerinin ucundaki Trabzon ilinde, himmeti sahilinin denizindeki iyi niyetinin gemilerini Hz. Allah’ın rızasının dubalarına bağlamış, küçük-büyük tüm işleri Hak katına ısmarlamıştı. Diğer şehzadeler kendi çıkarlarına olan işler için çaba gösterip, görünürdeki vesilelere dayanarak sonuç elde etme ve ortadaki sebepleri kullanarak kazanç sağlama girişimlerinde bulundular, o dağ gibi yüce ve sarsılmaz duruşlu şehriyar ise, “*Kim Allah’a tevekkül ederse, o ona yeter [Kur’an, 65:3]*” ayetinin içi zafer anlamı

taşıyan dışını yüzük nakşı edinin, adı geçen belde de onurluluk ve kutluluk içinde oturdu. Sonunda, “İşlerin gerçekleşmesi için belirli vakitler vardır.” sözü yönünden esen müjde yeli, durumuna ve beklentilerine gerçeklik kazandırdı, dileğinin kararlılık, güven ve iç huzuruyla dolu gemisi olabilirliğin uçsuz bucaksız denizinde (36a) deniz dolusu su damlaları kadar engin gönlüne uygun olarak yol almakla, dileklerinin sonuna ulaştı.

Anadolu toprakları İslâm ülkeleri arasında Hz. Peygamber’in getirdiği yolun kanunlarının uygulanması açısından tümünden üstün ve seçkin olup, bedende uzuvların beyi yerinde idi; ama insanların konumları gözetilmediğinden, sıradan olanla seçkinin birbirine karışmasından ortaya çıkan karışımın kokmuşluğu yüzünden bozulmuştu, sağlık tedbirlerine muhtaçtı. Herkesin işlerini yoluna koyucu olan hikmet ve kudret sahibi Yaraticı’nın dileği, anılan memleketin beden yapısının bozukluktan uzak olmasına ve İslâm dininin parlaklığının giderek artmasına ilişkin oldu. Böylece, kutlu gelişi bütünü kapsayıcı bir sağlığa sebep olan o İslâm sığınağı padişahı, ezeli kudretini göstermek için, Rumeli diyarına gönderdi, memleketin dirliğine düzenine değerli varlığını aracı kıldı.

Özetle, ordusu yıldızlar sayısınca kalabalık o güç ve kudret güneşinin (36b) buyruğu üzerine, çok sayıda gemiyi mal ve hazineyle doldurdular; kendisi de, bahtiyarlık içinde, büyüklüğü göğe eş bir gemiye bindi. Saltanat bağının fidanı, “Onlara ne mutlu! Güzel bir gelecek de onlarındır” [Kur’an, 13:59] ayetinden yansıyan anlam ağacının meyvesi, mutlu şehzade, değerli oğul, oğlu Sultan Süleyman’ın –ki Kefe ili egemenliği elinde idi– kutlu yüzünü görmeyi maksat edinin,

o yöne yöneldi. Kutluluk ve bahtiyarlıkla bindiği güven ve huzur dolu gemi, o saltanat denizinin incisini istiridyeye benzer sinesine çekti, duyduğu coşkunluk ve harareten yelpaze gibi sallanan yelkenle her an burnuna hava çekerdi. Devlet kuşu gibi, o saltanat güneşinin başına gölge salıp, kayıtsızca dileğinin yuvasına doğru yöneldi.

O saltanat yuvalı ve yükseklerde uçan doğanın kararlılık kanatları, egemenliğinin yönetimini avlamak için açılmış olsun; mutluluk ve (37a) yücelik, zafer yüzlü teleklerine (tüylerine) bağlı olsun. Her büyüklük ve mutluluk, hep kanadı altında olsun; sürekli bahtiyarlık avlayıcı bir kuş olmaktan uzak kalmasın. Uğurlu ve bahtı açık kol kanatla her mutluluk kuşunu avlamaya niyet eylediğinde, ne çöllerin ve dağlık yerlerin uzaklığı aşmasına engel olsun, ne de ovalar ve denizler yolunu kessin. Ve eğer kahrının pençesinin keskin ucunun korkusundan göğün nesr-i tâiri (yani kanat açmış kerkenezi) Kaf dağında yaşayan sîmurgun kanadı altına sığınacak olursa, büyüklüğünün pençesinin vuruşundan Kaf dağının tepesinde yer yer çatlak ve yarık oluşsun, o korkudan ödü patlasın.

Sözün kısası, yükleri değerli ve varış yerleri esenlikli o gemiler, az zamanda, yönelinen konak olan dilek güzelini kucakladı, ululuk ve oturaklılıkla yolun son noktasına varıp, durdu. Saltanat ve büyüklük bağının fidanı, mutluluk ve kutluluk hümasının göğü, bahtı açık şehzade oğlu (37b) Sultan Süleyman'a Şehriyar Hazretleri'nin kutlu gelişinin müjdesi gelince, güneş gibi ortalığı aydınlatan gönlü sevinç ışıkları saçarak şenlendi; karşılama merasimini yerine getirmek için mutluluk ve sevinç içinde yoluna çıkıp, o dağ duruşlu şehriyarın eteğine yüz sürdü.

Yedi iklimin talih yıldızı parlak sultanı Sultan Selim Hazretleri Rumeli'ne geçip de kutlu gelişiyile o diyar şeref bulduğunda, adaletinin gölgesinde halkın durumu öyle düzeldi ki, haksızlık ve zorbalık tamamen ortadan kalkmıştı. Zulüm ve baskının ne olduğu hayal mahsülü bir şey gibi algılanırdı, durup dururken anıldığında rüya olarak yorumlanırdı. Kükreyen arslan, sakinlik ve ağırbaşlılık oyuğunu seçip, tek başına kalmayı yeğlemişti. İnsanlara zarar veren kurt, öyle akıllı uslu olmuştu ki, koyunun hizmetinde, kürk giymiş ihtiyar önündeki bebecik gibi (38a) durgun ve suskun bir hâldeydi. İl halkının tümüne tam anlamıyla refah ve huzur gelmişti. Her biri, akılları derlenip toplanmış olarak, düşmanın uzaklaşması dileğinde bulunmak için Hak katına yönelmiş, sonsuzluğa ulanan egemenliğinin sürmesi duasını dillerinden düşürmez olmuşlardı. O doğru görüşlü ve düzgün düşünceli Şehriyar, yöneticilik yol yordamına uygun davranışları kendisine sanat edinmişti, Hudavendigâr Hazretleri'nin beğenip hoşnut olacağı yolda iş görmeyi büyük mutluluk sayardı. Düşman dili gibi dar ve her yanı dağlık taşlık olan Trabzon ilinde bunca zaman yönetici olarak kalmasının biricik sebebi, babalık ilişkilerinden doğan hakların gereklerini yerine getirmek, kendisinin değer ve ağırlığının korunması bakımından, babası Hudavendigâr Hazretleri'nin benimseme ve beğenişinin sağlam hisarına sığınmaktı. Vezirlik makamında olan o bozguncuların kışkırtmasıyla kendi hakkında yapılan (38b) suçlamalardan gönlü hiçbir şekilde incinmemişti.

Cihangir Şehriyar Hazretleri'nin değerli görüşü, bir kez daha, yüce eşikte (yani yanında) hizmet etmekte olan seçkin kullarından birini yüksekliği göğe eş eşiğe (yani sultan katına) gönderip, Rumeli'nde bir sancak istemeleri gerekliliği yönün-

deydi. Yüksek dereceli hizmetlilerinden biri söz konusu işle görevlendirilip, İstanbul'a doğru yola çıktı.

Bu yanda bağışlama sığınağı Hudavendigâr Hazretleri'nin *Allah'ın rahmeti üzerine olsun* sultanca büyüklük yönünden esen hükümdar katına özgü, dört bucağa yayılan iyilik esintileri, Amasya yönetim bölgesini ısmarlamış olduğu kendi değerli çocuklarından Sultan Ahmed'in umut bahçelerine esmekten uzak değildi. Çoluk çocuğu ve hısım akrabası çok olduğundan ona karşı aşırı şefkati ve çok merhameti vardı. Saltanat tahtı için veliaht olarak seçmek, aklından geçirdiği bir iş olup, söz konusu (39a) anlam içinin aynasına yansımıştı. Ama derin dikkat dizginini olayların sonuçları yönüne çevirip, olan bitenin dış görünüşünü düşünce gücüyle tartan gerçeklik alanının binicilerine açıktır ki, görünür şeyler ve dış sebepler ne denli çok olursa olsun, bunlar büyük hedefleri yakalamakta ve yüksek istekleri elde etmekte yine de eksik ve güdük kalır. Özellikle en büyük işlerden olan egemenlik işinde ezeli irade ve Tanrı'nın sonsuz yapma gücü devreye gir-medikçe, binlerce uğraş ve çaba ile ata dede işe yaramaz.

Yöneldiği isteği elde etmek için Şehzade Ahmed'in yaptığı her türlü ön girişim başarısız kalır, isteğinin tersine sonuç verirdi. Yaptığı bütün değerlendirmeler ve aldığı bütün önlemler Tanrı'nın değer biçme pazarında geçersiz olurdu.

Seçkin ve mutluluğa yakın Şehriyar Hazretleri'nin büyüklük ve ağırlıkla dizdize oturduğu haberini işitince, (39b) temelleri sarsak olan tüm üst rütbeli yöneticiler sıkıntı duydular ve Hudavendigâr Hazretleri'ni doğru yoldan saptırmak için ortalık karıştırıcı ve ara bozucu bir sürü söz uydurdular; ama o Yakup Pey-

gamber gibi içi uyanık Padişah'ın Yusuf yüzlü ve Muhammed nitelikli Şehriyar Hazretleri'ne karşı olan yaradılışından gelme köklü sevgisi, babalık esirgeyişinin yelpazeyle yürek ocağındaki özlemler ateşini yalınlandırır, mutluluk yeli esen yönden gelen anber kokulu esinti ile “*Eğer beni bunaklıkla itham etmezseniz, inanın ben kesin olarak Yusuf’un kokusunu hissediyorum* [Kur'an, 12:94]” ayeti içinde bulunan müjde, gönlünün ferahlamasını sağladı; zira erdem rütbeleri ile cömert nitelikli kişiliğinin benzersiz olduğunu, saltanat tahtını tam anlamıyla hak ettiğini pek yakından bilmekteydi. Yönetimi altındaki yerlerde fesat ve fitne başının ayak altına düştüğünü, koruma gölgeğinde tüm ahalinin durumunun düzgün oluşundan anlamış, şu sonuca varmıştı: Himmet başı izzet tacı ile (40a) bir aradadır ve mutluluk kemeri, hizmetinde hazır ve köledir. Cihangirlik kılıcı kullanım pençesinde güçlüdür ve cihana boyun eğdiren hükmü cümle âlemce kabul görmüştür. Böylece, egemenliğinin buyrultusunun kudret eliyle imzalandığının delile ihtiyacı bulunmadığına kalbi tanıklık ederdi ve kutlu yaradılışlı çocuklarının hepsinden daha değerli olup, halifelik övüncüne hayırlı halef olacağını olanca önsezisiyle kavrayıp anlardı.

Sultan Ahmed'e kapılanan bazı bozguncular –ki hizmetinin gerektirdiği işleri yapmaya bel bağlamışlardı– her zaman o yana yardım eğiliminde bulunduklarından diğer şehzadelere ihanet etmeyi kendilerine âdet edinmişlerdi. Hudavendigâr Hazretleri'ni o saltanat yörüngeli güneşten nasıl bir düzenle uzaklaştıracaklarını bilemediler; sonunda o yıldızı yüksek, yuvası mutluluk olan güneşi Hudavendigâr Hazretleri'nin gönlünden uzaklaştırmak için hile yoluna baş vurdular, şöyle bir düzen kurdular: (40b) “Şehzade Hazretleri'nin Rumeli'ye geçmesinin kanun gereklerine ay-

kırı olduğu Devletli Hudavendigâr'ın ülkeyi şenlendiren değerli bilgisi dışında gizli bir şey değildir. Şöyle ki, onlara bu hususta yol vermek yerinde görülecek olursa, diğer şehzadeler bunu kendileri için de geçerli bir yol olarak anlar, her biri temsilci olarak bulundukları yerlerden Rumeli'ne geçmek üzere hazırlanır. Onları bu hareketten caydırabilmek imkân sınırları dışına çıkar. Sizin katınızdan onlara tekrar eski sancağının teklif olunması gereklidir. Eğer cihanca tutulan buyruğa boyun eğmemekte bir şekilde tereddüt görülecek olursa, o bahaneyle, üstün egemenliğin gerektirdiği biçimde, Sultan Ahmed Hazretleri konusu gündeme getirilsin.”

Hudâvendigâr Hazretleri'nin, itibar pazarında değerli taşlar dizisini andırır söz nakitlerinin (akçelerinin) geçersiz olmasına yol açan bu bozuk görüş, ilk bakışta kendilerine (41a) doğru ve yerinde görünüp, kabul gördü. Bu işin bitirileceği yer söz yeri olduğundan, haber göndermek için sözü doğru, güvenilir ve inanılır bir kimse arandı. Geniş bilgisi ve iş bilirlikle tüm akranlarından ayrılmış ve olanca derin görüşlülük ve büyük kadılkla ön sırada yer almış, aklî bilimlerde Seyyid Cürcânî, naklî bilimlerde ikinci Numan olan Anadolu kadılarından Mevlâna Nureddin söz konusu hizmetin görülmesi için seçilip elçilikle gönderildi.

Uzunca bir süre sonra adı gecen molların yolculuk meşakkati başarıyla sonuçlandı, huzur eteği bezginlik tozundan temizlendi. Dileğinin kâbesine nice mele-i a'lâ sakinlerinin (yani Yüce Tanrı katındaki yalın âlem varlıkları olan meleklerin) tavaf yerinden yakın gelince, o yabancılara kapalı haremın ihtiram ihramını giydi. Mutlu Şehriyar Hazretleri'nin işareti üzerine, ululayarak ve saygı göstererek karşıladılar, (41b) büyüklüğüne yaraşır saygılı ve güzel davranışlarla şehre getirdiler.

Şanı yüce buyruk gereğince ağırlama koşulları yerine geldikten sonra, el öpme şerefiyle şeref bulup, elçilik görevini yerine getirmesine izin buyuruldu. Açık bahtı kutlu meclis (yani bir araya gelme) mutluluğuna kılavuz olup, Hakk'ın dileği dileğine uygunluk gösterince, Mevlâna Nureddin o saltanat güneşinin ışık saçıcı huzurunda Süreyya takım yıldızındaki yıldızlar gibi düzgün dizilmiş sözlerle söze başladı ve kafasındaki uygun şekilde maksadını bildirdi.

Şehriyar Hazretleri adı geçen mollanın sözlerini dinledikten sonra, inciler yağdıran sözlerle kabul kulağını sedef gibi doldurup, kendi düşüncesini dile getirdi. Adı geçen molla o güzel hitabı ve verilen cevabı pek beğenerek, övgüler düzdü. O seçkin yaradılış ve zihin keskinliği karşısında hayran oldu.

Duruşundan ayrılması için izin verildiğini anlayıp da dönüp yerine (42a) geldiğinde, (şehzade Selim) sayısız ve sınırsız ölçüde para ve hediyelerle o kadar şey bağışladı ki, hayal hazinesinin onu ezberlemesi, düşünce kursağının içine sığması olacak şey değildi.

Adı anılan molla, Tanrı dileği yoldaş olup sağlık ve esenlikle seferden gelince, elçilik emanetinin tesliminin sevinç dolu ulu kata arz olunması Hudavendigâr tarafından istendi.

Adı geçen molla bu şerefle şeref kazandığında, Şehriyar Hazretleri'nin, babası Hudavendigâr'a son derecedeki bağlılığını ve ülkenin sahip olduğu değerlerle ilgili olan ataya dedeye saygı konusundaki titizliğini ayrıntılı bir biçimde ulu kata arz eyledi ve eski sancağa gitmeyi uygun ve yerinde bulma yolunun imkân

sınırları dışında olup dayanılmaz bir teklif kabilinden olduğunu Şehriyar Hazretleri'nden işittiği açık seçikle bildirdi.

Ama Şehriyar (42b) Hazretleri'nin Rumeli'nde olması Hudavendigâr Hazretleri'nin Sultan Ahmed hakkındaki düşüncesini gerçekleştirmesine engeldi, izleyecekleri o yolu kapayacağı belliydi; bu yüzden tekrar adam gönderip, Anadolu sancaklarından seçeceği bir sancağı kabul etmesini istedi.

Şehzade Selim yeniden gelen elçiye şöyle cevap buyurdu: “Allah dilerse, ben de devlet eşğine yönelip, Hudavendigâr Hazretleri'nin mübarek yüzünü görmeyi son derecede dilemekteyim. Ulu katlarına arz olunacak önemli işlerim vardır. Ellerini öpme şerefine erişme yolundaki kutlu yaklaşım gerçekleşip de o dilek yerine geldikten sonra, şanı yüce buyruk gereğince yapılması gereken yapılır. Şimdi bu diyara gelip, dileklerin en önemlisi olan buluşma şerefi gerçekleştirmeye yaklaşmışken, dönüp hizmetlerinden uzak olmak, bence aslâ doğru ve yerinde değildir.”

**(43a) İtaat Yolundan Dışarı Çıkış Olan İsyancı Tayfası
ve Serkeş Takımının Baş Kaldırma Sebebi, O Olmayası
Düşünceli Müfsitlerin Pişmanlık Sergileyen
Durumlarının Niteliği**

Zaman sayfalarında yazılı bulunan kıssaları ve olup bitenleri bilenlerden rivayet olunur ki, Mısır sultanı gerçi Arap diyarına gidip Mısır'da yerleşmiş olan Sultan Korkut Hazretleri'ne saygı göstermekten ve kişiliğine yaraşır davranışlarla kendisini ağırlamaktan geri durmamıştı; ama babası Hudavendigâr'ın rızası

o yolda kendisine kılavuz olmadığından, gönlünde pişmanlık ateşi yalınlanıp, iç dünyasındaki değişmeler ile sürekli durumu da değişmekte idi. Gönlünün kible pusulası, dileği kâbesinin semtini belirlemekte uzun müddet kararsız kaldı, sonunda ilk vatana geri dönmeyi yeğleyip (43b) o yana eğilim gösterdi. Deniz yönünden tekrar Anadolu'ya geldi, güzel mazeretin akçe ve eşya türlerinden hediye ve armağanlar hazırlayıp, adamlarından birini İstanbul'a gönderdi. Hudavendigâr Hazretleri'nin çocukları konusunda taşıdığı aşırı derecedeki esirgeme ve koruyup kollama duygusu haddinden fazla olduğundan, dilediği özür kabule yaraşır görüldü, tekrar Teke ili beyliği verildi.

Teke ilinin halkı uzunca bir zaman onun adaleti gölgesinde rahatlık içinde oldular; ama o yöre Türklerinin kirli vücudu yaradılış soysuzluğuna bulaşmakla kirlenmişti, her biri insan kılığında idraksiz bir hayvandı. Şehzade Korkut'un kutlu gönlü onlardan soğuyup, eskiden kendisinin egemenliğinde olan Saruhan ilini son derecede arzu etti. Adamlarından birkaçını hazinesi (44a) üzerine vekil bıraktı, geri kalanını kutlu üzengişi yanı sıra yanına alıp, bir gece birden yönelik dizginini Saruhan ili yönüne döndürdü.

O yöreden bir çok bozguncu ve serkeş huylu kimse, şehzadenin aceleyle yola koyulmasının alışılanın dışında bir durum olduğunu görünce, yeri saltanat olan o ayın gece ile gitmesinden Hudavendigâr Hazretleri'nin halifelik güneşinin sönmekte olduğu düşüncesine kapıldılar. Her biri cisimce ve isimce belirsiz olan, belâya batmış yaradılışları kötülükle yoğrulmuş bulunan o yıldızı kötülerden bir sürü yarasa yaşayışlı serserinin, o soysuz kimselerin bedenleri utanç yükleriyle kendi boyunların-

da ağır yük olduğundan, bozgunculuk ve azgınlık yolunda can ve baş terk etmeyi (yani ölümü) sıkıntıdan kurtulma sayarlardı.

Özetle, 1511 Nisan'ında söz edilen asilerden (44b) birkaç bozguncu, yolda giderken şehzadenin hazine ve mallarına saldırıp, haydutluk ettiler. Malları korumakla görevli hizmetkârlar çatışmaya girişti, hayli vuruşma ve öldürüşme oldu.

Edep kurallarını gözetmek kişinin yüzünde perde ve örtüdür, ne var ki bu perdenin o bozguncuların yüzlerinden sıyrılıp hâllerinin açığa çıkması isyanın büyümesine sebep oldu.

Hilâfet sığınağı Padişah Hazretleri, iradesinin dizginini vezirlik makamındaki birkaç kötü tutumlunun eline vermişti, kendileri gece gündüz Allah'a kulluk yolunda olup, kayıtsızlık tahtında yalnız yaşama yolunu seçmişlerdi. Çarpık düşünceli vezirlerin en şiddetli biçimde intikam alacaklarına sağlam inançları ve tam anlamıyla güvenleri bulunduğundan, kendileri halkın ahvâliyle doğrudan ilgilenmezlerdi. Özellikle, sağlıklarında meydana gelen bozukluk içine kapanmaya (45a) yol açtığından, bunların kötü düşünce ve uygulamalarıyla memleketin bozulmaya yüz tuttuğunu görmezdi.

Sözü edilen vezirler, zamanın musibet kitabının unvanı olan Sâ mânîlerin güçlü saltanatının yıkılış sebebinden bütün bütüne gafillerdi. Halkın haklarını gözetmek kendileri için iş değildi. Hak ile haklı arasındaki açıklığın uzunluğu yazla kış arasındaki uzaklık gibiydi. Değerli ve erdemli kimseler olayların eliyle ayaklar altında, tüm alçaklar ve değersizler ise gönül rahatlığı ile keyif çatmakta idi. Yaradılışlarında soysuzluk ve alçaklık saplanıp kalmıştı, değersiz dünyevî çıkar kırıntılarına canıdıl-

den düşkünlerdi. Mal toplamakta öyle bir duruma düşmüşlerdi ki, miras kalmış mal mülk, yetimlerin elinde kendileri açısından emanetti. Şer'an vakıf olduğunda kesinlik bulunduğu vak-fedenin yakınlarının habersiz olduğu yerleri üzerlerine geçirmek (45b) bir an gecikmezlerdi. “İnsanları hakettikleri yere kondurun” sözünde söz konusu edilen konak başına aslâ ayak basmamışlardı. Rüşvet verip elden mal çıkarmadıkça, bir mansıbın ehline düşmesi olur şey değildi. Sipahiler bu illetle hasta düşüp timardan kalmışlardı. Yaşadıkları hayatın sıkıntılarının bir türlü bitmeyişi yüzünden bir çoğunun dünyadan soğuyup o bozgunculara katılmasıyla bozgun hâli hadden aşmıştı. İçlerinden “Şahkulu” adıyla anılan bir sahte edepsiz kızılbaşı kendilerine baş edinmişlerdi. İtaat yolundan çıkıp azgınlık yolunda kararlı adımlarla yol aldığından, sözleşip, tümü fitne ve fesat çıkarmakta el bir etmişlerdi. Durum böyle olunca, o ilde kendilerine boyun eğmeyen Müslümanların ırzını ve malını yağmalayıp, o yörede olan köyleri yıkıp harabeye çevirdiler. Etrafta (46a) ne kadar kötü işli şirret varsa, yanlarına topladılar. Hile ve tuzak külüyle gizlenmiş fitne ve fesat yuvaları alev aldı, intikam bulutlarıyla toplanmış inat ve isyan damlaları denize döndü.

Büyük bir sayıya ulaştıklarını görünce, gurura kapıldılar. Egemenlik sevdası, olmazı düşünen akıllarının ilini ele geçirdi. Değerli ve ağırbaşlı kimselerin yüzük nakışı olan “Onlara mühlet veriyorum, ama benim tuzağım çetindir [Kur'an, 7:183]” ayeti gönülleri sayfasında yazılmamıştı, “Bâtl önce kabarıp fişkırır, sonra söniüp içine çekilir” ünlü sözü hatırlarına gelmemişti.

Gurur kasırgası canlarının ocağındaki cahilce toplanma ateşini yalınlandırıp,

**Bu İsyancı Tayfasının Kütahya Yönüne Yönelmesi,
Karagöz Paşa'nın Asker Göndermesi, Giden Askerin
İsyancı (46b) Güruhu Karşısında Yenilgiye Uğraması,
Daha Sonra Karagöz Paşa'nın Üzerlerine
Gitmesi ve Savaşması**

bu sakat düşünceyle, o bozguncular Kütahya yönüne, Anadolu beylerbeyi üzerine yöneldi. Ugradıkları her köyün ve kasabanın çoluk çocuğunu öldürüp, malını mülkünü yağmaladılar. İl ahalisinin kimi düştüğü dehşetten kurtuluşa yol bulmayıp, o yolda şehit oldu, kimisi o soysuzların elinden kurtulmak için dağın eteğine yapıştı (yani dağlara kaçtı), şerlerinden uzak oldu.

Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa onların bu şekildeki saldırısını görünce, o yörenin sipahilerinden çok sayıda yürekli savaşçı seçti, kendi adamlarından birinin önderliğinde bunlara karşı gönderdi. İki kuvvet birbiriyle buluştuğunda büyük bir kapışma oldu, çok sayıda Müslüman şehit düştü. Git gide o isyancılar haşereler gibi (47a) her yerden çıkmaya başladı. O gün hasmın talih gücü baskındı, gazilere bu durum yılgınlık verdi, dağıldılar.

İlletli kalpleri iman nurundan yoksun olan o kıt akıllı şirretlerin gurur sebepleri çoğaldı. Her biri emellerinin güzelini kucaklamak beklentisiyle ortaya başını koyup, ölüm eri olmuştu. Aralarındaki sıkı bağ ve güçlü işbirliği o derecede idi ki, birbirinin önünde ölmeyi sonsuz dirlik ve tükenmez mutluluk bilmişlerdi.

Özetle, adı geçen paşaya askerin dağıldığı haberi gelince, hamiyet ateşi ciğerini yaktı, gayret damarı kabarak öfkesin-

den deliye döndü. Hemen buyruğu altında bulunan timarlılardan ve kendi adamlarından bin kadar er seçip, o bozguncu mel'unların (47b) karşısına çıktı.

Kütahya şehri önünde iki kuvvet buluştu. Öyle bir kapışma ve öldürüşme oldu ki, o savaş alanında yaralanmadık yiğit kalmadı. Paşa'nın o son derecede ürkütücü büyüklüğünden ve dile getirilemez yiğitliğinden (isyancıların) içlerine korku düştü, savaş alanında şaşkınlığa kapılıp ne yapacaklarını bilemez duruma düştüler. Müslümanlar onların perişan hâllerini görmekten moral bulup, rahatlıkla zahire toplamağa (yani yağmaya) giriştiler. Adı anılan paşa ne kadar bağırıp engel olmak istediye de, aslâ geri durmayıp el çekmediler.

Değil mi ki bu adamakıllı yoğun sınırlar içinde (yani dünyada) alın yazısı olan ecelin varılacak son durak olduğu kesin bir şeydir, ondan öte bir adım ileri gitmek muhaldir ve ona "Kalma yeridir" demek ham hayaldir; vadeli ölümün zehirli kadehini içmenin bilinir bir iş olduğu besbellidir ve (48a) övünç ve böbürlenme dolu pahalı giysinin kişiye ödünç giyimlik olduğu açık seçiktir; öyleyse akıllı odur ki, bu durumdan haberli olup, aymazlık içkisiyle aklını yitirmez.

Özetle, merhum Karagöz Paşa –*Allah onu istediğiyle birlikte oturtsun*– dört yanına baktı, gördü ki o ciğer kanıyla beslediği yoldaşların yeri kızılbaşla dolmuş, çaresiz durumda kalarak yapacak bir şey bulamayıp dünya gözüne dar oldu,

**Karagöz Paşa'nın İsyancı Türklerin Elinden Şehit
Düşmesi, Devlet Güçlerinin Bozguna Uğraması,
Kütahya'nın Ateşe Verilmesi ve Yeniden Yenilgi Dolu
Yönelişin Alaşehir Yönüne Olması**

çaresiz bir durumda o el birliği etmiş Türklerin ellerine düşüp şehit oldu.

Merhum Paşa varlığının varını gurur yurdundan sürür sara-yına çekip Hak civarını seçtiğinde, baş gidince, (48b) geri ka-lan savaşçılar direnemedi, tümü darmadağın oldu. Asker boz-guna uğrayınca, yeryüzü yaygısında bütün ömrü yaya geçmiş ağaç ayaklı kızılbaş Türkleri ellerine geçen bedevî atlara birer oyunla “Şah” deyip bindiler. O kötü zan sahiplerinin düşünce binicileri, hiçbir zaman kucağına almadığı altın kılıca ve gü-müş kemere bir an içinde malik oldular; müminlerin bozgu-nunu kendileri için ganimet sayıp, binlerce sevinç ve kıvançla gönül hazinelerini tıka basa doldurdular. Oradan şehir yönüne yönelip, Kütahya kalesini kuşattılar. Günlerce ele geçirmek için faydasız çabalar harcayıp, var güçlerini ortaya koydular.

Kendi çarelerinin düşünceleri gibi son derece kısa olduğunu gö-rünce, kaledekilerle sulh yoluna girmeye yöneldiler. Kütahya (49a) halkı o kötü namlıları türlü kötü sözlerle yaralayıp, çeşit çeşit sözler-le ciğerlerini kana boyadılar. Sonunda çare bulamayıp, mazlumla-rın yanan yüreklerinin dumanıyla yüz karası elde etmek için şehrin etrafını ateşe verdiler. O onulmadık kavim sonra bir yere toplanıp, dilekleri semtini belirlemek için aralarında konuştular.

“İsteğimiz ipinin ucu ele girdi.” diyerek, o zavallıların ken-

dilerinin baht ve mutluluk mumunun yanmış olduğunu düşünmeleri asılsız bir zandı. “Belâ ve sıkıntı geceleri sona erdi” diye düşünüp, “Ümit aynalarında kutluluk sabahı gördük” dedikleri kötü işlerine yer ve zaman gülerdi. Egemenlik sevdası beyinlerinin boşluğuna yerleştiğinden, gördükleri görüntü kılıkli o manayı kendi asılsız sanılarınca gerçek sanıp, (49b) “Anadolu ilini elimize geçirdik” diyerek ellerinde bilirlerdi. O din düşmanları gurur şarabıyla “Şerefine” kadehleri içip, sarhoş ve şursuz hâle düşmüş olarak ne dediklerini bilmezlerdi.

Anadolu toprakları üzerindeki yerleşim yerleri arasında büyük Bursa şehri, Me’vâ cennetini kışkırtan eşsiz güzelliği ile, bir güzel gelin gibidir. Saldırı tozundan iffet eteği arınmış, güzellik ve çekicilik zenginliğiyle gönlü huzura bürünmüştür. Her yanı süs ve bezekle donanmış, türlü taşlar ve değerli kumaşlarla süslenmiştir. O kısır düşünceli zümre ve sapık yollu tayfa, heva ve heves şarabıyla kendilerinden geçmiş oldukları için, adı geçen bu imrenilesi güzeli kucaklamak sevdasına düştüler, bu gerçekleşmesi imkânsız düşünceyle kıvanır bir durum içinde oldular.

Kendilerine önderlik eden, “Şahkulu” dedikleri o sahtekâr şeytan, bunların eğlenmeksizin (50a) Bursa önüne gitmelerini doğru görmedi, niyetini Hudavendigâr Hazretleri’nin ne durumda olduğunu öğrenmeye yöneltti. Müslümanlardan bir tutsak alıp, din sığınağı padişahın sağlığının yerinde olduğunu öğrenince, kendinden geçip, aklı gitti. Aldıkları haberin duyulması askerin moralini bozar diye, iki yüzlülük eteği ardına gizlendiler, Bursa yönüne yönelmediklerine şöyle bir sebep bildirdiler: “Şimdi bizim elimizde bir kale olması gerektir, ki durum gerektirdiğinde yer edinelim, içine girip kapanalım. Bursa’ya varınca birden emel güzelimizi

kucaklamayı başaramazsak, ortada kalırız; sığınacak yer kalmaz, durumumuz güçleşir. Önce bir sığınak edinelim, sonra o iş kolaydır.” diyerek dönüp Alaşehir yönüne gittiler.

Ama o “Şahkulu” dedikleri bedbaht, Hudavendigâr (50b) Hazretleri'nin sağlık haberinden cesaretini yitirip, ettiği işlere pişman oldu, kendisine yoldaş edindiği uzak emelin ecel caddesinin kılavuzu olduğunu iyice anladı.

Yuvası kutlu eşikte (yani devlet kapısında) vezirlik makamında olan büyükler arasındaki Veziriazam Ali Paşa Hudavendigâr Hazretleri'nin çok eskiden sadık hizmetkârı ve yürekten bağlı emektarı idi. Memleket ahalisi, birkaç Türk'ün yaptıkları işlerden son derecede huzursuzdu. O korkusuz yiğit son derecede gayretli idi. Hudavendigâr Hazretleri'nin yüksek huzurlarında daima şöyle derdi: “Anadolu'da adam yok, olanlar beylerbeyinin kötülüğündendir. Aksi hâlde bu birkaç bozguncunun hakkından gelmek kolaydı.”

Düşmanı küçük görmenin kısır görüşlülük olduğundan gafildi ve kişinin kendi benliğinin gölgesini ayna edinip, onda gördüğü (51a) iyiye yorma görüntüsünün ters bir görüntü olduğundan haberdar değildi. Hudavendigâr adına Anadolu beylerbeyine ve sair sancak beylerine defalarca hüküm çıkarmış, kutlu anlamını, paylayıcı sözler ve kışkırtıcı kınayışlarla doldurmuştu; ama değil mi ki kaza ve kaderin hükmü öne geçmişti, önceki hükümlerin yerine getirilmesi geçersiz oldu, “*Sen istersen, ben isterim, ancak benim istediğim olur*” sözü uyarınca, takdirin hükmü tedbirin gereğinin tersine ilgi gösterdi. Devlet ileri gelenleri ve yönetim vezirleri bir hayırlı haber beklerken,

o yönden bir adam çıkagelip, Karagöz Paşa'nın, canının damagında bulunan şehitlik balının tatlılığıyla nimetler yurdu yönünü (yani ahireti) arzulayıp o tarafa gittiğini duyurdu ve o imansızlar takımının –*Allah onların topuna lânet etsin*– zarar verme yolunda (51b) ayak direyip, Kütahya şehrini yaktıklarını ayrıntılı olarak bildirdi. Vezirler bu haberi, padişahın gökte dolaşan tahtının ayağına (yani katına) arz eylediler.

Hudavendigâr Hazretleri'nin kutlu sağlıklarında, var olan hastalık sebebiyle, bozukluk vardı. Sıkıntı ve acıların ard arda gelişi, zaman geçtikçe içe kapanıklılığının artmasına yol açtı, (dengesi iyice bozulup) güçsüzlüğü güçlülükte ve güçlülüğü güçsüzlükte olmaya (yani hükümdarlık gücünü yerinde kullanamamaya) başladı.

Zaman sayfalarında yer alan ibretli harf biçimlerinin anlamını öğrenen basiret sahiplerine şu husus gizli değildir: İnsana Hak katından bir ulu emanet olan saltanat kutluluğunun korunup kollarlanması, yalnızca halkın durumunu korumak, kabiliyet ve hak sahiplerinin haklarını gözetmekle olur. Bu hususta seçkin olanla sıradan olanın (yani lâıyık olanla olmayanın) birbirine karışmasına yol açan özensizliğin karışıklık belirtisi ve kıyamet göstergesi olduğuna (52a) dair varlığın önderinin (yani Hz. Peygamber'in) *Allah'ın dua ve esenliği üzerine olsun*– şu şerefli sözü bulunmaktadır: “*Emanet elden çıktığında kıyameti bekleyiniz*”. Bu değerli hadisin yüce anlamı, “*Bir topluluk durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez [Kur'an, 1:11]*” ayetinin kutlu anlamına da uygundur. O hâlde, Hakk'ın rızasını kendi dileğinin önüne geçirip, Peygamber'in şeriatine uymakta elden geldiğince çaba gösteren uyanık padişahın halka önderlik etme emanetini kullanma eli, güvenilirlik

elidir; ama nefsinin isteklerine uymayı kendisi için gerekli görüp, söz konusu emanete karşı aldırmaçlık edip de el uzatanların uzanan elinin kefillik eli olduğunda şüphe yoktur.

Hudavendigâr Hazretleri –*Allah onu iyilerle bir arada oturt-sun*– kendisini dindarlığa o derecede vermişti ki, gerçeği gören (52b) gözünün bebeğini, “*Allah korkusuyla ağlamak kalpleri diriltir*” hadisi uyarınca temizliğin ayrılmazı olan su ile (yani göz yaşıyla) temizlemekten bir an uzak değildi; öyle ki eğer o nebilik kaynağının ve şariat pınarının marifetlerinin tatlı suyu (yani söz konusu hadis), nasihat ve marifet erlerinden bir kimsenin gönlüne aksaydı, akıl dolu bir kulakla işittiğinde, denizi dolduran damlalarca engin gönlü dalgalanır, “*Onların Peygamber’e indirileni işittikleri zaman gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün [Kur’an, 5:83]*” ayetinin anlamı gereğince, gözyaşı döken bulutu (yani gözü), sinesinin çiçek bahçesindeki sır çiçeklerini capcanlı ederdi. Yalnızlık köşesine çekilip işten el çekmekle olan bitene karşı ilgisizlikleri o dereceye varmıştı ki, sanki saltanat merasimlerini sürdürmekten başka yapılacak hiçbir iş yoktu. Bu yüzden, zaman içinde gerçekleşen olayların aynasında “*İyilerin gözden düşmesi ve kötülerin değerli sayılması muhakkak ki kıyamet alâmetlerindendir*” hadisinden anlaşılanın tersi bir görüntü (53a) görünüp belirmişti.

Hudavendigâr Hazretleri’nin zihninin ve gönlünün yalnız Allah ile meşgul olması, halkın perişan duruma düşmesine yol açmış, kıyametten örnek olan bu âfet o sebepten meydana gelmişti. O doğru inançlı padişah, kutlu vücudunda olan hastalık sebebiyle beden ülkesinin işleriyle oyalanıp, ülke işlerinin gereklerini eğri düşünceli vezirlere ısmarlamış olduğundan, hal-

kın durumu bozulmuş, ülke çöküntüye uğramış, bu durumdan kaynaklanan ruh bunalımlarının ardı ardına gelişiyse güçsüzlüğü kat kat artmış, son derecede huzursuz olmuştu. Egemenliği elinde ve kudreti avucundaki büyüklük, ulu Allah Hazretleri'nin emaneti idi; oysa o, tüm halkın yönetilmesi anahtarlarını ve ülke insanlarının işlerinin görülmesi kilitlerini bir sürü hainin kullanım eline teslim etmiş, **(53b)** “*Allah mülkü dilediğine verir, O'nun mülkü geniştir, O herşeyi bilendir* [Kur'an, 2:247]” ayetinin hazinesinden cömert nitelikli zatına özgü olan en büyük paya ve en yüksek hisseye onları ortak etmişti. Bunların gösterdikleri hasisliğe (yani kendilerine verilmiş olan yetkileri kullanmaktaki savsaklık ve boşvermişliklerine) değerli gönlü üzölmüştü. Ve bakınca gördü ki, bedeninin değerli cevherinden hastalık belirtilerinin silinmesi imkân dışı görünmekte, egemenliği güneşi saltanat yörüngesinde hızla batmakta; emellerinin aynasında bahtının çehresi sararmış, sıkıntı tozlarıyla egemenliğinin eteği toza bulanmış; bunun üzerine, manevî üstünlüklerle dolu ruhunda yuva tutmuş kuşunun (yani canının) kutluluk yurdu olan beden dalından cennet bahçeleri yönüne uçmaya eğilim gösterdiğini iyice anladı,

Gücü Gökçe Büyük Hudavendigâr'ın, Oğlu Sultan Ahmed'i Sultan Yapmak İstemesi

bunun üzerine, bunca zamandan beri devlet yuvası olan Anadolu toprakları egemenlik avlayıcı, yükseklerde uçan bir doğandan uzak bulunmasın **(54a)** diye, değerli çocuklarından Sultan Ahmed'e saltanat tahtı için daha önce vermiş olduğu sözde durmak ve verdiği sözü yerine getirmek üzere, girişimde bulundu.

Gerçi bu sırrı bir kısım erkândan gizlemişti, ama değil mi ki bir kısmı biliyordu, güneş ışınları gibi, örtülme bulutlarıyla gizlenmesi mümkün olmadı. Ne var ki Hudavendigâr Hazretleri'nin kutlu içinde saklı bulunan sırrın görünür olması, o haydutların saldırı elini ülkenin eteğinden kesmekle ilgili bulunmakta idi. Hudavendigâr Hazretleri bu işin tamamlanmasını büyük vezirler ile görüştü.

Ali Paşa'nın Ülkeler Alıcı Askerlerle O Kısa Görüşlü Tayfa ve İşleri Bozgunculuk Olan Fırka Üzerine Gitmesi

O bozguncuların savunmasını Hudavendigâr (54b) Hazretleri'nin yüce huzurunda ilkinden sonra bir daha, sonuncudan sonra yeniden, (yani birçok kez) “Kolay ıştır” diye dillendirip küçümsemiş olan Veziriazam Ali Paşa harekete geçip, taht ayağına (yani sultanın yanına) gitti, sözü edilen tayfanın kötülüğünden o ili kurtarmak için gönüllü olarak istekte bulundu. Dedi ki: “Hudavendigâr'ın iyilik ve yardım gölgesinde ve sultanlığı şemsiyesi altında emelimiz sonuna varmış, dileğimiz meyvesini vermiştir. Bundan sonra gönülde, (manevî) derecelerin artmasına vesile olup, iki cihan mutluluğu nasip olsun diye, yalnızca ömrümün sonunda bir hizmette bulunma, devletli Hudavendigâr Hazretleri'nin bir hayır duasına kavuşma arzumuz kalmıştır. Eğer bu yolda Hakk'ın dileği yoldaş olup da, padişah yönetiminde (yani iktidarınız döneminde) düşmana üstün gelirsem, ne güzel fırsat ve eğer şehitlik mertebesi nasip olursa, ne güzel mutluluk!”

Paşa'nın (55a) sözlerini kabul kulağıyla dinlemiş olan Hudavendigâr Hazretleri, “Peki, olur” diyerek izin verip, hayır dua eyledi.

Gönlü uyanık Paşa'nın kalbi meğer şehitlik derecesine ereceğine tanıklık edermiş. Gönlünün çiçek bahçesine “*Allah onlara kendisinden bir rahmet müjdelere [Kur'an, 9:21]*” yelliğinden müjde yeli esip, ümidinin goncası gül gibi açıldı. Bir an durup beklemeye güç kalmadı. Şerefli nefsi insan tabiatının alçaklığından kurtulup seviye kazanmış ve temizlenmiş olduğundan, dilekleri hükme bağlayan Allah Hazretleri'nin kaza ve kader tartısında şehitlik hakkına doğru seğırtti. Dileğinin mumunu yanmış gördüğünde, pervane gibi, canını vermek için acele edip, bir an durmadı.

Yapısı gökçe yüksek divandan dönüp makamına gelince, abdest alıp, yürek arılığı ve tam bir yönelişle iki rekât hacet namazı kıldı, ulu Rabb'in katına dua ve yalvarmak için (55b) el kaldırıp, dileklerini arz eyledi. Emel edindiği güzelini –ki şehitlik yüzünü görmektir– Hak'tan dileyip, uzun ömür düşüncesi görüntüsünü gözlerinden dökülen göz yaşı yağmuruyla gönlünün sayfasından sildi. Yöre ve il ahalisinin o bozguncuların elinden acı çekip Hudavendigâr Hazretleri'nin o yüzden üzülmesi, adı geçen paşanın etkilenmesine yol açtığından, ahının okunu dileğinin hedefine yöneltmesi isabetli oldu.

Binlerce yakarış ve yalvarıştan sonra Allah'a tutunup ve Peygamber'in manevî açılmalar dolu ruhuna sarılıp, dört bin kadar bölük halkıyla ve dört bin yeniçeriyle Gelibolu boğazından öte yakaya geçti. Hudavendigâr tarafından Anadolu beylerine ve subaşlarına şerefli hükümler gönderdi, kendi yanında olanların her birine iyiliklerde bulundu (56a) ve gönüllerini aldı.

Yaşamak için gerekli şeylerin ağır yükünü bu mihnet yurdundan ayırmaya can atıldılar; zira ülkenin düzene sokul-

masını üzerine almanın hayatî önemi olduğunu anlamıştı. Daima bu dünyada iyi ad kazanmak, öte dünyada ise güzel karşılıklar elde etmek yolunda idi. Gerçekten de o yiğit kişi seçkin bir erdi. Cesaretinin çokluğuyla himaye sanatının arslanıydı. Nefsinin alçaklığından utanç duyup, kararlılıkla elinden geldiğince çaba gösterme yüceliğini kendisine şiar edinmişti. Bol bol mal dağıtarak ihtiyaç elini kesmiş, dünya sorusu vergisinden kurtulmuştu. Görevde bulunduğu süre içinde yaşayan Bermekî olup, yanında bulunan beylere ve sipahilere o denli iyilikler etti ve bağışlarda bulundu ki, kalemin beyan dili binlerce çaba harcayıp binde birini yazı dizisine katmaktan aciz ve şaşkındır.

Sultan Ahmed'in Ankara'ya Yönelmesi, (56b)
Yanlışlıklardan Kaynaklanan Güçlüklerle Dolu Bu
Seferde Halinin Nice Olduğu ve Bunun Eki

Doğunun ve batının bahtiyar şehriyarı, vuruş ve döğüş meydanının usta binicisi; cihan sultanlarına sultan, Osmanogulları için övünç sebebi olan Sultan Selim Han Hazretleri büyük bir yüreklilik ve biriciklikle, son derecede yiğitlik ve erce gözü peklikle Rumeli'ne geçip, adalet ve yönetiminin etkileri, gün ortasında felek yörüngeli güneş ışıkları gibi, bütün ufukları tutup, ününün ve adının çağıltısı aleme dolduğunda, devletin sürekliliği duası feleğin en yüce noktasına çıkmıştı. Övülmeye değer nitelikler ve beğenilir tutum ve davranışlarla herkesçe benimsenmiş, ululuk ve mutluluk ülkelerinin tacına ve tahtına yaraşır olduğu cihanda tartışılmaz hâle gelmişti. Türlü türlü olayların tepmeleriyle ciğerleri

kanla (57a) dolmuş olan ülke insanları, halka önderlik etmesi değerli zatı için ayrılmaz bir nitelik kabilinden olup, adaleti zamanında kadılar ve hakimlerin haklıyı haksızı ayırmakta hiçbir şekilde gevşeklik göstermeyecekleri, halkın tümünü genel bir durummuş gibi etkisi altına alan türlü türlü fitne ve fesadın cihangir kılıcının ürküntüsüyle tamamen yok olacağı, yöneticilik erki olan bir padişaha son derecede muhtaçlardı. Umut ve beklentilerinin ucu görünüp, düştükleri dilek yolunun sonuna eriştiklerinde, kutlu varlığını ganimet bilip, kabul olunur duaların vakti olan makbul zamanlarda, yaradılışının tatlı esintisi her birinin can bahçesine estikçe, gül goncası gibi, elleri dua için her dem açıktı.

O şehriyarın Rumeli'ne geçmesi bir iktidar başlangıcı ve egemenliğin ilk adımları, belki de gerçekte ilk adımlardan hedefe giden bir hareketlenme olunca, durum kardeşi Sultan (57b) Ahmed'in kulağına yettiğinde, son derecede perişan duruma düştü ve planları alt üst oldu. Kimi zaman dişleri şaşkınlık parmağını hasret çekerek ısırıp, kimi zaman şaşakalma elini özlem dizine vurup, derin bir ruh çöküntüsü ve büyük bir bezginlikle tedirginlik içine düştü; yükseklerde uçan o doğanın saltanat yuvasına yönelmesinden ötürü, gönül kuşu ürküp, huzuru kaçtı. Gönlü başkentinin konaklarında bunca zamandan beri oturup huzur ehli olan sevinç ve neş'e sakinleri, sefere çıkma yolunu seçerek, gurbet illerine düşme sevdasına düştü. Üzüntü ve tasanın kavurucu yeliyle içi öyle yanmıştı ki, canındaki harareten gönül kuşu takatsiz kalmış, hiçbir yöne uçmaya mecali kalmamıştı.

**Sultan Ahmed'in Kendi İleri Gelen Adamlarıyla
Danışması, Saltanatı Ele Almak İçin Ankara
Yönüne Yönelmesi**

(58a) Sonunda kendi dost ve yakınlarını davet edip, içki meclisi düzenledi, üzüntüden kurtulmak ve sıkıntıdan uzaklaşmak için şarap içmeye başladı. Şarap damlaları buruşmuş gönül göncasını canlandırdı, birkaç kadeh içtikten sonra kızışıp, yiğitlik göstermek için sözün güzel yüzlü gelininden beyan eliyle örtüyü sıyrıp dedi ki: “Bir kardeşimiz ülkenin düzenini gözetmedi, sırf saltanat tahtına geçme yoluna öncelikler döşemek için Mısır sultanından yardım isteme düşüncesiyle Arap diyarına gitti. Şimdi kendisine verilen olumlu vadin güçlenmesi ve söz temelini sağlamlaşması gönlüne göre gerçekleştikten sonra gelmiş, Hudavendigâr Hazretleri'nden de yeterince ilgi görüp, emellerinin sonuna erişmiştir. Kardeşim Sultan Selim de, kolayca ve çekinmeksizin, oğlunun sancağına gitmeyi bahane edip, (58b) Rumeli'ne geçmiştir. Son derecedeki ilgisizliğinden öyle anlaşıyor ki, babam Hudavendigâr Hazretleri, beden mülkünde pek çok değişiklik olması yüzünden, ülkede olup bitenlerden habersizdir.

Nazım

Doğru düşüncelerin değeri vardır,
Denizden dışarı parlak inci döker.

Ki ey Yunan yurdunun namlıları!
Cihanın fitneleri pusuya yattı.

Bedeni beslemekle gün geçirmek yaraşık almaz;
Beden besleyenlere önderlik kalmaz.

Egemenliğim altında olan Anadolu askeriyle gidip, kardeşim Korkut'u cezalandırmam, ondan sonra Rumeli'ne geçerek, padişah olmam gerektir."

Mecliste olan akli kıtlar şehzadenin bu düşüncesini beğenip alkışladılar.

Sabah olur olmaz, henüz iç sıkıntısı şarabından başta ağrı ve bezginlik taşından gönülde kırıklık varken, teenni (yani akıllıca ve yerine ve zamanına uygun iş yapma) eli eteğine yapıştığından, bir türlü gecikmeye (59a) yol ve imkân bulmayıp (yani hiç zaman kaybetmeksizin), aceleyle Ankara yönüne yöneldi ve adamlarından biriyle devlet merkezi olan İstanbul'a mektup gönderip dedi ki: "Devletli Hudavendigâr kendi çocuklarına karşı çok şefkatli ve merhametli olduğundan her biri haddini aşar oldu. Kardeşim Sultan Korkut eski sancağını bırakıp izinsiz Saruhan iline gelmiştir. Onun yeniden yerine gitmesi lâzımdır. Hudavendigâr Hazretleri'nin o konuda acıma ve esirgemesinin çok olması cezalandırılmalarına engel olduğundan, o hizmeti yerine getirmek, gidip hakkından gelmek bize düşmüştür. Böyle olunca, himmetlerinin bereketiyle bu işin gereğini yerine getirmek için o yöne yöneldim. Tanrı'nın dileği de el verip, amacımızı gerçekleştirmemiz için bunu iyi karşıladıklarını bize yoldaş eylemeleri gerektir."

(59b) Gönderilen mektup gelip ulaşınca Hudavendigâr Hazretleri Sultan Ahmed'in bu yanlış düşüncesine son derecede in-

cinip huzursuz oldu, hemen hüküm gönderip şöyle buyurdu: “Hiç oyalanmaksızın yerine git. O yörenin Türkleri büyük çoğunlukla kızılbaşdır. Halihazırda bir kardeşin yerinden bahanesiz ayrılmakla bunca karışıklık ortaya çıkmıştır. Sen de oradan ayrılınca, tekrar fitne ve kargaşa meydana gelir, onu bastırmak hayli güç olur. Biz gece gündüz devletin işlerini önceliklerini gözeterek görüp, kardeşlerini uygun bulma tuzağıyla gaflet kemendinin ilmiğine düşürmek düşüncesindeyiz. O iş bitip, ardından kızılbaş zümresi bozguncularını aradan çıkardıktan sonra, sen kendini muradına ermiş göresin. Bütün isteklerine kolaylıkla ulaşacaksın. Gözden düşmenin sırası değildir, (60a) oturaklılık ve ağırbaşlılıkla bir şeye karışmadan öylece duruş eteğini kendine çekip bekleyesin.”

Gönderilen şerefli hüküm Sultan Ahmed'e büyük Ankara şehrinde gelip ulaştı. İçinde yazılanı öğrendikten sonra, tekrar Hudavendigâr'a mektup gönderip, şöyle dedi: “Şu sırada bu yörede kızılbaş gibi bir din düşmanı ortaya çıkmışken ve benim zafer yüzlü tüm askerim yanıbaşında bulunurken, en büyük gaza sevaplarını bırakıp yerime gitmek, bana dayanılmaz bir tekliftir. Devletli Hudavendigâr'dan dileğim, lütuflarının bereketinin, anlamı kutluluk bildiren durumumla birleşip, güzel rızalarının emellerimin öncü birliğinin kılavuzu olmasıdır.”

Mektup, nur saçıcı ulu huzura (yani Sultan Bayezid'e) ulaşınca, Sultan Ahmed'in önceki isteğinden vaz geçip de kızılbaş üzerine dönmesinden Hudavendigâr Hazretleri sevinç duydu, izin yazısı yazılmasını buyurdu. Yazının kutlu içeriğinde (60b) sonu müjdeli sözün özeti şu oldu: “Temiz bir niyetle gerçekleştirmek istediğin işte güzel çalışıp çaba ve özen göstermeli, tam

anlamıyla işe sıvanmalısın; öyle ki savaş meydanında yıldırım gibi inen keskin kılıçla o yöreyi o el birliği etmiş Türklerin vücutlarının çerinden çöpünden temizlemelisin. Böylece iyi adla anılışının tatlı suyunun damlaları halkın gönülleri sayfalarındaki kötü zan görüntüsünü silsin, saltanat tahtına çıkmaya ilk adımı atmak için yoluna çıkıp karşılayan şans ve talih olsun. Ama veziriazamım Ali Paşa ile o hususta sürekli danışıp, birbirinizle yardımlaşmanız gerekir. Kişinin çok önemseyip çabaladığı işte dediğim dedik olması doğru değildir. Yardımlaşma ayetinin anlamı ve yüce Yaratıcı'nın *'İyilik ve takva yolunda yardımlaşın [Kur'an, 5:2]'* ayetinin taşıdığı danışma buyruğu gereğince iş görmenin yerinde bir davranış **(61a)** olduğu ayan beyandır.”

Ali Paşa'ya da şanı yüce buyruk ulaştırılmış, yüksek anlamında bu konuya şöyle yer verilmişti: “Değerli evlât, oğlum Sultan Ahmet o gazada birlikte olma hazırlığı yaparak, egemenliğin sahibi olan katımdan izin istedi; ben de yerinde bulup, gidip orada birlikte bulunmasını buyurdum. Daima birbirinizle danışmaktan geri durmayasınız. O bozguncuların kökünün kazınmasında acele etmeden, çaba ve gayret göstererek, ortaya almayı hedef eyleyesiniz. Her yönden yardım yollarını kesesiniz. İyice sıkıştırdıktan sonra, o hayvan kılıklı Türklerin dört tarafından dört ayaklarını kesip mecalsiz bırakarak, kalanlarını at ayağı altında çiğneyesiniz. Ümit edilir ki, oğlum bu gazada zafer kazanır, emellerinin ayı sabah aydınlığı gibi parlar, durumlarının yüzleri güler, şen şakrak olur.”

Merhamet yörüngesinde dolanan Hudavendigâr Hazretleri'nin **(61b)** emel bahçelerinde, Sultan Ahmed'in bahtının ulu ağacının her zaman ürün vermesini dileyen babalık şefkatinin bağcısı, zamanın olup biten işlerinin kasırgası ile birden yıkılır diye,

**Rumeli Beylerinin Yıldızlar Sayısınca Askerle Yörüngesi
Evren Olan Kapıya (Devletin Yönetim Merkezine)
Gelmeleri İçin Şerefli Buyruk Gönderilmesi**

vezirlere, kendileriyle yönetim meseleleri müşavere olunmak üzere, Rumeli sancağı beylerine, hemen sancakları altında bulunan subaşıları ve sipahileriyle saltanat merkezi olan Edirne'ye eğlenmeksizin gelmeleri için, yeniden, şerefli hükümler yazılmasını buyurdu. Amacı Sultan Ahmed'in padişah olmasında onların da olurlarını almak, elinden geleni yaparak, verdiği eski söz üzerine kendi yerine veliaht eylemekti. Ama feleğin usta tavlacısının –ki güneş ve ay zarlarının hükmünü yürütücü ve altı kapılı mihnet yuvasının (62a) oyuncusudur– kişinin dilediğinin aksine olan zar yüzünü getirmeye alışkın, gönlü hangisini isterse o yüzü getirmede usta olduğundan habersizdi. Değil mi ki kendisinin büyüklük ve üstünlüğünün düşüşü karara bağlanmış bir husustu, oğlunun mutluluğunun mukaddimesi (yani girişi) olarak düşündükleri, kutlu hatimesi (yani sonu) olarak gerçekleşti.

Tedbirin takdire uygunluğu önermesinin doğruluk değeri olan bir önerme olmadığı, herkesçe paylaşılan bir şeydir., “Seferim var, şanı yüce buyruk uyarınca, kesinlikle yüce eşiğime gelip hazır olasınız” diye şerefli buyrultular yazılıp, ülkenin dört bir yanına gönderildi.

Hudavendigâr Hazretleri'nin bu sırrı beylerce öğrenilmişti. Aklından geçenlerin bozuk olduğu bilindiği için, söz konusu beylerin alelacele kabulleri sırasında söz nakdi sürümsüz göründü (yani konu görüşülüp görüş bildirilmedi.) (62b) Uzun bir süre her biri merkezde neler olup bittiğini anlamaya çalıştı, bekleyiş ayaklarını bahane gösterme eteğine çekip, oyalandılar;

Ali Paşa kızılbaş savaşına gitmiş olduğundan, işin sonu acaba nereye varır diye, onu da bekler görüntüsü verdiler; zira saltanatı tam anlamıyla hak etmiş olmakla dört bir yana ün salmış olan o kutluluk güneşinin egemenlik ve mutluluk kapılarının anahtarlarını yöneticilik eliyle sımsıkı tutmuş ve cihanı boy-nuna asma kilitlerinin iktidarının avucuna verilmiş olduğunu; ezici güç ve egemenliğinin kasrının ulu, büyüklük ve ululuk yapısının dopdolu olduğunu; sayısız fetih izlerinin dileğinin alnında parlamakta, tanrısal bağışların ışıklarının özlenen çehresinden yansımakta olduğunu; şerefli hükmünde “*Seni yeryüzünde halife yaptık [Kur’an, 38:26]*” imzasının göz alıcı tuğra, cihanın baş kestiği buyrultusunda kaza ve kader çizgilerinin apaçık ve peyda olduğunu iyice öğrenip bilmişlerdi ve işte bu yüzden, her biri hükümdarlık tahtına oturmasını gözlemekte, uyulması gerekli buyrukları için buyrultu beklemekteydi; şerefli adını anmayı (63a) hepsi dillerine dolamış, iktidarının devamı duasını canlarını koruyucu tılsım edinmişlerdi.

**Şehzade Hazretleri Sultan Selim’in Cömert Elleri
Öpme Gerekçesiyle Kefe’den Ulu Babası Hudavendigâr
Hazretleri Yönüne Yönelmesi, Buluşma ve Elini Öpme
Şerefinden Mahrum Kalışının Sebebi, İki Yüzlülerin
–Allah Onları Yardımsız Bıraksın– Şehriyar Hakkında
Çevirdikleri Dolaplar, O Yerde Dimdik Duran Sultanın
Direnme ve Dik Durma Düşüncesi**

Cihan güneşinin nur saçan çehresinin yüzünü ıslıl ıslıl gösterdiği; yeryüzünün, iç aydınlatıcı dostluğunun güzelliğiyle güldüğü bir sabah vaktinde, kutlu vakitte doğmuş Şehriyar Haz-

retleri Sultan Selim Han, babası Hudavendigâr Hazretleri ile buluşma şerefi ümidiyle, sefere çıkmak üzere davrandı; büyük Kefe şehrinden, talih ve mutluluk ile baş başa, yöneliş yularını Akkirman tarafından Edirne'ye yönlendirdi. (63b) Zafer yüzlü askerle hangi yöreye yönelse, atının tırnağının tozunu zaman ve zemin kül kaçmış gözlerine göz ilacı bilirlerdi ve her nereden ayrılrsa, başarıları dilden dile dolaşan askerlerinin atlılarının nallarının izi göğüslerine hasret damgası basardı; zira adalet ve cezalandırmayı kılavuz edinip, o Hakk'ın gölgesinin esirgeyiciliğinin çokluğu halk üzerine öylesine koruma ve esirgeme gölgesi yaymıştı ki, ikinci ve çiftçiler arasında ekim alanlarının sınırlarını korumak için yapılan çit çekme, hendek açma gibi uygulamalar, gereksizdir diye, tamamen kalkmış, bitmişti; bir anda bir saman yaprağı eksilse, ceza korkusundan yöre halkının çehresi saman gibi sararırdı; eğer, Allah saklasın, bir yaşlı kadının iğnesi kaybolursa, mahalle halkı mıknaş taşı gibi kaskatı kesilir, yediği dert olurdu; aslanla ceylân (64a) arasında akraba sevgisi yeşerip, alışık olmaktan doğan yakınlık o duruma gelmişti ki, konuşma sırasında diz dize bir arada oturur olmuşlardı; doğanla çil kuşu arasından yabanklık niteliği kaldırılıp, gönlü kırık âşıkla maşuku gibi göğüs göğüse yaklaşmışlardı. Güzel vasıflarının istiare ve kinaye süsüne ihtiyacı bulunmayan o eli cömert zatı, belâgat erleri her ne zaman açık ve anlaşılır bir anlatımla övmeye başlasa, hayal edilenlerin ve akılda üretilen düşüncelerin gerçeklik dairesinden çıkıp, mecaza ayak basması olacak iş değildir.

Açıklandığı gibi, Ün sahibi Şehriyar Hazretleri'nin, babaları ve atalarının yolunca şeriat kanunlarına bağlı kalıp, egemenlik kurallarını gerektiği şekilde yerine getirdiğini Hudavendi-

gâr'ın yanından elçilikle giden adamlar gelip Hudavendigâr Hazretleri'nin huzurunda anlatınca, (64b) yaradılıştaki var olan babalık şefkati kat kat arttı, son derecede sevinip kıvanarak kalbi sevgiyle doldu. Devlet ileri gelenlerinden ve yüksek dereceli görevlilerden kimi kötü zan sahipleri –ki Hudavendigâr Hazretleri'nin devlet işleriyle ilgilenmediği zamanda ve toplum dışına çıkıp tek başına yaşadığı sırada her birinin beyliği vardı– kendilerinin mal ve mülkünü bedende canları gibi bilmiş, “Yönetimde yenilik yok oluş sebebidir” vehmine düşüp, kendi mutluluklarını Müslüman halkın zarara uğramasından önde saymışlardı; ama halkın gönül denizinde ihtiyaç dalgalarının belirip, yeni bir padişaha muhtaç olduğunu anladıklarında, işleri hep hile olan söz konusu kabile, çaresiz bir şekilde, iki tarafa dua arz edip, birinde gerçek, birinde mecaz olma yoluna koyulmuşlardı. Ne var ki, o mutsuzların gösterdikleri iki yüzlülük aslâ etkili olmadı, zira kutluluk dalgalanışlı sancağın tepesinde “*Allah katından bir yardım (65a) ve yakın bir zafer [Kur'an, 61:1]*” yazılıydı. Kılıcının hızla salınan dilinde “*Sana bir fetih verdik [Kur'an, 48:1]*” ayeti su gibi ezberdi. Zaman sayfasında, değerli gönlü dileğince, on binlerce zafer sözü yazılıydı. Her yerde “*Muhakkak ki ben kılıç peygamberiyim*” diyen Hz. Peygamber'in kılıcını salladığından, sonunda kazanıp üstün geleceği bilinen bir şeydi.

Özet olarak, o savaş meydanında usta süvari ve o kutluluğun elinden tuttuğu savaş eri, yönetim merkezi olan büyük Edirne şehrine yaklaşıncı, atak ve gözü pek gelişinden hainlik yapıp erkân sıkıntıya düşüp, yıkıma uğradılar; zira hepsinin Şehriyar Hazretleri'nin yolunda bir yönden yanlışı bulunmaktaydı; o iyilik ve cömertlik aynasına bakacak yüzleri yoktu, kaçarlardı.

Ve sonunda, Hak görüntüsünü görmeye engel olan yanlış düşünceleri birebir şu sonucu verdi: **(65b)** Şehriyar Hazretleri'nin, açıklandığı gibi, yürekli ve kararlı davranışını düşmanlık olarak yorumlamak, çok sayıda askerle ellerinden geldikçe savunma yapmak. Bu bozuk düşüncelerini Hudavendigâr'a doğruymuş gibi gösterdiler, asker gücüyle Şehriyar'ı savmak, daha sonra tüm Rumeli beylerine mal dağıtarak gönüllerini döndürmek ve ittifakla Sultan Ahmed'i getirip padişah yapmak ümidiyle, hemen, hiç gecikmeden, devlet katından Rumeli beylerine, "İkinci çağrıya uyarak gelesiniz." diye tekrar hükümler gönderdiler.

O adaletli ve insafı Şehriyar ve o doğru inançlı önder, salt Hz. Muhammed'in getirdiği yolu canlandırmak ve O'nun peygamberliğini tanımış olanların namusunu korumak niyetiyle harekete geçtiği için, akıl kulağı "*Ben seni insanlara önder yapacağım* [*Kur'an*, 2:124]" ayetini işitir işitmez, canıgönülünden Hakk'a bağlanıp, Allah'ın rızasını kible edinmişti. Kader ve kaza **(66a)** okuna huzur dolu göğsünü kalkan etmiş, Allah'ın ilgi ve yardımını kendisine sığınmak ve konak edinmişti. Öyle bir kalp huzuru ve baş dinçliği kazanmıştı ki, Hak katından her ne gelse, onun gereği için, güzel yüz gösterişi, yoluna çıkıp karşılardı; her ne yöne çağrılrsa, o çağrıya uyma arzusu gösterirdi. Ulu Yaratıcı Hazretleri'nin sonsuz lutfuna dayancı ve Hakk'ın yardım ve ilgisine güvenci o derecedeydi ki, zaman kasırgasının tozu ile cihan yüzü tozla kaplansa, kutlu gönlü tozlanmazdı (yani etkilenmez, üzülmeydi); belâlar tufanıyla oluş (hadise) dalgası feleğin tepesine çıksa, tevekkül eteği başkalaşma nemiyile ıslanmazdı; zira gönlü uyanık padişahı, ve doğrusu şu ki, Hakk'ı olabildiğince anlamış bir yol eriydi. Tevhid dairesine ayak basmıştı, Hakk'ın huzurunda huzur için-

deydi; “*Biz ona (66b) şah damarından daha yakınız [Kur’an, 50:16]*” ipinin ucu, inancı güçlü elindeydi; Hakk’ın lütfu ve kahrı, değerlendirilişine göre, birdi.

Ve bütün bunların yanısıra, mutluluğa ermiş o Şehriyar Hazretleri, meğer babasının yanından elçilik yoluyla gelen adamlardan birinin gitmesine izin vermemişti. (Bunu yapmaktaki amacı), birkaç konak kutlu üzengisi gibi birlikte olup (yani yanında bulunup) da başarıları dilden dile dolaşan askerlerinin disiplin ve düzenini, kendisinin adalet ve siyasetini, babası Hudavendigâr Hazretleri’ne olan son derecede bağlılığını, olanca-sıyla bütün hâl ve davranışlarını görmesi, gidip Hudavendigâr Hazretleri’nin ulu katına arz etmesi, gelişini ve yönelişini kimi bozguncuların olana aykırı yorumlayıp bozgunculuk etmemeleri ve kendisinin ırz ve namus sebebi bildiği Hudavendigâr’ın elini öpme şerefının (67a) iyilikle gerçekleşmesiydi.

Büyük Edirne şehrine iki konak yerden söz konusu kapı kuluna akça ve hil’at verilmesini buyurdu. İzin verildiği bildirildi, kendi de devlet ve ikballe büyük Edirne şehri yönüne yöneldi.

Bu tarafta Hudavendigâr Hazretleri, Şehriyar Hazretleri’nin kendisiyle buluşmayı en öncelikli iş edinmiş olduğunu, ulaşma yoluna girmekte elinden geldiğince çaba gösterdiğini göz önündeki hâllerinden anlamıştı; bu sebeple, oğlu Şehriyar Hazretleri hakkında yaptığı bütün yanlışlıklar bir bir değerli hatırına geldikçe son derecede utanır, yüzüne utanç elini perde edinirdi. O yüzdendi ki, kendi göz nurundan bakışını uzaklaştırmış, o Yaratıcı’nın var ediş aynasına bakmaktan (yani oğlunu görmekten) uzak düşmüştü. Özrünün öncüllerini sergilemek için önermeler

bulma girişiminde bulundukça, utanç eliyle yüzünü kapamaktan (67b) başka yapacak bir şey, işe yarar nesne olarak görünmezdi.

Sonunda (sultanın çevresindeki bozguncular) çaresiz kalıp, gerçeğin güneş gibi aydınlık yüzünü iki yüzlülük eteğiyle örtmeye kalkıştılar, Şehriyar Hazretleri'nin Hudavendigâr'a bağlılığına, kendileri açısından, güvensizlik görüntüsü giydirme yoluna köyuldular. “Değil mi ki niyet salt Hudavendigâr Hazretleri'nin ziyaretiydi, bu denli şaşaa ve gösterişle gelmenin ne gereği vardı?” diyerek, bozuk düşüncelerinin akçelerine sarf yeri bulamayıp, çürük delile yapıştılar. Barış ve çatışmasızlık önermesini salt engellemek için, bu hükümsüz tahayyülle doğru yoldan çıkıp, çatışma ve öldürüşme yolunda kesin niyetlerini ortaya koydular. Ama Rumeli beyleri tümüyle gelip toplanmamış olduğundan, karşısına çıkmaya kalkışmadılar, hazır bulunan kapı halkıyla ve birkaç sancak beyiyle “Askerin korunması için uygundur” diye adaya çıktılar.

(68a) Olan bitenden habersiz o padişahın düşüncesindeki kusuru ve görüşündeki yanlışlığı gör ki, bunca boş ve geçersiz şeylerin salt dedikodusuyla gerçeğe gözünü kapayıp, yücelik ve ağırlığının görüş ufku sınırsız sarayını, kibir ve kinin havası ağır dehliziyle değişti. Güneş Mânî'sinin göz nurunu dökerek altın kalemle felek sayfasına benzerini çizemediği gönül avlayıcı resmi seyretmek istemeyip uzak durdu; ezeli inayetin ve son bulmaz kutluluğun, günlerin ve gecelerin adımlarıyla ağırlayıp yüceltmek için yoluna çıktığı yücelik sahibinden yüz çevirdi. Saltanatın geniş dairesinde pergel gibi ayağı oynamaz durumda iken, benlik kaynaklı tasalar ve şeytan kaynaklı vesveseler sıkıştırdı, bunca atlı ve yayayla, kısır görüşlülük edip, bir otlakı yer edindi.

Birkaç gün orada durup oturduktan sonra, kapı kullarından, **(68b)** Şehriyar tarafından izin verilmiş adı geçen elçi, niyet dizginini Edirne yönüne yöneltip, aceleyle gelip yetişti. Getirdiği haberin yüce tahtın ayağına (yani padişaha) sunulması gerekli olduğundan, o gün tekrar divan toplantısı yapıldı, haber getiren adamı Hudavendigâr'ın yüce huzuruna iletiler.

Önce Şehriyar Hazretleri'nin gelişi ile ilgili soru sordular, "Geliyor" diye kesin bir dille cevap verdi. Adalet ve siyasetini öğrenmeye çalıştılar; adaleti denizinden bir damla ile dilleri tatlandığında, Hudavendigâr Hazretleri hayret denizine dalıp kaldı. Kendisine itaat ve bağlılığı konusu sorulduğunda, o şekilde beyan dizisi dizdi ki, o haberin erişmesinden hasıl olan sevincin dizisine Hudavendigâr'ın deryaca saçılan göz yaşı **(69a)** inci saçtı. Acıma ve esirgeyişinin çokluğundan duygusallığa kapılıp, saltanat işlerinin yularını o şehriyarın irade eline teslim etmenin gerekleri kutlu gönlünde yer edindi. Ama vezirlik makamında oturan kötü yüreklipler Hudavendigâr'ın iyiliğe yönelik yüreğinde Şehriyar Hazretleri'ne saltanatı teslim belirtileri bulunduğunu anlayınca, son derecede huzursuz oldular. Sonunda, yine aldatmaca ve bahane yoluna sapıp, Hudavendigâr'ın Sultan Ahmed'e ilişkin sevgi zincirini hareketlendirmeye başladılar. Onun hakkında Hudavendigâr'ın serdiği değerli sofraları (yani sevgisini, övgülerini ve veliaht yapma konusundaki niyet ve düşüncelerini) kutlu meclisinde anmakla, gönlü pusulasının yöneldiği semti belirlemekte kararsızlığa düşürdüler.

Hudavendigâr Hazretleri o bozguncuların sözüyle ilk kafasına koyduğu **(69b)** noktadan dizgin çekip (yani Şehzade Ahmed'i veliaht yapma niyetinden yola çıkıp), adaletinin

akıl terazisini tartmak suretiyle, o iki şehriyarın ayarına baktı. Gerçi Sultan Ahmed'i kendi yerine veliaht olarak seçmeyi çok eskiden kafasına koymuştu; ama Şehriyar Hazretleri'nin baht ve mutluluğunun alınanda ve bahtiyarlık anlam- lı hâllerinin verdiği görüntüde değil mi ki saltanat nurlarının belirtileri ve ululuk çehresi, felek yörüngeli güneş gibi, apa- çık ve ortada idi, iki yönden birini seçmekte son derecede kararsız olup, düşünmekte idi.

Sabah ile birlikte, yıldız alaylı yıldızlar sultanı (yani güneş), doğu divanhanesi içinde ufuk tahtında oturmuştu.

**Hudavendigâr Hazretleri'nin Vezirleri ve Kutluluk
Damgalı Beyleri İle Mutluluğa Ermiş Şehzade Hakkında
Konuşması, Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa'nın
Oturaklılığı Göğe Benzer Tuğ ile Ün Yapmış Şehriyar ile
Savaşmak için Çukurçayır'a Gelmesi**

(70a) Bütün vezirler ve yüksek rütbeli yöneticiler, adalet unvanlı divanda toplandılar; olagelen merasim üzere, top- lantı şerefi mutluluğuna erişildi. O bozguncuların tümü ağız birliği edip dediler ki: “Adaya gelip bu şekilde oturmak, görünüşe göre firar yolunu seçmektir. Allah'a hamd olsun, padişahın elinin altında on beş bin kadar seçkin asker kut- lu üzengilerinde (yani yanı başlarında) hazırdır. Şehzadeye, karşı konulmaz egemenlik ve üstünlük sunarak, savaşma ve öldürüşme yolunu göstermemiz gerekir. Eğer bu korkuyla aman dileme yoluna giderse, kolay iştir; eğer savaşmaya kalkışırsa, kendisi bilir.”

O ne ettiklerini bilmezlerin sözüyle Hudavendigâr doğru yoldan sapıp, söz konusu görüşe katıldılar. O gün Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa'ya Hudavendigâr'ın tuğunu bir konak (70b) ileri götürüp dikmesi buyuruldu. O hizmet gerçi kapıcı-başlıların işiydi, ama kendi bozuk sanılarınca tehlikeli yer olduğunu düşünmüş olduklarından, kaçındılar.

Adı geçen paşa, yüce buyruk uyarınca tuğu alıp giderken, söz konusu yere yaklaştığında, karşıdan Şehriyar Hazretleri'nin kutluluk ışığı yayan tuğu görüldü. Paşa onu görmekten korku ve şaşkınlığa düştü, cür'et adımları atmayı kendine doğru çekti (yani durakladı). Bir adım ileri gitmeye çekinip, geri-singeri dönmeyi yeğledi ve kendi izinden geri dönme yolunu uygun bir yol sayıp, geri döndü.

Gelip Şehriyar Hazretleri'nin kutlu gelişinden haber verince, o bahtı açık hükümdarın aslanca heybetinden ve yiğitliğinden, hiç duraklamayıp korkusuzca hızla gelişinden ve kararlılığından Hudavendigâr Hazretleri'ne ürküntü (71a) gelip, şaşkınlığa düştü. Hızlı benlik atı şaşkınlık vadisinde bir zaman dolaştıktan sonra, yöneliş dizginini inat yoluna yöneltti; kendi askerine, sabah olur olmaz göçmelerini, savaş aletleriyle donanmış olarak kutlu üzengi önüne (yani yanına) toplanmalarını buyurdu.

Sabahla birlikte, parlak alemli ve yıldız adamlı yıldızlar şahı (yani güneş) dördüncü feleğin boz atına atlayıp, eline altın kalkan alarak savaşa yöneldiğinde, ortalığa aydınlık saçan kılıcının şemsesinin parlaklığı gök meydanına ışık saçmış, felek arsası görünmüştü. Varlığın dünyayı gösteren aynasında beliren görüntüyü zaman ve zeminin seyretmekte olduğu sırada, o güneş köleli pa-

dışah ve o Behram intikamlı şah gök dönüşlü (yani tekerlekli) bir tahtırevana bindi, o seçkin şehriyar ve ululuk ve ölçülülük sahibi er oğlu erle savaşmak için asker (71b) yürütüp, hızla üzerine yöneldi; ama o saltanat dairesinin kutpu kendi merkezinden ayağını ayırmayıp, aslâ yerinden kımıldamadı, “*Sen de peygamberlerden azim ve sebat sahibi olanların sabrettiği gibi sabret [Kur'an, 46:35]*” buyruğuna boyun eğip, yerinde durakaldı. Hudavendigâr Hazretleri'nin öfke ve hışım kasırgasının o ölçülülük ve edep bağının ulu ağacını sallaması imkân dışı bir şey olurdu.

Baktılar, felek boylu bütün çadırlarının yerli yerinde, direklerinin kurulduğu gibi dimdik durumda olduğunu, sapasağlam durduğunu görünce, iktidarının yapısının donanımlı ve değerli, ululuğunun kasrının yüksek ve dayanıklı olduğunu iyice anladılar; bunun üzerine herkesin düşünce gücü, terazi gibi olanca kuvveti kolda topladı, ikisinin iktidar akçesini akıl terazisine çekip ayarına baktılar. Dağ gibi oturaklı Şehriyar Hazretleri'nin değer ve büyüklüğünü son derecede ağır ve sarsılmaz, Hudavendigâr'ın (72a) bahtının ve yüceliğinin ise hafif ve dayanıksız olduğunu gördüler.

Bu durumu görünce, direnme gücü kırılıp, bütün asker perişan duruma düştü. Şehriyar'ın korkusuzluğundan gözleri öyle korktu ki, tümü sağından solunu ayıramaz oldu. Yanlarındaki kılıçlarının hangi yönde bulunduğunu bilemediler, yön belirlemeye güçleri kalmamıştı. Her birinin belindeki kılıç bir köşe tutmuş, kendilerini kın yorganına çekmiş, aylaklığın yatak odasında gönül huzuruyla uykuya dalmıştı; öyle rahata gömülmüşlerdi ki, uyanmaya hiç mecalleri yoktu. Hepsinin yayı bu duruma şaşakalmış, boynunu büküp işten

kalmıştı. Ok namsızlık köşesinde esir düşmüş, ağzını açıp şaşkına dönmüştü. Kalkanın karın ağrısı tutmuştu, yüreğinin aynası keder tozuyla öyle (72b) kaplanmıştı ki, yüzünü göstermeye yüzü yoktu. Ellerindeki mızrakların başları gökтейdi, sahiplerine baş eğmezlerdi. Yanlarındaki gürzün başı öyle dönmüştü ki, başını kaldırıp bakamazdı. Kemendin gamlı yüreğindeki güç düğümü kimse çözemezdi. Halkın tümü o derecede korku ve ürküntüye düşmüştü ki, işe girişme cesareti adımlarını boş vermişlik eteğine çekip durmuşlardı. Bir adım ileri atar adam yoktu.

Hudavendigâr Hazretleri üzengisi gibi olan (yani yanibaşında bulunan) askerlerin ellerinde yöneliş dizginini gevşek görünce, bulundukları “Çukurçayır” adıyla anılan yerde duraklamalarını buyurdu.

Bu tarafta dağca oturaklı Şehriyar Hazretleri, ululuk ve ağırlıkla yüksek bir yerde durmuş, babasının askerini ibretle seyretmekteydi. Şöyle ki, askerin davranışından cenge girecekleri (73a) anlamını çıkardığı taktirde, Allah’ın yardım ve desteğine sığınıp, “*En haksız olan işi başlatandır*” deliline dayanan belgesiyle savaşmaktan yüz çevirmemeye kesin bir kararlılıkla niyetliydi. Kapı halkı Dârâ’nınki kadar kalabalık İskender’e (yani Sultan Bayezid’e) gelince, o yaptığı işten duyduğu pişmanlıktan ötürü ne yaptığını bilmezlik karanlığına düşmüştü,

Bahtiyar Padişah'ın Muradına Ermiş Şehzade ile Savaşmak Kastiyle Harekete Geçmesi

birden, bir yeşil örtülü arabayla, ayağı uğurlu Hızır gibi, ortaya çıktı. Gördüğünde, inciler döken gözünden mutluluğunun güllüğü ve emellerinin çiçekliği olan Şehriyar Hazretleri'nin kutlu ayağına bir fersah yerden inciler saçtı. Hudavendigâr Hazretleri Şehriyar Hazretleri'nin kutlu cemalinden uzak düşmüştü ya, hiç değilse yükünü yüklüğünü, çadırını obasını uzaktan seyretsin diye, arabanın perdesinin açılmasını buyurdu. (73b) Perde kaldırıldığında, o yöne dikkatle her baktığında, yüreği dayanamayıp, göz yaşı döken gözünün bulutu kara bulut gibi o saltanat güneşine perde oldu.

O gece, her yönden birbirine denk olan iki ordu karşı karşıya gelme noktasına getirilip, birbiriyle karşılıklı konumlandılar. Hepsi aynı askerdî, arada yabancı yoktu. Kamusu akraba idi, aralarında öncelik ve sonralık ilgisi bulunduğunu söylemek yanlıştı; zira ilişkide birliktelik karara bağlanmış bir şeydi. Babalık nebiliğe yakındı.

İki ordu, sabaha kadar, “*Gece gebedir; ne doğuracağı bilinmez*” sözünün anlamı gereğince, her yönden pusu analarının karınlarından doğacak olay çocuklarını beklediler.

Ortalığın ışıdığı sabah vakti –ki gerçek sabahtır– gerçekliği iddiasına uygun olan “*Bu, doğrulara doğruluklarının fayda verdiği gündür [Kur'an, 5:119]*” delilini göstermekle sevinmiş, (74a) yalancı sabah ise, zaman sayfasında “*Kıyamet günü insanların en kötüsü iki yüzlülerdir*” görüntüsünü görmekten çe-

kinip gizlenmişti. Amber kokulu cennet yeli esenlik yurdundan, (yani cennetten) Müslümanlara yine “*Muhakkak ki insanların en iyisi onlara selâm vererek söze başlayandır*” haberini ulaştırmış, mele’-i a’lâ sakinlerinden (yani yalın varlıklar dünyasında bulunan meleklerden) boz renkli kürenin (yani dünyanın) yerleşim yerlerinde oturanların ilham yuvası olan gönüllerine “*Allah için alçakgönüllülük edenin mertebesini Allah yükseltir*” sözünün anlamı salınmıştı ki, bu anlam, o melek huylu ve mülk tahtlı Şehriyar’ın bilgiye açık gönlüne “*Mü’minler ancak kardeşlerdir; o halde iki kardeşinizin arasına düzeltin [Kur’an, 49:10]*” ayeti içindeki uyulması vacip buyruğun boyun eğme göstergesini hatırlatmış, o da söz konusu buyruğa boyun eğmeyi dereceler kazanma vesilesi bilmişti. Gerçi halk üzerindeki haksızlıkların giderilmesi ve korkuların kaldırılması için güç kullanılması noktasında, şeriat yönünden engel bulunmamaktaydı; ama “*Onlara acıyarak alçakgönüllülük kanatlarını ger [Kur’an, 17:24]*” ayetinin ulu buyruğunca (74b) baba hakkı müstehab (yani işlenmesi sevap olan) bir iş olduğundan, Tanrı buyruğuna baş eğip, onların yaptığı uygunsuz işlere aldırmadı.

Dileği İktidar Olan Şehzadenin Güneşin Kölesi Olduğu Hudavendigâr’a Sulh için Elçi Göndermesi

Arada barışıklık olması ve iki tarafın arasının düzelmesi kaçınılmaz bir iş, belki tam anlamıyla farziayn (yani yerine getirilmesi gerekli kesin din hükmü) olduğundan, ara bulucunun bağ kurma girişimi için gerekli adımın kendi yönünden aıtılmasının daha uygun olacağını düşündü, cennet konaklı babasının gönlünü hoş etmek için, elçi olarak adam gönderdi.

Sözü edilen elçi, maksat yolunun sonuna ulaşmış, kutlu meclis (yani bir araya gelip buluşma) şerefine kavuşunca, Hudavendigâr tarafından, Şehriyar Hazretleri'nin sonu iyiliğe varan sözünü beyan dizisine dizmesi (yani söze döküp açıklaması) istendi.

Hiç gecikmeksizin söze başlayıp, dedi ki: “Bütün halk topluluklarının tavaf yeri ve insanların isteklerinin kâbesi olan gök görünüşlü sidreyi ve yüce eşiği (yani güç ve egemenlik tahtında oturan babamı) (75a) ziyaret için saygı ihramını giyip gelelim de o hürmetli hareminden mahrum olalım! Bunun sebebi nedir? Özellikle savaşa ve kan dökmeye kalkışmak, vuruşma ve dövüşe girişmek hiçbir zaman uygun bir durum sayılamaz. ‘Biz kimseyi öldürmek için gelmedik, ancak hayat vermek için geldik’ hadisinin anlamı, bizim gelişimiz hakkındaki gerçekliği ortaya koymak ve hâlimizin niteliğini doğrulamakla, ümidimiz, emellerimizin kâbesini tavaf etmenin kutlu anlam gösteren hâlimize yakın düşmesiydi. Bunca kararları, denizleri aşarak ve kırları, çölleri geçerek gelmekten dileğimiz, o dilekler kâbesi olan eşiğe yüz sürüp, isteklerimizi arz etmektir. Anadolu topraklarının en uzak yerlerinden bunca muhtelif heyetlerin gelmesiyle “Her uzak yoldan gelsinler [Kur'an, 22:27]” ayetinin gösterdiği durum işleyip dururken, (75b) başka ziyaretçilerin merasimle karşılanması, biz yürekten bağlı kullarına ise, saygı gösterilmek yerine elden geldiğince kışkırtıcı ve yoldan çıkarıcı davranışta bulunulması Hudavendigâr Hazretleri'nin ileri derecedeki dindarlıklarına uygun değildir. Ret eliyle bize karşı kendisini korumaya girişmeyip ‘(hac esnasında) günah işlemek ve kavga etmek yoktur [Kur'an, 2:197]’ ayetinden çıkan sakındırma anlamıyla kutlu gönüllerinde olan tutarsız görüntüleri gidersinler.”

Hudavendigâr Hazretleri, gül gibi, baştan ayağa kulak kesilerek yukarıda geçen sözleri dinlediğinde, utancından kutlu çehresinde utanç terleri belirdi. Gelen varışı kutlu elçiye, alışılacığı üzere, padişaha yaraşır bağışlardan armağanlar verdikten sonra, şöyle cevap verdiler: “Şehriyar Hazretleri’nin kutlu gönüllerini yapmak en öncelikli ve önemli işlerdendir. Şimdi onun hazırlığını yapmaktayız. Yüce Allah’ın dileğince, değerli gönüllerine uygun olarak, istediğini elde edeceğine (76a) şüphe yoktur. Gerçekte onlardan da istenen, her hususta babası Hudavendigâr’a baş vurup, nebilik şartlarını ve babalık hukuku kurallarını gözetmeleriydi. Allah’a hamd olsun ki kendilerinden beklenen, en iyi yolla gerçekleşti. Kutlu devlet katına sığınma yolu tutulduğuna göre, gönlünde olan her şey yerine gelmiştir.”

Daha önce Molla Nureddin’in Şehriyar Hazretleri’nin Hudavendigâr’a yürekten bağlılığını bildirmesiyle evham karanlığı dağılmıştı,

Tac, Taht ve Mühür Sahibi Babasının, Ölçülülüğü Kutlu Şehzadeye Tekrar Derin Bilgili Âlimlerin En Bilgilisi Olan Molla Nureddin’i Göndermesi

Şehriyar Hazretleri yönünden tekrar yansıyan açık yüreklilik belirtileri yansımaları o anlamı pekiştirince, adı geçen molla’nın izlediği yolun düzgünlüğüyle ilintili iyi kanı katlandı. (76b) Hudavendigâr tarafından hemen kutlu divan toplantısına katılması buyuruldu.

Sözü edilen molla oturma şerefine kavuşup, son derecede iltifat gördü. Kendisinden, düşmanlığı gidermek için, durumu

yansıtan temize çıkma belgesini “olan oldu” anlamı ile imzalaması, barış ve iyilik vesikasını “*Onlara yumuşak davran ve iyi muamele et [Kur'an, 15:85]*” buyruğunun anlamına uygun olarak kayda geçirmesi, gidip Şehriyar Hazretleri'nin emelleri bahçesinde dilek gülünü koklayıp, olan biten her ne ise, gelip sultanın yüce katına arz etmesi istendi.

Yüksek buyruğun gereğini yerine getirmek üzere, ciddiyet ve özen eteğini beline topladı, “*Güvenim Allah'adır*” başbuğunu o yolda kendisine yol kılavuzu edinerek, yola koyuldu. Hakk'ın dileği dileğine yoldaş olduğundan –ki her maksadın aracıdır–, iyi iş ve işlemler için kullandığı parmaklarını öpmek ümidinin zarında (77a) gerçekleşti.

Dileği olan hedefe ulaşınca, önce Hudavendigâr'dan getirdiği selâm ve iyi dilekleri aktarmakla söze başladı, ardından asıl maksada girdi.

Bahtiyar Şehzadenin Adı Geçen Mollaya Cevabı, Mollanın Cihan Sultanına Geri Dönmesi

Şehriyar Hazretleri, baştan sona kadar adı geçen mollanın sözüne değer verdiğini sergileyerek, akıl kulağıyla dinledi. Pişmanlık anlamı sözünün içinde bulunan harf kaplarının her birinin kabule değer mazeret azıklarıyla dolu bir tabak, doğru sonuçlu cümlelerinin içindeki her kelimenin sahih gibi illet harflerinden uzak, Hudavendigâr'ın gayret yelkenini kendisinin gönlünü yapmak amacıyla yönlendirmiş olmasının göstergesi olarak, sözün akışının, yerinde ve doğru buluşuna uygun,

avâmil uyuşmazlığından (yani yanlışlıklardan) arınmış ve uzak olduğunu gördü. Aktardığı sözleri işitmekten yüreği soğuyunca şöyle cevap (77b) buyurdu: “Benim dileğimin ulaşmak istediği son nokta, o ümidin gerçekleşmesi yoluyla kutlu yüzlerini görme mutluluğuna ereyim diye Hudavendigâr Hazretleri’nin elini öpmektir. Şüphesiz, değil mi ki vaktin alıkoyucu elleri ve zamanın engelleri sebebiyle nasip olmadı, elden ne gelir, buyruk kendilerindir. Hedeflenen ele girmediğine göre, bundan sonra kendilerinden dilediğim, her zaman huzur içinde duaya el kaldırıp hizmet görevlerini yerine getirmemize vesile olsun diye, Rumeli’nde bize uygun bir ilin beyliğinin himmet olunmasıdır. Kendilerinin diğer kulları saltanatı süresince huzur içinde olmuş, istediklerini tümüyle elde etmiş, diledikleri hedeflere varmışlardır. Bugün için hepsi devlet kapısına yüz süregelip, buyruk gözlemektedir. Biz nedendir ki küçük görülüyoruz ve ellerini öpme arzusunda (78a) olmamız bize çok görülüyor.”

Adı geçen molla, aralarında geçen konuşmayı himmet koluna tılsım edinip geri döndü.

Bu tarafta Hudavendigâr Hazretleri, gönlünün kırıklığına bekleyiş acısı eklenip, bir hayır haber umuduyla çevresine bakınıp dururken, Mevlânâ Nureddin’in geldiği yüce katlarına arz olundu. Padişah’tan emaneti yerine getirmesi için izin çıktı. Talih kutluluğu kılavuz olup, kutlu meclise (yani toplantı yerine) ulaştı. Hudavendigâr Hazretleri’nin bekleyiş kulaklarının istiridye gibi açılmış olduğunu görüp, ağzından beyan yağmuru damlaları öyle döküldü ki, konuşmasının tatlı suyunun serpintilerinden Hudavendigâr’ın umut yeşilliği canlılık kazandı. O derecede gönlü ferahladı ki, kendini tutamayıp dua için el kaldırdı;

kutlu elleri, suya doygun, capcanlı bir gül gibi açılıp, (78b) güldü. Değil mi ki olanlar temiz bir dilek ve saf bir istekle olmuştu, meleklerin mukaddes ruhlarının o demde iyi ve kutlu sayılan soluklarını içlerine çekip “Âmin” demeleriyle, kabul olundu.

Elçilik merasimi yerine getirilip, adı geçen molla dönüp gittikten sonra, suça bulanmış vezirler Hudavendigâr Hazretleri'nin gönlünde eğilim meydana geldiğini anlayınca, o bir sürü yolunu şaşırmış, ister istemez, “*Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı* [Kur'an, 3:167]” ayetinde belirtilen yola girip, Şehriyar'ın dileğine görünüşte karşı çıkmama tutumu sergilediler. Rumeli'nde kalması hususunu yerinde bulduktan sonra, o bozguncular tekrar hile ve bahaneye başlayıp dediler ki: “Şehzade Hazretleri'ne halifelik merkezine yakın yerlerde sancak verilmesi doğru değildir; zira insanların çoğunun o yöne (yani kendisine) (79a) eğilimi vardır. Beklenmedik anda bir büyük fitneye sebep olur. Uygun olan, ülkenin etrafında (yani uzak sınır bölgelerinde) korunup kollanması gereken yerlerde bir sancak teklif olunmasıdır. Böylece saltanat merkezinden uzak olmakla kalabalığı eksilip, halkın teveccühü azalır ve yönetimi sayesinde ülkenin bir tarafı güven içinde olup korunmuş olur.”

Hudavendigâr Hazretleri'nin gittikçe artan elemelerinin yağmuru kararsızlık içindeki gönlünün oluklarına damlalarını sürekli dökmekteydi. Bu yüzden bedenî güçleri zayıflamış, ruhî dengesinin dayanakları dayanıklılığını yitirmişlerdi. Hiçbir şekilde kendi görüş ve düşüncesinde bağımsız olmaya mecali yoktu. Vezirlerinin görüşünü kabul etti, “Bosna, Semendire ve Mora sancaklarından birisi seçilsin.” diye kararlaştırdılar.

**İnciler Yağdırıcı Adı Geçen Mollanın Hudavendigâr
Tarafindan Şanı Büyük Şehzade'ye Kutluluk Nişanlı
Sancağı Kabul Etmesi İçin Üçüncü Kez Gönderilmesi**

(79b) Doğruluğunun üstünlüğü ve erdeminin çokluğuyla insanlar arasında *sancak ucunda alem gibi* bilinen ve tanınan Mevlânâ Nureddin, Hudavendigâr tarafından tekrar çağrıldı. Padişah'ın güzel iltifatları ile akranları arasında seçkinleşip, bayrak gibi yükseklerle erişti. Adı anılan mollaya şöyle buyurdu: “Oğluma gidip benden selâm edesin. Ondan beklediğim, sözümü kabul edip, anılan sancaklardan birini seçmesidir.”

Adı geçen molla “Başım gözüm üstüne” deyip gitti. Mutluluk sabahıydı, bu yüzden tam anlamıyla bağlılık göstermeye yatkın ve eğilimliydi. Mutluluğunun aydınlığı gün gibi ayan beyan olup, dilek güzelini görmesi için varlıklar dünyası engel olmadı. O anda o bahtiyarlık dolu uğurluluk meclisine (Şehzade Selim'le bir araya gelmesine) talihi rehber oldu. Hazret-i Şehriyar'ın huzurunda önce şeker yağdıran şükür bağışlarını sunmakla (80a) söz kapısını açmaya girişti, sonra verilen sancaklardan birini seçmelerinde Hudavendigâr'ın beklentisini dile getirdi. Şehriyar Hazretleri hiç gecikmeksizin şerefli buyruğa uyup, Semendire sancağını seçti.

Mevlânâ Nureddin iki tarafın arasını bulmayı biricik hedef edinmişti, bu yüzden bu işin üstesinden gelmekle mutluluk çehresine kan geldi, değer ve itibarı günden güne arttı. Bahtiyar Şehriyar Hazretleri, iyilik ve cömertliğinin kıyısı belirsiz denizinden ona o kadar bağışlarda bulundu ki, onun onda birini dile getirmekte onuncu akıl acizdi. Bağışlanan armağanların şükürünü eda etmek için el öptü, bahtının sürekliliği için duayı canı için tılsım

edindi ve şerefli adını anmayı dilinden düşürmeyip yola yöneldi.

Bu yanda Hudavendigâr Hazretleri'nin askeri dış görünüş açısından bir yerde toplanmıştı, **(80b)** ama iç yüzü bakımından kargaşa içindeydi, kolu kanadı kırıktı, her biri hüner sahibi bir padişah istemekteydi.

Nice yürekli, hünerli, seçkin erler vardı ki, Hudavendigâr Hazretleri gazâ yolundan çekilip cihad kapısı kapandığından, adları hünersizlerle bir arada anılan o güçlü kimseler unutulup gitmişlerdi. Atadan dededen, işleri kötü kâfirlerin kanını içegelmiş olan kan içici kılıçları el çekme kınında unutulup kaldığından, her birinin kanı kurumuştı. Savaş meydanında düşman uçurmakla ün yapmış olan mızrakları unutulma köşesinde örümcek ağına düşüp kalmıştı. Okun bu üzüntüden kolu kanadı dökülmüş, yay sertleşmişti. Kalkanın gönlünün aynasında gam pasından parlaklık kalmamıştı. Savaş ve öldürüş aletleri, vuruş ve dövüş araçları bakımsız ve **(81a)** işleyişsiz kalmıştı. Her karga ve çaylak yükseklerde uçan doğanın tepeliğini yolmuştu; el üstünde tutarlardı, en değersiz şahin, sungur ve balaban diye çağırıp tanıtırlardı. Nerede bir yolsuz kadın varsa, sırtında altın giysi, belinde gümüş kemer vardı. Nerede seçkin bir er olsa, yoksulluk acısıyla hüznüydü, feleğin bu tür elemeleri ve mihnetleriyle her birinin ciğeri kanla dolup gönülleri mahzundu. Nice zamandır o hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve kullarını görüp gözetten Yaratıcı Hazretleri'ne dileklerini arz etmiş, adaletli devrinde, ürkütücü ululuğundan, sözü edilen gürhunun dizgini çekilmiş alçaklar olacağı, her birinin bir vadide hayvanlar gibi şaşkın dolaşacağı bir seçkin padişaha, ululuk ve ağırlık sahibine ihtiyaç göstermişlerdi. Ettikleri duanın kabul olunmasını

düşünüp gönüllerini avuttukları ve içlerini soğuttukları esnada, bahtiyar Şehriyar Hazretleri'ne (81b) anılan sancaklardan birinin verildiğini işitince, anladılar ki, vezirlik makamında oturan kötü işliler tekrar hile ve düzen yoluna girmiş, dereceler kazanma vesilesi olan ellerindeki hayat sermayesini kendilerine zarar vermek için biriktirmişlerdir. Şüphesiz bu yüzden son derecede perişan olmuşlardı, ama her türlü erdemden sıyrılmış ve rezillik çuluyula dile düşmüş olan şu değersizlerin ve rezillerin gayretlerinin maskesi, karışıklık sırasında, kendileri refah içinde bulunduklarından, umursamazca ve keyiflerince yaşasınlar diye, ülkenin daima karışıklık içinde bulunmasıydı. Aşağılık benliklerinin alçaklıklarının farkında olduklarından, Şehriyar Hazretleri'nin gösterdiği çabanın büyüklüğünde, iktidarı zamanında bütün rezillerin ve alçakların gözden düşeceklerini anlamışlardı. O yüzden, o sahtekâr düşünceli güruh (82a) kâfalarında şöyle bir düzen kurdular.[...]

[...] o yöre Türklerinin kirli vücudu yaradılış soysuzluğuna bulaşmakla kirlenmişti, her biri insan kılığında idraksiz bir hayvan olmakla idrake güç yetiremeyip[...]

Zaman sayfalarında yer alan ibretli harf biçimlerinin anlamını kavrayan basiret sahiplerine gizli değildir ki, insana Hak katından bir ulu emanet olan saltanat kutluluğunun korunup kollanması, yalnızca halkın durumunu gözlemek ve hak sahiplerinin haklarını gözetmekle olur; yoksa insanların şirretlerinin ortaya çıkması ile aşağılık kimselerin durumlarının iyileşmesi (yani güç ve söz sahibi olmaları) boş bir hayalden öte bir şey değildir.

Doğrusunu Allah bilir.

AÇIKLAMALAR

altı kapılı mihnet yuvası (61b). Doğu edebiyatı metinlerinde dünya için kullanılan bir söz. Altı yönle sınırlanmış olması yüzünden bu ad verilmiştir. Söz konusu altı yön; *alt*, *üst*, *sağ*, *sol*, *ön* ve *arka*'dır ve hiçbir şey bu altı yönün dışında bulunamaz, yani bütün varlıklar bu altı yönle sarılmış, kuşatılmıştır.

avâmil uyuşmazlığı (77a). **Avâmil** Arapça bir kelime olup, "etken" anlamındaki **âmil**'in çoklusudur. Gramer terimidir; Arapça'da söz içinde kelime sonlarının seslendirilmesini etkileyen ve yönlendiren kelime, takı ve edatlar gibi gramer üyelerine denir. Arap gramerinin bu başlık altında ele alınan önemli konulardandır. Yazar bu sözüyle, bir Arapça metinde kelimelerin son ünsüz harfinin seslendirilmesinde söz konusu etkenlerden birinin gerektirdiği yolda değerlendirilmesiyle ortaya çıkan uyuşmazlığa işaret etmektedir.

ayağı uğurlu Hızır (73a). Hızır, *Kur'an*'da (bk. 18 İsrâ: 60-65) yer alan Musa Peygamber'le ilgili kıssada kendisine Tanrı tarafından bir tür ilim (ledün ilmi) verilmiş bir kişiden söz edilir. Bu kişinin kimliğine dair bilgi verilmemiş, kendisinden "kullarımızdan bir kul" diye söz edilmiştir. Ancak *Kur'an* yorumcularından çoğu bu kişinin Hızır olduğunu ileri sürmüşler; hattâ kimileri onun peygamber olduğunu söylemişlerdir. Bir Tanrı dostu (veli) olduğunu söyleyenler de vardır. *Kur'an*'ın nakline göre, bu kişiye özel bir ilim öğretilmiştir ki bu ilmin bilgi edinme vasıtalarıyla elde edilemeyen, yalnızca Allah'ın bildirmesiyle bilinen bilinmezler dünyası (gayb) bilgisi veya ona benzer bir bilgi türü olduğu anlaşılmaktadır. Tasavvuf er-

lerine göre Hızır sağdır, birçok kimselere görünmüştür. Halk inancına göre de Hızır yaşayan biridir; bazı kimselerle görüşür, yeşilliklerde dolaşır ve nereye ayak basarsa orası yeşerir. Bugün de kullanılmakta olan “Hızır gibi yetişmek” deyimini, onun özellikle zor anlarda yardıma gelmesi inancına dayanır. Metinde hem bu yönüyle, hem de yeşille ilişkilendirilmiştir.

azeb (27a). Anadolu beyliklerinde donanma hizmetinde kullanılan askere verilen ad. Osmanlılarda eyalet askerinden hafif piyade bu adla anılmıştır. Bundan başka ‘Tersane halkı’ndan olan azeblerle kale muhafızı olarak kullanılan azebler de vardı. Yazar ‘Tersane halkı’ndan olan azeblerden söz etmektedir. Bunlar devşirme değil, Türk soylu idiler. Reisler, dümenciler, vardiyalar, yelkenciler bunlardan olurdu; bir kısmı gemilerde, bir kısmı tersanede hizmet ederlerdi. İhtiyaç duyulduğunda yirmi otuz hanede bir hesabıyla güçlü kuvvetli bekâr Türklerden alınmaları kanundu.

barça (19b). Kalyon cinsinden yelkenli savaş gemisi. Kalyondan küçük, korvetten büyüktü. Altı düz olup iki ya da üç direği vardı. Nakliye hizmetinde de kullanılan barçalarda dört şayka topu, on iki baş topu, o iki şâhî zarbazan, otuz altı pranko/prankı, toplam olarak 85 top bulunurdu.

bedevî at (48b). Türkçede ‘yürük at’ diye adlandırılan hızlı, kıvrak ve oynak at.

Bermekî (56a). Bermek, Abbasilerin iktidara gelişinden Harun Reşid’in saltanat döneminin ortalarına kadar vezirliği kesintisiz olarak üstlenmiş olan ailenin atasının adıdır. Aile ta-

rihte 'Berâmeke' ya da 'Âl-i Bermek' diye anılır. Bu aileden birbiri ardına vezir olan dört kişi vardır, adları şunlardır: Hâlid b. Bermek, Yahyâ b. Hâlid ile oğulları Fazl ve Ca'fer. Bu zatların bilginlere, şairlere, hüner sahibi kimselere ve yoksullara yaptıkları yardımlar, iyilikler benzeri görülmemiş ölçüde olduğundan, bu yönleriyle olağanüstü ün kazanmışlardır. Eski Doğu edebiyatında *cömertlik*, *iyilik*, *yardımseverlik* sembolleri olarak anılmış, adları bu kavramlarla ilişkilendirilerek karşılaştırma için kullanılmıştır.

Dârâ (73a). İran hükümdar sülâlelerinden Keyâniyân sülâlesinin dokuzuncu ve son hükümdarının adı. Darius'un Arapçalaştırılmış biçimidir. Farsça'da **Dârâb** ve **Dârâv** biçimleri de vardır. On dört yıl hükümdarlık etmiş, İskender tarafından mağlup edilerek öldürülmüştür. Dârâ'nın ölüm günü tarih çağları hesabı için başlangıç sayılmıştır. Bu hükümdar Sâsânîler'in atası sayılır. Onu, savaş alanında para ile satın aldığı iki saray görevlisine vurdurtan İskender, bütün İran topraklarını ele geçirmiş, Keyâniyân sülâlesinin saltanatına son vermiştir.

divanhâne (69b). Özellikle saraylarda ve saray benzeri büyük konaklarda odalar arasındaki geniş boşluk, hol. Ancak, daha çok, "toplantı salonu", "bir konuyu görüşmek üzere bir topluluğun bir araya geldiği büyük oda" anlamıyla kullanılmıştır. Yazar **sultan** ve **taht** kelimelerine de aynı bağlamda yer vermekle, sarayda sultanın da katıldığı ve devlet işlerinin görüşüldüğü toplantı yeri, yani **dîvân-ı hümayûn** anlamıyla kullanmış olmaktadır.

doğru/gerçek sabah (7b). Eski metinlerde "doğru/gerçek sabah" anlamında **subh-ı sâdık** diye geçer. Güneşin ufka iyice

yaklaştığı, ışıklarının yayılıp ortalığı aydınlattığı sabah vaktine denir. Dilimizde göğün bu durumuna **şafak sökmek** denir. Bk. **yalancı sabah**.

dördüncü felek (71a). Eski gökbilimine göre güneşin bulunduğu gök katı. Merkezi dünya olan ve çevresinde kat kat gökler bulunduğu var sayılan eski dünya merkezli (geosantrik) evren sistemine göre birbirini saran, birbiri üstünde yükselen bu gök katlarının sayısı dokuzdur. İlk yedisi yedi gezegenin bulunduğu katlar, sekizincisi burçlar kuşağının bulunduğu kat, dokuzuncusu ise boş olan kattır. Buna **atlas göğü**, ya da kısaca **atlas** adı verilmiştir.

dört ana salgı (28a). Eski dildeki **ahlât** karşılığı. Arapça olan bu kelime “bir şeye karışmış olan şey” anlamındaki **hılt**’ın çoklusudur. Eski tıpta insan bedenindeki dört salgıya bu ad verilmiştir. Bunlar **kan, safra, kara safra** ve **balgam**’dır. Nitelikleri birbirine aykırı olan bu dört salgının karışımının insanda “mizaç” denilen hâli meydana getirdiğine inanılırdı. Bu salgılardan birinin diğerinden çok, ya da az oluşu insan mizacının belirleyici özelliğini oluşturduğu gibi, birinin olağan dışı fazlalığı mevcut dengeyi bozar, bu bozukluk da türlü beden ve ruh hastalıklarına yol açardı.

farzıayn (74b). Yerine getirilmesi, istisnası olmaksızın, bütün Müslümanlara farz olan kesin din hükmü.

hâcet namazı (55a). Bir dileğin olması için Tanrı katından yardım istemek amacıyla kılınan namaz.

haremler (75a). Sözlük anlamı “sınırlandırılmış alan, belli sınır-

lar içinde bulunan yaklaşılmaması yasak yer”dir. Bu tür yerlerde kimi işler yapılmaz, kimi davranışlarda bulunulmaz, yani bu gibi yerlerin dokunulmazlıkları vardır. Mekke’nin içi, özellikle de Kâbe için kullanılır. Metnimizde “dokunulmazlığı olan, herkesin yaklaşamayacağı, girilmesi yasak olan yer” anlamında kullanılmıştır.

hisar gediği (23b). Kale duvarlarındaki savunma noktaları, dışarıya açılan yarı, burç. Kale bedeninden daha yüksek ve geniş olup, savunma yapan askerler ve toplar burada bulunurdu. **Hisar gediği**, aynı zamanda, hisarlarda sürekli olarak hizmet edenlerden tımarlı olanların görevlerine verilen addı. Bunların sayısı belirli idi ve değişmezdi. Metnimizde ilk anlamda kullanılmıştır.

hümâ (37a). “Devlet kuşu” denilen kuş. Aktarıldığına göre, çok yükseklerde uçarmış, yuvası da Arş’ta imiş. Eski Doğu metinlerinde daha çok *yükseklik* ilgisiyle kullanılmıştır. Ayrıca uğurlu sayılır, kanadının gölgesinin başına düştüğü kimsenin hükümdar olacağına inanılırdı. Bu halk inancı bugün de “başına devlet kuşu konmak” deyiminde yaşamaktadır.

ihram (41a, 75a). Hac ve umre ile ilgili bir terimdir. Hacı adaylarının Kâbe’ye girmeden önce sarındıkları dikişsiz beyaz bir kumaştan ibaret örtüye denir. Aynı zamanda “söz konusu örtüye sarınmak” anlamında da kullanılır, Türkçe’de bunun karşılığı **ihram giymek**’tir. Bu örtüye bürünen kimse için Mekke dışında yapması helâl olan kimi işler artık haram sayılır.

illet harfi (77a). Gramer terimidir. Arapçada kök harfleri arasında bulunup da kelime kalıplarında bozulmalara yol açan harflere denir. Bk. **sahih**.

İskender (73a). Makedonya hükümdarı Filip'in oğlu. Aristo'nun öğrencisiydi. Babasının ölümünden sonra tahta geçip önce Yunanistan'daki ayaklanmaları bastırmış, ardından İran üzerine yürümüştür. Keyâniyân sülâlesinin son hükümdarı Dârâ ile tutuştuğu savaşı kazanarak bütün İran topraklarını ele geçirmiş, Mısır'a kadar uzanarak orada İskenderiye şehrini kurmuştur. Daha sonra Mezopotamya'ya geçip İran ordusunu izleyerek Hazer' kadar ulaşmış, ardından Hindistan üzerine yürümüşse de askerinin direnmesi üzerine Babil'e geri dönmüştür. M. Ö. 323 yılında yakalandığı sıtma hastalığına yenik düşüp ölmüştür. "İki boynuzlu" anlamına gelen **Zülkarneyn** lakabıyla da anılır. Eski Doğu metinlerinde daha çok fetihçiliği ve istilâcılığıyla anılır.

Kâbe (75a). Mekke şehrinde bulunan kutsal yapı. Yazarımız **harem, ihram, hac, tavaf** gibi kelimelerle birlikte oluşturduğu bir çağrışım alanı içinde kullanmıştır.

kadırğa (19b). Osmanlı donanmasında çektiri türünden olan gemilerin en büyüğüne verilen ad. Yirmi beş oturaklı ve kırk dokuz kürekli idi. Her küreği dört beş kişi tarafından çekilirdi. İçinde 196 kürekçi, 100 savaşçı ile yelkenci, dümenci, vardiyacı, kalafatçı türünden 35 kadar gedikli gemici, 1 kaptan, 1 de reis bulunurdu. Boyları 165-168 kadem (yaklaşık 50-55 m.), enleri 21-22 kadem (6,5-7 m.) idi. Su seviyesine yakın, son derece sür'atli gemiler olup hem yelkenle hem de kürekle yol alırlardı. Manevra yetenekleri yüksek, fırtınaya karşı dayanıklı gemilerdi.

Kaf dağı (37a). Eskilerce dünyayı çepçevre kuşattığı var sayılan dağ. Kısaltmalı olarak **Kâf** olarak da geçer. **Ankâ** kuşu

bu dağda bulunmuş. Yüksekliği 500 fersah (1500 mil) olup birçok yeri su ile kaplıymış. Eski Doğu edebiyatında *yükseklik*, *uzaklık*, *ulaşılmazlık* sembolü olarak sık sık kullanılmıştır. Kimi yazarlarca, türlü ilişkilendirmelerde “yeri belli olmayan, hayal ülkesi” niteliğiyle anılmıştır. Halk masallarında da varlığı hayal dünyasında kurgulanmış bir motif olarak yer almıştır.

kudsî hadis (65a). Anlamı Tanrı katından ilham olunmuş Peygamber sözü.

Mânî (68a). Maniheizm'in kurucusu ünlü İranlı ressam. Peygamberlik iddiasında bulunmuş, sanatını mucize gibi göstererek halkı kendisine uymağa çağırmıştı. Sâsânî hükümdarlarından Erdeşîr-i Bâbegân hileye baş vurup, ona ve çevresinde toplananlara ilgi ve saygı göstermek yoluyla ortaya çıkmalarını sağlamış, sonra da kendi bilginlerini toplayarak sapkınlığını göz önüne sermişti. Tövbe etmesi istenmiş, bu isteği kabul etmeyince derisi yüzülmüş ve içi samanla doldurularak asılmıştır. Kendisine uyanlar da yok edilerek mezhebi ortadan kaldırılmıştı. Resim albümü **erjenk** adıyla bilinir.

ma'rifet (52b). Bir nesnenin, biçimlendirici katkılarla oluşmuş dış yapısını göz önünde bulundurmadan, yalnızca özü ve yalın nitelikleriyle kavranmasına denir. **İlim** ise, nesnenin gerçekliğini etraflıca kavramaktır. **Marifet**, kitaplardan değil, zevk yoluyla, yani tadılarak elde edilen bilgi türüdür; tıpkı balın tatlı oluşunu tadarak bilişimiz gibi. Bu yüzden, tasavvufa hem **marifet**, hem de doğrudan zevkle, şahsî tecrübeyle ilgili bulunduğu için **zevk ilmi** adı da verilmiştir. İlim erlerine **âlim**, marifet erlerine ise **ârif** denir.

mele-i a'lâ (41a, 74a). Yüce ruhlar topluluğu. Bu söz aslında “anlı şanlılar topluluğu” anlamındadır, bu topluluktan da maksat seçkin meleklerin oluşturduğu topluluktur. Bunlar Tanrıya en yakın meleklerdir; Tanrı ile kulları arasında elçilik yaparlar, kötü huylarını düzelterip iyileştiren, insanların iyiliği için çalışan kimselere ardı arası kesilmeksizin dua ederler; Tanrı’ya karşı gelip buyruklarına uymayan, bozgunculuk edip kötülük peşinde olan kimselere de, kalplerinde özlem ve pişmanlık uyandırmak için, ilenirler. Bunların Allah’ın dilediği şekilde ve yerlerde toplantıları vardır, bu yüzden bunlar bu adla anılmışlardır.

Me’vâ cenneti (49b). Dünyada iken iyi işler yapan inançlı kimselerin gidecekleri ve içinde ebedî olarak barınacakları cennet yurdu. “Şehitlerin ruhlarının barınağı olan cennetlerden biridir” de denmiştir. Arş’ın sağında olduğu rivayet olunur. *Kur’ân*’da (53 Necm:13-15) Hz. Peygamber’in Cebrail’i Mîraç’ta kendi suretinde gördüğünden söz edilirken, “And olsun ki başka bir kez de Sidretü’l-müntehâ’nın yanında gördü ki cennetü’l-Me’vâ (Me’vâ cenneti) onun yanındadır.” buyurulmaktadır.

mukaddemât (58a). öncüller . Bu mad. bk.

mülk ve melekût âlemi (34b) Tasavvuf terimidir. Sufilere göre varlığın belirip ortaya çıkmasının, yani evrenin oluşmasının basamakları vardır, buna “beş mertebe (hazarât-i hamse)” denilir. Genel varlık alanına giren her varlık ancak bu beş basamaktan birine dayanmaktadır. Bunlardan **melekût âlemi**, melekler ve ruhlar âlemidir, buna “ğayb (bilinmezlik)

âlemi", "ulvî (yüce) âlem", "mana âlemi" gibi adlar da verilmiştir. **Mülk âlemi** ise maddî varlıklar, cisimler âlemidir, buna da "anâsır (insurlar) âlemi", "şehâdet (gözle görülme) âlemi", "nâsût (insanlık, beşeriyet) âlemi" gibi adlar verilmiştir. Melekût âlemi var oluş bakımından mülk âlemi'nden önce gelir. Mülk âlemi melekût âlemi'nin maddeye bürünmüş görüntüsüdür, ya da onun bir gölgesinden başka bir şey değildir.

müstehab (74b). Sözlük anlamı "sevilen, beğenilen"dir. Din (fıkıh) terimi olarak ise, işlenmesi Tanrı buyruğu olan iş ve eylemler, yani farzlar ve vacipler dışında, işlenmesi yalnızca Hak katında ödüle değer bulunan iş ve eylemlere verilmiş olan addır. Bu tür iş ve eylemlerin işlenmemesi sorumluluk getirmez.

Nesr-i tâir (7a). Sözlük anlamı "uçan kuş"tur. **Nesr**, doğan ve şahini bile avlayabilen, yükseklerde uçan bir avcı kuşun adıdır. Türkçe'de **kerkenes** adıyla bilinir. Bu söz aynı zamanda kuzey kutpu yönünde bulunan iki yıldız kümesinden birinin adıdır. Bu kümeyi oluşturan yıldızların oluşturduğu görünüm kanat açmış bir kuşa benzetildiğinden eski gökbilimciler bu adı vermiştir. Eski Doğu edebiyatı metinlerinde *yükseklik*, *uzaklık*, *erişilmezlik*, *yücelik* gibi kavramlarla ilgilendirilerek kullanılmıştır.

Nu'mân (41a). Dört büyük mezhepten biri olan Hanefî Mezhebi'nin önderi, Ebû-Hanîfe. Adı *Numân bin Sâbit*, künyesi *Hanîfe*'dir. Hicretin 80. yılında (M. 699) Kûfe'de dünyaya gelmiş ve H. 150. (M. 767) yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Dinî meseleleri kitaplaştıran ilk bilim insanı odur. Pek

çok öğrenci yetiştirmiş, bu yüzden de İmâm-ı A'zam (En Büyük İmam) lakabıyla anılmıştır. Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından teklif edilen kadılığı, yükleneceği sorumluluktan korkarak kabul etmediği için hapse atılmış, burada başına her gün bir fazla olmak üzere kırbaç vurulmuş, nihayet bu işkenceye dayanamayarak yüz kırbaç vurulduğu gün hayata veda etmiştir.

onuncu akıl (80a). Madde ötesi varlıklardan biri. Bunlar maddî olmayan, ama kendilerinde maddeyi oluşturma gücü bulunan yalın varlıklardır. Bunların ilki, ilk yaratık olan **ilk akıl** (akl-ı evvel)dir. Bu söz Tanrı katında bir tür genel varlık tasavvuru sayılır. Ondan da sırasıyla ikinci, üçüncü ve diğer akıllar birer yankı gibi çıkmışlardır. Akılların birbirinden çıkıp çoğalması sonsuz değildir; çıkış (sudûr) onuncu akılla son bulur. İşte bu son akla **faal akıl** (akl-ı fa''âl) adı verilmiş, maddenin yaratıcısı olarak kabul edilmiştir. İslâmîleştirilmiş eski Yunan felsefesine göre, ilk akıl yaratıcı gücün, yani Tanrı'nın aktif görünüşüdür. Tanrı'dan ilk çıkan bu akıldır. Buna **bütünlüklü akıl** (akl-ı kül), **en büyük ruh** (rûh-ı a'zam) gibi adlar da verilmiştir. Bu felsefeyi tasavvufla birleştiren sufilere göre, şeriatte **akl-ı kül** Cebrâil'dir; aynı zamanda "Muhammed'e ilişkin gerçeklik (hakikati Muhammedî)" de budur.

öncüller (67a). Mantık terimidir. Bir çıkarımın (istidlâlin) öncüller kümesini (mukaddemlerini) oluşturan önermelerden (kaziyye-lerden) herhangi biri, mukaddem.

önerme (62a). Mantık terimi. Bir iddiayı ortaya koyan, ya da bir durumu dile getiren cümle, kaziyye.

prango (21a). Osmanlı ordusunda kullanılan orta büyüklükte bir topun adı, **prangi** diye de geçer.

sahih (77a). Sözlük anlamı “sağlıklı”dır. Gramer terimidir. Arapçada, kök harfleri içinde “hastalıklı harfler (illet harfleri)” denilen harflerden biri bulunmayan kelimelere denir. Bu tür kelimelerde ana kalıp herhangi bir değişikliğe uğramaz; dolayısıyla söz konusu harfler bozulmaya yol açmayan harfler olduklarından **sağlıklı** niteliğiyle nitelenmişlerdir.

Sâmânîler (875-999) (45a). İslâm ordularının İran'ı ele geçirmesinden sonra Orta Asya'da ve Doğu İran'da iktidarı ele geçiren ilk yerli yönetim. Hanedanlığın kurucusu Sâmân Hudâ Kuzey Afganistan'ın Belh bölgesinde büyük toprak sahiyken yerli halkın baskısıyla kaçıp Emeviler'in Horasan valisi Esed b. Abdullah'a sığınmış, Müslüman olmuştu. Daha sonra torunları da Abbasiler'in hizmetine girdi. Bu sülâleden gelen ilk hükümdarlar Sâsânîlerin devamıymış gibi davranarak o bölgede egemenliklerini kolayca yerleştirmişlerdi. Eski İran kültürünü canlandırmışlar, Fars dilinin tasavvuf dili hâline gelmesine katkı sağlamışlardır. İslâmiyetin yayılması için de çok çaba sarfetteler. Hanedanın son hükümdarlarının zayıf yönetimi yüzünden saray isyanları çıkmış, yüksek rütbeli saray görevlileri ve askerî liderler arasında iktidar çekişmeleri ve kavgaları yaşanmış, bu arada ülke insanları zora düşmüş, yer yer halk isyanları zuhur etmişti. Yazarımız bu devleti zayıflatan ve sonunda çöküşe götüren bu duruma değinmekte, II. Bayezid'in son yıllarındaki kötü gidişin sorumlusu olarak gördüğü vezirlerin Sâmânoğulları hanedanının sonunu hazırlayan olaylardan habersiz görünmelerinin doğuracağı sonucun vahametini vurgu yapmaktadır.

Seyyid Cürcânî (1340-1413) (41a). Esterâbâd’da doğmuş, Şiraz’da ölmüştür. Timur Şiraz’ı el geçirdiğinde, onu, o sırada İslâm dünyasının en önde gelen medreselerinin bulunduğu, en büyük düşünce ve bilim insanlarının toplandığı Semerkand’a göndermiş, onlarla birlikte çalışmasını, görüşüp tartışmasını istemiştir. İslâm ilâhiyâtı (teolojisi) alanındaki çalışmalarıyla ün kazanmış ve İslâm dünyasında “sonradan gelenler (mütekaddimîn) dönemi” adı verilen dönemin başlatıcısı sayılmış olan büyük bilgin Sa’deddîn Taftâzânî ile Semerkand’da yıllarca birlikte çalışmış, onunla tartışmalar yapmış, ondan sonra da bu yeni ekolün ikinci temsilcisi kabul edilmiştir. En önemli eseri Adudu’dîn Abdu’r-Rahman b. Ahmed el-Îcî’nin (ö. 1355) *Mevakıf* adlı fikrî-felsefî eserine 1404’te yazdığı şerhtir. Bu şerh ile bunun haşiyeleri Osmanlı medreselerinde yüksek seviyede okutulan ders kitaplarındandı. *Şerh-i Mevâkıf* diye anılan bu eser Osmanlı ilim adamlarının bu alandaki düşünce, görüş ve zihniyetini belirleyen en önemli metin olarak kabul edilebilir. Bu eser ayrıca İran, Orta-Asya Türk ve Hind medreselerinde de temel ders kitabı olarak okutulmuş, dolayısıyla çok geniş bir coğrafyada etkili olmuştur. Sultan Fatih döneminin ünlü bilgin, düşünür ve edebiyatçısı Sinan Paşa’nın büyük ilgi duyduğu ve etkilenip beslendiği kaynaklardan biri de bu eserdir. Nitekim Cürcânî’nin şerhinin **cevher** (maddenin özü) bahsi üzerine bir haşiye yazmış, itirazlarda bulunmuştur. Yazarımız elçilik görevi verilen Mevlânâ Nureddîn’in dinî (naklî) bilimlerdeki engin bilgisi yanında felsefî (aklî) bilimlerdeki gücünü de belirtmek amacıyla onu Seyyid Cürcânî ile karşılaştırmaktadır.

sîmurg (37a). Halk arasında “Zümrüdüanka” denilen, adı var, kendi yok kuşun Farsça adı. Otuz kuş büyüklüğünde, ya da

otuz kuşun renginde olduğundan Farslar bu adı vermişlerdir. Tasavvufta olgun ve ergin (kâmil) insana, kutup mertebesindeki kimseye bu ad verilmiştir. Arapça adı **Ankâ**'dır. Bu mad. bk.

Süreyya (41b). Türkçe adı "Ülker" olan yıldız kümesinin Arapça'daki adı. Bu kümeyi oluşturan yıldızların dizilişinin bir gerdanlığı andırışı yüzünden eski Doğu edebiyatında, *sıralılık*, *dizililik*, *düzgünlük*, *düzenlilik* gibi kavramlarla ilişkilendirilmiş, gerdanlığa benzetilmiştir.

şah (48b). Satranç terimi; taşların en güçlüsü ve üstünü. Metinde, *birer oyunla "şah" deyip söz öbeği içindeki "şah" demek*, bir satranç oyununda, "oyunculardan biri, yaptığı ataklarla şahı savunmasız durumda bırakıp oyunu kazanmak" anlamındadır.

şebcîrâğ taşı (35a). Türkçede, halk arasında 'şımşırak taşı' denilen bir taş. Geceleri, özellikle deniz kıyısında, bir ışık kaynağı gibi ıslıl ıslıl parlarmış, bu yüzden "gece kandili" anlamındaki **şebcîrâğ** ile adlandırılmış. Türkçede "şeytan taşı" da denilen parlak kırmızı renkte lâl taşı için kullanıldığı gibi, parıltılı değerli taşlara da bu ad verilmiştir. Ayrıca ateş böceğinin adı da **şebcîrâğ**'dır.

takdir (62a). Din ve tasavvuf terimi olarak, Tanrı'nın yaratıcı gücünü ifade eder; "dilediğini dilediği gibi yapma; her varlığı, her oluşu olmasını istediği gibi var etme, biçimlendirme, oldurma ve yönlen-dirme" demektir.

tavaf (75a). Fıkhın (İslâm hukukunun) konuları içinde yer alan hac ile ilgili bir terimdir. Hanefilere göre "tavaf", ya da

“ziyaret tavafı” haccın üç farzından biridir. Diğerleri: “ihram”, “Arafat vakfesi”. Sözlük anlamıyla “bir şeyin çevresinde dönmek, dolaşmak” demek olan **tavaf**, terim olarak *Hacerüles-ved*’in bulunduğu köşeden, ya da hizasından başlayıp Kâbe’nin etrafında yedi kez dönmektir.

tedbir (62a). Türkçede kullanılan sözlük anlamı “sonunu düşünerek iş görmek, dikkatle ve özenerek yapmak; düşünmek, bir konuyu işlerken çaba harcamak ve gereklerini yerine getirmek”tir. Din ve tasavvuf terimi olarak ise “dünyadaki üç sınıf varlığı; yani hayvanlar (insan dahil, bütün canlı varlıklar), bitkiler ve madenleri dilediğince yönetmek” anlamındadır. Tanrı’nın **ibdâ**’ (benzeri olmayanı var etmek) ve **halk** (olmayanı öldürmek) sıfatları yanında üçüncü sıfatıdır. Bununla anlaşılması gereken, bu üç sınıf varlıkla ilgili her oluşu iyiliğe –ki bu da kendi iyilik ve bağışının yansımasıdır– götüren hikmetinin düzeni ve işleyiştir. Başka bir deyişle, Yüce Yaratıcı’nın tedbiri bütün oluşların şu, ya da bu şekilde ortaya çıkmasındaki hikmetinin eseri, yarattıkları için hep iyiliğe yönelik yöneliş ve yönlendirmesinin sonucudur.

tersine dönük Rûs (19b). Bu kelime tersten okunduğunda aynı harflerden oluşan **sûr**, “düğün dernek, eğlenceli toplandı” anlamına gelir. Yazar bu sözüyle **Rûs** kelimesiyle ilgili olumsuz bir çağrışım yapmak istemiş, “Rus demek, kargaşa, çatışma, kavga demektir” yollu bir yorumda bulunmuştur.

Utarit (29b). Eski gökbilimcilere göre dokuz katlı göğün ikinci katında bulunan gezegenin adı. Bu gezegen hitabet, belâgat, sanat ve de nifak (bozgunculuk) ilâhı sayılırdı. Eski

Doğu edebiyatında **sanat, kâtiplik** (yazarlık), **kalem** ve **defter** kelimeleriyle birlikte oluşturulan çağrışım alanı içinde yer alır. Altıncı iklime sahiptir.

vesvese (68a). Şeytan'ın ve nefsin insanın içine soktuğu, yararı bulunmayan kötü düşünceler, istekler ve dilekler; bu yolla insanın aklında ve gönlünde meydana gelen bulanıklık ve kargaşa. Nitekim “vesvese sokucu” anlamındaki vesvâs, *Kur'an*'da (bk. 114 Nâs:4) “insanların kalplerine vesvese so-kan” anlamıyla Şeytan için kullanılmış bir nitelik olarak geçer. Bu kelime de yaygın olarak vesvese yerine ve onun anlamıyla kullanılmıştır.

yalancı sabah/aydınlık (7b). Eskiden **subh-ı kâzib** denilen aldatici sabah aydınlığı; güneş doğmadan önce, ufka henüz uzak bulunduğu ve ışıklarının yayılmadığı sırada karanlığın sıyrılmasının ardından oluşan geçici ve sönük aydınlık.

yedi iklim (37b). “Yedi ülke/bölge/memleket”. Eskilerce, dünyanın, üzerinde insan yaşayabilen dörtte biri (rub'-ı meskûn) cc öyedi bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerin her biri belli ülke topraklarını içine alır, her birinde yaşayan insanların ten renkleri farklıdır. Örnek olarak, 1. İklim, Batı'da Berber ve Habeş ülkesini içine alıp Yemen'in güneyinden Hindistan'a ve Çin'e uzanan bölgedir; halkının ten rengi siyahtır; yedinci iklim, Batı okyanustan başlayıp, Portekiz ile İngiltere ile kuzey ülkelerinden Kıpçak, Bulgar ve Rus topraklarını içine alan ve Hazer'in kuzeyinden Çin seddine varan yerler olup oradan Doğu okyanustaki adalara varır; halkının rengi kızıldır.

zar (61b). Tavla oyunundaki altı yüzlü oyun aracı. Yazar **yüz, altı kapı** gibi, söz konusu oyunla ilgili kelimeleri belli bir çağrışım alanı içinde toplamış, söze döktüğü durumu bu kelimelerle ilişkilendirerek kurgulamıştır.

zemberek (21a). Bir savaş aracı.

MİNYATÜRLER

اون اکی کون مقداری تخریبینه مباشرت
 اولنوب طور دکن ایچنده شکی کفار خسران
 آیین اهل اسلامک دار کیرینه استطاعت اید میوه
 امان ایله حصاری تسلیم ایلدیلر **نظم**

کورد کافر که هیچ آسان دکل کار	حصاری ویرد لرایلوکله جبار
الک اولودیرن اندی شاه جامع	ایچنده نور اسلام اولدی لامع

عزم کردن پادشاه اسلام بعنایت الله الملك العلام
 بعد از فتح قلعه کلی به قلعه آق کرمن

چون قلعه کلی فتح اولوب پادشاه مملکت کشانک تسخیر کیروب
 مالک عثمانیه ملصق اولدی حضرت خداوند کار مالک سنا
 جیوش خروش عمان نشانله یرواق کرمن قلعه فتحه عزم
 ایدوب افلاق لشکری و کفه جانبدن میلی کرای خانان
 عسکر پله کلوب ملاتی اولدیلر ذکر اولان حصار ی بحد
 و بردن قوشا خندق عمیقن ملوقلارندن صکره
 اون بش کون مقداری اوزرنه جنک وجدال و حرب
 و قتال اولنوب آخربضایت الله تعالی عنایت حق ایله
 سنه ۸۷۰ مزبوره رجبنک اون التی سند امانله ویریلوب ایلام
 سنجقلری و فرصت بیرقلری دیکلوب ضبط اولندی

ذی الحجۃ سنک او ا خرنده عسکر نصرت انرا یله واروب
قلعه کولکی وادانه و ترسوسی فتح ایدب ضبط ایلدی

خبرگاه سنک قیتبای سلطان مصر از فتح قلعه کولک
وادانه و ترسوسی بعد از آن عسکر فرستاد با اوزبک
لجیل برای ستادن آن قلعه را در سابع عشر ربیع الآخر
کنند آشی و تسعین و شصت و یک
اوته جانبده مصر سلطان قیتبای ذکرها و لاز قلعه
فتح اولوب مملک عثمان عالی شانہ رنبط اولندوغیت

21b-22a İnebahtı (Eynebahtı) Kalesi.

24a- İnebahtı (Eynebahtı) Yolunda Deniz Savaşı. Lordan adlı kaptanın yönetimindeki barça'nın Barak Reisin barçasına yanaşarak savaşa girişmesi.

24b-25a Motun önlerindeki donanma, Motun kalesi ve Hisar limanına giren iki düşman kadırgası.

26a- Koron Kalesi.

بعد خداوند کار کرده و ن اقتدار حضرت پری اول دیاری
فتح ایدب نو نظام و تازه ان نظام ویرد کدن صکره امیرالامراء
الکرام اناطولی بکر یکپسی سنان پاشای شیراقدای عساکر
نصرت اثریله و مراکب ظفر رهبر ایله اشوق قلعه و اوارن

اوزره کوندردی مشارالیه پاشای صاحب دای واروب
وصول بولدوغی کی اول داخی بعنایت الله تعالی فتح اولوب
مالک اسلامه ضبط وربط اولدق دن صکره خداوند کار
منصور و مظفر استانبوله کلوب خوشکوار سلطنت ایله علی الدوام

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD
MATRAKÇI NASUH
ÇEVİRİ YAZI

(1b) Çün hulâsa-i selâtîn-i zevi'l-ıktidâr ve güzîde-i havâkîn-i âlî-mıkdâr Sultân Bâyezîd Hân-ı gerdûn-ıktidâr Hazretleri sene sitte ve semânîn ve semân-mie Rebîu'l-evvel'inün yigirmi birinde “*yef'alü'llâhü mâ yeşâ'ü ve yahkümi mâ yürîd*” muktezâsınca atası yirine serîr-i saltanete geçüp, cemî'-i vüzerâ vü erkân müntazımü'l-ahvâl olup durduktan sonra, Rûm-ili Beğlerbeğisi Yahyâ Pâşâ ile Anadolu Beğlerbeğisi Arnavud Sinan Pâşâ'ya emr eyledi ki taht-i livâ-yi vilâyetlerinde vâkı' olan asker-i a'dâ-şikâr ve leşker-i encüm-şümâr ile Sofya sahrâsına varup cem' olalar. Mezkûr beğlerbeğiler emr-i âlî-şân birle menzil-i ma'hûde (2a) ve mahall-i meşhûdeye varup cem' oldılar.

Öte cânibde Sultân Cem bu ahvâlden habîr ü âgâh olıcak, gendü enâniyyeti zıllını mir'ât idinüp, dahı müşâhede ittüğü sûret-i hüsn-i zan emr-i ma'kûs idüğinden haberdâr değül-idi; da'vâ-yi saltanet ve sevdâ-yi hılâfete düşüp, fıkır-i ma'kûl buni gördiler ki, evvelâ Burûsa'yı varup zabt ideler, sonra şâhid-i maksûdları kenâra getürmek âsân olur diye taht-ı Yûnân, ya'nî vilâyet-i Karamân müfsidleri ile Burûsa cânibine azm eyledi.

Ahvâli dergâh-ı gerdûn-vakâra ma'lûm olıcak, zabt-ı vilâyet ve hıfz-ı memleket için mukaddemâ der-i devletten sehâb-bâdbân gemiler ile iki bin yeniçeri dilâverleri-yile segbânbaşı gönderildi.

Bi'l-cümle (2b) ol sefâyin-i sıhhat-bevâtın az zemânda Mûdâniyye'ye çıkup, andan Burûsa'ya varup, vusûl buldukları gibi, Cem Sultân dahı öte cânibden Burûsa'ya irişüp, ehâlî-yi vilâyet ve a'yân-ı memleket ve bu cânibden segbânbaşı-yıla

irşâl olunan iki bin yeniçeri, başları mesâlihi için mütâbeat eylediler.

Sultân Cem dahı Burûsa'yı zabt idüp, gendü adına hutbe sikke okuttı, ki zâbıt-ı devvâr-i felekü'd-devvâr ve müstahric-i kavâidü'l-ahkâm alâ evrâkı'l-leyli ve'n-nehâr olan ehl-i nücum “Pâdişâh olur” diye işâret kılmışlar idi. İşaretleri sûret bulup, lâkin savlet-i devlet ve şevket-i saltanet ve emr-i takdîr-i hilâfet muktezâ-yı tedbîre müteallik olup, ızrârda ısrârları oldu.

Bu ahvâl serîr-i saltanete ma'lûm olıcak, Hudâvendgâr Hazretleri buyurdı ki: **(3a)** “Sahâyif-i rûzgârda sebt olunan sûret-i erkâm-i ibret-encâmun ma'nâsını ma'lûm idinen erbâb-ı basîrete mahfî değüldür ki, seâdet-i saltanet insâna cânib-i Hak'tan virilür. Ol bir ulu vedîattür ki, hıfz u hırâseti, mahzâ muhafaza-i ahvâl-i raıyyet ve hukûk-ı erbâb-ı istihkâk u kâbiliyyettür; sipâh ü raıyyetten ve kişver ü memleketten istimdâd idinmek olmaz, ki gül-i kâmrânî gülistân-ı emânîde nesîm-i inâyet-i Rabbânî ve şemîm-i hidâyet-i âsmânî birle açılır, sâir esbâb işbu miyânda behânedür; ve tuğrâ-yi zafer ü nusret kâr-nâme-i devlette kalem-i te'yîd-i “*vallâhü yensuru mâ-yeşâ'u*” birle rakam olur. Benüm hod rûz u şeb [kârûm] “*es-Sultânü zıllü'llâhi fi'l-arz*” mîsdâkınca adl ü dâd ve ta'mîr-i bilâd ve ıslâh-ı fesâd ve azm-i cihâddur. Çünkü husûmete tenzîl itmişlerdür, “*el-emru ala'llâh*”, **(3b)** biz dahı sipâh-i nusret-penâh ile yüriyelüm ve âlât-i harb ü esbâb-i zarb ile sahrâlar yüzün büriyelüm. Varup ol îkâd ittüğü fitne vü fesâd nîrânını ve bünyâd kılduğu zulm u inâd bünyânını, inâyet-i Rabbânî ve hidâyet-i Sübhânî karîn olursa, bir demde muntafî vü nâ-yâb idem. Bir sâat karâr ve bir ân ıstıbâr yok.” diye asker-i kişver-küşâ ile sene sitte ve

semânîn ve semân-mie Cemâze'l-evvel'inün bişinde bâdbân-ı azîmeti bâl-i himmet gibi açup, ğayret keşfisi-yile İstanbul'dan Üsküder yakasına göçüp, azîmet-i hümâyûn gösterdi.

Bursa canibinden Sultân Mehmed Hân -*Aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân*- Hazretleri'nün halası Selçuk Sultan -ki Sultân Mürâd Hân'un kız karındaşı idi- Hudâvendgâr Hazretleri'ne gelüp, istikbâl idüp, (4a) girü Burûsa'ya varup, Cem'i tahrîk idüp, Yenişehir sahrâsına mukâvemet için gönderdi. Hudâvendgâr asker-i a'dâ-şikâr ile mâh-ı Cemâzelâhır'un ğurresinde İstanbul'dan Yenişehir sahrâsına varup, iriştüğü gibi, Bursa cânibinden Sultân Cem dahı gelip, gördi ki Behrâm-ı sâhib-ıhtişâm gibi baht-i nâ-fercâmına tîğ-ı intikâmın çekmiş. Hemân-dem muhârebeye mübâşeret eyledükleri gibi, Sultân Cem muhârebeye tâkat getürmeyüp, inhizâm ile Konya cânibine firâr ihtiyâr eyledi. Hudâvendgâr dahı yümn ü ikbâl ile akabinca Konya'ya varup, Cem dahı Konya'da bir dem ârâm ve bir ân ıstıbâr itmeyüp, Ka'be-i şerîfe -Şerrefeha'llâh- cânibine müteveccih olındı. Hazret-i Şehriyâr, asâkir-i bî-şümâr ile nihâl-i bâğ-ı saltanet-intisâb, (4b) semere-i şecere-i "*tûbâ lehüm ve hüsne meâb*" oğlu Abdullâh'ı Karamân'a hâkim-i memleket nasb idüp, andan sonra sene-i mezbûre Ramazan'ınun evâilinde İstanbul'a gelüp, seâdet ile ârâm eyledi.

Ol vakitte Karamân-oğlu Kâsim Beğ İç-il'de idi. "Nâ-gâh bir fitne ve fesâda bâis ola." diyü Hazret-i saltanet-penâh Gedük Ahmed Pâşâ'ya asker koşup, girü Karamân'a gönderdi. Mûmâ ileyh Ahmed Pâşâ sene-i mezbûre Şevvâl'inin on bişinde Lârende'ye çıkup, bu cânibden Pâdişâh-ı bîdâr-baht ve şehinşâh-ı seâdet-taht Hazretleri İstanbul'dan Edrene'ye göçüp, ol kış

Edrene’de kışladı. Gedük Ahmed Pâşâ dahı Lârende’den Varsak iline varup, ele giren varsakları tu’me-i tîğ u şimşîr ve Karamân-oğlı Kâsim Beğ ile dahı ahd ü emân idüp (5a) ol diyâr nizâm bulduktan sonra, girü Lârende’ye gelüp, ârâm eyledi.

**Haber-i Âmeden-i Sultân Cem ez-Mısır ve Muhârebe
Kerd bâ- Sultân Bâyezîd ve Münhezim Şüd ve Firâr Kerd
be-Cânib-i Fireng-i Bed-Âheng**

Öte cânibden Cem Sultân Mekke-i mutahhere ve Medîne-i münevvere’yi varup tavâf eyledüğinden sonra Mısır’a gelüp, mütemekkin olmuş-ıdı. Mezbûr Karamân-oğlı Kâsim Beğ Gedük Ahmed Pâşâ ile eylediği ahd ü emânı sıyup, telbîs kâğıdlar yazup, Cem’e gönderdi ki, “Gelüp gidesin, saltanet senündür.” diyü. Ol dahı sûret-i âkıbete ve hikmet-i kudrete nazar itmeyüp, saltanet sevdâsı-yıla, Mısır’dan Adana’ya gelüp, vusûl bulduğu gibi, mezkûr Karamân-oğlı Kâsim Beğ ve Engüri sancağı beği Muhammed Beğ yanına varup, niçe müfsidler ile cem’ olup durdılar, sonra Adana’dan (5b) kalkup Engüri’ye geldiler.

Pâdişâh-i âlem-penâha bunlarun bu asl ahvâli ma’lûm olıcak, asker ile Anadolu’ya geçüp, teveccüh üzere iken, Gedük Ahmed Pâşâ dahı Lârende’den gelüp, mülâkî oldu. Hudâvendigâr Hazretleri asker-i memleket-küşâ ile iki menzili bir idüp, Engüri sahrâsına varup, nüzûl idicek, Sultân Cem Karamân-oğlı ve sâir müfsidler-ile Varsak iline kaçup, Hazret-i Şehriyâr dahı Konya’ya varup, üzerlerine bî-had ceng-sâz ve tûfeng-endâz asker gönderdi.

Sultân Cem varan asker ile mukâvemet idemeyüp, nâ-çâr dâmen-i mülki elden bırağup, Rodos’a ve Rodos’tan Firen-gistân’a varup, “Yense”-nâm kal’ada temekkün eyledi.

Pâdişâh (6a) Hazretleri girü Karamân’a oğlu Abdullâh’ı nasb idüp, andan sonra dârü’s-saltane Kostantiniyye’ye gelüp, ârâm eyledi.

**Haber-i Helâk Kerden-i Pâdişâh-i Âlem-Medâr Gedük
Ahmed Pâşâ-yi Şîr-İştihâr-râ der-Edrene ve Azm
Kerden-i be-Sofya ve Firistâden-i Mîr-Mîrân-i Rûm-İli ve
Anadolu berây-i Ta’mîr Kerden-i Kulleteyn der-Ser-hadd-i
Üngürûs ki Sultân Muhammed Harâb Kerde Bûd**

Çün sultânü’l-İslâm târîh-ı mezbûrda dârü’s-saltane Kostantiniyye’ye gelüp, ârâm eyledüğinden sonra, yine yümn ü ikbâl ve seâdet ü iclâl ile Edrene’ye varup, Gedük Ahmed Pâşâ’yı katl idüp, anun yirine Dâvud Pâşâ’yı vezîr eyledi, ba’dehû Edrene’den Sofya sahrâsına varup, Rûm-ili beğlerbeğisi ile Anadolu beğlerbeğisine emr eyledi ki Sultân Muhammed Tuna (6b) kenârında kâfir elinden alup yıktuğı iki ağaç hisârı varup yapalar. Mezkûr beğlerbeğiler zikr olunan hisârları yapup temâm eyledüklerinden sonra icâzet virilüp, Hudâvendgâr Hazretleri Sofya’dan Filibe’ye, Filibe’den Samakov’a, Samakov’dan Edrene’ye, Edrene’den Dârü’s-saltane Kostantiniyye’ye hicretün sekiz yüz seksen sekizinde gelüp, ârâm eyledi.

Ve târîh-ı mezkûrda Karamân’dağı oğlu Sultân Abdullâh ile Karamân-oğlu Kâsim Beğ vefât eyledi. —*Nevvera’llâhu kabrehu.*— Andan sonra,

**Haber-i Teveccüh-Nümûden-i Sultân Bâyezîd be-Cânib-i
Kara Boğdân berây-i Feth Kerden-i Kal'a-i Kili ve
Akkirmen ve Bünyâd Nihâden-i İmâret-i Cedîd der
Mahrûse-i Edrene
-Humiyet Ani'l-Beliyye-**

silke-i cihâd-i seâdet-reşâdun sâlikî ve memâlik-i ğazâ-[yi] sevâb-(7a) efzânun mâlikî Sultân Bâyezîd Hân “İnna'llâhe yuhibbû'llezîne yükâtîlûne *fî sebîlihî saffen ke-ennehüm bünyânün mersûs*” âyetinün fehvâ-yî seâdet-nümâsından hissâdar ü behremend olup, ğazâyâ niyyet idüp, küffâr-i füccâr ve tâife-i eşrârdan –ki risâlet-i seyyidü'l-kevénye inkâr ile me'nûs ve zalâlet ü tuğyân ile tarîka-i hidâyetten me'yûs olan Kara Boğdan– ki memleketi mülâhık-ı diyâr-i dârü's-selâm-i İslâm olmağın anun kılâından Kili ile Akkirmen fethine mukaddemâ donanma gemileri deryâ yüzinden Tuna cânibine gönderildi, sonra Pâdişâh-i âlem-penâh Hazretleri sekiz yüz seksen dokuz Rebû'l-evvel'inün dördinci gün[i] râyât-i zafer-necâh ve elviye-i nusret-miftâh açup, asâkir-i deryâ-cûş ve cündiyân-i cevşen-pûş ile İstanbul'dan kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil ile mahrûse-i Edrene'ye (7b) varup, mâh-i mezkûrun evâsitında gendü yed-i seâdeti-yile Edrene'deği yeni imâretün bünyâd-i metîn-karârın bıraktı, dahı hisânet-i bünyân-i pâydâr ve metânet-i esâs-i üstüvârı-yıla iştiâr bulup, bürûc-i hevâ-mekânı cevvi-i semâyâ dâhil ve kulel-i âsmân-âşiyânı felekü'l-bürûce mümâsil olan kal'a-i Kili cânibine mîn-i azîmet-i zafer-kırân-i husrevânesin münsarîf ü mün'atîf kıldı. Kat'-ı menâzil ile nehr-i bahr-misâl Tuna'ya varup, bu cânibden irsâl olan gemileri anda hâzır buldı.

Sene-i mezkûre Cemâze'l-âhır'ınun ikisinde “İsakçalı” dimeğ-ile ma'rûf mahalden Tuna'yı gemiler-ile geçüp, mâh-i mezkûrun on birinde Gili kal'asınun etrâf ü eknâfın hıyâm-i gerdûn-kıyâm ve asker-i zafer-encâm ile mâlâmâl eyledi. Ba'dehû, yir yir bârû-kûb ve hisâr-âşûb toplar ve meterisler kurulup, (8a) on iki gün mıkdârı tahrîbine mübâşeret olunup dururken, içindeği küffâr-i husrân-âyîn ehl-i İslâm'un dâr-gî-rine istitâat idemeyüp, emân ile hisârı teslîm eylediler.

Nazm

Görür kâfir ki âsân değül kâr,
Hisârı virdiler eylûkle nâ-çâr.

En ulu deyrin itti Şâh câmi',
İçinde nûr-i İslâm oldu lâmi'.

Azm Kerden-i Pâdişâh-i İslâm bi-Înâyeti'llâhi'l-Meliki'l- Allâm ba'd ez-Feth-i Kal'a-i Kili be-Kal'a-i Akkirmen

(8b) Çün kal'a-i Kili feth olup, pâdişâh-i memleket-güşânun teshîrine girüp, memâlik-i Osmâniyye[ye] mülsak oldu, Hazret-i Hudâvendgâr-i memâlik-sitân, cüyûş-i hurûş-i ummân-nişân ile girü Akkirmen kal'ası fethine azm idüp, Eflâk leşkeri ve Kefe cânibinden Menli Girây Hân tatar askeri-yile gelüp, mülâkî oldılar. Zikr olan hisârı bahrden ve berden kuşadup, handak-ı amîkin memlû kılduklarından sonra, on beş gün mıkdârı üzerine ceng ü cidâl ve harb ü kîtâl olunup, âhır bi-inâyeti'llâhi teâlâ inâyet-i Hak ile sene-i mezbûre Receb'inün on altısında emân-ile virilüp, İslâm sancakları ve fursat bayrakları dikilüp, zabt olındı.

(9a) Andan sonra Hudâvendgâr, asâkir-i encüm-şümâr ile
dârü's-saltane Kostantiniyye'ye müteveccih oldu.

Nazm

Nevâhiyle hisâr oldu müsahhar.
Virildi cümle il oldu mukarrer.

Ulu deyri anun da câmi' oldu,
İçinde nûr-i îmân lâmi' oldu.

Göçüp andan hemân sürdi sipâhı,
Tutuban doğru İstanbûl'a râhı.

Geçer tahtına mansûr u muzaffer;
Ne kılmıştır gör ol Kâdir mukadder.

Sekiz yüz hem dahı seksen dokuz yıl
Bu hâle târîh oldu hicreti bil.

**Haber-i Teveccüh Nümûden-i Şehriyâr-i Nâmdâr Sultân
Bayezîd-i Kâmgâr be-Yaylağ-ı Çöke ve Âmeden-i
Kâsîdân-i Mısır u Hindûsitân ü Üngürûs ye İrsâl Kerden-i
Mîr-mîrân-i Rûm-ili Alî Pâşâ-râ be-Kara Boğdân
der-Def'ai Sâni Bâz İrsâl Kerden-i Mihal-zâde İskender
Beğ ve Malkoç-zâde Bâlî Beğ be-Boğdânü'l-Mezbûr
der-Evvel-i Şevvâli'l-Mükerrem Sene Tis'a ve
Semânîn ve Semân-mie**

(9b) Andan sonra, kesb-i hevâ için Sultân Bâyezîd Hân
–Azze nasruhû– Hazretleri, sekiz yüz seksen dokuz Şevval'i-

nün bişinde dârü's-saltanet-i mahrûse-i Kostantiniyye'den Çöke yaylasına varup, ârâm-i pür-merâm idüp dururken, Mısır u Hindüstân ve Üngürûs ve sâir küfristân câniblerinden ibrâz-i sadâkat ü ihtisâs ile ilçüler gelüp, her biri gereği gibi riâyet olunup, gönderildüğinden sonra, sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvel'inün evâhırında emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Rûm-ili beğlerbeğisi Ali Pâşâ-yi şîr-ıkdâm akıncı ve Eflâk askeriyle Kara Boğdan üzerine gönderildi. Mezkûr Kara Boğdân kaçup, ele gelmesi müyesser olmayıcak, memleketi nehb ü ğâret olunup, ba'dehû, mûmâ ileyh Ali Pâşâ avdet idüp, asker-i nusret-eserle gelüp gitti.

Ba'd ez-ân, Mihal-oğlu (10a) İskender Beğ ve Malkoç-oğlu Bâlî Beğ Eflâk askeriyle tekrâr Kara Boğdân üzerine gönderildi, varup nihâyet mertebe doyum olup geldi.

Ol esnâda, Mısır sultânı Kayıtbay'un Alâü'd-devle ile, karındaşı Budak Beğ'den ötüri adâvet-i sâbıkaları olmağın, üzerine asker gönderdi. Alâü'd-devle dahı bu cânibden muâvenet taleb eyledi. Kaysariyye sancağı beği Mustafa Beğ sipâhîleri-yile irsâl olındı, varup Mısır askeri-yile buluşup, Alâü'd-devle ğâlib olup, Haleb ve Birecik ve Ayntâb ve Rûm kal'alarının beğlerin ele getirüp habs eyledi. Bâkî Mısır askeri inhizâm ile Melâtıyye cânibine kaçup, bu cânibden Mustafa Beğ [ve] Alâü'd-devle akablarına düşüp, anlar dahı zarar ü gezend iriştürmek kasdı-yıla yir yir pusular koyup durdılar. (10b) Yir yir pusu kodukların işidicek havf idüp, hemân-dem, Mustafa Beğ'i bırağup, yanında olan Türkman ile gelüp, ordusın yağma eyledi. Mustafa Beğ dahı yalnız düşmen ile mukâtele itmegi hadd-i imtinâ'dan bilüp, nâ-çâr, dâmen-i cengi elden bırağup, gelüp gitti.

Beyt

Bu söz menkûldür fahr-i cihandan:
“Kime eylük idersen sakın andan”.

**Haber-i Firistâden-i Hudâvendgâr Mîr-mîrân-i Karamân
Karagöz Pâşâ-râ bâ-Asker-i Nusret-Encâm berây-i Feth
Kerden-i Kal’a-i Gülek ve Adana ve Tersûs ez-Ümerâ-i
Varsak der-Evâhır-i Şehr-i Zi’l-hicce Sene İhdâ ve Tis’in
ve Semân-mie**

Karamân beğlerbeğisi Karagöz Pâşâ’ya emr olındı ki, Karamân ve Rûm askeri-yile Çukur-ova’ya varup, anda olan kal’aları feth ide. Vech-i me’mûr üzre sekiz yüz doksan bir (11a) Zi’l-hicce’sinün evâhırında asker-i nusret-eser ile varup, kal’a-i Gülek’i ve Adana’yı ve Tersûs’i feth idüp, zabt eyledi.

**Haber-i Âgâh Şüden-i Kayıtbay Sultân-i Mısır ez-Feth-i
Kal’a-i Gülek ve Adana ve Tersûs ba’d ez-ân Asker
Firistâd bâ-Özbeğ-i Tavîl berây-i Sitâden-i ân Kal’ahâ-râ
der-Sâbi’ Aşer-i Rebîu’l-âhır Sene İsnâ ve
Tis’in ve Semân-mie.**

Öte cânibde Mısır sultânı Kayıtbay zikr olan kal’a feth olup memâlik-i Osmân-i âlî-şâna rabt olunduğın (11b) istimâ’ idicek, ğazab rahşına süvâr olup, dîvdâr-i kebîri olan Uzun Özbeğ’i “Tîmürz” ve “Kansu” nâm beğleriyle niçe bin Mısır u Şâm ve Haleb askerin koşup gönderdi. Gelüp, Haleb’e vâsıl oldukları gibi, Ka-

ramân beğlerbeğisi Âsitâne-i Seâdet'e i'lâm eyledi. Hudâvendgâr Hazretleri'nün ma'lûm-i şerîfleri olıcak, güyegüsi Ferhâd Beğ'i ve Kaysariyye beği Mustafa Beğ'i ve Engûri beği Mûsâ Beğ'i ve Tırabuzun beği Alî Beğ'i niçe beğler ile dahı zıkr olan kal'aların hıfz u hırâsetine gitmeğe emr eyledi. Emr-i pâdişâh-i İslâm ile zıkr olan beğler azîmet idüp, kat'-ı merâhil ile Adana ile Misi sahrâsından Cihân Suyı kenârına nüzûl eyledükleri gibi, öte cânibden Gündüz-oğlı ile Ramazân-oğlı bir niçe varsak-ı pür-ittifâk beğleri-yile mukâbele idüp, âhırü'l-emr, Hudâvendgâr Hazretleri'nün (12a) yümn-i himmetlerinden mezbûr Gündüz-oğlı'nun başı kesilüp ve Remazân-oğlı diri tutulup, bâkîleri inhizâm ile Mısır askerine varup, mülâkî oldılar. Asker-i nusret-eser gelüp, Gündüz-oğlı'n katl ve Remazân-oğlı'n diri tuttukların Mısır sultânına i'lâm olunup, ma'lûm olıcak, ol dahı niçe bin asker dahı gönderdi. Bu cânibdeki beğler Adana'ya gelüp, ğaflet üzre olup dururken, Mısır askeri ra'd-i nev-behâr gibi irişüp, sekiz yüz doksan iki Rebû'l-âhır'ınun on yidisinde Tersûs kazâsında azîm ceng idüp, beğlerden Ferhâd Beğ ve Mûsâ Beğ ve Mustafa Beğ ve niçe beğler dahı düşüp, bâkî asker münhezim oldı.

**Haber-i Bâz Firistâden-i Hudâvend-i Cihân Mîr-mîrân-i
Anadolu Hersek-zâde Ahmed Pâşâ ve Mîr Muhammed bin
Hızır Beğ-râ bâ-Asker-i Anadolu ve Rûm-ili der-Bîstüm-i
Remazânü'l-Mübârek-i Sene-i Mezbûre**

(12b) Zıkr olan beğler düşüp asker münhezim olduğu şehriyâr-i nâmdâr Sultân Bâyezîd-i kâmgâr Hazretleri'ne ma'lûm olıcak, tekrâr Anadolu beğlerbeğisi Hersek-oğlı Ahmed Pâşâ'yı ve Hızır Beğ-oğlı Muhammed Beğ'i Anadolu ve Rûm-ili as-

keri-yile gönderdi. Anlar dahı sene-i mezbûre Remazân'ınun yığirmi bişinde Tersûs sahrâsında Mısır askeri-yile bulışup, döne döne uğraş ve kerr ü ferr ile gereği gibi savaş eylediler. Âhırü'l-emr, Hersek-zâde Ahmed Pâşâ'nun hâtırı kal'asına leşker-i evhâm istîsâl sûretin göstermiş idi. Ol sahrâdan gidüp, kal'a-i Adana'yı tahassun idüp, sîmurğ-ı zafer ki kûşe-nişîn-i kulle-i Kâf-i kazâ vü kader idi, şikâre gelmedüğinden, emn [ü] fursatı dest-i sâhib-i irtîâşa düşürüp, dahı ummân-i bî-kerân, ya'nî leşker-i bî-pâyan ile (13a) meydân-i dâr ü gîre girüp, şâhid-i maksûdına kolin salup, fursatın elinde bilürken, kudret-i İlâhiyye ve meşîyyet-i Sübhâniyye muktezâsınca atından düşüp, telâtum-i emvâc-i kazâ vü kaderden necât bulmayup, fi'l-hâl, düşmen elinde giriftâr olup, bâkî asker münhezim oldu. Bu cânibden irsâl olan asker esîr-i bend ü belâ ve pâymâl-i asker-i a'dâ olmadan hâlî olmaduklarından, Hazret-i Pâdişâh-i gerdûn-taht'un hâtır-i zâhır-i deryâ-mekâtırlarında âsâr-i keder-i melâl vâkı' oldu. Ol hâdiseden Davûd Pâşâ-yi Aristû-nazîr Pâdişâh-i sâhib-intibâhun sîmâsında melâl ihsâs idicek,

**Haber-i Bâz Firistâden-i Sultân-i Selâtînü'l-İslâm Dâvûd
Pâşâ-yi Şîr-Ikdâm-râ bâ-Asâkir-i Anadolu ve Karamân ve
Rûm der-Evvel-i Zi'l-hicce Sene İsnâ ve Tis'in ve Semân-mie**

(13b) arûs-i bedîu'l-cemâl-i makâlden benân-i beyân ile nikâbı götürüp, ol hıdmetün ikâmetine hüsn-i taleb gösterdi. Hazret-i sâhib-kırân-i nusret-iktirân –Azze nasruhu– Hazretleri Pâşâ-yi fâik-râyun fıkır ü murâdın ma'kûl görüp, umûmen kapu halkı-yıla ve Rûm-ili ve Anadolu askeri-yile gitmeğe emr eyledi. Emr-i âlî-şân üzre vezîr-i sâhib-tedbîr koşılan asker ile sekiz

yüz doksan iki Zi'l-hicce'sinün yiğirmisinde azîmet gösterdi. Cüyûş-i deryâ-cûş ve gürûh-i enbûh mevâkib-i kevâkib-şükûh ile Karamân diyârına kudûm ittüğü vâkı' u şâyî' olıcak, zıkr olan Mısır askeri, seylâb-i pür-tâb-i fûrû-mâye gibi, Mısır cânibine avdet idüp, Hersek-zâde Ahmed Pâşâ'yı bile alup gittiler. Ol ah-vâlî Pâşâ-yi sâhib-şimşîr (14a) istimâ' idicek Varsak üzre dönüp, öte cânibden Dü'l-kadr-oğlı Alâü'd-devle beği istıkbâle gelüp, Pâşâ dahî gereği gibi riâyet eyledi. Ba'd ez-ân, Varsak beğle-rinden Boğalu ve Evbaşlu ve Sevmedlü ve Oranlu ve Turgudlu ve Remezanlu, aşîretleri-yile gelüp, bend-i itâate boyun virüp, mutî' oldılar. Bâkî fitne vü fesâda musırr olanları hedef-i tîr-i tedmîr eyledi. Andan sonra, itâat iden Varsak beğleri-yile Pâşâ ahdleşüp, ol diyâra nev nizâm ve tâze intizâm virdükten sonra, asker-i nusret-esere icâzet virüp, gendüler gelüp, Vize'den Sultân Bayezîd –*Azze nasruhu*– Hazretleri ile mülâkî oldılar.

Ba'dehû Üngürûs-i menhûs cânibinden “Yahşı-oğlı” dimeğ-ile meşhûr ilçü harâc ile gelüp, Semendire ser-haddine vüsûl bulduğu gibi, (14b) “Gâzî Mustafa” dimeğ-ile mezkûr dilâver –ki mezkûr ilçü sâbıkâ Üngürûs vilâyetinde karındaşın şehîd kılmış idi–, fursatın bulup katl eyledi, ol dahî şehîd oldu.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd Hân Hazretleri Vize'den İstanbul'a ve İstanbul'dan Edrene'ye varup, binâ ittüğü câmi'-i şerîf için âm ü hâsa âlî zıyâfetler ve ihsânlar eyledi.

Andan sonra,

**Haber-i Reften-i Alî Pâşâ bâ-Asker-i Rûm-ili ve Anadolu
ve Azeb ü Yeniçeri berây-i Ta'mîr Kerden-i Adana ve
Tersûs ve Muhârebe Kerden-i bâ-Asker-i Mısır u Şâm**

Adana ile Tersûs ta'mîrlere Rûm-ili ve Anadolu [askeri], iki bin yeniçeri ve altı bin azeble sekiz yüz doksan üç Cemâze'l-evvel'inün on birinde Alî Pâşâ'yı gönderdi. Varup vüsûl bulduğu gibi, öte cânibden tekrâr Şâm askeri gelüp, Alî Pâşâ ile muhârebe eylediler. (15a) Anadolu askeri fi'l-hâl münhezim olup, Alî Pâşâ dahı ıkdâm eteğin biline sokup ve ihtimâm siperin başına alup, ra'd-i nev-behâr gibi düşmen üzerine gürleyüp, mânend-i sâ-m-süvâr döne döne uğraş eyledi. Âhırü'l-emr, Şâm askeri hud'a idüp, inhizâm suretin gösterdiler. Bu akablarına düşecek, anlar dahı tekrâr cenge ıkdâm idüp, mezbûr Alî Pâşâ'yı Adana üzerinden tûskürüp, gelüp Adana'yı yıkup yakup, Şâm terefine avdet eylediler. Alî Pâşâ dahı dönüp, Adana'yı tekrâr ta'mîr eyledi.

**Haber-i İttihâd Kerden-i Alâü'd-devle bâ-Sultân-i Mısır
ve Dâden-i Duhtereş be-Püser-i Özbek-i Tavîl ez-ân
Sebeb İrsâl Kerden-i Sultân Bâyezîd İskender Beğ Veled-i
Mihâlra bâ-Asker-i Anadolu ve Akıncıyân-i Rûm-ili (15b)
ve Pîr Budak ibn Du'l-kadr ber-ser-i Alâü'd-devle der-
Gurre-i Safer Sene Erba'u ve Tis'in ve Semân-mie**

Ol esnâda Alâü'd-devle'nün Mısır sultânı ile ittifâkta ve hîle vü nifâkta bile olup, dahı Özbek Beğ oğluna kızın virüp, Mısır'a gönderdüğün mûmâ ileyh Alî Pâşâ gelüp arz eyledi. Ma'lûm olıcak, Hudâvendgâr Hazretleri fi'l-hâl sekiz yüz doksan dört

Safer'inün ğurresinde Mihal-oğlu İskender Beğ'i akıncı tâife-si-yile ve Anadolu askeri-yile, Alâü'd-devle karındaşı Pîr Budak Beğ'i koşup gönderdi. Varup Alâü'd-devle'nün bir oğlın ele getirüp, gözlerine mîl çektiler. Öte cânibden Alâü'd-devle dahı fırsat ile şebîhûn idüp, İskender Beğ'ün bir oğlın düşürüp ve bir oğlu ile gendüsin tutup ve karındaşı Pîr Budak Beğ'i (16a) kaçurup, İskender Beğ'i oğlu ile Mısır sultânına gönderdi. Mısır sultânı dahı İskender Beğ'i, izzet ile hıl'at geydürüp, "Gâzîsin, ğazâdan kalma." diyü girüye gönderdi ve kaçan Alâü'd-devle karındaşı Pîr Budak Beğ Mısır sultânına varup, ol dahı tutup, habs ile saîd-i a'lâya gönderdi.

**Haber-i Hutne Kerden-i Şehzâdegân-i Sultân Bâyezîd ve
Dâden-i Duhterân be-Ümerâ'-i Saîd der-Evâsit-ı Rebû'l-
evvel Sene Hamse ve Tis'in ve Semân-mie**

Andan sonra, sekiz yüz doksan biş Rebû'l-evvel'inün evâsitında, evvel behârda, ki

Nazm

Çiçekler câmeler geymişti rengîn
Ki_ anun renginde âciz Mâni-i Çîn

Şükûfeyle müretteb sahn-i sahrâ
Çemen mevvâc idi gûyâ ki deryâ-

Sultân Bâyezîd, şehzâdegân-i kâmrân için âlî sünnet düğünün idüp, dahı kızlarından bir kızın (16b) Uğurlu Ahmed Beğ'e ve bir

kızın Silisre beği Nasûh Beğ'e ve bir kızın Dâvud Pâşâ oğluna viridi.

Ve hem ol esnâda Mısır sultânı-yıla Alâü'd-devle cânible-rinden ilçüler geldi; Gün-görmez kilisesinün üzerine yıldırım inüp, içinde olan top otı tutuşup, biş altı bin nefer kimesneler andan helâk olup, azîm hâdise vâkı' oldu. Ol sebebdan Hudâ-vendgâr İstanbul'dan Edrene'ye varup ârâm eyledi.

Ve yine Arab leşkeri Mısır sultânının haberi yoğ iken gelüp, Lârende'yi etrâf ü eknâfı-yıla yıkup yaktılar.

Ve öte Aderbâyicân tahtında oturan Uzun Hasen vefât idüp, oğlu Sultân Ya'kûb, yirine tahta geçüp pâdişâh oldu. Ve Uğurlu Muhammed kaçup, Sultân Ahmed'e ve Sultân Ahmed'den Sultân Bâyezîd'e gelüp, riâyet olındı. Andan sonra, Sultân Ya'kûb (17a) zehirlenüp, yirine Bay Sungur pâdişâh oldu.

**Haber-i Âmeden-i Kâsıd berây-i Taleb Kerden-i Kal'a-i
Gülek ve Tersûs ve Adana ve Bâz Dâden-i Sultân Bâyezîd
be-Sultân-i Mısır der-Sene Sitte ve Tis'in ve Semân-mie**

Bu cânibde Sultân Bâyezîd Hân Edrene'de taht-i siyâdet-ih-tivâsında olup dururken, sekiz yüz doksan altısında öte cânibde Mısır sultânı ilçü ile iltimâs-nâme göndermiş. Görüldükte,

Nazm

Yazılmış nâmede nâm-i İlâhî,
Ki oldur afv iden cümle günâhı.

Geçelüm cümle geçen mâ-cerâdan,
Giderelüm kîn ü kibri aradan.

Dahı dimiş ki "Rûm'un şehriyârı
Çukur-ovadaki ol üç hisârı

Alup mülk eyledi gönderdi leşker;
Medîne Mekke evkâfıdur anlar.

Yine ihsân idün kim cümle râcî.
Ola sana Medîne_ehli duâcî.

Müsülmân ğâzisin hem pâdişehsin.
Hazînen leşkerün çok âlî şehsin."

(17b) Pâdişâh-i âlem-penâh Hazretleri zikr olan kal'alar Ka'be-i müşerreffe ve Medîne-i münevvere vakfı idüğün bildükten sonra, ol Mısır ilçüsine ilçü koşup, varup kal'aları teslîm idüp, mâ-beynleri ıslâh olup, sinür kestiler.

Târîh-ı mezbûrda Üngürûs kralı fevt olup, yerine Yanko-oğ-
lı kral oldu. Öte cânibde Leh vilâyetinün kralı azîm asker-ile
üzerine gelüp, Üngürûs kralı ğâlib olup, tutup habs eyledi. An-
dan sonra Sultân Bâyezîd Hân Hazretleri'ne dostlık yüzinden
ilçü gönderdi. Mezkûr ilçüye iltifât olunmayup, hemân-dem
Mihal-oğlı Rûm-ili akıncıları-yıla Üngürûs'a akın itmek emr
olındı. Varup niçe hisârların ve esîrlerin alup geldi.

**Haber-i Teveccüh Nümûden-i Sultân Bâyezîd-i Hûrşîd-
Ğulâm bâ-Asâkir-i Encüm-İhtîşâm berây-i Ğazv ü Cihâd
be-Diyâr-i Yuvan-i Bed-Nihâd der-Evâsit-ı Receb Sene
Seb'a ve Hamsîn ve Semân-mie.**

(18a) Ba'dehû, Sultânü'l-ğuzâtî ve'l-mücâhidîn –Azze nas-ruhu– ğazv ü cihâda niyyet idüp, dahı mukaddemâ donanma gemilerin deryâdan Avlonya cânibine gönderüp, sonra gendüleri seâdet ile sekiz yüz doksan yedi Recebü'l-mücerreb ayının yığirmisinde asker-i nusret-encâmı-yıla İstanbul'dan Sofya'ya varup, Anadolu askeri-yile Hersek-oğlı Ahmed Pâşâ'yı Sofya'da koyup ve Dâvud Pâşâ'yı Üsküb cânibinden Arnavud'a gönderüp, gendüler Yahyâ Pâşâ ile kapı halkıyla Arnavud vilâyetine –ki “Yuvan memleketi” dimeğ-ile mezkûrdur– nüzûl idüp, îd-i mübâreki kal'a-[i] Depedelen'de eyledüklerinden sonra, ol diyârun kefare-i feceresi sa'b dağlarda becene olup, Dâvud Pâşâ ile Yahyâ Pâşâ'yı umûmen yeniciriler ile becenelere gönderüp, bî-had esîrler çıkarup, horyadların kırdılar. Andan sonra ğazâ temâm olup, Edrene cânibine Hudâvendgâr (18b) Hazretleri avdet idüp, Manastır'a vüsûl bulduğı gün bir nemed-pûş fidâyî kılıc ile hücûm idüp, İskender Pâşâ hâzır bulunup, bozdığan ile urup fidâyî[yi] helâk eyledi. Ba'd ez-ân Edrene'ye gelüp, ne kadar ehl-i bid'at var ise teftîş ittürüp, Anadolu'ya sürmeğe emr eyledi. Andan, sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinün evâilinde Edrene'den İstanbul'a gelüp, ba'd ez-în, fikr-i metîn üzre Mihal-oğlı Ali Beğ'i Üngürûs akınına gönderdi. Mezkûr Alî Beğ dahı deryâ gibi cûşa ve ejderhâ gibi hurûşa gelüp, varup niçe vilâyetlerin harâb idüp, esîrlerin alup gelürken, Üngürûs beğleri öte cânibden mürûr idecek derbendlerin sedd idüp, haylî âdemlerin şehîd kılup, gendüsi bin belâ ile halâs olup çıktı.

**Haber-i Akın-ı Ya’kûb Pâşâ Mîr-livâ-yi Bosna ve
Muhârebe-i Derencîl Ban bâ-Ya’kûb (19a) Pâşâ-yi el-
Mezbûr der-Sahrâ-yi Kırbağa fî Sene Semâne ve Tis’in ve
Semân-mie**

Andan sonra, Bosna beği Ya’kûb Pâşâ sekiz yüz doksan sekizinde Hırvat vilâyetine akın idüp, ol dahı gelüp giderken, Kırbağa kal’asının sahrâsında “Derencîl Ban” dimeğ-ile mezkûr bed-fiâl niçe bin asker-i hezîmet-eser ile ardıradan irişüp, ceng ve niçe gâzîleri şehîd ü teng eylediler. Âhrirü’l-emr asker-i İslâm’a Hak dest-gîr ü muîn olup, ol gelen kâfirleri bir derecede kırdılar ki, ibtidâ-yi zuhûr-i nübüvvet-i Muhammedî ve şa’saa-i âfitâb-i risâlet-i Ahmedî’den berü ol asl dâr ü gîr olmuş değül idi. Mezkûr Derencîl Ban’ı niçe beğleri-yile Ya’kûb Pâşâ esîr ve kayd-i zincîr idüp, tuğ u tabl ü alemlerle, kesilen kâfir başları-yıla der-i devlete gönderdi. Gelüp, küffâr-i şûma bir vech ile in’idâm ve muânidîn-i dest-i İslâm’a inhidâm olınduğına şükürler olındı.

Andan sonra târîh-i mezbûrda Uğurlu (19b) oğlu Sultân Ahmed Mîrzâ İstanbul’dan Aderbâyicân tarafına kaçup, varup, Rüstem Pâdişâh’un başın kesüp, yirine pâdişâh oldu. Hudâvendgâr Hazretleri pâdişâh olduğın istimâ’ idicek şâd olup, kızını Sultân-zâdeyi Mîrzâ’ya gönderdi. Varup vüsûl bulmadın, am-misi oğlu Hibe Sultân mezkûrî helâk idüp, yirine pâdişâh oldu. Sultân-zâde ise gendiler yolda Mîrzâ’nun vefâtı haberin istimâ’ idicek, girü dönüp, Sultân-zâde’yi İstanbul’a getürdiler.

Ba’d ez-ân,

**Haber-i Akın Kerden-i Malkoç-zâde der-Eyyâm-i Şitâ be-
Vilâyet-i Rûs der-Sene İsneyn ve Tis'a-mie**

dokuz yüz iki senesinde emîr-i şecâat-endîşe ve dilîr-i mehâbet-pîşe Malkoç-oğlu Bâlî Beğ, sultân-i heft-iklîm-i şitâ leşkeri kîn ü berd-i adû-yi dîn ile rub'-ı meskûna penbe-i berfî döşenüp, (20a) dahı şiddet-i şitâ ve hiddet-i hevâdan vâdîlerde mâ'-i cârî insidâd ve âb-i revânlar cereyândan incimâd ve şâh-ı şecerler şîşe-ger dükkânına ve ırmaklar kenârı donmuş buzlardan elmâs kânına döndüğü hinde, azm-i kâmil ve bezm-i şâmil ile çıkup, Rûs-i menkûsun fırka-i bâğıyesinün ve zümre-i tâğıyesinün akınına varup, berd-i adû-yi dînden asker halkınun dest ü pâları düşüp, nihâyet derecede münkesir olup geldiler.

Ba'dehû,

**Haber-i Teveccüh Nümûden-i Sultân Bâyezîd Hân berây-i
Feth Kerden-i Kal'a-i İnebahtı der-Sene
Hamse ve Tis'a-mie.**

Sultânü'l-ğuzâtı ve'l-mücâhidîn, mahz-ı iltâf-i Rabbü'l-âlemîn –Azze nasruhû– Hazretleri ğazâ niyyetine İznikûmîd ile Süzebolı'da gemiler yapturup, anlardan ğayrı müstakil Kemâl Reîs ile Barak Reîs için birer azîm barça yapturup, viridi.

(20b) Andan sonra biş yüz mıkdârı donanma gemilerin ihzâr idüp, içlerin adam-ıla ve yarağ-ıla doldurup, dârü'l-ğuzât ve'l-mücâhidîn Gelibolı kapudanı şîr-ıkdâm, mîr-mıkdâm Dâvud Beğ ile Mora vilâyetinde vâkı' olan kullesi bî-sütûna hem-

ser ve kellesi serâ-perde-i gerdûna berâber Eynebahtı üzerine gönderdiler. Yelken açup gittüklerinden sonra, gendüler Anadolu [ve] Rûm-ili'nün Tûs-savlet ve Keykâvûs-şevket beğleri ile livâ-yi seâdet-iltivâlarında olan asker-i zafer-rehberleri-yile târîh-i hicret-i Hazret-i Risâlet'ün dokuz yüz bişinde zikr olan Eynebahtı üzerine azîmet gösterdi. Mukaddemâ irsâl olan donanma gemileri millet-i Mesîhâ'nun donanmasına deryâda sedd olan Kızıl-hisâr'a kuvvet-i mâ ve hareket-i hevâ ile varup, vüsûl buldukları gibi, nâ-gâh muhâlif rûzgâr vâkı' olup, (21a) gemileri perâkende eyledi. Hakk'un inâyetinde zarar olmayup, üç dört günden sonra girü bir yire cem' olup, menzil-i ma'hûde savbına yelken açup giderken, öte cânibden küffâr-i hâkisâr donanmalarına karşı gelüp, top u tûfeng ve pırango [vü] zenberek ve sâir edevât-i ceng ile neberd-i âheng idüp dururken, küffâr-i bed-kirdâr terefinden 'Lordan' nâm kâfir, barçasıyla yelken açup, gelüp, Barak Reîs barçasına çatup ceng iderken, kâfirün bir barçası dahı gelüp muhkem muhârebe idüp, Barak Reîs gemisinden kâfir gemisine nefit atılup yanarken, Barak Reîs gemisi ayrılmayup, kâfir barçasıyla bile yanup, niçe kâfir ü Müsülmân helâk oldu. Bâkî gemiler ceng iderek Eynebahtı'nun mukâbelesine vardukları gibi, kâfir donanması ayrılup, İslâm gemileri işbu (21b-22a minyatür) (22b) [kal'a] üzerine nüzûl idüp, etrâf ü eknâfî ğâzîlerün al bayraklarından ve münakkaş siperlerinden ve dirahşânî gönderlerinden mânend-i nakş ü nigâr ve zînet-i ezhâr-i behâr gibi olup durdı.

Bu cânibden pâdişâh-i İslâm dahı asâkir-i nusret-encâm ile irişüp, hemân-dem berr ü bahrden göz açturmayup, ğuzât-i zafer-encâm toplar kurup, muhâsara-i hisâra mübâşeret ve muhârebe-i dâr ü ğire mübâderet eyledükleri gibi, içindeĝi küffâr-i husrân-âyînün

kalb-i salblerine sihâm-i ehl-i İslâmdan ru'b ü hirâs müstevlî olup, hemân-dem istid'â-yi emân ile kal'aların teslîm eylediler.

Hudâvendgâr Hazretleri içindegi kelîsâların mescid idüp, İslâm zîneti ile zînet ve yıkılan yerlerin meremmet ve der ü dîvârını âlât-i zarb ü harb ile donatup, bürûc-i âliyesine şühüb-i sâika-bâr ve ebdân-i sâmiyesine sühub-i bârika-âsâr toplar koyup ve donanma gemileri umûmen anda kıslamak emr idüp, dahı bu feth-nâmenün sûreti takrîr (23a) ve sîreti tahrîr olup, memâlik-i âfâk-ı yakın u ırak sadâ-yi beşâret ve nidâ-yi meserret ile dolduktan sonra avdet olunup, seâdet ile Edrene'ye gelüp kışladılar.

Andan sonra,

**Haber-i Azîmet Nümûden-i Pâdişâh-i Cihâd-Nümûn
berây-i Feth-i Kal'a-i Motun der-Sene Sitte ve Tis'a-mie**

evvel behârda, lâ[le]ler ve şekâyıklar câ be-câ baş kaldurdıkları hinde, Sultân-i kal'a-küşâ Hazretleri, yine ol diyârda "Motun" adlu bir hisâr-i üstüvâr ve hasîn-i metîn-karâr dahı vardı, Rûm-ili ve Anadolu askeri-yile üstine azîmet idüp, kat'ı merâhil ile varup, vüsûl bulduğı gibi, öte cânibden donanma gemileri dahı gelüp kal'anun atrâf ü eknâfı rengâreng bayraklarından zeyn olmuş gülistâna döndi. Hemân-dem tarefeynden top-ı pür-âşûb ile döğmeğe musırr olup durdılar. Otuz üç gün muttasıl ra'd-dem ve sâika-âvâz, âteş-fem toplar ile döğölüp, fethi müyesser olmayıcak, (23b) pâdişâh-i memleket-güşâ ğâyetle bî-huzûr olup dururken, kudret-i İlâhî deryâdan Müsül-

mân sûretinde iki pâre kâfir kadırgaları gelüp, hisâr lîmânına girüp, lenger bıraktılar. İçerü hisâr gedüklerinde duran ceng-sâz tûfeng-endâz kâfirler “Yardım geldi” diyü gedüklerin hâlî koyup, ol gelen kadırgalara vardılar. Ol fursat ile ğâzîler yürüyüş idüp, hisâr bedenlerine kemend atup, çıkmağa başladılar. Küffâr dahı “Türk kal’aya girdi.” diyü sokaklarda segirdürken, nâ-gâh top otlarına ateş düşüp, kal’anun içi tutuşup yanmağa başladı. Bu cânibden ğâzîler dahı yürüyüş boruların ağardup ve tabl ü nekârelerin döğüp, bi-inâyeti’llâhi Teâlâ, hemân-dem kal’aya koyilup, “*yükâtîlûne fî sebîli’llâhi bi-emvâliküm ve en-füsiküm zâliküm hayrîn leküm*” iktizâsınca kal’a içinde olan küffâr-i hezîmet-eseri hedef-i tîr-i tedmîr ve ba’zıların esîr ü kayd-i zincîr ve kal’a-i Motun’ı feth ü teshîr idüp, içinde olan kelîsâların mescid idüp, cüm’a nemâzin kıldılar.

(24a minyatür)

(24b-25a minyatür)

(25b) Haber-i Teveccüh Nümûden-i Sultân-i Selâtîni’l-İslâm Mâlik-i Memâlik-i Rikâbü’l-Enâm berây-i Feth-i Kal’a-i Koron bâ-Asker-i Nusret-Nümûn ba’d ez-Feth-i Kal’a-i Motun der-Evâil-i Rebû’l-evvel-i Sene-i Mezkûre

Andan sonra Hudâvend-i cihân kutb-i dâire-i devrân Hazretleri zikr olan kal’a-i Motun’ı feth idüp, kabza-i ıktidârına alduktan sonra, sene-i mezbûre Rebû’l-evvel’inün evâilinde yine kal’a-i Koron fethine azîmet gösterüp, varup, vüsûl bulduğu gibi, bi-inâyeti’llâhi Teâlâ, ol dahı itâat idüp, miftâhın gönderdi.

Nazm

Motun'un gördi kaydın tuttu râhı,
Koron'un üstine sürdi sipâhı.

İrişti tuttu leşker ol diyârı;
Kuşattı ortaya aldı hisârı.

Motun'un hâlin işitmişti küffâr,
Hisârı virdiler hunkâra nâ-çâr.

Yarar sancak-beği kâzî vü dizdâr,
Hisârun gördi kaydını ne kim var.

(26a minyatür)

(26b) Ba'demâ, Hudâvendgâr-i gerdûn-ıktidâr Hazretleri ol diyârı feth idüp, nev nizâm ü tâze intizâm virdükten sonra, emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Anadolu beğlerbeğisi Sinân Pâşâ-yi şîr-ıkdâmı asâkir-i nusret-eser-ile ve merâkib-i zafer-rehber ile işbu kal'a-i Avarna üzre gönderdi. Müşârün ileyh pâşâ-yi sâhib-rây varup, vüsûl bulduğı gibi ol dahı bi-ınâyeti'llâhi teâlâ feth olup, memâlik-i İslâm'a zabt u rabt olduktan sonra, Hudâvendgâr mansûr ü muzaffer İstanbul'a gelüp, hoş-güvâr-i saltanet ile ale'd-devâm (27a) olup turdı.

Ol esnâda, öte cânibde Venedik kâfırları Françe'den yardım gemilerin alup, gelüp Midillü üzerine aşup, toplar ile döğmeğe başladılar. Ol zemâna değîn azeb ve kürekçi ve avâriz değül idi, acele ile sefer vâkı' olmağın azeb ve kürekçi yazılup, fi'l-hâl

donanma gemilerine koyulup, gönderildi. Gemiler irişmedin kâfirler zikr olan Midillü kal'asın muhkem döğüp, bir tarefin yıkup, on sekiz gün yürüiş idüp, alımadılar. Bu cânibden donanma dahı irişüp, kâfirler donanmayı göricek topların gemiye koyup, kaçtılar. Donanmada olan beğler Midillü'nün yıkılan yirlerin ta'mîr idüp, ba'dehû, gemiler ile İstanbul'a geldiler.

Andan sonra, Venedik beğleri nâ-çâr ilçüler ve pîşkeşler gönderüp barıştılar.

Andan sonra, Sultân Bâyezîd Hân –*Azze nasruhu*– Hazretleri hîç bir tarefe hareket itmeyüp, gendü hâli üzre kûşe-i ferâğatte huzûrı (27b) ihtiyâr idüp, oturdı. Dahı Mısır ve Hindûsitân ve Sîstân ve Îrân ve Tûrân ve Üngürûs-i menhûs câniblerinden ilçüler gelüp, sâye-i saltaneti rub'-ı meskûna münteşir olup, ulemâ vü fuzalâ ve meşâyih u sulehâ ve reâyâ vü berâyâ huzûr u refâhiyyette olup tururken,

Beyt

Maraz müstevlî olup sonra anı
Zebûn itti, unutturdı cihânı.

**Haber-i Emrâz-ı Müzmine ki ber-pây-i Pâdişâh-i
Adâlet-Destgâh-râ Üftâde ez-ân Sebeb Tedbîr-i Ümûr-i
Saltanet ber-İhmâl ve Mesâlih-i Reâyâ Perîşân-Hâl ü
Muztaribü'l-Ahvâl Şüde Bûd**

Ol hulâsa-i selâtîn-i zevi'l-iktidâr ve güzîde-i havâkîn-i âlî-mıkdâr Hazret-i Sultân Bâyezîd-i şehriyâr –*Eskenehu'llâhü ma'a hulefâi'r-râşidîne fî dâri'l-karâr*–'un zât-i şerîfi şol fazlât-i âmâl ile mümtelî olup, sû'ü'l-mizâc tahsîl eden erbâb-i ihtiyâcun ilâcında tabîb-i müşfik idi. Meğer ol zemânda mizâc-larında emrâz-ı müzmineden bir maraz vâkı' olup, usûl-i (28a) erbaanun icmâından hâsıl olan keyfiyet-i mütevessita hadd-i i'tidâlden çıkmış idi ve ol dâ'-i belıyyemüeddâ mâ-beyne balgam bırağup, ahlât arasında olan irtibâtı halel-pezîr itmeğ-ile birbirinden tebrîd itmiş idi. Zikr olan maraz bu fi'l ü infîâl-den muztarib olup, ol sultân-i gerdûn-iktidârün pâyine düşmüş idi. Sultân-ı kuvânun mülk-i bedene taallükında kesret-i iştigâl vâkı' olmağ-ıla tedbîr-i ümûr-i saltanette ihmâl olup, reâyâ ve kâffe-i berâyâ perîşân-hâl ve muztaribü'l-ahvâl olmuş ıdı. Ol sebebdan Hazret-i Hudâvendgâr silk-i hıdmetinde muntazam olan erkân-i riâyet-âdâb-i saltanete gendü muktezıyât-i nefsi hodgâmların takdîm idüp, tevsen-i hâtır-i tîz-gâmlarına irhâ'-i inân itmeğ-ile “*Men câveze haddehû şâbehe zıddehû*” mesâfe-sinün ser-haddinden tecâvüz itmişler idi, ol sebebdan erkân-i refîu'l-bünyân-i saltanet harâba müteveccih (28b) olmuştu. Ehl-i vilâyet dest-i sitem ü zulm ile pâ-mâl ve her birinün hâtırı mehâif-i gûnâgûn ile pür-melâl idi.

Haber-i Zelzele-i Azîme ve İbret-i Acîbe ki der Mahrûse-i Ma'mûre-i Kostantiniyye Vâkı' Şüd

El-kıssa, sene hamse aşer ve tis'a-mie Cemaze'l-evvel'[in] ün evvelinde, ittifâk, meğer bir gice ki sultân-i kevâkib-i sitâ-re-mevâkib, tebeddülât-i evzâ'-ı felekî muktezasınca evc-i sürey-yâdan tahte's-serâyâ tenezzül idüp, âlem-i işrâk-ı nûrânîden zul-met-âbâd-i felâkete düşmişti, hâtır-i sipihr-i gerdûn bî-karâr ve dîde-i encüm-i terakkub havâdis-i rûzgar ile bîdâr iken, nâ-gâh,

Nazm

Tezelzül saldı nâ-geh ğayret-i Hak.

Ne kıldı dinle imdi kudret-i Hak.

Yıkıldı sûr-i İstanbul serâser;

Şu resme kim yire oldu berâber.

Hak Teâlâ kemâl-i kudreti-yile sûret-i hevl-i kıyâmeti mec-mû' halâyıka âşikâre idüp, bir zelzele-i azîme vâkı' oldu ki, anun velvelesinden âlem-i kevn ü fesâd lertzân ve ecsâd-i anâ-sır-i kavî-bünyâd rîzân oldu. Heybetinden hâmile-i dehr ser-â-sime olup, butûn-i ademden zuhûra gelen müvelledâtî âsâr-i ğarîbe sebebi ile “*ve teza'u küllü zâtin hamlin hamlehâ*” ana hasb-i hâl vâkı' olmuştu. Şol (29a) münkir olan haşerât-i arzun şübühâtin izâle itmeğ-içün kıyâm-i sâa nümûne idi. Kemâl-i hayretinden zemîn ü zemân mütezelzil olup, mekîn ü mekân mütebeddil olmuştu. Ebniye-i Kostantiniyye –ki her biri rif'at-te ve metânette sipihr ile hem-ser idi– cümle hâke berâber oldu. Halkun ba'zı bu hâlete deng ü hayrân ve ba'zı dest-i te-

hayyürle sîne-kûb olup, ser-gerdân oldı; ammâ Hazret-i Hudâvendgâr-i kûh-vakâr dâire-i temkîn ü karârda pergâr-vâr sâbit-kadem olup, resm-i ma'hûd üzre erkân-i devlet ve a'yân-i saltanet dîvân-i adâlet-unvâna cem' olup, yirlü yirinde karâr itti. Vüzerâ-i cihân-ârâ buna müncer oldı ki, harâb olan binâlar ale't-tafsîl yazılıp pâye-i serîr-i a'lâya arz ola; tâ ki hakikat-i hâl Hazret-i Hudâvendgâr'un zamîr-i hurşîd-nazîrine münkeşif ola. Erbâb-i kalemden (29b) bir kâtib-i Utârid-menâkıb bu hıdmetle me'mûr olup, kemâ yenbağî cidd ü ihtimâm eyledi, mecmû' harâb olan binâları alâ vechi't-tafsîl silk-i beyâna getirüp, i'lâm eyledi. Vüzerâ şeref-i meclis-i hümâyûn ile müsteidd olacak mâ-hüve'l-vâkı' izz-i huzûr-i pür-sürûra arz olındı. Eğerçi ki pâdişâh-i velâyet-penâhun bu hâdiseden mübârek hâtırına fi'l-cümle gerd-i fütûr gelmişti, ammâ çün zerrât-i kâinâtun harekâtı Hakk'un irâde-i ezeliyyesi müteallik olmadın vukûa gelmek emr-i muhâl ve muhît-i kâinât –ki muhaddid-i cihâttur-meşîyyet-i lem-yezeliyyesi mukâreneti ile serîu'l-intikâldür “*lâ râdde li-kazâihî ve lâ mânia li-hükmihi*” mefhûmı mûcibince teşeffî-i hâtır tahsîl eyleyüp, gerden-i itâate “*ve üfevvizu emrî ila'llâh*” habl-i metînin meftûl idindi. Vüzerâ, Hazret-i Hudâvendgâr âyine-i dil-i deryâ-müşâkilinde jeng-i ğam müşâhede idicek (30a) enâmil-i tecrübe ile nabz-ı zamîrın tutup, hareket-i inkıbâz u inbisatından tebdîl-i hevâ itmelerine meyl-i hâtır anladılar. Çün şehrin harâb olması sûreti lâ-büd ol ma'nâyı te'kîd itmişti, cümlesi Hazret-i Hudâvendgâr'un vefk-ı hâtır-ı şerîfince olup müterassıd-ı fermân oldılar.

Haber-i Azîmet Nümûden-i Hazret-i Saltanet-Penâh be-Cânib-i Edrene bâ-Asâkir-i Seâdet-Destgâh

Lâ-cerem, vüzerâya emr itti ki sefer esbâbı müheyyâ olup, kudûm-i seâdet-rüsûm ile menâzil ü mevâtın mühennâ ola. Emr-i âlî-şân mucibince mühimmât-i sefer görölüp, sene hamse aşer ve tis'a-mie Receb'inde mân-i azîmet mahrûse-i Edrene savbına mün'atıf oldu. Emâkin-i şehir-i mezkûr ki bunca zemânden berü süvârekinden hâlî olmağla harâba müşrifti, envâ'-ı behcet ü sürûr ile mâlî olup, mübârek kademi-yile müşerref oldu.

Beyt (Yazılmamış)

Ol târîhte Hazret-i Hudâvendgâr'un evlâd-i seâdet-nijâdından Sultân Şehinşâh diyâr-i Karamân'da idi ve Sultân Ahmed'e vilâyet-i Emâsiyye tefvîz (30b) olunmuş idi ve Sultân Korkud diyâr-ı Mısır'a gitmişti. Hazret-i şehriyâr-i nâmdâr ve ol hurşîd-i seâdet-i saltanet-medâr, *el-müeyyedü bi-te'yîdi'l-Meliki'l-kerîm* Sultân Selîm zıll-i inâyetin ve sâye-i himâyetin Tarabuzun vilâyetine salup, cemî'-i zemânda himem-i âliyelerini diyarda cihâd ü gazâyâ masrûf idi. Asâkir-i nusret-meâsirinün esyâf-i dâimü'l-irhânı ikâz u intibâhı gendüye şiâr idinüp, bir lahza niyâmında niyâm olmamıştı. Şimşîr-i âbdârları bâzâr-i dârü'n-nasr kârzârında kan derleyüp, arak-ı cebîni-yile zindgânî eylerdi. Etrâfta olan milel-i küffâr-i bed-kirdâra peykân-i tîr-i serîu't-te'sîrleri “*Elem ye'tiküm nezîrun*” âyeti peyâmın cânib-i ehl-i İslâmdan teblîğ eyleyüp, bu ru'b ü hirâs ile cümlesi öz cânlarından ye's itmişlerdi. Vilâyet-i Tarabuzun –ki her tarefi kefare-i pür-halel ü zelev muhtelifetü'l-milel birle (31a)

meşhûndur— eyyâmi adâletinde bir mertebede emn ü emân üzre idi ki, tarîk-ı sirka [vü] yed-i sârik maktû’ olup, resm-i ğa-zab, yed-i emânetten zamân mürtefi’ olduğu gibi, bi’l-küllîyye merfû’ idi. A’lâm-i zafer-fercâmını düşmen-i pür-fiten diyârına müteveccih kıldukta “*Ve kâtilûhüm hattâ lâ tekûne fitnetün ve yekûne’d-dînü küllühû li’llâh*” âyetin bedreka-i râh idinürdi. Ol âfitâb-i haşmet ü câhi sitâre sipâhun saltanet-i kâhiresi-yi-le zümre-i “*meni’t-tehaze ilâhetün hevâhü*”, ber-sebîl-i ıztırâr, tarîk-ı firâr ihtiyâr itmede nâ-çâr oldukça, ğuzât ü humât, küf-fâr-i eşrârun gûş-i bî-hûşlarına sihâm-i mezellet-peyâm ile “*len yenfeakümü’l-firâr*” âyetin tekrâr eylerdi. Ol pâdişâh-i dîn-penâh kelâm-i beşâret-encâm-i “*ve’bteğû min fazli’llâh*” berekâtiyle iddihâr-i zehâir ve ğanâyim idinüp, ale’d-devâm zâfir ü ğânim avdet eylerdi. Tâife-i evbâş-i kızılbaş ki memleket-i Fârs ve Irâk (31b) ve Aderbâyıcân’ı kabza-i tasarruflarına getürmüşlerdi, ol germiyyetle âteş gibi ser-keşlik idüp, bâd-i ğurur da dimâĝları cevfin makarr idinmişti. Âb-i tünd-reftâr ve seyl-i havâdis-i rûzgâr gibi her cânibe ki teveccüh eylerlerdi, ızrâr itmekte bî-htiyârlardı. Mülûk-i etrâftan hergiz kimseye ser be-zemîn itmemişlerdi. Nâ-hak yire Müsülmânların kanın yire dökmeĝi başlarına tâc-i müfâharet bilüp, terki mübâlât itmeĝ-ile mübâhât iderlerdi. Ol erbâb-i küfr ü zalâl, mezâri’-i âmâlin ehl-i İslâm’un yüzi suyunı yire dökmeĝ-ile suvarup, bu yüzden zindigânî eylerlerdi.

Zikr olan tâife-i tâĝıyye şehriyâr-i kâmgârın vüfûr-i şecâa-tinden şol derecede merhûb olup, leşker-i zafer-peykerinden eyle maĝlûb düşmişti ki, diyâr-i Rûm’un ekser etrâki bâ-vücûd ol fırka-i ehl-i ilhâd ü işrâk ile meşûb iken (32a) baş kaldurup o cânibe nigâh itmek kat’â mümkün değül idi; zîrâ def’ât ile

dest-i hûn-âşâmından şerbet-i intikâm içmişlerdi ve niçe kerre ol erbâb-i zalâl ile harb ü kıtâl vâkı' olup, meydân-i ma'reke seyl-i hûn ile Ceyhûn-misâl bir vech ile seyl-âb eylemişti ki, habâb-i hûn o firkanun farkında külâh-i mezellet câygâhlarından fark olmazdı.

Hazret-i Şehriyâr-i nâmdâr'un, ol eşrâr-i bed-kirdâr ile ve sâyir milêl-i küffâr ile bunca eyyâm harb ü kıtâl üzerine olduğundan, şimşîr-i mihr-tenvîri eşi''ası mecmû'-ı âfâka zıyâ-bahş olup, âyine-i tîğ-ı cihân-gîrinden sûret-i feth ü zafer dâyimâ cilve-ger idi.

Hudâvendgâr Hazretleri'nün –*Tâbe serâhü*– der-i devle-tinde olan bî-basîret ü kûtâh-nazarlar gendülere Sultân Ahmed canibinden vâkı' olan hüsn-i iltifât ile mağrûr olup, zikr olan (32b) şehzâdeye intisâb-i küllî itmişlerdi. Ol münâsebetle cemî'-i ümûr-i dîvâniyye zamîr-i münîrine ma'lûm olmakta bu'd-i mekân hâcib olmazdı. Her zemânda atebe-i ulyâda kapısı bendelerinden âdem eksük değül idi. Her biri bir niçe gün durduktan sonra cemî'-i mürâdâtın görüp, tedbîr-i memlekete müteallık haber-i meserret-eseri gendüye bedreka-i râh idinüp, kemâl-i riâyet-ile marziyyü'l-hâl avdet eylerdi. Andan gelen kimesnelere bu vech-ile mezîd-i riâyet sâir şehzâdelere mûcib-i ihânet olup, bu kusûr-i rây ve sû-yi tedbîr ile memleket hâlel-pezîr olmuştu. Sultân Korkud'un Mısır'a gitmesine dahi sebeb-i küllî oldu.

Ol bir niçe bed-hâh “*yürîdûne li-yutfîû nûra'llâhî*” âyeti-nün mübtedâ vü gâyetinden gâfil ve siyâk-ı nehy-i mesâk-ı “*velâ telbisü'l-hakka bi'l-bâtıl*” mazmûnından zâhil olup, her

niçe ki ol husrev-i kâm-yâbun (33a) âfitâb-i devleti serâ-perde-i ihticabda olmasını mürâd idinmişlerdi, ammâ efkâr-i pür-i' vicâc ve zücâc-i imtizâcları fûrûğ-ı mihr-i seâdeti işrâka makrûn olmasına hâil olmazdı. Hurşîd-i devleti zevâline gûşış-i bî-fâide eyleyen udât-i “*hazzelehümü'llâhü külle aşyin ve ğadât*”, hezâr telbîs ü tedlîs ile cânib-i Hudâvendgâr'dan def'ât-ile itâb-engîz ahkâm îrâd idüp, inkıyâz-ı hâtır-ı der-yâ-meâsiri-yiçün bu vech-ile bast-i kelâm itmişlerdi ki: “Ol diyârun etrâfında olan kefere ile tarîk-ı harb ü kıtâli sedd idüp, öz gendü vilâyetinün zabt u hırâsetine cidd ü cehd eylesiz, teksîr-i a'dâya rızâmuz yoktur.”

Hazret-i Şehriyârun bu makûle kelimât-i müzahref istimâm-dan mübârek hâtırlarına gerd-i fütûr yitişüp, be-ğâyet bî-huzûr olmuşlardı. Bunca zemândan berü feth-i vilâyete müteallık olan sa'y ü himmet, (33b) atası Hudâvendgâr yanında sûret-i rağbet bulmayup, zâyî' olduğına haylî münfail olmuşlardı. Âhır rây-i şerîf-i cihân-ârâ ana müncer oldu ki, ol diyârdan tebdîl-i mekân eyleyeler. Kapısı hıdmetkârlarından birin mektûb-i seâdet-mas-hûb ile der-i devlete irsâl eylediler. Devlet-i pâ-bûs el virüp, pâye-i serîr-i a'lâyâ maksûd arz oldukta, cânib-i Hudâvendgâr'dan ruhsat-i icâzet virilmedi. Tekrâr âdem gönderüp, icâzet taleb eylediler. Girü avâtıf-i husrevânîden mezîd-i inâyet sûretin gösterüp, sancakların arturmağla mâni' olmak mülâhazasın ittiler. Ammâ çün kazâ'-i bî-inkızâ'-i ilm-i ezelîde semend-i devleti mutlak-ınân idi, bunun gibi cüzvî riâyete külliyyen mukayyed olmayup, tekrâr âsitân-i seâdet-âşiyân savbına âdem gönderüp, hüsn-i icâzet taleb eyledi. Yine cerîde-i (34a) maksûdına rakam-i hirmân çeküp, sıfrü'l-yed göndermeğe elf cehd eylediler. Çün samîm-i dilden ol diyârı terk itmeğe tasmîm-i hâtır itmişlerdi,

lâ-cerem, ol sefer-i pür-feth ü zafere ikâmet idüp, nakl-i mekân itmeğe hulûs-ı taviyyetle niyyet eylediler.

**Haber-i Azîmet-i Hazret-i Şehriyâr-i Kâmgâr-râ ez-Taref-i
Deryâ be-Cânib-i Mahrûse-i Kefe berây-i Tedârük-i
Ferhunde-Meâl-i Hod**

Kelâm-i kadîm-i Rabbânî ve Fûrkân-i azîm-i Sübhânî –ki fehvâ-yi ıbret-metâvîsi muhayyer-i ukuldür– bir ummân-i bî-pâyândur ki, dü cihân andan bir nemdür ve bir bahr-i bî-kerândur ki, ana nisbet yedi deryâ bir katre-i şebnemdür. “*Ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhüm fi’l-berri ve’l-bahri ve razeknâhüm mine’t-tayyibâti*”, zikr olan bahr-i mevvâcün emvâcındandır ki, anun telâtumu ile sâhıl-i yebâ-na salduğı gevher-i ma’nâ-yı (34b) belâğat-nişândan fehm olunan oldur ki, Hazret-i Vâcibü’l-vücûd-i kâbizu’l-cûd ki feyyâz-ı bî-minnet ve vehhâb-i bî-zınnettür, anun deryâ-yi zehhâr-i kazâ vü kaderi bir muhîttür ki, mehebb-i nesîm-i kudret-i ezeliyyesinden bâd-i irâdet-i lem-yezeliyyesi tenes-süm ile vâkı’ olan tehaddüd-i emvâc-i hâdisât-i kevn ü fesâd sebebiyle bu görinen ecrâm-i müstedîre-i nüh felek-i rif’at-karîn, bir niçe habâb-i hakîrdür, bî-sebât ü temkîn. Gâh bâd-i tünd-i mevc-hîz-i kahremânî-i celâli hilâl-misâl niçe zevrak-ı vücûdı girdâb-i mehâfete düşürüp, ğark eyler ve gâh nesîm-i lutfi niçe sefâyin-i âmâli sadevâr pür-dürr-i şehvâr eyleyüp, sevâhıl-i ifzâle salar. Zikr olan bahr-i bî-kerânun gevher-i güzîdesi –ki telâtum-i emvâc-i mekremet ü ihsân ile ka’r-i ademden sâhıl-i vücûda getürmüşdür– benî-nev’i insândur ki âlem-i mülk ü melekût tâcverlerine dürretü’t-tâc vâkı’ olup,

anun (35a) gevher-i şeb-çerâğ-ı devleti arsa-i zulmet-âbâd-i buk'a-i imkânda olan erbâb-i bezm-i şühûda sirâc-i vehhâc olmuştur. Ol ecildendür ki, unvân-i ahkâm-i şerîfesini tuğrâ-yi ğarrâ-yi “*ve ülü'l-emri minküm*” birle ma'nûn ü müvakka' eyleyüp, fermân-i kazâ-cereyânına cihânı mutî' eylemişdür ki “*ve sehhare leküm mâfi'l-arzı cemî'an*” gûyâ gülşen-i cân-da mütenessim olan enfâs-i nesâyim-i Rahmâniyye, hikmet-i İlâhî, mahzâ tahrîk-i sefâyin-i vücûd-i insândur ki, tâ tekal-lübât-i rûzgârdan halâs olup, sevâhil-i metâlib ü emânîsine vâsıl olmağla mesâkin-i tayyibe kemâlât-i nefsanî tahsîlinde ola ve her ne mesâlik-i pür-mehâlike ki sâlik ola, rızâu'llâhı gendüye delîl-i râh idinüp, zimâm-i ümûrını bi'l-küllîyye dest-i kazâ vü kadere teslîm eyleye.

Zikr olan müeddânun tahakkukına esahh-ı temsîl ve tahrîr olan da'avâtun (35b) sübûtına vâzıh delîl Hazret-i Şehriyâr-i nâm-dârun sûret-i siyer-i pür-ıberi kifâyet ider ki, bunca mürûr-i eyyâm vilâyet-i Tarabuzun'da –ki aksâ-yi bilâd-i Rûmdur– deryâ-yi sâhıl-i himmetindeğî sefâyin-i hulûs-ı niyyetini mürâbıt-ı merâzî-i Hazret-i Perverdgâr'a merbût eyleyüp, cüz'î vü küllî dükeli ümûr-dan cânib-i Hakk'a tefvîz eylemişti. Sâyir şehzâdeler gendü devleti maslahatı için her nice ki mücidd olup, tekâmîl-i mebâdî-i sûrî ve tahsîl-i esbâbi zâhirî sadedinde oldılar, ol şehriyâr-i kûh-vakâr ma'nâ-yi “*ve men yetevekkel ala'llâhi fehüve hasbüh*” âyetinün sûret-i zafer-sîretin nakş-ı nigîn idinüp, belde-i mezkûrede ızz ü seâdet ile mütemekkin oldu. Âhırü'l-emr “*el-ümûrû merhûnetün bi-evkâtihâ*” mehebbinden tenessüm iden nesîm-i beşâret-karîn hâli ve rehîn-i âmâli olup, sefîne-i pür-sekîne-i maksûdı ummân-i bî-pâyân-i imkânda vefk-ı hâtır-i (36a) deryâ-mekâtırınca cârî olmağla, aksâ-yi murâdâtına vâsıl oldu.

Memleket-i Rûm ki memâlik-i İslâm arasında icrâ-yi kavânîn-i şer'-i nebevî şerefiyle cümleden mümtâz ü güzîn olup, bedende reîs-i a'zâ menzilesinde vâkı' olmuş idi, ammâ menâzil-i nâs mer'î tutulmayup vazî' u şerîfün biribirine ihtilâtından hâsıl olan ufûnet-i ahlât sebebi ile muhtell olup, tedbîr-i sıhate muhtâc idi. İrâdet-i Hakîm-i Kadîr –ki müdebbir-i ümûr-i cümhûrdur– ana müteallık oldu ki, zikr olan memleket ârıza-i cismâniyyeden berî olup, revnak-ı dîn-i İslâm terakkîde ola; pes ol pâdişâh-i İslâm-penâhı –ki makdem-i mübâreki sıhhat-i külliye sebebdür– kudret-i ezeliyyesin ızhâr itmeğ-i çün Rûm-ili diyârına salup, salâh-ı memlekete vücûd-i şerîfin sebeb kıldı.

El-kıssa, ol âfitâb-i müknet ü câhü (36b) sitâre-sipâh emr itti, bir niçe sefâyini emvâl ü hazâyin ile mâlâmâl ittiler ve gendü, devlet-ile bir fûlk-i felek-iştibâha süvâr oldu. Nihâl-i bâğ-ı saltanet-intisâb, semere-i şecere-i “*tûbâ lehüm ve hüsne meâb*”, şehzâde-i kâmrân, ferzend-i ercmend, oğlı Sultân Süleymân –ki vilâyet-i Kefe keff-i hükûmetinde idi– şehzâdenün mübârek cemâli müşâhedesin maksûd idinüp, ol canibe revân oldu. Devlet ü ıkbâl ile süvâr olduğu sefîne-i pür-sekîne ol dürr-i der-yâ-yi saltaneti sade-i sînesine çeküp germiyyetinden bâdbân-i mirvaha-gerdân ile her nefes istinşâk-ı hevâ eylerdi. Hüma-yi devlet gibi ol âfitâb-i saltanete sâye-güster olup, fâriğu'l-bâl nişîmen-i maksûdı cânibine müteveccih oldu.

Şol şehbâz-i bülend-pervâz-i saltanet-âşiyânun ki himmeti sayd-i iyâlet-i hükûmetine mebsût olup, seâdet ü (37a) iclâl şeh-per-i zafer-peykerine merbût ola. Lâ-cerem, her mecd ü ıkbâl zîr-i bâlinde olup, ale'd-devâm tâyir-i devlet-şikâr olmadan

hâlî olmaya. Perr ü bâl-i pür-yümn ü ıkbâl ile her tâyir-i devletün ki saydına azm eyleye, ne tayy-i mesâfe-i deşt ü kûhsâr mâni' ve ne kat'-ı berârî vü bihâr dâfi' ola. Ve eğer ser-pençe-i kahrı havfından nesr-i tâir-i çarh sîmurğ-ı Kâf'un kanadı altına ilticâ ide, sadmet-i çengâl-i iclâlinden yir yir kulle-i kâfta şikâf [ü] gâf zâhir olup, ol bâkden zehresi çâk ola.

Bi'l-cümle ol sefâyin-i sıhhat-bevâtın ü selâmet-mevâtın az zemânda şâhid-i maksûdını –ki menzil-i maksûd idi– kenâre çeküp, ızz ü temkîn ile müntehâ-yi mesâfede gelüp karâr itti. Nihâl-i bâğ-ı saltanet ü iclâl, sipihr-i hü mâ-yi devlet ü ıkbâl, şehzâde-i kâmrân, oğlu (37b) Sultân Süleymân'a Hazret-i Şehriyâr'un kudûm-i seâdet-rüsûmi beşâreti gelicek, hâtır-ı hurşîd-meâsiri envâr-i behcet ü sürûr ile hurrem ü handân oldu; devlet ü ıkbâl ile edâ'-i resm-i istıkbâli-yiçün karşı varup, ol şehriyâr-i kûh-vakârın dâmenine yüz sürdi.

Husrev-i sâhib-kırân-ı heft-ıklîm Hazret-i Sultân Selîm çünki Rûm-iline geçüp makdem-i hü mâ-yûnı-yıla ol diyâr müşerref oldu, sâye-i adâletinde reâyâ eyle müntazamü'l-ahvâl oldu ki, resm-i cevri ü sitem hadd-i imtinâ'a varmıştı. Ma'nâ-yi teaddî vü zulm emri-i muhayyel mülâhaza olunurdu, nâ-gâh tezekkür olına, sûret-i vâkıa ile muabbirdi. Şîr-i gurrân ğâr-i sebât ü temkîn ihtiyâr idüp, halvet-güzîn olmuş idi. Gürg-i merdüm-âzâr bir vech ile ehl-i vakâr olmuş idi ki, kûsfendün hıdmetinde, pîr-i post-pûş öninde kûçek gibi (38a) hayrân ü medhûş idi. Mecmû'-i ehl-i vilâyete temâm refâhiyyet ve huzûr gelmişti. Her biri cem'iyet-i hâtır ile tefrika-i a'dâsı istid'âsı-yiçün cânib-i Hakk'a müteveccih olup, devâm-i devlet-i ebed-peyvendi duâsını vird-i zebân idinmişlerdi. Ol şehriyâr-i sahîhü'l-fıkr ü

salâh-endîşe riâyât-i âdâb-i saltaneti gendüye pîşe idinüp, Hazret-i Hudâvendgâr'un hüsn-i rızâsına müvâfekatı ayn-i seâdet bilürdi. Vilâyet-i Tarabuzun –ki dil-i düşmen gibi teng ve her tarefi mahal-i seng vâkı' olmuştur– bunca zemân makarr-i iyâlet ü hükûmet idindüğüne sebeb-i mahz, levâzim-i hukûk-ı âdâb-i übüvveti riâyet idüp, gendünün sıyânet-i izz ü temkîni için, atası Hazret-i Hudâvendgâr'un hısn-i hasîn-i hüsn-i rızâları-yı-la tahassün itmek maslahatı için idi. Ol mekâm-ı vizârette olan müfsidlerin tahriki-yile gendü hakkında vâkı' (38b) olan tak-sîrâtan hâtır-i şerîfi aslâ müteğayyir olmamıştı.

Girü Hazret-i Şehriyâr-i cihân-gîr'ün rây-i şerîfi ıktizâ itti ki, atebe-i ulyâda hıdmete ta'yîn olınan havâs bendelerinden birini südde-i semâ-sîmâ savbına irsâl idüp, Rûm-ilinde bir sancak taleb eyleyeler. Huddâm-i âlî-mekâmdan biri zikr olan hıdmet-ile me'mûr olup, der-i devlete müteveccih oldu.

Bu cânibde Hazret-i Hudâvendgâr-i mağfîret-penâh –Aleyhi rahmetu'l-lâh– gendünün evlâd-i emcâdından Sultân Ahmed'e –ki Emâsiyye diyâr-i hükûmetini tefvîz eylemişti– mehebb-i übbehet-i husrevânîden nesâim-i eltâf-i şâmilü'l-eknâf-i sultânî riyâz-ı âmâline mütenessim olmadan hâlî değüldi. Kesret-i evlâd ü ensâbı olduğu cihetten vüfûr-i şefkati vü mezîd-i merhameti var idi. Serîr-i saltanete velî-ahd eylemek emr-i ma'hûd olup, zikr olan (39a) ma'nî mir'ât-i zamîrinde sûret-pezîr olmuştu. Ammâ im'ân-i nazar mânın avâkıb-i ümûra münsarif kılup, zâhir-i ahvâli teng-i mecâl-i mülâhaza eden fevâris-i mey-dân-i hakîkate rûşendür ki, mevâdd-i zâhirî ve esbâb-i sûrî her ne denlü ki mütekessir ola, tahsîl-i mekâsıd-i uzmâ ve iktisâb-i metâlib-i ulyâda kâsırdur; ale'l-husûs emr-i saltanette –ki mu-

azzamât-i ümûrdandır– mâ-dâm ki irâdet-i ezeli ve meşîyyet-i lem-yezeli müteallık olmaya, hezâr cidd ü ictihâd ve imdâd-i âbâ vü ecdâd nâfi’ degüldür.

Teveccüh ittüğü matlûbun tahsîli için her ne mukaddemât ki tertîb iderdi, sûret bulmayup hılâf-i murâdını müntic olurdu ve her ne takdîr tedbîr ki sarf eylerdi, bâzâr-i takdîrde ğayr-i râyic olurdu.

Hazret-i Şehriyâr-i güzîn ü seâdet-karînün ızz ü temkîne zânû be-zânû hem-nişîn olduğu haberin işidicek (39b) cemî’-i erkân süst-bünyân ü dil-teng oldılar ve Hazret-i Hudâvendgâr’ı sûret-i haktan i’râz ittürmeğ için niçe fesâd-engîz ve nifâk-âmîz kelimât ihtirâ’ eylediler; ammâ ol pâdişâh-i Ya’kûb-intibâhun Hazret-i Şehriyâr-i Yûsüf-cemâl ü Muhammed-hısâle müteallık olan muhabbet-i cibillîsi mirveha-i şefkat-i übüvvetle kân-i dildeği âteş-i eşvâkı tervîc idüp, mehebb-i seâdetten tenessüm iden nesîm-i anber-şemîm ile “innî le-ecidü rîha Yûsüfe levlâ en tüfennidûn” âyeti zımnında olan beşâret, sebeb-i tefrîh-i hâtır olurdu; zîrâ rüûs-i fezâyil ile zât-i mekremet-sıfâtı adîmü’l-misl olup, serîr-i saltanete kemâl-i istihkâkın temâm ma’lûm idinmişti. Taht-i iyâletinde ser-i fitne vü fesâd pâymâl ve zıll-i himâyetinde kâffe-i reâyâ müntezamü’l-ahvâl olduğundan bilmişti ki, ser-i himmeti tâc-i izzetle (40a) hem-serdür ve kemer-i seâdet hıdmetinde miyân-beste vü çâkerdür; şimşîr-i cihân-gîri kabza-i tasarrufında muhkem ve hükm-i cihân-mutâi cemî’i âlemde müsellemdür. Kabâle-i devleti dest-i kudret-ile imzâlanduğu beyyineye muhtâc degül idi, kalbi şehâdet eylerdi ve evlâd-i seâdet-nijâdının dükelisinden eşref olup, ol fahr-i hılâfete hayr-i halef olacağı kuvvet-i hads ile teferrüs idüp anlardı.

Sultân Ahmed'e intisâb iden ba'zı müfsidler –ki ikâmet-i vezâif-i hıdmetine bil bağlamışlardı– dâimâ ol cânibe sûret-i iânet göstermeğ ile sâir şehzâdelere ihâneti gendülere resm ü âdet idinmişlerdi. Hazret-i Hudâvendgâr'ı ol âfitâb-i saltanet-medârdan ne tedbîr ile tedvîr ideceklerin bilmeyüp, âhır ol hurşîd-i seâdet-makarr-i bülend-ahteri Hazret-i Hudâvendgâr'un hâtırından bu takrîb ile teb'îd itmeğe mekr-sâz (40b) ve hîle-perdâz oldılar ki, “Devletlü Hudâvendgâr'un ilm-i şerîf-i memleket-ârâsına hafî değüldür ki, şehzâde hazretlerinin Rûm-iline geçmesi hilâf-i muktezâ-yi kanûndur. Şöyle ki anlara bu husûsa ruhsat câiz ola, sâir şehzâdeler hüsn-i icâzet fehm idüp, her biri makarr-ı hilâfetlerinden Rum-iline geçmek tedârükünde olurlar. Anları bu hareketten teskîn idebilmek hayyiz-i imkândan taşra olur. Siz cânibden vâcibdür ki anlara girü kadîmî sancağı teklîf oluna. Eğer emr-i cihân-mutâa sûret-i inkıyâd göstermekte nev'an tereddüd vâkı' ola, ol behâne ile saltanet-i kâhire muktezâsınca Sultân Ahmed Hazretleri maslahatına şürû' olına.”

Bu re'y-i fâsid ki Hazret-i Hudâvendgâr'un, bâzâr-i i'tibârda, nukûd-i kelâm-i cevâhir-intizâmının kâsid olmasına müeddî idi, bâdî nazarda, gendülere sûret-i (41a) hakta görünüp, kabûle karîn oldu. Bu emrün itmâmı çün mahall-i kelâm idi, ırsâl-i peyâm için bir sâdiku'l-kavl, mu'temedün aleyh ve muavvel kimseneye taleb gösterildi. Mevâlî-i Rûm'dan Mevlânâ Nûreddîn –ki cemî'-i akrânından vüfûr-i dâniş ve ehliyet ile müteferrik ve mezîd-i ma'rifet ve mevleviyyet ile sâbık-ıdı; fûnûn-i akliyyede Seyyid-i Cürcânî ve ulûm-i nakliyyede Nu'mân-i sâni idi– zikr olan hıdmetün edâsı için ta'yîn olup, risâlete tevcîh olındı.

Bir niçe günden sonra Mevlânâ-yi mezbûrun meşakkat-i seferi fevz-i zafere tebdîl olup, gerd-i fütûrdan dâmen-i huzûr-ı pâk oldu. Ka'be-i maksûdına nice metâf-i sevâkin-i mele'-i a'lâdan yakın gelicek, ol harem-i harîmün ihrâm-i ihtirâmın geydi. Cenâb-i Şehriyâr-i kâmgârdan işâret oldu ki, hatavât-i ta'zîm ü tekrîm ile isticbâl idüp, (41b) i'zâz ü ikrâm ile şehre getürdiler.

Emr-i âlî-şân mucibince şerâyıt-ı tekrîm yirine geldüğinden sonra, icâzet buyurıldı ki, şeref-i dest-bûs ile müşerref olup, resm-i risâleti edâ eyleye. Seâdet-i meclis-i hümayûna hüsn-i tâlî' reh-nümûn olup, tevîk müyesser olıcak, Mevlânâ Nûreddîn o hurşîd-i saltanetün huzûr-i fâyizu'n-nûrında kelâm-i süreyyâ-intizâm ile bast-ı makâl idüp, vefk-ı hâtırınca mâ hüve'l-maksûdın edâ eyledi.

Hazret-i Şehriyâr Mevlânâ-yi mezbûrun kelâmın ısığâ it-tükten sonra, elfâz-i dürer-bâr ile gûş-i kabûlin sadef-vâr pür eyleyüp, şâfî cevâb buyurdu. Mevlânâ-yi müşârün ileyh ol hüsn-i hitâba ve redd-i cevâba tahsînler idüp, âferînler eyledi. Ol nekâvet-i tab' ve hiddet-i zihn müşâhedesi ile hayrân oldu.

Sûret-i hâlden ruhsat fehmi idüp, dönüp girü makâmına (42a) gelicek, bî-hadd ü kıyâs nukûd u ecnâs ile ol kadar in'âmlar itti ki, hazîne-i hayâl anı hıfz idüp, endîşe-i havsala ihâta eylemek emr-i muhâl idi.

Tevfîk-ı Hudâ refîk olup, sıhhat ü selâmet-ile Mevlânâ sâli-fü'z-zikr seferden gelicek, cânib-i Hudâvendgârdan işâret oldu

ki vedîat-i risâletün keyfiyyet-i teslîmi izz-i huzûr-i mevfûrû'l-hubûra arz olına.

Mevlânâ-yi müşârün ileyh müşerref oldukta, Hazret-i Şehriyâr'un, atası Hudâvendgâr'a kemâl mertebe inkıyâdın ve ırz-ı memlekete müteallik ğayret-i âbâ vü ecdâdın ale't-tafsîl izz-i huzûra arz eyledi ve eski sancağına gitmeğe tarîk-ı kabûl ü iltizâm hayyiz-i imkândan hâric olup, teklîf-i mâ lâ-yûtâk kabîlinden idüğün Hazret-i Şehriyâr'dan istimâ' ittüği vech-i meşrûh üzre i'lâm eyledi.

Ammâ çün Hazret-i (42b) Şehriyâr'un Rûm-ili'nde olması, Hudâvendgâr Hazretleri'nün Sultân Ahmed hakkında eylediği tedbîre dâmen-gîr olup, ol sâlik olacakları tarîkı sedd eylemek muayyen idi; tekrâr âdem gönderüp, Anadolu sancaklarından bir ihtiyâr eylediği sancağı kabûl eylemek arz eyledi.

Girü ol varan kâsıda eyle cevâb buyurdu ki: "İnşâa'llâh ben dahı devlet işiğine teveccüh idüp, Hazret-i Hudâvendgâr'un mübârek cemâlin müşâhede itmek, be-ğâyet maksûdumdur. Izz-i huzurlarına arz olunacak mühimmâtım vardır. Şeref-i dest-bûsları karîn-i ferhunde-meâlim vâkı' olup, ol mürâd temâm olduktan sonra, emr-i âlî-şân mucibince amel olına. Şimdi bu diyâra gelüp şeref-i mülâkât ki ehemmi-i mürâdâttur, husûle karîb iken dönüp hıdmetlerinden dûr olmak, kat'â yarımda câiz değüldür."

**(43a) Haber-i Sebeb-i Hurûc-i Ân Tâife-i Tâğîye ve Firka-i
Bâğiye ki ez-Câdde-i Îtâat Bîrûn Şüde Bûdend ve Beyân-i
Keyfiyyet-i Ahvâl-i Nedâmet-Meâl-i Ân Müfsidân-i
Muhâl-Endîş**

Sahâyif-i rûzgârda merkûm olan kısas u ahbâra sâhib-vukûf olanlardan rivâyet olunur ki, Hazret-i Sultân Korkud –ki diyâr-i Arab’a varup Mısır’da karâr itmişti– eğerçi sultân-i Mısır, merâsim-i tevkîr ü ihtirâmda ve levâzim-i i’zâz ü ikrâmda taksîr itmişti, ammâ atası Hudâvendgâr’un hüsn-i rızâsı ol yolda gendüye hem-râh olmaduğı ecilden, gönlinde âteş-i nedâmet müşteil olup, televvün-i tab’ ile dâimâ ahvâli münkâlib idi. Kible-nümâ-yi hâtırı ka’be-i maksûdı semtini ta’yîn itmekte bir niçe müddet muztarib olup, âhır vatan-i evvele avdet eylemeğı tercîh eyleyüp, (43b) ol cânibe meyl gösterdi. Deryâ cânibinden girü diyâr-ı Rûm’a geldi, hüsn-i ma’ziretün envâ’-ı nukûd u ecnâsından tuhaf ü hedâyâ tertîb eyleyüp, kapısı kullarından birini âsitâne-i seâdete gönderdi. Çün Hazret-i Hudâvendgâr’un evlâdı husûsında mezîd-i re’feti [ve] vüfûr-i merhameti hadden mütecâviz idi, ittüğü uzr kabûle karîn olup, girü Teke vilâyeti iyâleti tevcîh olındı.

Bir niçe zemân Teke ilinün halkı sâye-i adâletinde âsûde oldular, ammâ ol diyâr etrâkinün vücûd-i nâ-pâki televvüs-i denâet-i tab’ ile mülevves olup, her biri sûret-i âdemde bir niçe hayvân-i lâ-yüfhem idi. Şehzâdenün mübârek hâtırı anlardan teneffür idüp, Saruhan vilâyeti –ki kadîmden gendünün hükûmetinde idi– fevka’l-had ârzû eyledi. Kapısı halkından birkaç kimseneyi hazînesi (44a) üzerine müvekkel koyup, mâ-adâyı rikâb-i hümâyûnınca bile alup, bir gice nâ-gâh inân-i azîmeti Saruhan vilâyeti cânibine münsarif kıldı.

Ol nâhiyyeden bir niçe ehl-i fesâd ve bağı-nihâd seâdetlü şehzâdenün acele ile sefere teveccühin hılâf-i mu'tâd göricek, ol kamer-i saltanet-makarrun gice ile seyr ittüğinden Hazret-i Hudâvendgâr'un hurşîd-i hılâfeti üfûlde olmak mülâhazasın eylediler. Ol bed-ahterlerden bir niçe evbâş-i huffâş-intiâş –ki her biri ismen ve resmen mechûl ve hılkat-i pür-nekbetleri habâsetle mecbûl idi– ahmâl ü eskâl-i infiâl ile ol bed-fiâlün vücûdları gendü boyunlarında bâr-i girân olmağın, tarîk-ı fesâd ü zalâlette cân ü baş terkini tahfîf-i mü'net bilürlerdi.

El-kıssa, sene seb'a aşer ve tis'a mie Muharrem'inün evâilinde zikr olan ehl-i tuğyandan (44b) birkaç müfsidler, yolda giderken şehzâdenün hazâin ü emvaline taarruz idüp, sûret-i bağı ızhâr eylediler. Zabt-ı emvâle müvekkel olan hıdmetkârlar muhârebeye ıkdâm idüp, haylî mücâdele ve mukâtele oldu.

Riâyet-i merâsim-i âdâb ki âdemün yüzinde perde vü hicâbdur, ol müfsidlerin yüzlerinden götürilüp hâlleri mekşûf olduğu, sebep-i izdiyâd-i tuğyân oldu.

Çün Hazret-i Pâdişâh-i hılâfet-penâh inân-i ihtiyârın makâm-i vezârette olan bir niçe bed-kirdârların eline virüp, gendüler zühd ü salâhı hem-nişîn idinüp, serîr-i ferâğatte uzlet-güzîn olmuşlardur, vüzerâ-i kej-rânun kemâl-i intikâmlarına hüsn-i i'tikâdları ve i'timâdi küllîleri müteallik olduğu ecilden, gendüler raiyyet ahvâline bi-nefsihî mübâşir değüller idi. Ale'l-husûs mübârek mizâclarında vâkı' olan ihtilâl sebep-i (45a) infiâl olmağın, memleket bunların sû'-i tedbirleriyle halel-pezîr olduğına nâzır olmazdı.

Zikr olan vüzerâ Sâ mânîler'ün sebeb-i zevâl-i saltanet-i kâhiresinden –ki unvân-ı musîbet-nâme-i rûzgâr– bi'l-küllîyye ğâfiller idi. Hukûk-ı nâs riâyeti şânlarında yoğ-ıdı. Hakk ile müstehık arasında tûl-i mesâfe, bu'dü'l-meşrikayn vâkı' olmuştu. Cemî'i erbâb-i fazl ü kemâl dest-i vekâyi'-ile pâ-y-mâl ve kamu eskât [u] erzâl huzûr-i kalb ile müreffehü'l-hâl idi. Cibilletlerinde rezâlet-i nefis ve denâet-i tab' merkûz olup, hutâm-i dünyâ-yi deniyeye cân u dilden râğıblardı. İsticlâb-i mâlı bir vech ile hâl idinmişlerdi ki, mâl ü mülk-i mevrûsî eytâmın elinde gendüler cânibinden emânet idi. Şer' ile vakfiyyeti sâbit olduğına ehl-i vukûfun nihâyeti olmayan yirleri temellük itmekte (45b) tevakkuf çekmezlerdi. “*Enzili'n-nâse menâzilehüm*” ser-menziline hergiz kadem basmamışlardı. Rüşvet virüp bezl-i mâl itmeyince, bir mansıb ehline düşmek muhâl idi. Sipâhî tâifesi bu derd ile bîmâr olup, tîmârdan kalmışlardı. Tevâtür-i âlâm-i rûzgâr ile bir niçesi cihândan bîzâr olup, varup, ol müfsidlere mülhak olmağla mâtde-i fesâd hadden ziyâde olmuştu. İçlerinden “Şâhkulı” dimeğle müsemma bir mec'ûlî kızılbaş-i evbâsı gendülere baş idinmişlerdi. Câtde-i itaatten çıkup tarîk-ı zalâlette sâbit-kadem olmağla, muâhede eyleyüp, cemîisi fitne vü fesâda el bir itmişlerdi. Sûret-i hâl bu minvâl üzre olıcak, ol vilâyette gendülere inkıyâd eylemeyen Müsülmânlar'un ırzını ve mâlini yağma idüp, ol nevâhîde olan karyeleri yıkup, harâb eylediler. Etrâfta olan (46a) eşrâr-i bed-kirdâr ne kadar var-ise yanlarına cem' eylediler. Hucûrât-i fitne vü fesâd –ki remâd-i mekr ü hîle ile mütevârî idi– müşteil oldu, katarât-i bağı ü inâd –ki ğamâm-i intikâm ile müctemi' olmuştu– deryâya müşâkil göründi.

Gendülerde ziyâde kesret-i cem'iyet müşâhede itmeğ-ile mâdde-i ğurûr sûret-pezîr olup, memleket-ğîrlik sevdâsı akl-i muhâl-endîşleri vilâyetin teshîr eyledi. Sûret-i âyet-i kerîme-i “ve nümîlî lehüm inne keydî metîn” –ki erbâb-i izz ü temkînün nakş-i nigînidür– safha-i dillerinde yazılmamıştı, “*El-bâtılı yefûru sümme yeğûru*” mesel-i meşhûrdur, hâtırlarına hutûr itmemişti.

Tünd-bâd-i ğurûr kânûn-i cânlerindeğî âteş-i cem'iyet-i câhiliyyelerin tîz idüp,

**Haber-i Azîmet Nümûden-i Ân Tâife-i Bâğîyye be-Cânib-i
Kûtâhiyye ve Asker Firistâden-i Karagöz Pâşâ ve İnhizâm-
Yâfte Endâz-i Dest-i (46b) Fie-yi Tâğîye Ba'd ez-Ân
Teveccüh Nümûden-i Karagöz Pâşâ ve Muhârebe Kerd**

bu re'y-i fâsid ile ol ehl-i fesâd Kûtâhiyye canibine, Anadolu beğ-lerbeğisi üzerine müteveccih oldu. Her karyeye ve kasabaya ki uğradılar, ehl ü ayâlin helâk idüp, mâl ü menâlin ğâret eylediler. İl ü vilâyet ehlinün ba'zı, dehşetinden tarîk-ı halâsa mecâl bulmayup, ol yolda şehîd oldılar ve ba'zı ol bed-fiâlün mekrinden emîn olmağ-ıçün dâmen-i kühsâra yapıştı, şirretinden baîd oldu.

Anadolu beğlerbeğisi Karagöz Pâşâ anlarun bu vech ile hü-cûmın göricek, ol diyârun sipâhîlerinden bir niçe merd-i dilâ-ver güzîde eyleyüp, kapısı halkından birin baş diküp, karşı gönderdi. İki asker biribirine buluştukta azîm ceng olup, çok Müsülmânlar şehîd oldu. Vardukça ol tâife-i tâğîye haşerât-i arz gibi (47a) her yirden zâhir olmağa başladı. Ol gün hasmun

kuvvet-i tâlii ziyâde idi, ğâzîlere bu hâlet mûris-i za'f olup, münhezim oldılar.

Ol eşrâr-i nâkısul-efkârün ki kalb-i pür-illetleri nûr-i îmân-dan hâlî vü mücevvef idi, esbâb-i ğurûrları muzâaf oldu, her biri şâhid-i maksûdların kinâra çekmek ümîdiyle baş ortaya koyup ölüm eri olmuşlardı. Aralarında kesret-i vifâk ve mezîd-i ittifâk bir mertebede idi ki, birbirinün önünde ölmeği hayât-i ebedî ve seâdet-i sermedî bilmişlerdi.

Bi'l-cümle, pâşâ-yi mezbûre leşkerün inhizâmı haberi gelecek, âteş-i hamiyet ciğerin yakup, ğayretinden be-ĝâyet tünd ü tîz oldu. Fi'l-hâl, taht-i hükûmetinde olan erbâb-i tîmârdan ve kapısı halkından bin mıkdarı er güzîde idüp, ol melâîn-i fesâd-âyîne (47b) karşı vardı.

Kûtâhiyye şehri önünde iki leşker buluşup, bir vech il muhârebe vü mukâtele oldu ki, ol meydân-i kârzârda zahmdâr olmaduk dilâver kalmadı. Pâşâ'nun kemâl-i mehâbetinden ve mezîd-i şecâatinden ol ehl-i tuğyânun cânlarına hirâsân düşüp, meydân-i ma'rekede ser-gerdân oldılar. Anların ahvâl-i perîşanı müşâhedesinden ehl-i İslâm'a cem'iyet-i hâtır gelüp, ferâğ-ı bâl ile iddihâr-i zehâire müteallık oldılar. Pâşâ-yi mezkûr her niçe ki feryâd idüp, men' itmek kasd eyledi, aslâ memnû' olup, el çekmediler.

Çün bu hudûd-i pür-kesâfetde ecel-i mukadder âhır menzil idüğü emr-i mukarrerdür, andan öte bir kadem ilerü varmak muhâl ve ana "mahall-i tevakkuftur" demek bâtıl hayâldür; nûş-i câm-i zehr-âlûd-i ecel-i mev'ûd emr-i ma'hûd idüğü mü-

beyyen ve libâs-i fâhır-ı (48a) pür-mefâhır ü cev kişiye kisvet-i âriyetî olduğu muayyendür; pes âkıl oldur ki, keyfiyyet-i hâl-den haberdâr olup, bâde-i ğafletten hüsyâr ola.

Ve bi'l-cümle, merhûm Karagöz Pâşâ –*Eskenehu'llâhu mâ-yeşâ'*– dört yanına baktı, gördi ki şol hûn-i ciğerle terbiye ittüğü hevâdârlarun yiri dopdolu kızılbaş olmuş, lâ-cerem, tedârük-i ahvâle mecâl bulmayup, cihân gözine teng ü târ oldu,

**Haber-i Şehîd Şüden-i Karagöz Pâşâ der-Dest-i Etrâk-i
Celâlî ve İnhizâm Yâften-i Asker-i Dergâh-i Âlî ve İhrâk
Kerden-i Kûtâhiyye-râ ve Bâz Azîmet-i Pür-Hezîmet be
Cânib-i Alaşehir Nümûde End.**

nâ-çâr ol etrâk-i pür-eşrâkûn ellerinde giriftâr olup, şehîd oldu.

Çün pâşâ-yi merhûm raht-i vücûdını dâr-i ğururdan serây-i sürûra çeküp, civâr-i Hak ihtiyâr eyledi, baş gidicek (48b) bâkî leşker pâydâr olmayup, cümle târümâr oldu. Leşker münhezim olıcak, şol sath-ı zemînün nat'ında dükeli umri piyâdeliğ-ile geçmiş ağaç ayaklu kızılbaş Türkleri elleri irdüğü bedevî atlara birer lu'b ile “Şâh” diyüp, süvâr oldılar. Ol bed-gümânlarun fâris-i endîşeleri kat'â kenâre çekmedüğü tığ-ı zerrîne ve kemer-i sîmîne bir dem içinde mâlik oldılar, Mü'minlerün hezîmetini gendülere ğanîmet add eyleyüp hezâr behcet ü sürûr ile hazîne-i hâtırların mâlâmâl ittiler. Andan cânib-i şehre müteveccih olup, Kûtâhiyye kal'asın muhâsara eylediler. Bir niçe gün fethine gûşîş-i bî-fâideler sarf idüp, kuvvette olan zûr-i bâzûların fi'le getürdiler.

Çün gördiler gendü çâreleri endîşeleri gibi be-ğâyet kûtâh, ehl-i kal'a ile tarîk-ı sulha sülûk eylemek kasd ittiler. Kûtâhiyye (49a) halkı ol bed-nâmları envâ'-ı düşnâm ile mecrûh idüp, kelimât-i gûnâgûn ile ciğerlerin pür-hûn ittiler. Âhır nâ-çâr olup, mazlûmların dûd-i dil ile yüz karasın tahsîl itmeğ-içün etrâf-i şehri oda yandurdılar. Andan bir yere cem' olup, matlûbları semtin ta'yîn itmeğ-içün, ol kavm-i menkûb müşâvere eylediler.

“Ser-rişte-i maksûdumuz ele girdi.” diyü ol sùhteler gendülerün baht ü ıkbâli şem'ini efrûhte mülâhaza ittükleri bâtıl gümân idi. Şeb-i belâ vü mihnetleri nihâyet buldı diyü tasavvur eyleyüp, âyîne-i ümîdlerinde “Subh-ı seâdet müşâhede ittük.” didükleri kâr-i bedlerine zemîn ü zemân hande iderlerdi. Çün memleket-gîrlık sevdâsı dimâğları cevfin makarr idinmişti, müşâhede ittükleri suret, bi-hasebi't-tezâhür, ol ma'nâyı gendü zu'm-i fâsidlerince mukarrer idüp, (49b) “Anadolu vilâyetini kabza-i tasarrufa getürdük.” diyü ellerinde bilürlerdi. Şerâb-i gurûr ile dost-gâmîler içüp, ol dîn düşmenleri mest ü lâ-ya'kıl olup, ne didüklerin bilmezlerdi.

Mahrûse-i Bürûse –ki bilâd-i memleket-i Rûm'da gûyâ bir arûs-i zîbâdur ki hüsn-i bî-hemtâ ile reşk-i cennet-i Me'vâ'dur; gerd-i taarruzdan dâmen-i ismeti pâk ve gînâ-yi behcet [ü] hüsn ile hâtırı ferahnâktür; zîb ü zîvere müstağrak olup, envâ'-ı cevâhir ile ârâste ve asnâf-i hulî ve libâs-i fâhır ile pîrâstedür– ol zümre-i kûtâh-endîşe ve ol tâife-i ilhâd-pîşeler ki bâde-i hevâ vü hevesle bî-hûşlardı, zıkr olan şâhid-i sâhib-cemâli der-âgûş itmek sevdâsında olup, bu fikr-i muhâl ile hoş-hâl oldılar.

Gendülere reîs olan ol “Şâhkulı” didükleri iblîs-i pür-telbîs, bunların bî-tevakkuf (50a) Bürûsa cânibine gitmelerin tecvîz itmeyüp, Hazret-i Hudâvendgâr’un keyfiyyet-i ahvâline vukûf kasd eyledi. Cânib-i ehl-i İslâm’dan dil alup, pâdşâh-i dîn-penâhun sıhhat-i vücûdın bilicek, gendüden geçüp lâ-ya’kıl oldu. Aldukları haberün şüyû leşkere mûri-i za’f ola diyü, dâmen-i irâetle tesettür eylediler, Bürûsa cânibine teveccüh itmedüklerine bu vech ile sebeb beyân eylediler ki, “Hâliyâ bizüm elümüzde bir kal’a gerektür ki zarûret hâlinde makarr idinüp, ana tahassun idevüz. Bürûsa’ya varıcak nâ-gâh şâhid-i maksûdumuz kenâra getürmek müyesser olmaya, ortada kalavuz; bir ilticâ idecek yir kalmaya, hâlümüz düşvâr ola. Evvelâ bir melce’ ü me’vâ tedârükünde olalum, sonra ol emr âsândur.” diyü, dönüp, Alaşehir canibine gittiler.

Ammâ ol “Şâhkulı” didükleri bed-baht, Hazret-i (50b) Hudâvendgâr’un sıhhati haberinden mürde-dil olup, ittüğü işlere peşîmân oldu; gendüye hem-râh idindüğü tûl-i emel bedreka-i şâh-râh-ı ecel idüğün temâm ma’lûm idindi.

Âstân-i seâdet-âşiyânda mesned-i vezârette olan erkân arasında Alî Pâşâ –ki vezîr-i a’zam idi– Hudâvendgâr Hazretleri’nün kadîmü’l-eyyâmdan sâdık hıdmetkârı ve muhlis emekdârı idi. Memleket raiyyeti birkaç nefer etrâkûn ittükleri işlerden be-ğâyet bî-huzûr idi. Ol merd-i dilâver be-ğâyet gayûr idi. Hazret-i Hudâvendgâr’un ızz-i huzûrında dâyimâ eydürdi ki: “Anadolu’da âdem olmayup, beğlerbeği kötülüğindendir. Ve illâ bu birkaç müfsidün hakkından gelmek âsân idi.”

Düşmene hakâret nazarın itmek şeâmetinden ğâfil idi ve kişî gendü enâniyyeti zıllını mir’ât idinüp, anda müşâhede ittüğü

(51a) sûret-i hüsn-i zann emr-i ma'kûs idüğinden haberdâr de-ğüldi. Cânib-i Hudâvendgâr'dan Anadolu beğlerbeğisine ve sâyir sancak beğlerine def'ât ile ahkâm îrâd idüp, mazmûn-i hümayûnını kelimât-i itâb-âmîz ve tevbîhât-i ğayret-engîz ile meşhûn eylemişti; ammâ çün hükm-i kazâ vü kader sebkât itmişti, vârid olan ahkâmın ameli bâtil olup “ente türîdü ve ene ürîdü [ve] lâ yekûnü illâ mâ ürîdü” muktezâsınca emr-i takdîr hılâf-i muktezâ-yi tedbîre müteallık oldu. Erkân-i devlet ve vüzerâ'-i saltanet bir hayr habere müntazır iken, nâ-gâh ol cânibden âdem gelüp, Karagöz Pâşâ'nın mezâk-ı cânında vâkı' olan halâvet-i şehd-i şehâdet sebebi-yile cânib-i dârü'n-naîm ârzûsın idüp, ol tarefe müteveccih olduğın i'lâm eyledi ve ol fırka-i melâhide – *Leanehümu'llâhü alâ haddihî*– tarîk-ı ızrârda (51b) ısrâr idüp, şehir-i Kûtâhiyye'yi yaktukların ale't-tafsîl bildürdi. Vüzerâ zikr olan haberi pâye-i serîr-i âsmân-seyrine arz eylediler.

Hazret-i Hudâvendgâr'un mübârek mizâclarında, vâkı' olan maraz sebebi-yile, ihtilâl var-ıdı. Tevâtür-i âlâm gerdiş-i ey-yâm ile mezîd-i infîâle müeddî olup, za'fı kuvvette ve kuvveti za'fta olmağa başladı.

Sahâyif-i rüzgârda sebt olınan sûret-i erkâm-i ibret-en-câmın ma'nâsını ma'lûm idinen erbâb-i basîrete mahfî de-ğüldür ki, seâdet-i saltanet ki insâna cânib-i Hak'tan bir ulu vedîattür, anun hıfz u hırâseti mahzâ muhâfaza-i ahvâl-i raiyyet ve riâyet-i hukûk-ı erbâb-i istihkâk u kâbiliyyettür. Bu husûsta kusûr-i ihtimâm –ki mûcib-i muhâlata-i havâss u avâmdur– emâret-i fetret ve alâmet-i kıyâmet olduğına (52a) hoce-i kâinâtun –*Salevâtu'llâhi aleyhi ve selâmu*– emr-i şerîfi müteallık olmuştur: “İzâ zuyyi'ati'l-emânetü fe'n-tezi-

ri's-sâa". Zikr olan hadîs-i şerîfün mefhûm-i münîfi "*İnna'l-lâhe lâ yügayyiru mâ bi-kavmin hattâ yügayyirû mâ bi-enfüsihim*" âyetinün mazmûn-i hümayûnına dahı muvâfıktur. Pes şol pâdişâh-i sâhib-i intibâh ki rızâ-yi Hakk'ı gendü mürâd-i nefesine takdîm eyleyüp, şer'-i nebevî riâyetinde kemâ-yen-bağî mücidd ola, vedîat-i riyâset-i âmmede anun kabza-i tasarrufı yed-i emânettür; ammâ şunlar ki muktezâ-yi nefsi riâyetin gendüye lâzım bilüp, zikr olan emânete sûret-i ğa-zab u teaddî göstere, anların dest-i tetâvülü yed-i zamân idüğü mahall-i gümân degüldür.

Hazret-i Hudâvendgâr –*Eskehü'llâhü ma'a'l-ebrâr*– zühd ü salâhı bir vech ile gendüye âdet idinmişti ki, merdümek-i çeşm-i **(52b)** hakikat-bînini eşk-i tahâret-mashûb-i "*El-bükâü min haşyeti'l-lâhi yuhyi'l-kulûb*" birle tâhir ü pâkîze itmeden bir dem hâlî değüldi; o menba'-i nübüvvetün ve ser-çeşme-i şerîatün zülâl-i maârifı ki erbâb-i maârif ü nesâyihden bir kim-senenün diline cârî ola-yıdı, gûş-i pür-hûş-ile istimâ' ittükte, hâtır-ı deryâ-mekâtır temevvüc idüp, "*Ve izâ semi'û mâ ünzile ile'r-rasûli terâ a'yünehüm tefîzu mine'd-dem'i*" mefhûmı mucibince ebr-i dîde-i eşk-bârı gülşen-i sînesindeği ezhâr-i esrara mucib-i tarâvet olurdı– kûşe-i uzlet ihtiyâr idüp, mütekâid olmağ-ıla ferâğat-i hâtırları bir mertebeye varmıştı ki, ikâmet-i merâsim-i saltanet, mahzâ berây-i maslahat idi. Ol ecilden "*İnne min eşrâtı's-sâati en tûza'u'l-ahyârü ve yürfe'u'l-eşrârü*" hadîsinden münfehim olan sûret-i emr-i ma'kûs **(53a)** âyîne-i ahvâl-i rûzgârda hüveydâ vü âşikâr olmuştu.

Hazret-i Hudâvendgâr'un cem'iyet-i hâtır reâyânun perîşân olmasına müeddî olup, bu âfet ki nümûne-i kıyâmet

idi, ol sebebden vâkı' olmuştu. Ol pâdişâh-i sahîhü'l-i'tikâd ki mübârek vücûdında vâkı' olan maraz sebebiyle tedbîr-i memleket-i bedene meşgûl olup, mesâlih-i ümûr-i memleketi vüzerâ'-i keş-râya tefvîz eylemişti, reâyânun ahvâli diğer-gûn olup, memleket hâlel-pezîr olduğu ecilden, tevâtür-i âlâm-i rûhânî-yile za'fı muzâaf olup, be-ğâyet bî-huzûr olmuştu. Mefâtîh-i hall ü akd-i âmme-i reâyâ ve mekâlîd-i kabz u bast-ı kâffe-i berâyâ –ki yed-i hükûmetinde ve keff-i kudretinde vedîat-i Hazret-i Rabb-i izzetti– bir niçe ehl-i hıyânetün kabza-i tasarrufına teslîm itmeğ-ile, hazâne-i âmire-i (53b) “*va'llâhü yü'tî mülkehû men yeşâü va'llâhü vâsiun alîm*”den zât-i mekremet-sıfâtına muhtess olan sehm-i a'lâda ve nasîb-i evfâda hasâset-i şürekâ vâkı' olduğına hâtır-ı şerîfi melûl olmuş idi. Ve çün nazar itti, gördi ki, cevher-i şerîf-i cisminden intikâl-i a'râz-ı emrâz muhâl ve hurşîd-i devleti medâr-i saltanette serîu'z-zevâl; âyîne-i âmâlinde çehre-i ıkbâli zerd olup, ğubâr-i âlâm ile dâmen-i devleti pür-gerd olmuş, temâm bildi ki tâyir-i sidre- nişîn-i rûh-ı pür-fütûhı şâhsâr-ı beden-i seâdet-nişîmenden cânib-i riyâz-ı cennete uçmağa meyl ider,

Haber-i Ahd-i Saltanet Kerden-i Hudâvendgâr-i Gerdûn- İktidâr bâ-Püsereş Sultân Ahmed Nâmdâr-râ

memleket-i Rûm –ki bunca zemândan kadîmî âşiyân-i devlettür– bir şâh-bâz-i bülend-pervâz-i saltanet-şikârdan hâlî olmasun (54a) diyü, evlad-i emcâdından Sultân Ahmed'e –ki serîr-i saltaneti ahd itmişti– vefâ-yi ahd ve incâz-i va'de ık-dâm gösterdi.

Eğerçi bu sirri ba'zı erkândan ketm itmişti, ammâ çün ba'zı vâkıf idi, eşi''a-i âftâb gibi ğamâm-i tesettürle muhtefî olmak müyesser olmadı. Ammâ çün Hazret-i Hudâvendgâr'un mübârek zamîrinde merkûz olan ma'nânun sûret-pezîr olması ol kuttâ'-ı tarîkun dest-i taarruzını dâmen-i memlekettten kesmeğe mevkûf idi, Hudâvendgâr Hazretleri bu emrün itmâmını vüzerâ'-i ızâm ile müşâvere eyledi.

**Haber-i Teveccüh Nümûden-i Alî Pâşâ bâ-Asâkir-i
Memleket-Küşâ Ber-Ser-i Ân Tâife-i Kûtâh-Endîşe ve
Firka-i Fesâd-Pîşe**

Vezîr-i a'zam Alî Pâşâ –ki kerreten ba'de ûlâ ve merreten ba'de uhrâ o müfsidlerün müdâfaasını Hazret-i Hudâvendgâr'un (54b) izz-i huzûrında “Emr-i sehldür” diyü yâd idüp istihkâr itmişti– yirinden durugelüp pâ-yi tahta vardı, zikr olan tâyifenün mazarratından ol vilâyeti halâs itmeğe hüsn-i taleb gösterdi. Eyitti ki: “Hudâvendgârın zıll-i inâyetinde ve sâye-i saltanetinde nihâyet-i maksûdumuza vâsıl olup, ğâyet-i matlûbumuz hâsıl olmuştur. Min ba'd hâtırda hemân bu ârzû kalmıştır ki, âhır-i umrümde bir hıdmette bulınup, devletlü Hudâvendgâr Hazretleri'nün bir hayr duâsına mazhar vâkı' olavuz; tâ ki zikr olan hıdmet vesîle-i fevz-i derecât olup, seâdet-i dâreyn müyesser ola. Eğer şöyle ki, bu yolda tevîk-ı Hak refîk olup, pâdişâh devletinde a'dâya ğâlib olam, zihî fırsat ve eğer mertebe-i şehâdet nasîb ola, zihî seâdet.”

Hudâvendgâr Hazretleri ki Pâşâ-yi mezbûrun (55a) kelâmın sem'-i kabûl ile ısgâ itmişti, hüsn-i rızâ-yıla icâzet virüp, hayr duâ eyledi.

Pâşâ-yi dil-âgâhun meğr ki fevz-i derece-i şehâdetine kalbi şehâdet eylerdi. Gülşen-i hâtırına “*Yübeşşirhüm rabbühüm bi-rahmetin*” mehebbinden nesîm-i beşâret tenessüm eyleyüp, gönçe-i ümîdi gül gibi handân oldu. Bir nefes sabr ü ârâma mecâl kalmadı. Denâet-i tab’-ı beşerîden çün nefis-i şerîfi muaddil ü müzekkâ idi, Hazret-i Kâzı’l-hâcât’un mahkeme-i muaddile-i kazâ vü kaderinde edâ-i hakk-ı şehâdete isti’câl eyledi. Çün şem’-i maksûdını efrûhte gördi, pervâne-misâl, cân nisâr itmeğe müsârea eyleyüp, bir lahza karâr kılmadı.

Dîvân-i refîu’l-bünyândan dönüp girü makâmına gelicek, tertîb-i vuzû’ idüp, huşû’ u huzû’ ile iki rek’at hâcet nemâzın kıldı, dergâh-i Rabb-i izzete münâcâta (55b) el götürüp az-ı hâcât eyledi. Şâhid-i me’mûlini –ki müşâhede-i cemâl-i şehâdet idi– Hak’tan dileyüp, tûl-i hayât mülâhazası sûretin bârân-i eşk-i revân ile gönli sahîfesinden mahv eyledi. İl vilâyet ehli ol müfsidlerin elinden muztarib olup, Hazret-i Hudâvendgârın ol husûsa müteallim olduğu çün pâşâ-yi mezbûra sebep-i rikkat-i kalb vâkı’ olmuştu, tîr-i âhını hedef-i maksûdına tevcih eylediği isâbet üzre oldu.

Hezâr tazarru’ u niyâzdan sonra Allah’a tevekkül ve resûlün rûh-ı pür-fütûhına tevessül idüp, dört bin mikdârı bölük halkı ile ve dört bin yeniçeri ile Gelibolı mi’berinden öte yakaya geçüp, cânib-i Hudâvendgâr’dan Anadolu beğlerine ve sübaşılarna ahkâm-i şerîfe irsâl eyledi, gendü yanında olanların her birine âlî himmetler (56a) ve hüsn-i istimâletler eyledi.

Bu dârü’l-mihnetten bâr-i girân-i raht-i ikâmeti ayırmağa cân verdiler; zîrâ islâh-ı memlekete mültezim olmak meünet idüğün

temâm fehm itmîşti. Dâyimâ dünyâda kesb-i zikr-i cemîl ve ukbâda tahsîl-i ecr-i cezîl sadedinde idi. Fi'l-vâkı' ol merd-i dil-â-ver güzîde er idi. Mezîd-i şecâatle pîşe-i himâyetün gâzanferi idi. Denâet-i nefsinden âr eyleyüp ulüvv-i himmeti gendüye şîâr idinmişti. Vüfûr-i bezl-i mâl ile ihtiyâc elin kesüp, resm-i süâl-i cihandan merfû' olmıştı. Devr-i ahdinde Yahyâ Bermekî-i hayy olup yanında bulunan beğlere ve sipâhîlere şol denlü in'âmlar ve ihsânlar eyledi ki, lisân-i beyân-i hâme elf cehd idüp binde birin silk-i tahrîre getürmekten âciz ü muhayyerdür.

**Sebeb-i Teveccüh-i Sultân Ahmed be-Cânib-i Mahrûse-i
Ankariyye ve Beyân-i (56b) Keyfiyyet-i Ahvâl-i Â der-Ân
Sefer-i Metâibü'l-Avâib ve Zikr-i Tetimme-i Ân**

Şehriyâr-i sâhib-kırân-ı şark u ğarb ve çâpûk-süvâr-i mey-dân-i zarb u harb; Sultân-i selâtîn-i cihân, fahr-i âl-i Usmân Hazret-i Sultân Selîm Hân çünkü vüfûr-i cür'et ü yegâneliğ-ile ve mezîd-i şecâat ü merdâneliğ-ile Rûm iline geçüp, âsâr-i adâlet ü siyâseti derece-i nısfu'n-nehârda envâr-i âfitâb-i felek-me-dâr gibi mecmû'-ı âfâkı tutup, sît ü sadâ-yi nâm ü nişânı âleme dolmuştu, duâ'-ı devâm-i devleti evc-i feleğe çıkmıştı. Hısâl-i hamîde ve siyer-i pesendîde ile makbûl-i halk-ı âlem olup, sezâvâr-i tâc ü taht-ı ekâlîm-i izz ü baht idüğü cihânda müsellemler olmuştu. Reâyâ-yi memleket ki leked-kûp-i havâdis-i gûnâgûn ile ciğerleri pür-hûn (57a) idi, bir pâdişâh-i sâhib-siyâsete be-ğâyret muhtâclardı ki, riyâset-i âmme zât-i şerîfine hâssa-i lâzime kabîlinden olup, eyyâm-i adâletinde kuzât ü hükkâm fasl-i hukûmet itmekte nev'an tekâsül itmeyelerdi; cins-i fitne vü fesâd ki halâyık-ı âmmeye araz-ı âm menzilesinde vâkı' ol-

miştur, mehâbet-i şimşîr-i cihân-gîr ile külliye ma'dûm olaydı. Çün ğâyet-i maksûdları hâsıl olup nihâyet-i matlûblarına vâsıl oldılar, mübârek vücûdını ğanîmet bilüp, evkât-i müstetâbede –ki mezân-ı da'vât-i müstecâbedür– nesîm-i hulki her birinün gülşen-i cânına mütenessim oldukça ğonçe-i gül gibi elleri duâ-yiçün her dem küşâde idi.

Ol şehriyârun Rûm-iline geçmesi çün mukaddeme-i devlet ve mebâdî-i saltanet, belki fi'l-hakîka mebâdîden matlûba hareket itti, karındaşı Sultân (57b) Ahmed'ün sem'ine yitiştükte be-ğâyet perîşân-hâl ve muztaribü'l-ahvâl oldu. Gâh engüşt-i tahayyüri dendâni tehassürle gezîde idüp, gâh dest-i hayreti zânû-yi hasrete urup mezîd-i infîâl ile ve kesret-i melâl ile bî-sabr ü mecâl oldu; ammâ ol şâh-bâz-i bülend-pervâzun âşiyân-i saltanet teveccühinden tâyir-i hâtırı remîde olup huzûrı uçtı. Sevâkin-i behcet ü sürûr –ki emâkin-i dârü's-saltanet-i hâtırında bunca zemândan berü ikâmet idüp, ehl-i huzûr olmuşlardı– müsâferet ihtiyâr idüp, diyâr-i ğurbete düşmek sevdâsında oldu. Bâd-i semûm-i hümmüm ü ğumûm ile mahmûm olmuştu ki, cânindeĝi harâretten murğ-ı dili bî-tâkat olup, hiç bir cânibe pervâz itmeĝe mecâli kalmamıştı.

Haber-i Meşveret Kerdn-i Sultân Ahmed bâ-A'yân-i Hod Cihet-i Azîmet-i be-Savb-i Ankara berây-i Saltanet

(58a) Âhır gendü ashâb ü ahabbını da'vet idüp bezme getürdi, def'-i ğam ve izâle-i elem içün kadeh-perdâz olmaĝa âĝâz eyledi. Reşehât-i bâde ğonçe-i hâtır-i makbûzın tâzeleyüp, birkaç kadeh tenâvül ittüğinden sonra germ olup, merdânelik ızhâr

itmeğ-içün arûs-i bedîu'l-cemâl-i makâlden benân-i beyân ile nikâbı götürüp, didi ki: “Bir karındaşumuz nâmûs-i memleketi riâyât eylemeyüp, mahzâ cülûs-i saltanet mukaddemâtı temhîdi-yiçün pâdişâh-i Mısır’dan hüsn-i istiânnet mülâhaza idüp, diyâr-i Areb’e gitti. Hâliyâ te’kîd-i hüsn-i va’d ve teşyîd-i esâs-i ahd vefk-ı hâtırınca temâm olduktan sonra gelüp, Hazret-i Hudâvendgâr cânibinden mezîd-i riâyete mukârenetle nihâyet-i âmâline vâsıl olmuştur. Karındaşum Sultân Selîm dahı bî-tekellûf ü tevakkuf oğlu sancağına teveccühi behâne idüp (58b) Rûm-ili’ne geçmiştir. Atam Hazret-i Hudâvendgâr’un kemâl-i ferağatinden eyle fehm olur ki, tedbîr-i mülk-i bedene müteallik kesret-i intikâl olduğu ecilden memleketün ahvâlinden ğâfildür.

Nazm

Bedel dâşt endîşehây-i savâb,
Zi-deryâ bîrûn rîht dürr-i hoşâb.

Ki iy nâmdârân-i Yûnân-zemîn!
Cihân-râ bûd fitnehâ der-kemîn.

Neşâyed nişesten be-ten-perverî;
Nemâned be-ten-perverân serverî

Gerektür ki taht-i hükûmette olan Rûm askeri-yile varup, karındaşum Korkud’ı te’dîb eyleyem; andan sonra Rûm-ili’ne geçüp, pâdişâh olam.”

Mecliste hâzır olan bî-akıllar şehzâdenün hüsn-i tedbîrin peşend idüp, tahsînler ve âfrînler ittiler.

Ale's-sabâh, henûz mey-i melâlden başta humâr ve seng-i infîâlden hâtırda inkisâr var iken, dest-i teennî dâmen-gîr olmağ-ıla nev'an sebep-i te'hîr olmağa **(59a)** fürce vü mecâl bulmayup, acele ile cânib-i Ankara'ya müteveccih oldu ve kapısı hıdmetkârlarından biri-yile âsitâne-i devlete mektûb gönderüp didi ki: "Devletlü Hudâvendgâr'un gendü evlâdına vüfûr-i şefkati ve mezîd-i merhameti olmağın her biri haddinden tecâvüz ider oldu. Karındaşum Sultân Korkud eski sancağın koyup, bî-icâze Saruhan vilâyetine gelmiştir. Anun girü yirine varması lâzımdür. Hudâvendgâr Hazretleri'nün ol bâbda çün kemâl-i re'feti ve mezîd-i merhameti te'dîb olunmalarına mâni'dür, bizüm üzerümüze vâcib olmuştur ki ol hıdmeti edâ idüp, varup, gûşmâl idevüz. İmdi yümn-i himmetleri-yile zikr olan maslahatun tedârûki-yiçün ol cânibe teveccüh gösterdüm. Gerektür ki hüsn-i rızâların ol yolda bize hem-râh eyleyeler; tâ ki tevîk müyesser olup ber-murâd olavuz."

(59b) İrsâl olunan mektûb gelüp vâsıl olıcak, Hazret-i Hudâvendgâr Sultân Ahmed'ün bu sû-i tedbîrine be-ğâyet incinüp, bî-huzûr oldu, fi'l-hâl hükm-i şerîf irsâl idüp, emr itti ki: "Elbette yirüne varasın. Ol diyârun ekseriya etrâki kızılbaştur. Hâliyâ bir kardaşun yirinden bî-takrîb hareket itmeğ-ile bunca halel ü zelevâkı' olmuştur. Sen dahı ol yirden hareket idicek nâ-gâh girü fitne vü âşûb hâdis ola, anı teskîn eylemek haylî düşvâr olur. Biz gice gündüz devletün mukaddemât-i tertîbin idüp, karındaşlarını dâm-i riâyetle kaydi gâflete düşürmek tedbîrindeyüz. Ol maslahat temâm olup, ba'dehû Kızılbaş zümresi müfsidlerin ber-taref ittüğümüzden sonra, sen gendüni ber-murâd göresin. Cemî'-i matlûbuna sühûletle vâsıl olmak mukarrerdür. Mahall-i tehettük değüldür. **(60a)** İzz ü temkîn ile dâmen-i ferâğati gendüne çeküp sabr idesin."

İrsâl olunan hükm-i şerîf Sultân Ahmed'e mahrûse-i Ankara-riyye'de gelüp vâsıl oldu. Mazmûn-i münîfe vâkıf olduktan sonra tekrâr Hudâvendgâr'a mektûb gönderüp, eyitti ki: "Hâliyâ bu diyârda kızılbaş gibi din düşmeni zâhir olup, benüm cemî'-i asker-i zafer-peykerüm rikâb-i hümayûnumda hazırken, ihrâz-i mesûbât-i ğazâ'-i ekberi koyup girü yirüme gitmek, bana teklîf-i mâlâ-yütâktur. Devletlü Hudâvendgâr'dan istid'â eyle-rem ki yûmn-i himmetleri karîn-i hâl-i ferhunde-meâlim vâkî' olup, hüsn-i rızâları bedreka-i talîa-i âmâlim ola."

Mektûb izz-i huzûr-i fâyızu'n-nûra vusul bulıcak, Sultân Ahmed'ün fikri evvelgi matlûbından inhirâf gösterüp, kızılbaş üzerine insırâfından Hudâvendgâr Hazretleri mesrûr olup, icâzet-nâme emr eyledi. Mazmûn-i hümayûnında (60b) münderic olan hulâsa-i kelâmi beşâret-encâm [ol] oldu ki: "Hulûs-ı niyyetle mürâd idindüğün emirde gerektür ki sa'y-i belîğ idüp, cidd ü ihtimâm ve teşmîr-i tâm zuhûra getüresin; şöyle ki, meydân-i kârzârda şimşîr-i sâika-kirdâr ve tîğ-ı âbdâr ile ol etrâk-i pür-eşrâkûn hâr ü hâşâk-i vücûdlarından ol diyârı pâk idesin. Reşehât-i selsebîl-i zikr-i cemîlün halkun sahâyif-i hâtirlerindeğî sûret-i sû'-i zanmî zâil idüp, cülûs-i serîr-i saltanete evvel mübâderet içün istıkbâl iden devlet ü ıkbâl ola. Ammâ gerektür ki vezîr-i a'zamum Alî Pâşâ ile ol husûsta dâimâ müşâvere idüp, biribirinüz ile müzâhere idesiz. Kişi ğâyet mühimm idinüp mücidd olduğî emrde müstebidd olmak câiz değüldür. Âyet-i tenâsur müeddâ ve teşâvür-i fehvâ-yi "ve teâvenû bi'l-birri ve't-takvâ" emri mûcibince amel emr-i müstahsen (61a) idüğî muayyen ü mübeyyendür."

Alî Pâşâ'ya dahî hükm-i âlî-şân îrâd olunup, mefhûm-i münîfinde derc olmuştu ki: "Ferzend-i ercmend, oğlum Sultân

Ahmed ol ğazâda bile olmak tedârükin eyleyüp, cenâb-i salta-
net-intisâbumdan icâzet taleb eyledüğü ecilden, ben dahı câiz
görüp, emr ittüm ki, varup anda bile ola. Ve dâimâ biribirinizle
müşâvereden hâlî olmayasız. Ol müfsidlerin kam’ında isti’câl
itmeyüp, cidd ü cehd idüp, ortaya almak kasd eyleyesiz. Her
cânibden zâd ü zevâdesin kesesiz. Temâm tazyîk ittükten sonra
ol etrâk-i behâyim-alâyimün dört tarafından kavâyim-i erbaa-
sın kesüp, bî-mecâl idüp, bâkısın at ayağı altında pâ-mâl idesiz.
Ümîzdür ki oğlum ol ğazâda zâfir ü ğânim olup, bûdûr-i âmâli
müsfire ve vücûh-i ahvâlî müstebşire ola.”

Hazret-i Hudâvendgâr-i mağfîret-(61b)medârün riyâz-ı
âmâlinde bâğbân-i şefkat-i übüvvetî ki dâimâ Sultân Ahmed’ün
devha-i devleti müsmir olmak recâsinde idi, “Tünd-bâd-i havâ-
dis-i rûzigâr ile nâ-gâh şikest ola” diyü,

**Haber-i Emr-i Şerîf İrsâl Şüden berây-i Âmeden-i
Ümerâ’-i Rûm-ili be-Dergâh-i Âlem-Medâr bâ-Asâkir-i
Encüm-Şümâr**

tekrâr vüzerâyâ emr eyledi ki, Rûm-ili sançağı beğlerine ah-
kâm-i şerîfe yazıla ki, ale’t-ta’cîl taht-i livâlarında olan sübaş-
ları-yıla ve sipâhîleri-yile dârü’s-saltane Edrene’ye, eğlenme-
yüp geleler; tâ ki ümûr-i saltanette anlar ile müşâvere olına;
şöyle ki, Sultân Ahmed’ün pâdişâh olmasına anlarun hüsn-i
kabûli müteallik ola, cidd ü cehd idüp, ahd-i sâbık üzre gendü
yirine velî-ahd eyleye. Ammâ nerrâd-i çarh ki hükm-endâz-i
ka’beteyn-i şems ü kamer ve lu’bet-bâz-i mihnet-hâne-i (62a)
şeş-derdür– kişinün hılâf-i mürâdı nakşın getürmeğe mu’tâd

olup, vefk-ı hâtırınca gendü nakşın getürmede ûstâd idüğinden Hudâvendgâr gâfildi. Çün gendüden mecd ü ikbâlün idbârı emr-i mukarrer idi, devleti mukaddemesi mülâhaza ittükleri, hâtime-i seâdeti vâkı’ oldu.

Tedbîrün takdîre müvâfakati kazıyyesi lüzûmiyye degül idüğü müttefakun aleyhtür. İttifâkâ, anlarun tedbîrinün isâbet üzre olmasına takdîr mâni’ oldu. Lâ-cerem, emr-i âlî-şân mücibince “Seferüm vardır, atebe-i ulyâma gelüp hâzır olasız.” diyü ahkâm-i şerîfe yazılup, etrâf-i memâlike irsâl olındı.

Hazret-i Hudâvendgâr’un bu sirri çün ümerâ yanında mekşûf olup, ittüğü fikirler fâsid idüğü ma’lûm idi, zikr olan ümerânun tîz-bâzâr-i kabûllerinde nakd-i kelâm kâsid görindi. **(62b)** Bir niçe zemân her biri kapu ahvâlin gözedüp, pâ-yi tevakkufların dâmen-i teallüle çeküp eğlendiler; Alî Pâşâ ki kızılbaş savaşına gitmişti, “Ser-encâm-i kâr nice ola.” diyü ana dahi sûret-i intizâr gösterdiler; zîrâ ol âfitâb-i seâdet, –ki saltanete kemâl-i istihkâk ile meşhûr-i âfâk idi–, temâm malûm idinüp bilmişlerdi ki, mefâtîh-i ebvâb-i devlet ü saltanet kefi iyâletinde muhkem ve mekâlîd-i tekallüd-i cihân kabza-i iktidârına müsellemdür; kasr-i satvet ü saltaneti müşeyyed ve bünyân-i şevket ü haşmeti mümevhed; âsâr-i fütûhât-i nâ-mütenâhî cebhe-i maksûdında lâmi’ ve envâr-i füyûzât-i İlâhî çehre-i matlûbında tâlî; hükm-i şerîfinde tevkî’-i “*innâ cealnâke halîfeten fi’l-arzî*” tuğrâ-yi ğarrâ, fermân-i cihân-mutâında mûnderic serâyir-i kader ü kazâ; her biri cülûs-i saltanete nigerân olup, emr-i vâcibü’l-ittibâna müterassıd-i fermân idi; zikr-i nâm-i şerifin **(63a)** cümlesi vird-i zebân idinüp, duâ’-i devâm-i devletin hırz-i cân idinmişlerdi.

**Haber-i Azîmet-i Hazret-i Şehzâde Sultân Selîm ez-Kefe
be-Cânib-i Vâlid-i Büzürgvâr Hazret-i Hudâvendgâr be-
Takrîb-i Takbîl-i Eyâdî-i Kerîme ve Sebeb-i Hirmân-i vey
ez-Şeref-i Müvâsalet ü Dest-bûs ve Beyân-i Mekk ü Keyd-i
Erbâb-i Nifâk –Hazzelehümu’llâh– der Hakk-ı Şehriyâr ve
Fikr-i Sebât ü Temkîn-i Ân Husrev-i Mesned-Nişîn**

Bir subh-dem ki peyker-i nûr-bahş-i âfitâb-i cihân yüzün münevver itmîşti, cemâl-i âlem tal’at-i mihr-i dil-fürûzı-yıla hurrem olmîşti, Hazret-i şehriyâr-i sâhib-kırân Sultân Selîm Hân, atası Hudâvendgâr Hazretleri’nün şeref-i mülâkâtı ümidi-yile sefere ikâmet idüp, mahrûse-i Kefe’den devlet ü ıkbâl-ile inân ber-inân, zimâm-i azîmeti Ak-kirmen cânibinden Edrene’ye müteveccih kıldı. Her ne diyâra ki leşker-i (63b) zafer-peyker ile teveccüh eylese, ğubâr-i süm-i semendin zemîn ü zemân dîde-i remed-dîdelerine ayn-i tûtiyâ bilürdi ve her ne yirden ki sûret-i müfâratat gösterse, niâl-i hayl-i asâkir-i nusret-meâsir nakşı sînesine dâğ-ı hasret kordı; zîrâ ki adl ü siyâseti rehber idinüp, ol zıll-i Hakk’un mezîd-i şefkati reâyâ üzerine bir vech ile merhamet-güster olmîşti ki, tâife-i harrâs ve ehl-i zirâat arasında mezârî’ husûsında vâkı’ olan resm-i hıfz u hırâset “Bid’attür” diyü bi’l-küllîyye ref’ olup gitmişti; nâ-gâh bir berg-i kâha noxsân vâkı’ olsa, ol nâhiye halkınun bîm-i siyâsetten çehresi kâh-rûbâ gibi zerd olurdu; eğer, *neûzü bi’llâh*, bir pîre-zenün sûzeni zâyî’ olsa, mahalle kavmi seng-i mîknâtîs gibi saht olup, yidügi derd olurdu; şîr ile âhû (64a) arasında meveddet-i zi’l-kurbâ hâsıl olup, hîn-i musâhabette sohbet-i üns bir vech ile olmîşti ki, zânû be-zânû hem-nişîn olmuşlardı; bâz ile tîhû mâ-beyninden sûret-i vahşet götürölüp, âşık-ı dil-şikest ile ma’şûk-ı âşık gibi sîne ber-sîne hem-pehlû olmuşlardı. Ol zât-i mekremet-sıfâtun

ki cemâl-i vâsf-i cemîli pîrâye-i istiâre vü kinayeden müstağnîdür, her nice ki erbâb-i belâgat lisân-i fasîhu'l-beyân ile medhine âğâz eyleye, endîşe-i akl ü hayâl dâire-i hakîkatten çıkup, mecâza kadem basmak emr-i muhâldür.

Hazret-i Şehriyâr-i nâmdârun, vech-i meşrûh üzre, âbâ vü ecdâdı tarîkınca nâmûs-i şerîati riâyet eyleyüp, âdâb-i saltaneti kemâ-yenbağî edâ ittüğün cânib-i Hudâvendgâr'dan risâlet tarîkıyle varan âdemler gelüp Hudâvendgâr Hazretleri'nün huzûrında beyân idicek, (64b) cibillette olan şefkat-i übüvvet muzâaf oldu, kemâl-i sürûr ü ibtihâcından kalbi meveddetle doldı. Erkân-i devletten ve a'yân-i saltanetten ba'zı bed-gümânlar –ki Hazret-i Hudâvendgâr'un zemân-i ferâğatında ve eyyâm-i uzletinde her birinün beğliği vardı– gendülerün mâl ü emlâkin tende cânları gibi bilüp, teceddüd-i mülk sebep-i hülk olmak tevehhümüyle mazarrat-i âmme-i müslimînün def'ine gendü devletleri maslahatin takdîm itmişlerdi; ammâ çün halkun bahr-i hâtırında emvâc-i ihtiyâc zâhir olup, bir yeni pâdişâha muhtâc idüğün fehm itmişlerdi, nâ-çâr zikr olan kabîle-i pür-hîle iki cânibe arz-ı niyâz idüp, birinde hakîkat ve birinde mecâz olmak tarîkına sâlik olmuşlardı. Ammâ ol bî-seâdetlerün aslâ ittükleri nifâk müessir olmadı, zîrâ livâ'-i seâdet-iltivâsının farkında âyet-i “*nasrun mina'llâhi* (65a) ve *fethun karîb*” muharrer idi. Lisân-i serîfû'l-cereyân-i şimşîrinde “*İnnâ fetahnâ*” su gibi ez-ber idi. Sahîfe-i rûzgârında vefk-ı hâtır-ı şerîfince hezâr ender-hezâr erkâm-i zafer merkûm idi. Hazret-i “*Ene'n-nebiyyü's-seyfü*”n her yirde kılıcın salduğundan âkıbet mansûr ü muzaffer olacağı temâm ma'lûm idi.

El-kıssa, ol çâpük-süvâr-i meydân-i kârzâr ve ol pehlüvân-i seâdet-dest-yâr mahrûse-i Edrene'ye –ki makarr-i serîr-i saltanet-

tür– karîb olıcak, cüst ü çâlâk ve bî-bâk azîmetinden erkân-i hıyânet-bünyân muztarib ü perîşân oldılar; zîrâ ki cümlesinün Hazret-i Şehriyâr’un yolında vücûh-i taksîrâtı muğayyerdi. Ol âyîne-i mekrûmet ü ihsâna müvâcehedin, yüzleri yoğ idi, kaçarlardı.

Ve bir bir âhır müşâhede-i sûret-i Hakk’a hâil olan fıkri bâtıllar ana münce oldu ki, **(65b)** Hazret-i Şehriyâr’un vech-i mezkûr üzre cür’et ü ikdâmını husûmete haml idüp, kesret-i leşker ile mümkün oldukça müdâfaa kasd eyleyeler. İttükleri re’y-i fâsidi Hudâvendgâr’a sûret-i hakta gösterüp, fi’l-hâl, alâ sebîli’l-isti’câl, der-i devletten tekrâr Rûm-ili beğlerine “Te’kîd ile gelesiz” diyü hükümler gönderdiler; şol ümmîd-ile ki kuvvet-i asker-ile Şehriyâr’ı def’ eyleyüp, ba’dehû, cemî’-i Rûm-ili beğlerine bezl-i mâl ile imâle-i hâtır eyleyüp, ittifâk-ı la Sultân Ahmed’i getürüp, pâdişâh eyleyeler.

Ol Şehriyâr-i sâhib-i adl ü dâd ve ol husrev-i sahîhü’l-i’tikâd, mahzâ ihyâ-yi şer’-i Muhammedî ve himâyet-i nâmûs-i millet-i Ahmedî kasdına ki ikâmet-i niyyet eylemişti, “*innî câ’i lûke li’n-nâsi imâmen*” âyetini gûş-i hûşu işittükte, cân ü dil-ile arada Hakk’a ıktidâ idüp, rızâu’llâhı kıblegâh idinmişti. Sihâm-i **(66a)** kader ü kazâya sîne-i pür-sekînesin siper idüp, inâyetü’l-lâhı gendüye melce’ ü makarr idinmişti. Bir vech ile huzûr-i kalb ve cem’iyyet-i hâtır kesb itmişti ki, cenâb-i Hak’tan her ne ki müteveccih olsa, anun îcâbına hüsn-i kabûli istıkbâl eylerdi ve her ne cânibe ki da’vet sûret gösteribile-yidi, ol ma’nâyâ icâbeti, karşı varup ıkbâl iderdi. Hazret-i Rabb-i izzetün kemâl-i lutfına istinâdı ve Hakk’un avn ü inayetine i’timâdı bir mertebede idi ki, girdbâd-i âlâm-i rûzgâr ile cihân yüzi pür-gerd olsa, mübârek hâtırı muğabber olmazdı; tufân-i

beliyyât ile mevc-i hâdis evc-i feleğe çıksa, dâmen-i tevekküli nem-i tebeddül ile ter olmazdı; zîrâ ki pâdişâh-i dil-âgâh idi ve fi'l-hakîka sâlik-i ârif-i bi'llâh idi. Dâyre-i tevhitde kadem basmıştı, huzûr-i Hak'ta hoş-dem idi; “*ve nahnü akrebü (66b) ileyhi min habli'l-verîd*” ser-rîştesi dest-i i'tikâdında muhkem idi; Hakk'un lutfı vü kahrı nazar-i i'tibârında yeksân idi.

Ve bi'l-cümle, Hazret-i Şehriyâr-i kâmgâr meğer atası Hazret-i Hudâvendgâr cânibinden risâlet tarîkı-yıla varan âdemlerden birine gitmeğe ruhsat komayup, icâzet virmemişti, tâ ki birkaç menzil rikâb-i hümayûnınca bile olup, asâkir-i nusret-meâsirün nazm ü intizâmın ve gendünün adl ü siyâsetin ve atası Hazret-i Hudâvendgâr'a kemâl-i itâatin, bi'l-cümle cemî'-i suver-i ahvâlin müşâhede idüp, varup Hazret-i Hudâvendgâr'un izz-i huzûrına arz ide; tâ ki Hazret-i Şehriyâr'un teveccüh ü azîmetini ba'zı müfsidler hılâf-ı vâkıa haml idüp, ifsâd eylemeyeler, ola ki Hazret-i Hudâvendgâr'un şeref-i dest-bûsı –ki anı gendünün sebep-i ırz u nâmûsı bilmişti– (67a) hüsn-i vech üzre müyesser ola.

Mahrûse-i Edrene'ye iki menzil yirden zikr olan kapu kulına akça ve hil'at emr olup, ruhsat-i icâzet virildi ve gendü dahi devlet ü ikbâl ile mahrûse-i Erdrene cânibine teveccüh gösterdi.

Bu cânibde Hazret-i Hudâvendgâr, Hazret-i Şehriyâr'un gendü ile mülâkâtı ehemmi-mühimmâtan idinüp, tarîk-ı müvâsalete sülûkinde mücidd olmasın çün zâhir ahvâlinde fehm itmişti, oğlı Hazret-i Şehriyâr'un hakkında ol eyledüğü cemî'-i taksîrât bir bir hâtır-i şerîfine hutûr ittükçe be-ğâyet şermende olup, yüzine haclet elin perde idinürdi. Ol ecilden idi ki, gendü

nûr-i dîdesinden kat’-ı nazar idüp, ol âyine-i sun’-ı Hudâ’dan cüdâ düşmişti. Temhîd-i mukaddemât-i uzr için tahsîl-i mebâ-dî sadesinde oldukça, dest-i hacâletten (67b) ğayrı irâde, sûre-te gelür nesne görünmezdi.

Âhır, nâ-çâr olup, cemâl-i hurşîd-misâl-i hakîkati dâmen-i irâet ile tesettür itmeğe şürû’ idüp, Hazret-i Şehriyâr’un Hudâvendgâr’a hüsn-i inkıyâdına gendüler cânibinden adem-i i’tikâd sûretin ızhâr itmek tarîkına sâlik oldılar. “Çün ğaraz mahzâ Hazret-i Hudâvendgâr’un ziyâreti idi, bu denlü kerr ü ferr ü şevketle gelmek ne lâzımdı” diyü nukûd-i efkâr-i fâsidedlerine masraf bulmayup, delîl-i müzahrefe yapıştılar. Mukaddeme-i sulh u salâhı mücerred men’ itmeğ-içün bu tehayyül-i bâtil ile sûret-i haktan i’râz idüp, muhârebe vü mukâteleye tasmîm-i azm eylediler. Ammâ çün Rûm-ili beğleri dükeli gelüp cem’ olmamıştı, karşı varmağa ıkdâm itmeyüp, hâzır bulunan kapu halkı-yıla ve birkaç sancak beği-yile “Muhâfaza-i askere mülâyimdür” diyü adaya çıktılar.

Gör ol (68a) pâdişâh-i bî-intibâhun kusûr-i fıkır ü sû’-i tedbîrin ki, bunca ebâtîlün mahz kâl ü kîli-yile haktan mahcûb olup, nüzhet-serây-i vâsiu’l-fezâ’-i izz ü temkîniyi tengnây-i vahîmü’l-hevâ’-i kibr ü kîne tebdîl eyledi. Mânî-i âfitâb göz nûrın döküp, altun kalem ile sahîfe-i feleğe misâlin yazımaduğı nakş-i dil-keşün temâşâsından sûret-i istiğnâ gösterdi; inâyet-i ezeli ve seâdet-i lem-yezelî hatavât-i eyyâm ü leyâlî ile ta’zîm ü iclâlî-yiçün istıkbâl ittüğü sâhib-i izzetten yüz çevürdi. Dâire-i müvessea-i saltanette pergâr-vâr sâbit-kadem iken hevâcis-i nefsanî ve vesâvis-i şeytânî müzâyaka virüp, bunca hayl ü sipâh ile teng-havsalalık idüp, bir çerâğâhı câyğâh idindi.

Birkaç gün zikr olan mevzı'da karâr idüp mütemekkin ol-
duktan sonra, kapu bendelerinden **(68b)** sâlifü'z-zikre ki Şeh-
riyâr cânibinden icâzet virilmişti, inân-i ihtiyârın Edrene sav-
bına müteveccih kılup, ale't-ta'cîl gelüp yitişti. Çün getürdüğü
haberün pâye-i serîr-i a'lâya te'hîr olmayup arz olunması vâ-
cibdi, ol gün tekrâr dîvân olup, haber getüren âdemi Hudâven-
dgâr'un ızz-i huzûrına iletiler.

Evvelâ Hazret-i Şehriyâr'un gelmesinden süâl ittiler, “Ge-
lür” diyü teyakkun üzre cevâb virdi. Adl ü siyâsetinden istikşâf
eylediler, bahr-i adâletinden mahz bir katre ile ratbü'l-lisân ol-
dukta, Hazret-i Hudâvendgâr deryâ-yi hayrete müstağrak olup
kaldı. Gendüy keyfiyyet-i itâat ü inkıyâdından istintâk olıcak,
bir vech ile silk-i beyâna getürdi ki, ol haberün vürûdından
hâsıl olan sürûrun nazmına Hudâvendgâr'un eşk-i deryâ-bârı
(69a) güher nisâr itti. Vüfûr-i şefkat ü re'fetinden rikkat-i kalb
müstevlî olup, zimâm-i ümûr-i saltaneti ol şehriyârın kabza-i
irâdetine teslîm itmek mûcibâtı mübârek hâtırında mütemek-
kin oldı. Ammâ makâm-i vezârette mukîm olan bed-hâhlar Hu-
dâvendgâr'un zamîr-i maslahat-pezîrinde Hazret-i Şehriyâr câ-
nibine bevâis-i teslîm-i saltanet fehmi idicek, be-ğâyet bî-huzûr
oldılar. Âhır, girü tarîk-ı mekr ü uzre sâlik olup, Hudâvend-
gâr'un Sultân Ahmed'e müteallık olan silsile-i muhabbetin
tahrîk itmeğe âğâz eylediler. Anun hakkında cânib-i Hudâvend-
gâr'Hudâvendgâr'dan vâkı' olan mevâid-i kerîmeyi mec-
lis-i hümayûnında tezekkür itmeğ-ile kible-nümâ-yi hâtırın te-
veccühi semtin ta'yîn itmekte muztaribü'l-ahvâl ittiler.

Hazret-i Hudâvendgâr ol müfsidlerin söziyle evvel azm it-
tüğü **(69b)** yirden inân-keşîde olup, mîzân-i akl-i adâleti îzâ-

na çekmeğ-ile, ol iki şehriyârı ayâr itti. Gerçi Sultân Ahmed'i gendü yirine veliyy-i ahd eylemek kadîmü'z-zemândan emr-i ma'hûd idi, ammâ Hazret-i Şehriyâr'un nâsiye-i devlet ü ikbâlinde ve çehre-i sûret-i ahvâl-i ferhunde-meâlinde çün âsâr-i envâr-i saltanet ve iclâl-i tal'at, âfitâb-i felek-medâr gibi, hüveydâ vü âşikâr idi, bir cânibün tercîhinde be-ğâyet mütehayyir olup, mütefekkir idi.

Ale's-sabâh, sultân-i kevâkib-i sitâre-mevâkib dîvân-hâne-i maşrıkta serîr-i ufukta mesned-nişîn olmuştı,

**Haber-i Müşâvere Kerden-i Hazret-i Hudâvendgâr der
Hakk-ı Şehzâde-i Kâmgâr bâ-Vüzerâ vü Ümerâ-i Seâdet-
Şiâr ve Reften-i Mîr-mîrân-ı Rûm-ili Hasen Pâşâ bâ-Tûğ-ı
Gerdûn-Vakâr berây-i Muhârebe-i Şehriyâr-i Nâmdâr be-
Cânib-i Çukurçayır**

(70a) cemî'-i vüzerâ vü erkân dîvân-i adâlet-unvâna cem' oldılar, resm-i ma'hûd üzre çün devlet-i şeref-i meclis müyesser oldu. Cemîisi ol ehl-i fesâdun ittifâk idüp, didiler ki: "Adaya gelüp bu vech ile karâr itmek, bi-hasbî'z-zâhir firâr ihtiyâr itmektür. Bi-hamdi'llâh, pâdişâh devletinde on beş bin mıkdarı güzîde asker rikâb-i hümayûnlarında hâzırdur. Gerektür ki şehzâdeye şevket ü saltanet-i kâhire arz idüp, muhârebe vü mukâtele sûretin ızhâr idevüz. Eğer bu ru'b ü hirâsân ile tarîk-ı emâna sâlik olursa, emr-i âsândur; eğer şöyle ki muhârebeye ıkdâm eyleye, ihtiyâr elde bâkîdür."

Ol bâtıllarun söziyle Hudâvendgâr sûret-i haktan udûl idüp, zikr olan re'ye ittifâk eylediler. Ol gün Rûm-ili beğlerbeğisi

Hasen Pâşâ'ya emr oldu ki Hudâvendgâr'un tuğını bir menzil (70b) ilerü iletüp nasb eyleye. Ol hıdmet eğerçi kapucıbaşılarna müfevvaz idi, ammâ çün gendü zu'm-i fâsidlerince mahall-i hatar mülâhaza itmişlerdi, hazer eylediler.

Pâşâ-yi mezbûr emr-i âlî mûcibince tuğı alup giderken, mevzı'-ı ma'hûda karîb geldükte, mukâbeleden Hazret-i Şehriyâr'un tuğı seâdet-fürûğı zâhir oldu. Anun müşâhedesinden Pâşâ'ya dehşet ü hayret gelüp, akdâm-i ıkdâm ü cür'eti gendüye çekti, bir kadem ilerü varmağa ihtiyât idüp, iskât-ı mâ-verâyı ahsen ve sülûk-i meslek-i ric'u'l-kahkarîyi emr-i müstahsen add eyleyüp, girü döndi.

Gelüp Hazret-i Şehriyâr'un makdem-i hümayûnından haber viricek, ol husrev-i sâhib-kırânun şîrâne heybet ü şecâatinden, tevakkuf çekmeyüp dilîrâne sür'at ü azîmetinden Hazret-i Hudâvendgâr'udâvendgâr'a dehşet (71a) gelüp, mütehayyir oldu. Vâdi-yi hayrette tevsen-i nefsi tîz-gâmı bir zemân cevelân ittükten sonra, inân-i azîmeti tarîk-ı inâda müteveccih kılup, gendü askerine emr eyledi ki, ale's-sabâh göçüp, âlât-i harb ile mükemmel ü müretteb, cümle rikâb-i hümayûna cem' olalar.

Sepîde-i dem ki şâh-i encüm-i nûrânî-alem ü sitâre-haşem hınk-i felek-i çârüme süvâr olup, siper-i zerrîn ele alup, azm-i neberd eylemişti, şimşîr-i pür-tenvîri şemsesinün pertevi meydân-i âsmâna nûr-efşân olup, arsa-i felek nümâyân olmuştu. Âyîne-i gîtî-nümâ-yi rûzgârda ayân olan sûrete zemîn ü zemân nigerân idi ki, ol pâdişâh-i hurşîd-gulâm ve ol husrev-i Behrâm-intikâm bir taht-i revân-i gerdûn-mesîre süvâr olup, acele ile ol şehriyâr-i güzîn ve sâhib-ızz ü temkînün kaskına asker (71b) çeküp, üzerine müteveccih oldu; ammâ ol kutb-i dâire-i

saltanet gendü merkezinde sâbit-kadem olup, aslâ yirinden mütezelzil ü mütebeddil olmadı, “*Fa’sbir kemâ sabere ülü’l-azmi mine’r-rüsül*” emrine inkıyâd idüp, makâmında müstakarr oldu. Hazret-i Hudâvendgâr’un tünd-bâd-i hışm ü ğazabı ol devha-i bâğ-ı temkîn ü edebi tahrîk eylemek muhâl oldu.

Çün nazar ittiler, gördiler ki cemî’-i hıyâm-i felek-kıyâmı yirlü yırinde, resm-i mu’tâd üzre sâbitü’l-evtâd olup, muhkem durur; temâm ma’lûm idinüp bildiler ki, bünyân-i devleti mü-mehhed ü menî’ ve kasr-ı izzeti müşeyyed ü refî’dür, her kişinün kuvvet-i mütefekkiresi, terâzû-vâr olanca kuvveti bâzûya getirüp ikisinün nakd-i devletini mîzân-i akla çeküp, ayâr ittiler. Hazret-i Şehriyâr-i kûh-vakârun kadr ü şevketini be-ğâyet girân ü sengîn ve Hudâvendgâr’udâvendgâr’un (72a) baht ü izzetini sebük ü bî-temkîn müşâhede eylediler.

Bu hâli göricek mecmû’ asker bî-mecâl olup, muztaribü’l-ahvâl oldılar. Şehriyârün bî-bâkliginden eyle hatarnâk oldılar ki, cümlesi yemîninden yesârını fark idemez oldılar. Yanındağı kılıçları ne cânibde idüğinden ğâfil olup, ciheti ta’yîn itmeğe kudretleri kalmamıştı. Her birinün miyânindeğı şımşır kûşe-gîr olup, gendüleri lihâf-i ğılâfa çeküp, menâm-i ferâğatte safâ-yi hâtır ile hâba varup, eyleistirâhat itmişlerdi ki, bîdâr olmağa kat’â mecâlleri yoğ idi. Cümlesinün kemânı bu hâlete deng ü hayrân olup, boynın eğüp amelden kalmıştı. Tîr künc-i humûlde esîr olup, ağzın açup mütehayyir olmuştu. Siperün göbeğı burısı tutup, âyine-i hâtır gerd-i infiâl ile bir vech ile (72b) muğber olmuştu ki, sûrete gelmeğe yüzi yoğ ıdı. Ellerindeğı nîzelerün başları felekte idi, sâhiblerine ser-be-zemîn itmezlerdi. Yanlarındağı gürz şöyle ser-gerdân olmuştu ki, başın kaldurup

aslâ nigâh itmezdi. Kemendün dil-i müstmendindeği ukde-i iş-kâli kimse hall itmezdi. Halkun cümlesine bir mertebede havf ü hirâsân vâkı’ olmuştu ki, kadem-i cür’et ü ikdâmların dâmen-i ferâğate çeküp durmuşlardı. Bir adım ilerü varur âdem yoğ ıdı.

Hazret-i Hudâvendgâr rikâbınca olan askerün ellerinde inân-i azîmetin süst göricek, emr eyledi ki ol yirde –ki Çukur-çayır dimeğ-ile meşhûrdur– nüzûl eyleyeler.

Bu cânibde Hazret-i Şehriyâr-i kûh-vakâr ızz ü temkîn ile bir mürtefi’ yirden, durup, atasının askerini temâşâ eylerdi. Şöyle ki, askerün hareket ü cünbişinden cenge ikdâmları sûretin (73a) fehmi ittüğü takdîrce, Allah’un avn ü inâyetine sığınup “*El-bâdî azlem*” hücceti temessüki-yile muhârebeden yüz çevürmemeye tasmi-i azm eylemişti. Ammâ İskender-i Dârâ-haşem ki ittüğü fi’lün nedâmetinden zulmet-i hayrete düşmüş idi,

Haber-i Azîmet Nümûden-i Pâdişâh-i Sâhib-Kırân be- Kasd-i Ceng Kerden bâ-Şehzâde-i Kâmrân

nâ-gâh bir sebz pûşîdelü arabe ile, Hızr-ı huçeşte-pey gibi, ayân oldu. Hazret-i Şehriyâr’un –ki gülşen-i ikbâli ve hadîka-i âmâli-yidi–, göricek, ebr-i dîde-i güher-bârından mübârek kademine bir fersah yirden cevâhir nisâr itti. Hazret-i Hudâvendgâr emr eyledi ki arabenün pûşîdesin getüreler, tâ ki Hazret-i Şehriyâr’un çün mübârek cemâlinden dûr oldu, bârî bâr ü büngâhın ve hayme vü hargâhın ırankan temâşâ eyleye. (73b) Pûşîde merfû’ [olıcak] o cânibe her nice ki dikkat nazarı-yıla nigâh eyledi, rikkat gelüp, ebr-i dîde-i eşk-bârı sehâb-i muzlim gibi ol âftâb-i saltanete hâcib oldu.

Ol gice iki asker –ki her vech ile mütemâsildi– menzile-i tekâbülde tenzîl olunup, biribirine mukâbil oldılar. Cümle bir ceyş- idi, arada bîgâne yoğ-ıdı. Kamusı hîş-idi, mâ-beynde tekaddüm ü teahhur nisbeti beyân olunmak muhâlifti, zîrâ teallukta ma- iyyet emr-i mukarrerdi. Übüvvet nübüvvet gibi mütezâyıktı.

Sabâha değin her tareften iki asker “*el-leyletû hublâ leste ted-rî mâ-teder*” mefhûmı mûcibince bütûn-i ümmehât-i kûmûndan zuhûra gelecek mütevelledât-i havâdise müntazır oldılar.

Hengâm-i sipîde-dem –ki subh-ı sâdık– da’vâ-yi sadâ- katine muvâfık “*hâzâ yevmü yenfe’u’s-sâdikîne sıdkuhüm*” hüccetini ibrâz itmeğ-ile şâdmân olup, (74a) subh-i kâzib sahîfe-i rûzgârda “*Şerru’n-nâsi fi’l-kıyâmeti zû’l-vecheyn*” sûreti müşâhedesinden ihtirâz eyleyüp, pinhân olmuştu. Nesîm-i bihişt-i anber-sirişt cânib-i dârü’s-selâmdan ehl-i İslâma “*inne evle’n-nâsi bedeeüküm bi’s-selâm*” peyâmın teblîğ idüp, sevâkin-i mele’-i a’lâdan emâkin-i küre-i ğabrâ- da olanların havâtır-i ilhâm-meâsirine “*Men tevâza’a li’llâ- hi rafe’ahu’llâh*” ma’nâsı mülhem olmuş-ıdı ki, ol şehriyâr-i melek-sîret ü mülk-serîrûn hâtır-i dâniş-pezîrine “*inne- me’l-mü’minûne ihvetün fe-aslihû beyne ehavayküm*” âye- ti zımnindeği emr-i vâcibü’l-itbâun sûret-i inkıyâdı hutûr idüp, zikr olan emre itâati vesîle-i fevz-i derecât bilmiş-idi. Eğerçi reâyâdan def’-i mezâlim ve ref’-i mehâyif ecli-yiçün mülk bi-hasebi’ş-şer’ emr-i mürahhas-ıdı, ammâ “*va’hîz le- hümâ cenâha’zülli*” âyeti izzetine (74b) hukûk-ı eb emr-i müstehab olduğı ecilden, emre itâat gösterüp, anların ittüğü nâ-müvecceh işlere mukayyed olmadı.

**Haber-i Kâsîd Firistâden-i Şehzâde-i Devlet-Merâm
berây-i Sulh u Salâh be-Cânib-i Hudâvendgâr-i
Hurşîd-Gulâm**

Çün salâh-i mâ-beyn ve ıslâh-i cânibeyn emr-i mütehattim, belki hakikat-i farz-ı ayn olmuş-ıdı, ibdâ'-i râbîta-engîz-i vâsıtâ gendü cânibinden vâkı' olmağı evlâ görüp, vâlid-i cennet-mevâridinün riâyeti hâtırı-yiçün risâlet tarîkı-yıla âdem gönderdi.

Zikr olan kâsîd nihâyet-i maksûdına vasıl olup, şeref-i meclis-i hümayûn müyesser olıcak, Hudâvendgâr cânibinden işâret oldu ki Hazret-i Şehriyâr'un kelâm-i salâh-encâmını silk-i beyâna getüre.

Lâ-cerem söze şürû' idüp, eyitti ki: “Sidre-i semâ-sîmâ ve atebe-i seniyye-i ulyâ ki metâf-i tavâyif-i ümem (75a) ve ka'be-i hâcât-i halk-ı âlemdür, hâliyâ anun ziyâreti-yiçün ihrâm-i ihtirâmın geyüp yüz süregelevüz, sebep nedür ki harem-i harîminden mahrûm olavuz. Ale'l-husûs mübâşeret-i harb ü kıtâl ve sa'y-i ceng ü cidâl hâşâ ki münâsib hâl ola. *“İnnâ lem necî'ü li-kitâli ehadin ve lâkinnâ ci'nâ mu'temirîn”* hadîsinün mefhûmı bizüm azîmetümüz hakkında muhakkak ve sûret-i hâlümüz ana mâ-sadak vâkı'olmağ-ıla ümîdümüz ol idi ki, tavâf-i ka'be-i âmâlümüz karîn-i hâl-i ferhunde-meâlümüz ola-yıdı. Bunca kat'-ı berârî vü bihâr ve tayy-i bevâdî vü kufâr eylemeğ-ile gelmeden maksûd, ol âsitâne-i ka'be-i makâsıda yüz sürüp, arz-ı hâcât itmek idi. Aksâ-yi bilâd-i Rûm'dan bunca tavâyif-i muhtelifenün gelmesi-yile *“ye'tûne min külli feccin amîk”* âyetinün ma'nâsı sûret-pezîr olmuş (75b) ola, sâyir züvvâra merâsim-i istıkbâl ve biz muhlislerine ta'zîm ü iclâl yirine mümkün oldukça izlâl kasd eylemek, Hudâverdgâr Hazretleri'nün kemâl-i diyânetle-

rine münâsib olmaya. Mercûdur ki dest-i redd ile bizüm müdâ-faamuza tesaddî eylemeyüp “*ve lâ füsûka ve lâ cidâle fi'l-hacc*” âyetinden münfehim olan sûret-i nefy ile mübârek hâtırlarında olan nukûş-i perâkendeyi izâle ideler.”

Hazret-i Hudâvendgâr ki gül gibi ser tâ-pâ gûş olup, zikr olan kelimâtı ısgâ itmiş-idi, ğâyet-i şerminden mübârek çehresinde hacâlet derleri zâhir olup, varan resûl-i meymûnû'l-vüsûle avâtıf-i husrevânîden resm-i mu'tâd üzre in'âmlar ittükten sonra eyle cevâb virdiler ki: “Hazret-i Şehriyâr'un riâyet-i hâtır-i mübârekleri ehemmi mühimmiâtandır. Hâliyâ anun tedârükindeyüz. İnşâa'llâhü'l-eazz vefk-ı hâtır-i şerîflerince bermürâd olmak (76a) mukarrerdür. Fi'l-vâkı' anlardan dahı recâ olınan ol idi ki, her husûsta atası Hudâvendgâr'a mürâcaat idüp, şerâyıt-ı nübüvveti ve âdâb-i hukûk-ı übüvveti riâyet ideler-idi. Bi-hamdi'llâh ki gendülerden mütevakkı' olan, etemm-i vech üzre vâkı' oldu. Çünkü âsitâne-i seâdete ilticâ sûreti gösterildi, cemî'-i mürâd idindükleri ma'nâ hâsıldur.

Sâbıkâ Mevlânâ Nûre'd-dîn Hazret-i Şehriyâr'un Hudâvendgâr'a kemâl-i inkıyâdın i'lâm itmeğ-ile ki zalâm-i evhâm muzmahill olmuş idi,

**Haber-i Bâz Firistâden-i Hazret-i Vâlid-i Sâhib-Tâc
ü Taht ü Nigîn be-Cânib-i Şehzâde-i Seâdet-Temkîn
A'lemü'l Ulemâi'l-Mütebahhirîn Mevlânâ Nûreddîn**

girü Hazret-i Şehriyâr cânibinden vâkı' olan sûret-i levâzim-i ihlâs ol ma'nâyı te'kîd idicek, Mevlânâ-yi mezbûrun kemâl-i istikâme-

tine müteallık olan hüsn-i zann muzâaf oldu. Fi'l-hâl cânib-i (76b) Hudâvendgâr'dan emr oldu ki meclis-i hümayûna hâzır ola.

Şeref-i mücâleset karîn-i hâli vâkı' olup, iltifât-i bî-gâyete mazhar vâkı' oldukta, Mevlânâ-yi müşârün ileyhe işâret oldu ki, def'-i husûmet-içün sûret-i hâlde vâkı' olan huccet-i berâeti mezâ mâ-mezâ mefhûmı-yıla imzâlayup, vesîka-i sulh u salâhı "*fe'sfa-hi's-safha'l-cemîl*" emri mefhûmınca tescîl eyleye; varup, Hazret-i Şehriyâr-i nâmdârun hadîka-i âmâlinde maksûd gülünü istişâm idüp, mâ hüve'l-vâkı' her ne ise, girü gelüp, ızz-i huzûra arz eyleye.

Emr-i âlî mûcibince dâmen-i cidd ü ihtimâmı miyânına çeküp, *tevekkeltü ala'llâh* sipeh-sâlârın ol yolda gendüye bedreka-i râh idinüp, revân oldu. Tevfîk-ı Hak refîk olmağ-ıla, takbîl-i enâmîl-i mekrûmet-mehâyil –ki vâsıta-i makâsıd-i küllîdür– kur'a-i ümîdinde râst (77a) geldi.

Çün gâyet-i me'mûli husûle mûsil oldu, evvelâ cânib-i Hudavendgâr'dan tahiyyet ü selâm birle feth-i kelâm eyleyüp, sâniyen mâ hüve'l-maksûda şürû' itti.

**Haber-i Cevâb Dâden-i Şehzâde-i Kâmrân be-Mevlânâ-yi
Mezbûr ve Avdet Nümûden be-Dergâh-i
Hudâvend-i Cihân**

Hazret-i Şehriyâr mevlânâ-yi mezkûrun ibtidâdan intihâya değin kelâmına hüsn-i telakkî gösterüp, gûş-i hûş-ile ısgâ eyledi. Gördi ki makâl-i nedâmet-meâlinün hılâlinde vâkı' olan zurûf-i hurûf metâimî hüsn-i ma'ziretle mâlî, kelâm-i

sahîh-encâmı zımnindeği her kelime sahîh-misâl hurûf-i illetten hâlî, Hudâvendgâr cell-i himmetini gendünün riâyet-i hâtırına sarf itmeğ-ile sevk-ı kelâm vefk-ı rızâsına mebnî, ihtilâf-i avâmilden müstağnî. Zikr olan kelimâtun istimâından teşeffi-i hâtır gelicek eyle cevâb (77b) buyurdu kim: “Benüm aksâ-yi mürâdum Hudâvendgâr Hazretleri’nün dest-bûsı-yıdı, tâ ki ol ümîzün husûli tevessüli-yile mübârek cemâlin görmek müyesser ola-yıdı. Lâ-cerem çün avâyık-ı asr ve mevânî’-i dehr sebebi-yile nasîb olmadı, elden ne gelür, emr gendülerinündür. Çünki maksûd el virmedi, min ba’d gendülerden istid’â ittüğüm oldur ki, Rûm-ilinde bize münâsib bir vilâyetün iyâleti himmet olına ki, cemî’-i zemânda cem’iyyet-i hâtır-ıla merâsim-i duâyâ meşğûl olup, vezâif-i hizmete ikâmet gösterevüz. Gendülerün sâir bendeleri eyyâm-i saltanette pür-huzûr olup ehemmi-i mürâdâtı hâsıl ve nihâyet-i maksûdlarına vâsıl olmuşlardır. Hâliyâ cümlesi der-i devlete yüz süregelüp, müterassıd-ı fermân-ıdı ve biz neden ki mühân olavuz ve dest-bûsları hevâsında (78a) olduğumuz bize mûcib-i hirmân ola.”

Mevlânâ-yi sâlifü’z-zikr mâ-beyninde cârî olan kelimâtı bâzû-yi himmetine ta’vîz idinüp sûret-i insirâf gösterdi.

Bu cânibde Hazret-i Hudâvendgâr ki inkisâr-i hâtırına elem-i intizâr münzamm olup, bir hayr haber recâsı-yıla çeşm-i ümîdi her cânibe nigerân iken, Mevlânâ Nûreddîn geldüğü ızz-i huzûrlarına arz oldu. Pâdişâh’tan icâzet oldu ki emâneti yirine getüre. Seâdet-i tâli’ reh-nümûn olup, meclis-i hümayûna vüsûl buldı. Hazret-i Hudâvendgâr’un gûş-i intizârın sadevâr küşâde görüp, katarât-i bârân-i beyân bir vech ile mütekâtır oldu ki,

reşehât-i zülâl-i makâlinden Hudâvendgâr'un sebze-i ümmîdi tarâvet-pezîr oldu. Bir mertebede inşirâh-ı hâtır geldi ki, bî-ih-tiyâr duâya el götürüp, mübârek elleri gül-i sîrâb gibi şükûfte (78b) vü handân oldu. Çün hulûs-ı taviyyet ve safâ-yi niyyet-ile vâkı' olmuş-ıdı, ol demde enfâs-i müteberreke-i tayyibesin er-vâh-ı mukaddese-i melâik istişmâm eyleyüp "Âmîn" dimeğ-ile icâbet-karîn oldu.

Edâ'-i merâsim-i risâlet temâm olup, Mevlânâ-yi müşârün ileyh dönüp gittükten sonra, vüzerâ'-i vizr-intimâ Hazreti Hudâvendgâr'dan meyl-i hâtır fehm idicek, hâh nâ-hâh ol bir nice güm-râh "*yekûlûne bi-efvâhihim mâ leyse fî-kulûbihim*" tarîkı-na sâlik olup, Şehriyâr'un mürâdına bi-hasebi'z-zâhir müsâade sûretin gösterdiler. Rûm-ilinde riâyet olunması husûsın tevcîh ittükten sonra, ol müfsidler girü mekr ü uzre âğâz idüp, eyit-tiler ki: "Şehzâde Hazretleri'ne Dârü'l-hılâfete karîb yirlerde sancak tevcîh olunmak câyiz değüldür; zîrâ âmme-i halâyıkun ol canibe (79a) mezîd-i ihtisâsı vardır. Nâ-gâh bir azîm fitneye müeddî ola. Münâsib oldur ki memleket etrâfında hıfz u hırâseti vâcib olan yirlerde bir sancak teklîf olına; tâ ki dârü's-saltanetten dûr olmağ-ıla cem'iiyeti noksân-pezîr olup, halkun tevveccühi eksile ve sâye-i siyâsetinde memleketün bir tarefi emn üzre olup, temâm mahfûz ola."

Hazret-i Hudâvendgâr'un bârân-i âlâm-i mütevâfir mecârî-i hâtır-i fâtirine bî-nihâye mütekâtır olmağ-ıla kuvâ vü erkân süst-bünyân olmuş-ıdı; kat'â gendü tedbîrinde vü fık-rinde istiklâle mecâli yoğ-ıdı. Vüzerânun râyını kabûl idüp, "Bosna ve Semendire ve Mora sancaklarının birisi tahyîr olınsun." diyü mukarrer ittiler.

**Haber-i İrsâl Şüden-i Mevlânâ-yi Mezbûr-i Dürer-bâr
Siyüm ez-Cânib-i Hudâvendgâr be-Şehzâde-i Âlî-Mıkdâr
berây-i Kabûl Kerden-i Livâ-yi Seâdet-Şiâr**

(79b) Mevlânâ Nûreddîn –ki kemâl-i istikâmeti ve mezîd-i fazîleti beyne’l-ümem “*ke-nâr ‘alâ alem*” zâhir ü hüveydâ idi- tekrâr cânib-i Hudâvendgâr’dan da’vet olındı. Hüsn-i iltifât-i pâdişâhî birle emsâl ü akrânından mümtâz olup, alem-vâr ser-firâz oldu. Mevlânâ-yi mezbûra buyurdı ki: “Oğluma benden varup selâm idesin. Andan iltimâsım budur ki, sözü-mi kabûl idüp, zikr olan sancaklardan birin ihtiyâr eyleye.”

Mevlânâ-yi sâlifü’z-zikr “*Sem’an ve tâaten*” diyüp revân oldu. Çün subh-ı seâdeti, kemâl-i sadâkate makrûn-ıdı. Fûrûğ-ı devleti gün gibi ayân olup, müşâhede-i şâhid-i maksûdına kevn ü mekân hâyil olmadı. Fi’l-hâl ol meclis-i yümn-i pür-ıkbâle tâlî reh-ber oldu. Hazret-i Şehriyâr’un huzûrında evvelâ edâ’-i mevâhib-i şükr-i şeker-bâr ile (80a) feth-i kelâma şürû’ etti, ba’dehû tevcîh olınan sancaklardan birin ihtiyâr itmelerinde Hudâvendgâr’un kemâl-i tevakkum beyân eyledi. Lâ-cerem, Hazret-i Şehriyâr emr-i şerîfe imtisâl idüp, Semendire sancağın ihtiyâr eyledi.

Mevlânâ Nûreddîn ki ıslâh-ı cânibeyni nasb-ı ayn idinmiş-idi, emr-i ma’hûdun uhdesinden gelmeğ-ile çehre-i ıkbâli gülgûn olup, devlet ü izzeti günden güne rûz-efzûn oldu. Hazret-i Şehriyâr-i kâmgâr ummân-i bî-kerân-i mekrûmet ü ihsânından ana ol kadar in’âmlar itti ki, anun uşri beyânında akl-i âşir kâsırdı. İhsân olınan mevâhibün şükrin edâ itmeğ-i-çün el öpüp, duâ’-i devâm-i devletin hırz-i cân ve zikr-i nâm-i şerîfin vird-i zebân idinüp yola yöneldi.

Bu cânibde Hudâvendgâr Hazretleri'nün askeri gerçi sûretâ bir yirde mücemma' idi; **(80b)** ammâ ma'nîde müteferriku'l-ahvâl ve münkesirü'l-bâl idi; her biri bir pâdişâh-i hüner-pervere râğıbdı.

Niçe dil-âver, ehl-i hüner, güzîde erler vardı ki, Hazret-i Hudâvendgâr ğazâdan mütekâid olup bâb-i cihâd mesdûd olmağ-ıla bî-hünerler idâdında zikr olan sâhib-i vücûdlar ma'dûm u mefkûd olup gitmişler-idi. Tîğ-ı hûn-âşâmları –ki eben an ced küffar-i bed-kirdârun kanın içegelmiş-idi– niyâm-i ferâğatte mensî olup kalduklarına her birinün kanı kurumuş-ıdı. Nîze-i cân-güdâzları –ki ma'reke-i kârzârda adû-pervâz olmağ-ıla ser-firâz-ıdı– künc-i nisyânda dâm-i ankebûta mübtelâ olup kalmış-ıdı. Tîrûn bu ğussadan per ü bâli dökülüp, kemân saht olmuş-ıdı. Siperün jeng-i ğamdan gönli âyînesinde safâ kalmamış-ıdı. Âlât-i harb ü kıtâl ve esbâb-i ceng ü cidâl mühmel ü **(81a)** muattal kalmış-ıdı. Her zâğ u zeğân şehbâz-i bülend-pervâzlarun üsküfin giderüp, el üstinde tutarlar-ıdı; ednâ şâhin ve sunkur ve balaban okurlar-ıdı. Kanda bir leke var-ısa, eğninde libâs-i zerrîn, miyânında kemer-i sîmîn idi. Ne yirde merd-i güzîn olsa, melâlet-i fakr-ıla hazîn-idi; bu nev' mihnet ü âlâm-i gerdûn-ile her birinün ciğeri pür-hûn olup, hâtırları mahzûn-ıdı. Niçe zemân-ıdı ki Hazret-i bî-niyâz ü beñde-nevâza arz-ı hâcet idüp, bir pâdişâh-i güzîn ve sâhib-i izz ü temkîne ihtiyâc göstermişler-idi ki, anun eyyâm-i adâletinde kemâl-i mehâbetinden zikr olan fırka-i liâm güsiste-zimâm olup, her biri bir vâdîde behâyim-sıfat hâyim ola-yıdı. İttükleri duânun icâbet ü kabûle karîn olmasın fehm idüp, teselli-yi hâtır ve teşeffi-yi zamâir tahsîl eyledükleri esnâda Hazret-i Şehriyâr-i **(81b)** kâmgâra zikr olan sancaklardan biri tevcîh olunduğın işidicek, bildiler ki, makâm-i vezârette olan bed-kirdârlar girü tarîk-ı

mekr ü hîleye sülûk idüp, ellerinde olan ser-mâye-i nakd-i hayâtı –[ki] vesîle-i fevz-i derecâtur– gendülere ziyân itmek tedârükin itmişlerdür. Lâ-cerem, bu cihetten be-ğâyet perîşân olmuşlardı, ammâ şol eskât u erzâl –ki cemî’-i fezâilden ârî ve pelâs-i rezâletle mütevâtîrîlerdür– cüll-i himmetleri ol-ıdı ki, dâyimâ memleket muhtell olmadan hâlî olmaya; tâ ki gendüler hılâl-i ihtilâlde müreffehü’l-ahvâl olmağ-ıla fârîğu’l-bâl olalar. Denâet-i nefis-i hasîsleri muktezâsınca Hazret-i Şehriyâr’un ulüvv-i himmetinde anı fehm itmişler-idi ki, zemân-i saltanette cemî’-i erâzil ü ednâ i’tibârdan sâkıt olacaktur; ol ecilden ol tâife-i muhâl-endîş **(82a)** şöyle tasavvur eylediler ki, [...]

[...] o diyâr etrâkinün vücûd-i nâ-pâki televvüs-i denâet-i tab’-ıla mülevves olup, her biri sûret-i âdemde bir niçe hayvân-i lâ-yüfhem olmağ-ıla idrâke kâdir olmayup [.....]

Sahâyif-i rûzgârda sebt olınan sûret-i erkâm-i ıbret-encâmun ma’nâsını ma’lûm idinen erbâb-i basîrete mahfî değüldür ki, seâdet-i saltanet ki insâna Cenâb-i Hak’tan bir ulu vedîattür, anun hıfz u hırâseti mahzâ muhâfaza-i ahvâl-i rıyyetdür ve riâyet-i hukûk-ı erbâb-i istihkâktur; yohsa eşrâr-i nâsun zuhûr[1] ile edânînün hâlleri küşâde olmak hayâl-i bâtıldur.

Va’llâhü a’lemü bi’s-savâb.

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD
MATRAKÇI NASUH
TIPKI BASIM

TOPKAPI SARAYI REVAN YAZMASI NO 1272

تصور ایلدیرکم اودیار اترکینک وجودنا پاک تلوٹ دنائے
طبعیله ملوٹ اولوب هر بری صورت آدمک بر نیچه حیوان لایفهم
اولغیله ادرکم قادر اولیوب صحایف روزگارده ثبت اولنان
صورت ارقام عبرت انجامک معنا سنی معلوم اینک ارباب بصیرت
مخفی دکلدرکم سعادت سلطنت که انسانه جنات حقدن بر اولو
و دیعدر آنک خطا و حراستی محضا عافظه احوال رعیت در

و رعایت حقوق ارباب استحقاق قدر بوخسه

اشاره ناسک ظهور ایلده ادانینک

حالری کشاده اولوق

خیال باطلدر والله

اعلم بالصواب

م

کامکاره ذکر اولان سبجا قلردن بری توجیه اولندور^{عن}
 اشديک بلدیلوکه مقام وزارت اولان بدکردار لر
 بکرو طریق مکرو حیلله یه سلوک ایدوب اللزن اولان
 سرمایه نقد حیاتی وسیله فوز در جاند کند و لوه
 زیان انک تدارکن اتمشدر لاجرم بوجهتد
 بغایت پریشان اولمشدری اما شول اسقاط وارذال^{که}
 جمیع فضایلدن عاری و بلا سر زالتله متواتر لدر
 جل همتری اولدی که دایما مملکت مختل اولدن خالی
 اولمیه تا که کند و لور خلل اختلال مرقه الاحوال
 اولغله فارغ البال اولالر دناءت نفس حسیسوی
 مقتضای سجه حضرت شهریارک علوه منشدن آنی فهم
 اتمشدری که زمان سلطنتک جمیع ارادل و ادنی اعتبار^{دن}
 ساقط اولاجقدر اولاجلدن اولطایفه محال اندیش

معطل قالمشدی هر ذاع وزغن شهباز بلند پرواز لرک
اسکوفن کیدورب الا وستندک طونرلردی ادنی شاهین
وسنقور و بلیان او قورلردی قند برلکه واریسه اکند
لباس زرتین میانندک کرمین ایدی نه یرده مرد کزین
اولسه ملالت فقریله حزینیدی بونوع محنت و آلام
کردونله هربری نک جکوی بر خون اولوب خاطر لری
محزونیدی بنجه زماندی که حضرت بی نیاز و بند نوازه
عرض حاجت ادوب بر باد شاه کزین و صاحب غزو
تمکینه احتیاج کوستر مشلردی که آنک ایام عدالته
کمال مهابتدن ذکر اولان فرقه لیام کسسته زمام اولو
هربری بروادید بهایم صفت هایم اولایدی اندک
دعائک اجابت و قبوله قرین اولماسن فهم ایدوب تسلی
خاطر و تنفیض مایر تحصیل ایلدک لری انشاده حضرت شهریار

اما معینک متفرق الاحوال و منکسر البال ایوی هر پری
 بر باد شاه هنر پرورده راغبندی بنجه دلاویز اهل هنر کنیده
 ار لر واردی که حضرت خداوند کار غزادن متقاعد اولو
 باب جهاد مسدود اولغله بی هنر لر عداد ننگ ذکر اولو
 صاحب وجود لر معدوم و مفقود اولوب کمتلندی
 تیغ خون آشاملری که ابا عن جد کفار بد کردار کافران
 ایجه کلندی نیام فراغندن منسی اولوب قالد قلرینه
 هر برینک قانی قوروشیدی نیزه جان گذارلری که
 معرکه کار زارده عدو پر داز اولغله سرفراز دی کج
 نسیانده دام عنکبوت مبتلا اولوب فالمشدی تیرک
 بوغصه دن پروبالی دو کلوب کمان سخت اولمشدی
 سپرک زنک غدن کوکلی آینه سنده صفا قالماشدی
 آلات حرب و قتال و اسباب جنگ و جدال مهملو

فتح کلامه شروع اتدی بعد توجیه اولنان سنجق
برین اختیار اتمه لوند خداوند کارک کمال توقعن بیان
ایلدی لاجرم حضرت شهریار امر شریفه امتثال ایدو
سندره سنجاق اختیار ایلدی مولانا نور الدین
اصلاح جانی بنی نصب عین ادغشندی امر معهود
عهد سندن کلمه چهره اقبالی کلکون اولوب
دولت و عزتی کوندن کونه روز افزون اولدی حضرت
شهریار کامکار عثمان بی کوان مکرمت و احسانندن اکا
اولقدر انعام لرا تدی که آنک عشره بیانند عقل عاشر
قاصدی احسان اولنان مواهبک شکر ادا ایتکون
ال اوپوب دعاء دوام دولتی حرز جان و ذکر نام
شریف و رد زبان ادینوب یوله یونلدی بوجانبند
خداوند کار حضرتلر نیک عسکری کوجه صورتا بریده ^{الله} مجمع

مولا نانور الدین که کمال استقامتی و مزید فضیلتی
 بین الامم کنار علی علم ظاهر و هویدا ایدی تکرار
 جانب خداوند کاردن دعوت اولندی حسن
 التفات پادشاهی برله امثال و اقرانندن ممتاز اولوب
 علم و ارسفر از اولدی مولا نای مزبوره بیوردی که
 او غلومه بندن واروب سلام ایده سن اندن التماس
 بودر که سوزوی قبول ایدوب ذکر اولان سنجقردن
 برین اختیار ایلیه مولا نای سالف الذکر سمعاً و طاعتاً
 دیوب روان اولدی چون صبح سعادتدی کمال صدائقه
 مفروندی فروغ دولتی کون بکی عیان اولوب ^{هنگ} مشا
 شاهد مقصودنه کون و مکان حایل اولمادی فی
 الحال اول مجلس بمن پُراقباله طالعی رهبر اولدی حضرت
 شهریارک حضورندن اولاد آداء مواهب شکر شکر باریله

مزید اختصاصی وارد رننا گاه بر عظیم فتنه یه مؤدی
اوله مناسب اولدکه مملکت اطرافند حفظ و حراستی
واجب اولان برلرده بر سبجاق تکلیف اولنه تاکددار
الت لطنندن دؤراولغله جمیعتی نقصان پذیر اولوب
خلقک توجهی آکسله وسایه سیاستده مملکتک
بر طرفی امن اوزره اولوب تمام محفوظ اولا حضرت خداوند
باران الام متوافر بجاری خاطر فاتر نبی نهاییه منقار اولا
قوی وارکان سست بنیان اولمشدی قطعاً کند و تند
وفکرند استقلاله بجالی یوغدی و زرد آنک
راینی قبول ایدوب بوسنه و سمنده و موره
سبجاق لرینک برسی تخییر اولنسون دیومقرا تندیله
خیر ارسال شدن مولانا ی مزبور در بار سیوم
از جانب خداوند **کار بهار** هزاره عالی
عالی مقدار برای قبول کردن لواء سعادت شعار

و خندان اولدی چون خلوص طوبیت و صفای نیتله
 واقع اولندی اولدمده انقاس متبرکه و طیبته سن
 ارواح مقدسه ملائک استشمام ایلوب آمین دیکله
 اجابت قرین اولدی آداء مراسم رسالت تمام اولوب
 مولانای مشارالیه دونوب کندکدن صکره و ذرا
 و ذرانتما حضرت خداوند کاردن میل خاطر فهم ایدیک
 خواه ناخواه اول برینجه کراه بقولون با فواهم
 مالک فی قلوبهم طریقینه سالک اولوب شهر یارک
 مراد نه بحسب الظاهر مساعد صورتی کوسنودلر
 روم ایلند رعایت اولماسی خصوص توجیه اندکدن
 اول مفسد لریک و مکروه عذرده آغاز ایدوب ایتدی لریک
 شهزاده حضرت بلربنه دار الخلافه قریب برلرده سنجاق
 توجیه اولتیق جایز دکلدر زیوا عامه خلا یقل اول جانبه

اولدوغمز بنده موجب حرمان اولای مولانا سالف
الذکر ما بینند جاری اولان کلماتی بازوی همتنه تعویذ
ایدینوب صورت انصراف کوستردی بوجانبند حضرت
خداوند کار که انکسار خاطرته اله انتظار منضم اولوب
برخیز خبر رجاسیله چشم امیدی هر جانبه نگران ایکن مولانا
نورالدین کلدوکی غرضور لرینه عرض اولدی پادشاه
اجازت اولدی که امانتی برینه کتوره سعادت خالص
رهمنون اولوب مجلس همایونه وصول بولدی حضرت
خداوند کار که کوش انتظارن صدف دار کشاده کورد
قطرات باران بیان بروجهله متقاطر اولدی که رشحات
زالل مقالندن خداوند کار که سبزه امید طراوت
پذیر اولدی بر مرتبه ده انشراح خاطر کللی که بی اختیار
دعایه ال کو نورب مبارک التری کل و سیرات کی شکفته

بیوردی کم بنم اقصای مرادم خداوند کار حضرت لربنیک
 دست بوسی دی تا که اول امیذک حصولی تو تسلیمه مبارک
 بحال کورمک میسر اولایدی لاجرم چون عواقب عصر
 و موانع دهر کبیلله تضییع و لمادی الدن نه کلور
 امر کند و لر کرد چون که مقصود ال و رمدی من
 بعد کند و لر دن استدعا اندو کم اولد که روم ایلند
 بزه مناسب بر ولایتک یا الی همت اولند که جمیع
 زمانه جمعیت خاطر یله مراسم دعا یه مشغول اولوب
 و ظایف خدمته اقامت کو ستم وز کند و لرک سایر
 بند لری ایام سلطنتک پر حضور اولوب اهم مراد اتم
 حاصل و نهایت مقصود لر نیه و اصل اولمش لدر خایا
 جمله سی در د و لنه یوز سوره کلوب مترصد فرماند
 د بیزنلک که مهان اولاوز و دست بوسی دی هو لنیک

کلدی چون غایت مامولی حصوله موصل اولد. اول جانب
خداوند کاردن تحت وسلام برله فتح کلام ایلیوب **ثانیاً**
مکاهو المقصوده شروع ایتدی
خبر جواب دادن شهزاده کامران به مولانا
مربور و عودت نمودن بدین گاه خداوند جهان
حضرت شهریار مولانا ی مذکور ک ابتداء انتهایه دکن
کلامنه حسن تلقی کوستروب کوش هوشله اصفا ایلدی
کوردی کی مقال ندامت مآلنک خلایق واقع اولان
ظروف حروف مطاعم حسن معذرتله مالی کلام صحیح انجای
ضمنده کی هر کله صحیح مثال حروف علتدن خالی خداوند ^{کار}
جل همیستی کندونک رعایت خاطر نه صرف تمکله سوف
کلام وفق رضا سنه مبنی اخلاق عواملدن مستغنی
ذکر اولان کلامنک استماعندن تشفی خاطر کلیمک ایله جواب

خداوند کاردن اما اولدی که مجلس همایون حاضر اولد
 شرف مجالست قرین حالی واقع اولوب التفات بی غایت
 منظر واقع اولدق مولانای مشارالیه اشارت اولدی که
 دفع خصوصیت چون صورت حاله واقع اولان حجت
 براتی مضی ماضی مفهومیه امضایوب و شقیه
 صلح و صلاحی فاصحه الصغیر الجمیل امری مفهوم منجیه تسخیر
 ایلویه واروب حضرت شهریار نامدارک حقیقه
 آمالند مقصود کلنی استشمام ایدوب ماهو الواقع
 هر نه ایه یرو کلوب غرض غرض ایلویه امر عالی
 موجب دامن جد و اهتمای میاننه چکوب توکل
 علی الله سه سالارن اول یولدن کندویر بدرقه راه اریون
 روان اولدی توفیق حق رفیق اولغله تقبیل انامل مکرر
 محایل که واسطه مقاصد کلی در قرعه امیدند راست

مقرر در فی الواقع انلودن دخی رجا اولنان اول ایدی که
هر خصوصاً اتا سی خداوند کاره مراجعت ایدوب
شرایط بنوقی و آداب حقوق ابوقی رعایت ایده لردی
بمحد الله که کند و لردن متوقع اولان اتم وجه اوزره واقع
اولدی چونکه آستانه و سعادت ته التجا صورتی کو ستره
جمع مراد اند کلری معنا حاصلد سابقا مولا نانور الدین
حضرت شهریارک خداوند کاره کمال انقیاد ان اعلام
امشکله که ظلام او هام مضحک او ملش ایدی
خبر باز فرستادن حضرت والد صاحب تاج و تخت و تکیه
بجانب شهزاده سعادت تمکین اعلم العلماء المنیرین مولا نور الدین
یکو حضرت شهریار جان بندن واقع اولان صورت لوازم اخلاص
اول معنای تأکید ایدی بیک مولا نای مبرور کمال استقامت
متعلق اولان حسن ظن مضاعف اولدی فی الحال بجانب

اولاً سایر زوایه مراسم استقبال و بمنحصر برینه تعظیم و
 اجلال برینه ممکن اولدقجه ازالال قصدا یلک خداوند کار
 حضرتلرنیک کمال دیانتلرینه مناسب اولمیه موجود که
 دست ردیله بیریم مدافعه مزه تصدی ایلیوب و لافوق
 ولاجدال فی الحج آیتندن منقهم اولان صورت نفیله
 مبارک خاطرلرند اولان نقوش بر اکنده ازاله ایدر
 حضرت خداوند کار که کلکجه سر تا پا کوش اولوب ذکر
 اولان کلماتی اصفا اتمندی غایت شرمندن مبارک ^{سند} بهر
 خجالت در لری ظاهر اولوب واران رسول یمون الوضو
 عواطف خسر و ایندن رسم معتاد اوزره انعاملر اندکد ^{صکره}
 ایله جواب و ردیلر که حضرت شهریارک رعایت خاطر
 مبارک لری اتم مهمتاندندر حالیا آنک تدارکنده یوز
 ان شاء الله الاعز و فوق خاطر شریف لرنجه بر مراد اولوق

و کعبه و حاجات خلق عالم در خالیا آنک زیارتجوی
احدام احترام کیوب یوز سوره کله وز سبب ندر که حرم
جریمندن محروم اولاوز علی الخصوص مباشرت حرب وقتا
وسعی جنک وجدال حاشاکه مناسب حال اولانا نمی
لقنالا احد ولکننا جینا معقرین حدیثک مفهوی بیزم
عزیمقر حقتده محقق و صورت حالزاکا ماصدق واقع
اولمقله امید مزاول ایدی که طواف کعبه اما المزقرین
حال فرخند مالزاول ایدی بونجه قطع براری و مجار
وطی بوادی و قفار ایلمکله کله دن مقصود اولاستا
کعبه مقاصده یوز سوره عرض حاجت انک ایدی
بود کلو اهانته نلا مستحق اولاوز خصوصاکه بومو سده
اقصای بلاد رومدن بونجه طوایف مختلفه نک کله سله
یا تون من کل فج عمیق آیتنک معنای صورت پذیر اولمش

حقوق اب امر مستحب اولدوغی جلدن امره اُطاعت کوشش
 آنلرک اتدوکی ناموجه اشله مقید اولمادی
 خبر قاصد فرستادن شهر آده **دولت مرام**
برای صلح و صلاح بجانب خداوند کار خورشید غلام
 چون صلاح مابین و اصلاح جانبین امر مستحب بلکه
 فرض عین اولمشدی ابداء رابطه و انکیز واسطه کند
 جانبندن واقع اولغی اولی کورب والدجنت واردند
 رعایتی خاطر چون رسالت طریقله آدم کوندردی
 ذکر اولان قاصد نهایت مقصودنه و اصل اولوب شرف
 مجلس هایون میسر اولجاق خداوند کار جانبندن اشارت
 اولدی که حضرت شهریارک کلام صلاح انجامی سالت
 بیانه کتوره لاجرم سوزه شروع ادوب ایتدی که سده
 ساینما و عتبه سنیه علیا که مطاف طوایف اعم

صبح کاذب صحیفه روزگاردہ شر الناس في القيمة ذوا
الوجهين صورتی مشاهده شدن احتوازا یلیوب پنهان
اولسندی نسیم بهشت عنبر سرشت جانب دار التلا^{مدن}
اهل اسلامه ان اولی الناس ابداءکم بالتسلام پیام
تبلیغ ادوب سواکن ملاء اعلا دن اماکن کره و غبراده
اولا نلک خواطر الهام مآثر نه من تواضع لله دفعه الله
معناسی ملهم اولسندی که اول شهریار ملک سیرت
وملک سیرک خاطر خطیر دانش پذیرینه انما المؤمنون
اخوة فاصحو ابین اخویکم آیتنی صمنده کی امر واجب
الاتباع صورت انقیادی خطور ایدوب ذکر اول^ن
امر اطاعتی وسیله فوز درجات بلندی اگر چه رع^{یاد}
دفع مظالم و رفع محایف اجل چون ملک بحسب الشرع امر
مرخصدی اما واحفض لهما جناح الذل آتی غرته

پوشیده مرفوع او جانبیه هر نیجه که دقت نظریله نگاه
 ایلدی رقت کلوب ابردیك اشکباری سحاب مظلم کی
 اول آفتاب سگفته حاجب اولدی اول کیجه اکی
 عسکر که هر وجهه متنازلی منزله ^{تقابل} تقابله تنزیل
 اولوب بری برینه اولدیلر ^{تقابل} جمله برجیشدی آراده
 بیکانه یوغدی قوسی خویشیدی مابینده تقدم و تاخر
 نسبتی بیان اولغی مخالفدی ذیوا تعلقه معیت
 امر مقرر دی ابوت نبوت کی متضایق دی ^{دکن} صباحه
 هر طرفدن اکی عسکر اللبکة جلی است تدری ماتدر
 مفهوی موجبجه بطون امتهات کوندن ظهوره کلچاک
 تولدات حوادثه منتظر اولدیلر هنکام سبیده دم که
صبح صادق دعوی صداقتنه موافق هذایوم ینفع
الضادین صدقهم حجتی ابراز اتمکله شادمان اوون

فهم اندوکی تقدیرجه اللهک عون و عنایتنه صفیوب
البادی اظلم ججی تمکله محاربه دن یوز چوری سکّه
تصمیم غمرا یلشیدی اما اسکندر دارا حشمکه اندوکی
فعلک ندامتند ز ظلمت حیرته دوششایدی
خبر عزیمت نمودن پادشاه صاحبقران بقصد
جنگ کردن باشهرادهء کامران
ناگاه بر سبزه پوشید لوعربه ایله خضر نجسته بی کی عیان
اولدی حضرت شهریارک که کلشن اقبالی و حدیقه
آمالیدی کوریمجک ابردیدهء کهن بارندن مبارک
قدمنه برفر سخیردن جواهر نثار اندی حضرت خداوندگار
امر ایلیدی که عربه نک پوشید سن کتوره لرتا که حضرت
شهریارک چون مبارک جمالندن دور اولدی باری بارو
بنگاهن و خیمه و خورگاهن ایراقدن غاشا ایلیه

مغتبر اولمشدی که صورته کلمه یوزی یوغدی ^{که} اللرنده
 نیزه لک باشلی فلکک ایدی صاحبزاده سربزمین
 اتمز لودی یانلرنده غی کور ز شویله سرگردان اولمشدا ^{که}
 باشن قالدورب اصلا نگاه اتمز دی کندک دل مسقند ^{که}
 عقد انکالی کسه حل اتمز دی خلقک جمله سنه بر ^{ده} ^{ملون}
 خوف و هواسان واقع اولمشدی که قدم و جرات واقدا
 دامن فراغت چکوب طور مشلر دی بر آدم ایلر وار
 آدم یوغدی حضرت خداوند کار کا بنجه اولان
 عسکرک اللرنده عنان غریبتن سست کور یجک امر ایلدی ^{که}
 اول برده که چقور جا بردیمکله مشهور در نزول ایلیه لر
 بوجانینک حضرت شهریار کوه وقار غر و تمکینله بر مرتفع
 بردن طورب آتاسنک عکرن تماشا ایلر دی شویله ^{که}
 عسکرک حرکت و جنبشندن جنکه اقدام لری صورتی

بخت و عزتی سبک و بی تمکین مشاهده ایلدیلر بوجالی
کوردیجک مجموع عکرنه مجال اولوب مضطرب الاحوال
اولدیلر شهریارکی بایک لکندن ایله خطرناک اولدیلر که
جمله سی یمنیندن یسارنی فرق ایدر مز اولدیلر باندان غم
فیلمچلری نه جاننده ایدر و کندن غافل اولوب جهتی تعین
امکده قدرت لری قالمیشدی هر برینک میاننده کی
شمشیر کوشه کیر اولوب کندولری لحاف غلافه چکوب
منام فراغتده صفای خاطر ایله خوابه واروب ایله
استراحت اتمیشدی که بیدار اولغنه قطعاً مجال لری
یوغ ایدی جمله سنک کمانی بوجالته دنک وحیران
اولوب بوینن اکوب عملدن قالمیشدی نیرکنج خولن
اسیر اولوب اغزن آجوب متحیر و لمیشدی سپرک کوبکی
بورسی طوب آینه خاطر کی کردانفعایله بروجهله

چکوب اوزرنه متوجه اولدی اما اول قطب دایره
سلطنت کند و مرکزند ثابت قدم اولوب اصلا یرنند
متزلزل و متبدل اولمادی فا صبر کما صبر اولوا العزم من
الرسال امر به انقیاد ایدوب مقامند مستقر اولدی
حضرت خداوند کاک تند باد خشم و غضبی اول دوحه
باغ نمکین و اذنی بخیریک ایلک محال اولدی چون نظر
اندیلر کورد بیلر که جمیع خیام فلك قیای یرلویرنک رسم معنا
اوزره ثابت الاوتاد اولوب محکم طور در تمام معلوم
ادینوب بلدیلر که بنیان دولتی مهتد و منبع و قسوة عز
مشید و رفیع در هر کشتی نک قوه متفکره سی تراز و وار
اولانجه قوتی بازویه کتورب اکسی نک نقد دولتی میزان
عقله چکوب عیار اندیلر حضرت شهریار کوه و قارک
قدر و شوکتی بغایت کران و سنکین و خداوند کاک

کلوب متختر اولدی وادی حیرتدن قوسن نفس تیزکای
بر زمان جولان اندکدن صکره عنان غریقی طریق عناده
متوجه قیلوب کند و عکبرینه امراییدی که علی الصبح
کوجب آلات حربیله مکمل و مرتب جمله رکاب همایونه
جمع اولالر سبیکه دم که شاه انجم نورانی علم و ستاره
حشم خنک فلک چارمه سوار اولوب سپرزین اله
الوب غم نبود ایلمشدی شمشیر بر تنویری شمشه سنک
برقوی میدان آسمانه نورفشان اولوب عرصه فلک
غایان اولمشدی آینه یکتی غای روز کارده عیان
اولان صورته زمین و زمان نکران ایدی که اول
بادشاه خورشید غلام و اول خسرو بهرام انشقام
بر تخت روان کردون مسیر سوار اولوب عجله ایله
اول شهر یار کرین و صاحب غزو تمکینک قصد نه عسکر

ایلر وایلتوب نضب ایلیه اول خدمت اگرچه قوی
باشلرینه مفوض ایدی اما چون کندوزعم فاسد لرجه
محل خطر ملاحظه اتمشلدی حذر ایلدیلر پاشای
مزبور ارمعالی موجبینه توغی آلب کیدرکن موضع
معهوده قریب کلرکن مقابله دن حضرت شهریارک
توغ سعادت فروغی ظاهر اولدی آنک مشاهده سندن
پاشایه دهشت وحیرت کلوب اقدام اقدام جرائی
کندویه چکیدی بر قدم ایلر وارمغه احتیاط ایدر
اسقاط ماورای احسن وسلوک ملک رجع القهقری
امر مستحسن عذابلیوب کیرودوندی کلوب حضرت شهریارک
مقدم هایونندن خبر ویرجیک اول خسر و صاحب
قوانک شیرانه هیبت وشجاعتندن توقف چکیوب
دلیوانه سرعت وغریمتندن حضرت خداوند کار هدشت

جميع وزرا و ارکان دیوان عدالت عنوانه جمع اولدیلر
رسم معهود اوزره چون دولت شرف مجلس میسر اولدی
جميعی اولاهل فسادك اتفاق ایدوب دیدلر که آدایه
کلوب بو وجهله قرار اتمک بحسب الظاهر فرار اختیار
انمکدر بحمد الله بادشاه دولشنده اون بشیرک مقدار
کیزیک عسکر کاب همایونلرند حاضر در کرکدر
شهرزاده یه شوکت و سلطنت قاهره عرض ایدوب محاربه
و مقاتله صورتی اظهار ایده و زاکر بورع و هراسانله
طریق امانه سالک اولورسه امراساندر اگر شویله که
محاربه یه اقدام ایلیه اختیارالدن باقی در اول
باطلارک سوزیله خداوندکار صورت حقندن عدول ایدوب
ذکر اولان زاید اتفاق ایلدیلر اول کون روم ایللی ^{یکسی} بکلی
حسن پاشایه امر اولدی که خداوندکارک توغنی بر منزل

بردن عنان کشیده اولوب میزان عقل عدالتی ایزانه
 چکمه کلاه اول اکی شهر باری عیار اندی کرچه سلطان
 احمدی کند ویرنه و بی عهد ایلک قدیم الزماندن امر
 معهود ایدی اما حضرت شهریارک ناصیه دولت و
 اقبالند و چهره صورت احوال فرخنده مآلند
 چون آثار انوار سلطنت و اجلال طلعت آفتاب فلک
 مدار کی هویدا و آشکار ایدی بر جانبک ترجیحند
 بغایت متحیه اولوب متفکر ایدی ^{کواکب} علی الصباح سلطان
 ستاره مواکب و دیوان خانه مشرقه سریر افند مسند نشین
 خیر مشاوه کردن حضرت خداوند کار در حق شهر آده
 کامکار با وزراء و امراء سعادت شعار و رفیق میر میرز
 ایلحسَن پاشا با توغ کَر دون وقار برای محاربه
 شهریار نامدار بجانب چقور چاکیر

کهرنشارا تدیی و فور شفقت و رافنددن رقت قلب
مستولی اولوب زمام امور سلطنتی اول شهریارک
قبضه ارادتنه تسلیم اتمک موجباً مبارک خاطرند
متمکن اولدی اما مقام وزارتند مقیم اولان بدخوا^ه
خداوند کارک ضمیمه صلیحت پذیرند حضرت شهریار
جانبه بواعث تسلیم سلطنت فهم ایدیجک بغایت
نی حضور اولدیلر آخر کیر و طریق مکر و عذرده سالک
اولوب خداوند کارک سلطان احمد متعلق اولان
سلسله و محبتن تحریک اتمکده آغاز ایلدیلر آنک
حقتده جانب خداوند کاردن واقع اولان مواعد کیه
مجلس همایوندند تذکر اتمکله قبله نمای خاطر تو جبهی
سمت تعیین اتمکده مضطرب الاحوال اتدیلر حضرت
خداوند کار اول مفسد لک سوزیله اول عنفاتد قی

سالف الذکر که شهریار جانبدن اجازت و بولشد
 عنان اختیار ادرنه صوبه متوجه قلوب علی التجمل
 کلوب یتشددی چون کورد و کی خبرک بایه و سیر اعلام
 تأخیر اولیوب عرض اولماسی واجبیدی اول کوز تکرار
 دیوان اولوب خبر کوردن آدی خداوند کارک عتر
 حضوره النذیلر اولاحضرت شهریارک کلمه سندن
 سؤال آتدیلر کوردیو تیقن اوزره جواب ویردی عدل
 سیاستدن استکشاف ایلدر بجر عدالتدن محض
 بر قطره ایله رطب اللسان اولدقن حضرت خداوند کار
 دریای حیرته مستغرق اولوب قالیدی کندویم کیفیت
 اطاعت و انقیادندن استنطاق اولیجاق بروجهله
 سلك بیان کوردیدی که اول خبرک درودندن حاصل
 اولان سؤیله نظمینه خداوند کارک اشک در رباری

یاد شاه بی انتباهك قصور فکر و سوء تدبیرن که بونجه
اباطيلك محض قال و قلیله حقدن محبوب اولوب نزهت
سرای واسع الفضاء غر و تمکیننی تنکنای و خیم الهوائ
بکروکینه تبدیل ایلدی مانی آفتاب کوز نورن دوکوب
التون قلیله صحیفه ۽ فلک مثالن یازمیدوغی نقش
دلکشك تماشا سندن صورت استغنا کو ستردی
عنايه ازلی و سعادت لم یزلی خطوات ایام و لیا لیله
تعظیم و اجلا یچون استقبال اندوکی صاحب غر تدن
یوز چور دی دایره ۽ موسعه ۽ سلطنته پرکار وار
ثابت قدم ایکن هوا جس نفسانی و وساوس شیطانی
مضایقه و یروب بونجه خیل و سپاهله تنک حوصله
ایدوب بر چراکاهی جایگاه ادندی برچ کون ذکر اولان
موضع قرار ایدوب متمکن اولدقدن صکره قبولند
رند

غیر اراده صورت کورنسنه کورنمزدی آخرناچار
 اولوب جمال خورشید مثال حقیقتی دامن اراتله تستر
 اتمک شروع ایدوب حضرت شهریارک خداوندکاره حسن
 انقیادنه کندولرجا بنندن عدم اعتقاد صورتی اظهار
 اتمک طریقه سالک اولدیلر چون غرض محضا حضرت
 خداوندکارک زیارتیدی بودکلو کز و فرو شوکله کلام
 نه لازمی دیونقود افکار فاسده لرینه مصرف بولیوب
 دلیل مزخرفه بایشیلر مقدمه صلح و صلاحی مجرد منع
 اتمکچون بوتخیل باطل ایله صورت حقل اعراض ایدوب
 محاربه و مقاتله یہ تصمیم غمرایلدیلر اما چون روم ایلی
 بکری دوکلی کلوب جمع اولما مشدی قرشو وارمغه
 اقدام انیوب حاضر بولنان قبو خلقیله و برقاج سنجاق
 بیکله محافظه عسکر ملایم در دیو آدایه جقدیلر کوراول

احسن وجهه اوزره میسر اولامخوسه ادرنه یه اکی منزل
بردن ذکر اولان قبوقولنه ایچه خلعت امر اولوب
رخصت اجازت ویرلیدی وکندودخی دولت و اقبال
ایله محروسه ادرنه جانبنه توجه کوستردی بوجانبد
حضرت خداوندکار حضرت شهریارک کندویله ملاقات
اهم مهمتاندن ایدینوب طریق مواصلته سلوکنده مجتد
اولماسن چون ظاهر احوالندن فهم اتمشدی اوغلی حضرت
شهریارک حقنده اول ایلدوکی جمیع تفصیلات بربر خاطر
شریفنه خطوراندکجه بغایت شرمند اولوب یوزنه
حجالت الن پرده ادرینوردی اولاجلدن ایدی که
کندو نوردیده سندن قطع نظر ایدوب اول آینه صنع
خدادن جداد شمشدی تمهید مقدمات عذراپچون
تحصیل مبادی صد دند اولدقجه دست نجالندن

اليه من جبل الوريد سرشته سی دست اعتقادند محکم
ایدی حَقِّک لطفی و قهری نظر اعتبارند یکسان ایدی
و بالجمله حضرت نهاریار کا مکار مکر آبتی حضرت خداوند
جانبدن رسالت طریقوله واران آدم کردن برینه
کتکه رخصت قوم یوب اجازت ویرمندی تاکه برج
منزل رکاب همایونجه بیل او لب عساکر حضرت
ما ثرك نظم و انظما من و کندونك عدل و سیاستن
و اتای حضرت خداوند کاره کمال اطاعتن بالجمله جمیع
صور احوال مشاهده ایدوب واروب حضرت خداوند
عرضورن عرض اید تاکه حضرت شهریارك توجه و
غیر غیتی بعض مفسد لر خلاف واقع حمل ایدب افساد
ایلیه لر اولاکه حضرت خداوند کارك شرف دست
بوسی که انی کندونك سبب عرض و ناموسی بلندی

ندرو قضایه سینه یم پرسکینه سن سپرایدوب عنایه
الله کندویه ملجا و مقرا د نمشدی بروجهله حضور
قلب و جمعیت خاطر کسب انمندی که جناب حقن هرنه که
متوجه اولسه آنک ایجابنه حسن قبولی استقبال ایلدی
وهرنه جانبه که دعوت صورت کوستوبلیدی اول معنایه
اجابنی قرشو وارب اقبال ایلدی حضرت رب عزتک
کمال لطفنه استنادی وحقن عون و عنایتنه
اعتمادی بر مرتبه ده ایدی که کژ باد الام روزگار ایلله
جهان یوزی پر کژ اولسه مبارک خاطر مغیر اولمزدی
طوفان بلیتاتله موج حادثه اوج فلک چقسه دامن
نوکلی نم تبدیلیله ترا اولمزدی زیرا که پادشاه دلاکا^{هدی}
وفی الحقیقه سالک عارف بالله ایدی دایره توحیده
قدم بمشدی حضور حقده خوش دم ایدی و نحن اقرب

حضرت شهریارك وجه مذکور اوزره جرأت و اقدامی
 خصوصته حمل ایدوب کثرت لشکرله ممکن اولدقجه
 مدافعه قصدا یلیه لراتد کلری نای فاسدی خداوند^{کار}
 صورت حقه کو ستر ب^{لندن} فی الحال علی سبیل الاستیصال در د^{دیلر}
 تکرار روم ایلی بکلرینه تأکیدله کله سز دیو حکم کوند^{دیلر}
 شول امیدله که قوه عسکرله حضرت شهریار ی دفع ایلیوب
 بعد جمیع روم ایلی بکلرینه بذل مالیه اماله خاطر
 ایلیوب اتفاقله سلطان احمدی کتور ب پادشاه ایلیه
 اول شهریار صاحب عدل و داد و اول خسر و صیح^{الغنم}
 محضا احیای شرع محمدی و حمایت ناموس ملت احمدی
 قصده که اقامت نیت ایلمندی اتی جاعلک للناس اماما
 آیتنی کوش هوشی اشتدکن جان و دلیله آراه حقه
 اقتدا ایدوب رضاء الله قبله کاه ادغشدی سهام

و فتح قریب محترایدی لسان سریع الجریان شمشیرند انا
فتحنا صوب کی از برایدی صحیفه و روز کارند و فی حاطر
شریفیجه هزار اندر هزار ارقام ظفر قوم ایدی حضرت
انا البقی السیفک هر برده قلیجن صالد و غندن عاقبت
منصور و مظفر اولاجفی غام معلوم ایدی الفقه اول
جایک سوار میدان کارزار و اول پهلوان سعادت
دست یار محروسه و ادرنه که مفرسی سرسلطنتند
قریب اولیجا قجست و جالاک و بی باک غمتمند
ارکان خیانت بنیان مضطرب و پریشان اولدیلر
زیرا که جمله سنک حضرت شهریارک یولنده و جوه تقصیر
مغیردی اول آئینه مکرم و احسانه مواجهه دن
بوزلری یوغ ایدی قجرلردی و بربر آخر مشاهده
صورت حقّه حایل اولان فکر باطللری اکا منجر اولدی

جبلتند اولان شفقت ابوت مضاعفا ولدی کمال
 سرور و ابتها جند قلبی مودتله طولدی ارکان دؤلند
 و اعیان سلطنتدن بعض بدکمانلر که حضرت خداوندگار
 زمان فراغتند و ایام عزتند هر برینک بکلکی
 و اردی کند و لری مال و املاکن تند جانلری کی بیلویب
 تجدد ملک سبب هلاک و لوق توهیلله مضرت عامه
 مسلمینک دفعنه کند و دولتری مصلحتن تقدیم اتمشلد
 اما چون خلقک بحر خاطرنده امواج احتیاج ظاهر اولوب
 بر یکی بادشاهه محتاج ایدوکن فهم اتمشلدی ناچار
 ذکر اولان قبیله یر بر جیلله اکی جانبیه عرض نیاز ایدوب
 برنده حقیقت و برنده مجاز اولوق طریقینه سالک اولمشلد
 اما اولدی سعادتلرک اصلا اندکلری نفاق مؤثر اولماد
 زیرا لواء سعادت التو اسنک فرقند آیه نصر من الله

اراسنده مودت ذی القزنی حاصل اولوب جبرضا
صحبت انس بر وجهله اولشیدی که زانو بزانو همنشین
اولشردی باز یله یتهو ما بینندن صورت وحشت
کوتر یلوب عاشق دل شکسته معشوق عاشق بکی
سینه بر سینه همپهلوا اولشردی اول ذات مکرمه
صفاتک که جمال وصف جمیلی بر ایه استعاره و کنایه دن
مستغنی در هر نیجه که ارباب بلاغت لسان فصیح البیان
مدحنه آغاز ایلیمه اندیشه عقل و خیال دایره حقیقتدن
چقوب مجازه قدم بصق امر محال در حضرت شهر بار نامد
وجه مشروح اوزره آبا و اجدادی طریقچه ناموس شریعی
رعایت ایلوب آداب سلطنتی کما ینبغی ادا اندوکن
جانب خداوند کاردن رسالت طریقله واران آدمک
کلوب خداوند کار حضرتلری تک حضورندن بیان ایدیجک

ظفر بیکریله توجه ایلکه عبا رسم سندن زمین و زمنا
 دبدۀ رمده لونه عین توتیا بیلوردی و هر نه یردن که
 صورت مفارقت کو سترسه نغال خیل عسا کر حضرت مآثر
 نفشی سپنه سپنه داغ حسرت قوردی زیرا که عدل
 و سیاستی رهبر ایدینوب اول ظل حق مرید شفقتی
 رعایا اوزرنه بروجهله مرحمت کستر اولمشدی که
 طایفه حراثت و اهل زراعت ارا سندن مزارع خصوصاً
 واقع اولان رسم حفظ و حراست بدعت در دیو بالکلیتا
 رفع اولوب کتمشدی ناکاه بر برک کاهه نقصان
 واقع اولسه اول ناحیه خلقنک بیم سیاستدن
 جهه سی کاهرباکی زرد اولوردی اگر نفوذ بالله
 بر پیره زنک سوزنی ضایع اولسه محله قوی سنک مقنا^{طیس}
 کی سخت اولوب یدوکی درد اولوردی شیرله آهو

جمله سی ورد زبان ادینوب دعا د و ام دولتین حرز جان ^{ام بخشد}
خبر غمیت حضرت شهر ^{شهر} اده سلطان سلیم از بجانب والد
بزرگوار حضرت خداوند کار بتقریب تقییل ایادی
کریمه و سیب حرمان وی از شرف مواصلت و دستوری
و بیان مکر و کید ارباب نفاق خذلیم الله در حق شهریار
و ذکر ثبات و تکیین آن خسر و مسند نشین
بر صبحدم که بیکر نور بخش آفتاب جهان یوزن منور
اتمشدی بحال عالم طلعت مهر دلفروز یله خرم
اولمشدی حضرت شهریار صاحب قران سلطان
سلیم خان اتاسی خداوند کار حضرت بلونیک شرف ملاقات
امید یله سفر اقامت ایدوب محروسه کفه دن
دولت و اقبال یله عنان بر عنان زمام غمیتی آق
کرمان جا نبندن ^{ادینه} متوجه قلدی هرند یاره که لشکر

برینچه زمان هر بری قواحوال کوزه دب پای توقفن
 دامن تعلله چکوب اکندیلر علی پاشا که قزلباش ^{شنه}
 کمندی سرانجام کارینچه اولادیوا کا دخی صورت انتظار
 کوسترلر زیرا اولافناب سعادت که سلطنه کمال
 استحقاقله مشهور آفاق ایدی تمام معلوم ادینوب ^{دی} بلبلر
 مفایع ابواب دولت و سلطنت کف ایالنده محکم و مقالی
 تقلد جهان قبضه افندارنه مسلم در قصر سطوت و سلطنتی
 منید و بنیان شوکت و حشمی نمهد آثار فتوحات نامتناهی
 جبهه مقصودند لامع و انوار فیوضات الهی جبهه
 مطلوبند طالع حکم شریفند توفیق انا جعلناک خلیفه
 فی الارض طغرای غرای فرمان جهان مطاعند مندرج سراج
 قدر و قضا هر بری جلوس سلطنته نکوان اولوب
 امر واجب الاتباعنه مترصد فرماندی ذکر نام شریف

نش در در کشتنك خلاف مرادي نقشين کتور مکه
معتاد اولوب و فوق خاطر بنجه کند و نقشين کتور مه ده ^{ستاد}
ايد و کند خد او ند کار غافلدي چون کند و دن
مجد و اقبالک ادباری امر مقرر ایدی دولتی مقدمه سی
ملاحظه اندک لری خاتمه و سعادتی واقع اولدی
تدبیرک تقدیر موافقتی قضیه سی لزومیه دکل و کی
متفق علیه در اتفاقا آنلرک تدبیرنیک اصابت اوزره
اولسانه تقدیر مانع اولدی لاجرم امر عالیشان
موجب بنجه سفر وارد رعبه و علیا مه کلوب حاضر
اولانردی و احکام شریفه یازیلوب اطراف مالک ارسال
اولندی حضرت خداوند کارک بوسری چون امر ^{ند} ای
مکشوف اولوب اندوکی فکر فراسد ایدوکی معلوم اید
ذکر اولان امرانک تیز بازار قبول لرند نقد کلام کاسد ^{ندی} کور

مدارك رياض امالند با عیان شفقت ابوتی که دایما
 سلطان احمدك دوحه دولتی مثر اولق رجا سنده ایدی
 تند باد حوادث روزگار یله ناکاه شکست اولاد یو
 خبر امیر شریف ارسال شدن برای آمدن امراء ^{ایله} روم
 بدو کاه عالم مدار با عساکر انجم شمار
 تکرار وزیریه امر ایلدی که روم ایللی سنجاغی بکلمینه
 احکام شریفیه یازیلدی که علی التجهیل تحت لوارندن اولان
 سوباشیلریله و سپاهییلریله دارالتسلطنة ادرنه یه
 اکلمنیوب کله لرتا که امور سلطنتده انلریله مشاوره
 اولنه شویله که سلطان احمدك پادشاه اولمسنه انلر
 حسن قبولی متعلق اولاجد وجهد ایدوب عهد سابق
 اوزره کند ویرینه ولی عهد ایللیه امانراد چرخ که
 حکم انداز کبیتین شمس و قمر و لعبت باز محنت ^{خانه}

ایدوکی معین و مبتین در علی پاشایه دخی حکم عالی نشان
ایراد اولنوب مفهوم منیفنده درج اولشیدی که فرزند
ارجمند او غلوم سلطان احمد اول غزاده بیلده اولوق تدارکن
ایلیوب جناب سلطنت انتسابدن اجازت طلب
ایلدوکی اجلدن بندخی جایز کوروب امراندم که واروب
آنک بیلده اولاد ایما بری بریکرله مشاوره دن حالی اولما
سن
اول مفسد لولک قعنه استیجال ایتوب جدوجهد ایدوب
اورتیه الموق قصد ایلیه سزهرجا بندن نادرزاده سن
کسه سز تمام تضیق اتدکدن صکره اولاتراک بهایم علا
درت طرفندن قوایم اربعه سن کسوب بی مجال ایدوب
باقیسن ات ایاغی الشک پایمال ایده سز امید در که
او غلوم اول غزاده ظافر و غاغم اولوب بدور مالی مسفره
ووجه احوالی مستبشره اولاد حضرت خداوند کار مغفرت

مُندرج اولان خلاصه کلام بشادت انجام اولدی که خلوص
 نیتله مُراد ایدند و کلن آمده کرکدر که سعی بلیغ ایدوب
 جد و اهتمام و تشمیر تام ظهوره کنوره سن شویله که میدان
 کار زارده شمشیر صاعقه کردار و تیغ ابداریله اول اتراک
 بر اشراک خاد و خاشاک وجود لرندن اول دیاری پالک
 ایده سن رشحات سلسیل ذکر جمیل خلق صحایف
 خاطر لرند کی صورت سوء ظنی زایل ایدوب جلوس بر هر
 سلطنته اول مبادرة ایچون استقبالی ایدن دولت و اقبال
 اولاما کرکدر که وزیر اعظم علی پاشایله اول
 خصوصاً دایما مشاوره ایدوب بری بریکریله مظاهر
 ایده سن کشتی غایت مهم ایدنیوب مجد اولدوغی آمده
 مستبد اولوق جایزد کل درایت تناصر مؤدی و مشاور
 نخواست و تعاون بالبر و التقوی امری موجب خیر عمل مستحسن

غزو تمکین ایله دامن فراغت کند و که چکوب صبر اید سن
ارسال اولنان حکم شریف سلطان احمد محروسه انقربه ده
کلوب و اصل اولدی مضمون منیفه واقف اولدقدن صکه
نکرار خداوند کاره مکتوب کوندرب ایتدی که حالیا
بود یارده قزلباش کی دین دشمنی ظاهر اولوب بنوم جمیع
عسکر طغریب کرم رکاب همایونند حاضر کن احراز منوبه
غزاء اکبری قویب کیر و یرومه کنک بکا تکلیف مالا یط^{قدر}
دولتو خداوند کاردن استدعا ایلوم که بمن همتلری
فرین حال فرخند عالم واقع اولوب حسن رضالری بدرقه
طلیعه امام اوله مکتوب غرضو رفا یمن النوره وصول
بولیجا قسطنطنیه احمد ک فکری اولکی مطلوبند انحراف
کوستروب قزلباشی و زرینه انصار فندن خداوند کار خصلت
مسرور اولوب اجازت نامه امر ایلدی مضمون همایون^{یونند}

ارسال اولنان مکتوب کلوب و اصل اولیجاق حضرت
 خداوند کار سلطان احمدک بوسوی تدبیرنه بغایت انجنوب
 بی حضور اولدی فی الحال حکم شریف ارسال ایدوب
 امر اندی که البتد بروکه واره سن اول دیارک اکثریا
 انراکی قزلباش در حالیا بر فرداشک یزیدن بی تقریب
 حرکت انمکله بونجه خلل و ذلل واقع اولمشدر سندخی
 اول یزیدن حرکت ایدیجک ناکاه یرو فتنه و آشوب
 حادث اولانی تسکین ایملک خیلی دشوار اولور بیزیکجه
 کوندزد دولتک مقدمات ترتیبین ایدوب قونداش لروکی
 دام رعایتله قید غفلته دوشرمک تدبیرنده یوز اول
 مصلحت تمام اولوب بعد قزلباش زمره سی مفسد
 بر طرف اندو کمزدن صکره سن کندوکی بر مراد کوره سن
 جمیع مطلوبکه سهولتله و اصل اولوق مقرر در محل تهتک دکلدر

فرجه و مجال بولیوب عجله ایله جانب انقره یه متوجه
اولدی و قوسی خدمتکار لرندن بریله آستانه دولته
مکتوب کوندر ب دیدی که دولتلو خداوند کاره کند و
اولاد نه و نور شفقتی و مزید مرحمتی اولغین هربری حدیث
بجا و زاید اولدی فرنداشم سلطان قورقود اسکی سجا^{عن}
قویوب بی اجازه صار و خان ولایتنه کلشدرانک یرو
برینه وار ماسی لار مندر خداوند کار حضرت تیرنیک اول
بابن چون کمال زافتی و مزید مرحمتی ثادیب اولملرینه
مانع در بیزوم اوزر و مزع واجب اولمشدر که اول خدمتی
ادا ایدوب واروب کوشمال ایده وز امدی یمن همتل^{یله}
ذکر اولان مصلحتک تدار و کیچون اول جانبه توجه
کوستردم کرکدر که حسن رضا لرین اول یولن بزه همراه
ایلیه لر تاکه توفیق میسر اولوب بر مراد اولاوز

روم ایلینه کجمندر انام حضرت خداوند کارک کمال فر
 ایله فهم اولور که تدبیر ملک بدنه متعلق کثرت انتقال
 اولدوغی اجلدن مملکتک احوالندن غافلده **نظم**
 بدل داشت اندیشه های صواب ز دریا بیرون ریخت در خوشا
 که ای نامداران یونان زمین جهان را بود فتنه دار کین
 شاید نشتن به تن پروری غانده به تن پروران سروری
 کر کرد که تحت حکومت اولان روم عسکر یله واروب
 فرنداشم قورقودی تا دیب ایلیم اندن صکر روم
 ایلینه کجوب پادشاه اولام مجلسه حاضر اولان بر
 عقلتر شهزاده نک حسن تدبیرن پسندایدوب تحسین
 و آفرینلر ایدیلر علی الصباح هنوز می ملا لذب
 باشد خار ^{ایک} و سنک انفعال دن خاطره انکسار وار
 دست ثانی دامن گیر اولغله فوعا سبب تاخیر اولغله

اخر کند و اصحاب و احباب بنی دعوت ایدوب بزمه کتور
دفع غم و ازاله الم ایچون قدح برد از اولغنه اغاز ایلد
رنجبات باده غنچه خاطر مقبوضن تازه لیوب برقع قدح
نناول اتد و کندن صکره کرم اولوب مردانه لک اظهار
انکیچون عروس بدیع الحال مقالدن بنان بیانله نقاش
کونورب دیدی که بر قزداشتمز ناموس ملکیتی رعایات ایللیوب
محضا جلوس سلطنت مقدماقی تمهید بچون بادشاه مصر
حسن استعانت ملاحظه ایدوب دیار عربه کندی
حالیا تا کید حسن وعد و تشیید اساس عهد
وفق خاطر بنجه تمام اولد قدن صکره کلوب حضرت
خداوند کارجا نبندن مزید رعایته معارستله نهایت
امالنه و اصل اولمشدر قزداشتم سلطان سلیم دخی
نی تکلف و توقف اوغلی کجنا غنه توجهی بهانه ایدوب

احمدك سمنه ينشدكن بغایت پریشان حال و مضطرب
 الاحوال اولدی گاه انکشت بخیری دندان تحسره کزید
 ایدوب گاه دست حیرت زانوی حسرت و اوروب مزید
 انفعالیله و کثرت ملالیله بی جبر و مجال اولدی
 اما اول شاهباز بلند پروازک آشیان سلطنت فوجهندن
 طایر خا طری رمیدن اولوب حضوری اوچدی سواکن
 بهجت و سرور که اماکن دار السلطنت خاطرند بو نمجه
 زماندن برواقامت ایدوب اهل حضور اولمشلردی
 مسافرت اختیار ایدوب دیار غربته دشمک سوداسند
 اولدی باد سموم هموم و غوم ایله محوم اولمشدی که جانند کی ^{رندن} جدا
 مرغ دل بی طاقت اولوب هیچ بر جانبه پرواز اتمک مجالی قالماشد
 خبر مشورت کردن سلطان احمد با اعیان خود
 جهت غنیمت بصوب انقزم برای سلطنت

ایدی بر پادشاه صاحب سیاسته بغایت محتاج گردد
ریاست عامه ذات شریفه خاصه لازمه قیلدن اولوب
ایام عدالتن قضاء و حکام فصل حکومت اتمکده نوعا
نکاسل اتمیلردی جنس فتنه و فساد که خلاق عامه یه
عرض عام منزله سند واقع اولمندر مهابت شمشیر
جهانگیرله کلیتاً معدوم اولایدی چون غایت مقصود
حاصل اولوب نهایت مطلوب برینه واصل اولدیلر
مبارک وجود فی غنیمت بیلوب اوقات مستطابه ده که
مظان دعوات مستجابیه در نسیم خلقی هر برینک کلشن
جاننه متنسم اولدقچه غنچه کلکبه الری دعیایچون
هر دم کناده ایدی اول شهریارک روم ایلنه کجسی
بون مقدمه دولت و مبادی سلطنت بلکه فی
الحقیقه مبادیدن مطلوبه حرکت اتدی قرن دانی سلطان

کیفیت احوال و دران سرفتها عوایب و ذکر تهنه ان

شهریار صاحب قران شرق و غرب و جاپکسوار میدان
ضرب و حرب سلطان کلطین جهان فخر آل عثمان
حضرت سلطان کلیم خان چون که وفور جرات و
یکانه لکله و مزید شجاعت و مردانه لکله روم ایلنه
بکوب آثار عدالت و سیاستی درجه نصف النهار
انوار آفتاب فلک مدار کی مجموع آفاق طوب صدیت و
صدای نام و نشانی عالمه طولشیدی دعاء دوام
سلطنت زمین و زمان ورد زبان ایدینوب کلبانک
دولتی اوج فلک چقمشیدی خصال حمید و سیر
بسنیدک ایلله مقبول عالم اولوب سزاوار تاج و تخت
اقالیم غرق و بخت ایدوکی جهانده مسلم اولمشیدی رعایا
مملکت که لکد کوپ حوادث کونا کونله جکر لوی پر خوب

وحسن استمال ترا یلیدی بودار المختدن بار کلان
رخت اقامتی آرمغه جان ویردیلر زیر اصلاح ^{مملکت}
ملتزم اولق مؤنت ایدوکن تمام فهم اتمشدی دایمادنی^{ده}
کسب ذکر جمیل و عقبا ده تحصیل اجر جزیل صد دنک^{ای}
فی الواقع اول مردم دلاور کزید ارایدی فرید شجاعته
پیشه حایتک غضنفری ایدی وفات نفسد
عار ایلوب علوه متنی کندویم شعار ادمشدی وفور
بذل مالیه احتیاج الن کسوب رسم سوال جهانندن
مرفوع اولمشدی دور عهدنک یحیی بر مکی اولوب
یاننده بولنان بکله و سپاهیلر شول دکوانفا ملر واحسا^{نلر}
ایلدی که لسان بیان خامه الف جهد ادوب بیکه برن
سلاک تخیره کور مکن عاجز و مستخیر در

سبب توجه سلطان احمد بجانب محروسه انقریه و بیات

الکو تورب عرض حاجات ایلدی شاهد مامولنی که
 مشاهده جمال شهادت ایدی حقدن دیوب طول حیوة
 ملاحظه سی صورتن باران اشک و آنله کو کلی صحیفه ^{سندن}
 عوایلدی ایل ولایت اهلی اول مفسد لک الندف
 مضطرب اولوب حضرت خداوند کارک اول خصوصه متالم
 اولدوغی چون پاشای مرپوره سبب رقت قلب واقع اولمشد
 نیراهنی هدف مقصودنه توجیه ایلدی کی اصابت اوزره
 اولدی هزار تضاع و نیازدن صکر اللهه توکل
 و رسولک روح برفوحنه توکل ایدوب درت بیک
 مقداری بولک خلقی ایلله و درت بیک بکیر یله کلی بولی
 معبرندن اوتر یقایه کجوب جانب خداوند کاردن
 انا طوی بکیرینه و سوباشیلرینه احکام شریفه ارسل
 ایلدی کندویاننده اولانلرک هر برینه عالی همتلر

کلامن سم قبولیله اصفا امتشیدی حسن رضایله اجازت
ویروب خیرد عایلدی پاشای دلا آگاه مکرمه
فوز درجه و شهادت قلبی شهادت ایلدی کلشن
خاطرنه یبشرهم ربهم برحه مهندک نسیم بشارت
نفسم ایلوب غنچه امیددی کل بک خندان اولدی
بر نفس صبر و ارامه مجال قالمیدی دنات طبع بشری
چون نفس شریفی معذل و مزکی ایدی حضرت قاضی
الحاجاتک محکمه معذله و قضا و قدرند آداء حق شهادت
استحجال ایلدی چون شمع مقصود فی افروخته کوردی
بروانه مثال جان نثار اتمکه مسارع ایلوب بر لحظه قلد
قلدی دیوان رفیع البغیانندن دونوب کیر و مقامنه
کلجک ترتیب وضو ادوب خشوع و خضوعله اکی
دکعت حاجت نمازن قلدی درگاه رب غزیه مناجاته

غرض خوردن امر سهل در دیو یاد ایدوب استحقاق آید
 برندن طور و کلوب پای تخته واردي ذکر اولان
 طایفه نك مضرتك اول ولا یعنی خلاصا تمكه حسن طلب
 کوستری ایتدی که خداوند کارك ظل عنایتند
 وسایه سلطنتند نهایت مقصود من واصل اولوب
 غایت مطلوب بمن حاصل اولمشدر من بعد خاطره همان
 بو آرزو قالمشدر که آخر عمر من بر خدمتک بولنوب دولشو
 خداوند کار حضرتلرنیک بر خیرد عا سنه مظهر واقع اولاد
 تا که ذکر اولان خدمت وسیله فوز درجات اولوب
 سعادت دارین میسر اولاد اگر شویله که بویولک توفیق
 حق رفیق اولوب پادشاه دولشد اعلایه غالب
 اولام زهی فرصت و اگر مرتبه شهادت نصیب اولادنی
 سعادت خداوند کار حضرتلری که پاشای مزبورک

دیو اولاد اجمار ندن سلطان احمد که سیر سلطنتی
عهد امتشیدی وفای عهد و انجامز و عهد اقدام کو ستردی
اگر چه بو ستری بعضا رکا ندن کتم امتشیدی اما چون
بعضی واقفایدی اشعه افتاب یکی غام تسترله غنچه
اولق مینرا ولامادی اما چون حضرت خداوند کارک
مبارک ضمیر ندن مرکوز اولان معنائک صورت پذیر
اولماسی اول قطاع طریقک دست تعرضی دامن مملکتدن
کسمکه موقوف ایدی خداوند کار حضرتلری
بوامرک اتمامی وزراء عظام ایله مشاوره ایلدی
خبر توجه نمودن علی پاشا باعسا کر مملکت کشا
برسران طایفه کوتاه اندیشک و فرقه فساد پیشک
وزیر اعظم علی پاشا که کره بعد اولی و متره بعد اخری
او مفسد لک مدافعه سنی حضرت خداوند کارک

والله يؤتي ملكه من يشاء والله واسع عليم دن ذات
مكرمت صفاتنه مختصا ولان سهم اعداده ونصيب
اوفيه خاسه شركا واقع اولدوغنه خاطر شريفى ملول
اولمشايدى وچون نظراتى كوردى كه جوهر شريف
جسمندن انتقال اعراض امراض محال وخورشيد دولتى
مدار سلطنتك سميع الزوال آيينه آماند چهره اقبالى
زهر اولوب غبار لام ايله دامن دولتى بر كرد اوش
تمام بلدى كه طاهر سدره نشين روح برفوتى شاخسار بدن
سعادت نشمندن جانب رياض جنته اوچاغه ميل ايدر
خبر عهد سلطنت كردن خداوند كار كردن اقتدار
با پسرش سلطان احمد نامدار را
مملكت روم كه بونجه زماندن قديمى آسيان دولتمد
بر شاهباز بلند پرواز سلطنت شكار دن خالى اولسون

آئینه احوال روزگارده هویدا و اشکارا و لمشدی
حضرت خداوند کارک جمعیت خاطر رعایانک پریشا
اولماسنه مؤدی اولوب بو آفت که نمونه قیامت آید
اول سببک واقع اولمشدی اول پادشاه صمیم الا
عتقاد که مبارک وجودند واقع اولان مرض سببيله
تدبیر مملکت بدنه مشغول اولوب مصالح امور مملکتی
وزراء کوزرایه تفویض ایلشدی رعایانک احوالی
دکرون اولوب مملکت خلل پذیرا و لدوغی اجلدن
توانرالام روحاینله ضعیفی مضاعف اولوب بغایت
بی حضور ایلشدی مفاتیح حل و عقد عامته رعایا
و مقالید قبض و بسط کافه برایا که ید حکومشد
و کف قدرته و دیعة حضرت رب عزتدی برینجه
اهل خیانتک قبضه تصرفنه تسلیم اتمیکله خزانه عامه

حقیقت بینی اشك طهارت مصحوب البكاء من خشية
 الله يحيي القلوب برله طاهر و پاکیزه آمدن بر دم خالی
 دکلدی او منبع نبوتك و سرچشمه شریعتك زلال
 معارفی که ارباب معارف و نصاب یحیی بر کسنه نك
 دلنه جاری و لایدی کوش برهوشیده استماع اندکده
 خاطر دریا مقاطری تموج ایدوب و اذا سمعوا ما انزل الى
 الرسول ترى اعيينهم تفيض من الدمع مفهومی موجب
 ابر دیده اشکباری کلشن سینه سنده کی ازهار اسرار
 موجب طراوت اولوریدی گوشه عزلت اختیار اید
 متقاعد اولغله فراغت خاطر لری بر مرتبه ید وارشد
 اقامت مراسم سلطنت محضا برای مصلحت ایدی اول
 اجلدن ان من اشراط الساعة ان يوضع الاخيار ويرفع
 الاشرار حدیثندن منقسم اولان صورت امر معکوس

خواجه کایناتک صلوات الله علیه وسلامه آمین
شریفی متعلق اولمشدر اذ اضیعت الامانة فانظر
الساعة ذکرا و لان حدیث شریفک مفهوم مینفی از الله
لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم آیتک مضمون
همایوننه دخی موافقدر پس شول پادشاه صاحب
انتباه که رضای حق کند و مراد نفسه تقدیم ایلوب
شرع بنوی رعایتند کما ینفی مجددا و لا ودیعت ریاست
عامه ده افول قبضه تصرف یدا مانند اما شونلکه
مقتضای نفسی رعایتن کند و یه لازم بیلوب ذکر اول
امانتہ صورت غضب و تعدی کو ستم انلک دست
نطاوی یدضان ایدوکی محل کمان دکلدر حضرت
خداوندکار اسکنه الله مع الابرار زهد و صلاح
بر وجهله کند و یه عادت ادمنشدی که مرد ملک چشم

اضرار ایدوب شهر کو تاهیه یقد قلرون علی التفصیل بلد^{دی}
 وز را ذکر اولان خبریم بایه سیر آسمان سیر نه عرض
 ابلدیلر حضرت خداوند کاک مبارک مزاجلرند
 واقع اولان مرض سببیه اختلال واریدی توانر لام
 کرد شایا مله مزید انفعاله مؤدی اولوب ضعفی قوتند
 و قوتی ضعفک اولغه بشلدی صحایف روز کاره
 ثبت اولنان صورت ارقام عبرت انجامک معنایه
 معلوم ادینن ارباب بصیرت مخفی دکلر که سعادت
 سلطنت که انسانه جانب حقندن براو وود یعیت^{در}
 آنک حفظ و حراستی محضا محافظه احوال رعیت
 و رعایت حقوق ارباب استحقاق و قابلیت در
 بو خصوص قصور اهتمام که موجب مخالطه خواص و
 عوام در امارت فتوت و علامت قیامت اولد^{غنه}

بروسه جانبنه کتیلین تجویز اتمیوب حضرت خداوند کارک
کیفیت احوالنه وقوف قصدا یلدی جانب اهل اسلام
دیل آلوب پادشاه دین پناهک صحت وجودن بلیجک
کندودن کجوب لایعقل اولدی آلدقاری خبرک نیوی
لشکر مورت ضعف اولادیو دامن اراقله تسترایلدی
بروسه جانبنه توجه امتدکلرینه بوجمله سبب
بیان ایلدیله حالیا بیزوم الومزده برقلعه کرکده
ضرورت حالنده مقرادینوب اکا تحصن ایده وز برو^{سیه}
واریجق ناکاه شاهد مقصود فرکناره کتوریک میسر
اولیه اورتاده قاله وز برالتجا ایده جک برقالیسا
حالمزدشوارا ولا اولابرملجا وئاوی تدارکنده
اولاوم صکره اولامرا ساندردیو دونوب^{نینه} الاشرخا
کنیلر اما اولشاه قوی دیدکلری بدخت حضرت

انا طوبى ولا يتنى قبضه تصرفه كوردك ديواللرند بيلور
 شراب غوريله دوست كاميلرايچوب اول دين دشمنلر
 مست ولا يعقل اولوب نه ديدكلر بلزلردى محرو
 بروسه كه بلاد مملكت رومده كويابر عروس زياده كه
 حسن بي همتايله رشك جنت مأوى در كرد تعرضد
 دامن عصمتى باك و غناى بهجت حسنله خاطر
 فرجناك در زيب و زيوره مستغرق اولوب انواع جور
 ارسته واصناف حل و لباس فاخريله پيراسته در
 اول زمره كوتاه اندیشه و اول طايفه الحاد پيشه
 باده هوا و هوسله بهوشلردى ذكر اولان شاهد
 صاحب جمالى در اغوش اتمك سودا سنده اولوب بوفكر
 محاليله خوش حال اولديلر كندولر رهش اولان اول
 شاه تولى ديدكلرى ابليس بر تلبيس بونلر بي توقف

صورت حسن ظن امر معکوس اید و کندن خبر دارد کلاً
جانب خداوند کاردن اناطولی بکله بکیسه و سایر
بکله دفعات له احکام ایراد ایدب مضمون هایوننی کلمات
عتاب آمین و تو بیخات غیرت انیکزایله مشحون
ایلمشردی اما چون حکم قضا و قدر سبقت امتداد
دارد اولان احکامک علی باطل اولوب انت ترد و وانا
ارید و لایکون الا ما ارید مقتضای سنجه امر تقدیر خلاف
مقتضای تدبیر متعلق اولدی ارکان دولت و وزرا
سلطنت بر خیر و خیره منتظر ایکن ناکاه اول جانبدن آدم
کلوب فره کوز پاشانک مذاق جاننده واقع اولان حلاوت
شهد شهادت سببیلله جانب دار النعیم آرزوسن
ایدوب اول طرفه متوجه اولدوغنی اعلام ایلدی
واول فرقه ملاحده لغنهم الله علی حد طریق اضرا دة

خداوند کارك صحتی خبرندن مرده دل اولوب اندوکی
 اینله پشیمان اولدی کندویه همراه اندوکی طولامل
 بدرقه شاه راه اجل ایدوکن غام معلوم اندی آستا
 سعادت آشیانده مسندوزارتده اولان ارکان اراسنده
 علی باشا که وزیر اعظم ایدی خداوند کار حضرتلرنیک
 قدیم الایامدن صادق خدمتکاری ومخلص امکدار
 ایدی مملکت رعیتی برج نهرانرا کل بواتد تکلری
 اشلردن بغایت بی حضور ایدی اول مرد دلاور بیست
 غیور ایدی حضرت خداوند کارك عن حضورندن دایما
 ایدردی که انا طویلید آدم اولمیوب بکلرکی کوتولکندن
 والا بوج مفسدک حقندن کلک آسان ایدی دشمنه
 حقارت نظرن اتمک شامتندن غافل ایدی وکشی
 کندوانا نیتی ظلمت مرات ادنوب آند مشاهده اندوکی

خلق اول بد ناملری انواع دشنام ایله مجروح ایدوب
کلمات کونا کونله جکرلری بر خون اتدیلر آخزنا چار
اولوب مظلوملرک دود دیل ایله یوز قره سن تحصیل اتمکچون
اطراف شهری اوده یا ندر دیلر اندن بریم جمع اولوب
مظلوملری سمتن تعیین اتمکچون اول قوم منکوب مشاؤ
ایلدیلر سرشته مقصود مزاله کیدی دیو اول خسته
کندولرک بخت و اقبال شمعنی افروخته ملاحظه اتد
باطل کمان ایدی شب بلا و محنتلری نهایت بولیدی
دیو تصور ایلیوب آینه امید لرند صبح سعادت
مشاهده اتدک دید کلر کار بد لرینه زمین وزما
خند ایدر لیدی چون ملک کیرک سودا سی ماغلر
جوفن مقراد نمشدی مشاهده اتد کلری صورت بحسب
الظاهر اول معنای کندو زعم فاسد لرجه مقرایدوب

باقی لشکر بایدار اولمایوب جله تارومار اولدی لشکر
 منهزم اولیخاق شول سطح زمینک نطعنک دوکلی عی پیاده لکله
 بکشن ایغ ایلوقزلباش ترکری آلری ایردی بدوی اتلر
 برر لعله شاه دیوب سوار اولدی لر اول بدکانلرک
 فارس اندیشه لری قطعاً کناره چکدی وکی تیغ زرتینه وگر
 سیمینه بر دم ایچند مالک اولدی لر مؤمنلرک هر بیخی
 کند لره غنیمت عدا یلیوب هزار بهجت و سرور ایله
 خزینه خاطر لر مال مال اندیلر اندن جانب شهر
 متوجه اولوب کوتاهیه قلعه سن محاصر ایلدیلر
 بر نیچه کون فتحه کوشش بی فایده لر صرف ایدوب
 فوتد اولان زور بازو لر فعله کنوردیلر چون کوردیلر
 کندو چاره لری اندیشه لری بکی بغایت کوتاه اهل قلعه
 ایله طریق صلحه سلوک ایلاک قصد اتدیلر کوتاهیه

برمفاخو و جوکشیه کسوت عاریتی اولدوغی معین در
بس عاقل اولدر که کیفیت حالدن خبردار اولوب باده
غفلتدن هشیار اولا و بالجمله مرحوم فره کوز پاشا
اسکنه الله مایشا درهت یاننه باقدی کوردی که
شول خون جگرله تربیه اندوکی هوا دار لرک یوی طوطلو
قزلباش اولشی لاجرم ندارلنه احواله مجال
بولیوب جهان کوزینه تنک و تار اولدی
خبر شهید شدن فره کوز پاشا در دست اترک جلای
وانهرام یافتن عسکر درگاه عالی و احراق کردن کوتاهیته
و باز غنیمت بره کزیمیت بجانب الاشهر غوده اند
ناچار اول اترک پراشرا کلک اللرنه کرفنار اولوب شهید
اولدی چون پاشای مرحوم رخت وجودنی دار غورددن
سرای سروره چکوب جوارحق اختیار ایلدی باش کید

فرشو و اردی کونا هیه شهرها و کنده ایکی لشکر و لشوب
 برو جهله محاربه و مقاتله اولدی که اول میدان
 کار زارده ز حیدار اولماق دلاور قالدی باشانک
 کمال مهابتندن و فزید شجاعتندن اول اهل طغیانک
 جانلرینه هراسان دوشوب میدان معرکه ده کمردان
 اولدیلر انلرک احوال پریشانی مشاهده سندن اهل
 اسلامه جمعیت خاطر کلوب فراغ بالیده ادخار زخایره
 متعلق اولدیلر باشای مذکور هر نیجه که فریاد ایدوب
 منع اتمک قصد ایلدی اصلاً ممنوع اولوب ال چمکدیلر
 چون بو حدود پر کسافه ده اجل مقدر آخر منزل ایدو
 امر مقدر در اندن اوت بر قدم ایلر وارمق محال واکا
 محل توقف در دیمک باطل خیال در نوش جام زهر
 آلود اجل موعود امر معهود ایدو کی مبیت و لباس فاخر

هریدن ظاهر و بلغه باشلادی اول کون خصم
قوة طالعی زیاده ایدی غازیله بو حالت مورت
ضعف اولوب منهزم اولدیلر اول اشرار فاقص
الافکار که قلب پر علقه نورایماندن خالی و محو
ایدی اسباب غرورلی مضاعف اولدی هر بری
شاهد مقصود لرین کناره چکمه امیدله باش اورتایم
قیوب الوم اری اولمشلردی ارالرن کثرت وفاق
ومزید اتفاق بر مرتبه ده ایدی که هر بیک اوکنده الکه
حیوة ابدی وسعادت سرمدی بلمشلردی بالجمله باشای
مزبوره لشکرک انهای خبری کلجک اتش حمت جکون
باقوب غیرتندن بغایت تند و تیز اولدی فی الحال تحت
حکومنده اولان ارباب تیماردن و قبوسی خلفند زبک
مقداری ارکزیله ایدوب اول ملاعین فساد آینه

رفیقای طایفه بعد از آن توجه نمودن فرم کوز پاشا و محارب کرد

طولی
بورای فاسد ایله اول اهل فساد کوتا هیته جاننه انا

بکری بکسی اوزرنه متوجه اولدی هر قریه و قصبه یه که

او غرام بیلر اهل و عیالین هلاک ایدوب مال و منالین غارت

ایلدیلر ایل ولایت اهلینک بعضی دهشتندن طریق

خلاصه مجال بولیوب اول یولن شهید اولدی و بعضی

اول بد فعالک مکرندن امین اولغیچون دامن کھساره

یا بشدی شرتدن بعید اولدی انا طولی بکری بکسی

فرم کوز پاشا انلک بو وجهله هجوم کورچک اول دیارک

سپاهیلرندن بریچه مرد دلاور کزید ایلوب قبوی

خلقندن برین باش دیکوب قرشو کوندردی اکی عکبر

برینه بولندقلن عظیم جندهما ولوب جوق مسلمانلر شهید

اولدی وارد قجه اول طایفه طایفه خسرات ارض کی

اشار بد کردار نقد و اریکه یا نلونه جمع اولدیله
حجرات فتنه و فساد که رماد مکر و حيله ایله متواری
ایدی مشتعل اولدی قطرات بغی و عناد که غمام انتقام
ایله مجتمع اولشدی دریایه مشا کل کورندی کند و لوده
زیاده کثرت جمعیت مشاهده انکله ماده غور صورت
پذیرا و لوب مملکت کیراک سودا سی عقل محال اندیشلری
ولایتی تسخیر ایلدی صورت آیت کریمه و نمیلی هم از کید
مین که ارباب غرور تمکینک نقش نیکی در صفحه دلزنک
یا زلشدی الباطل یفور یفور غم یفور مثل مشهور در خاطر
خطور اتمام شدی تند باد غور کانون جانلرنک
آتش حمیت جاهلیت که لرین تیز ایدوب
خبر غنیمت نمودن آن طایفه باغیه بجانب کوتاهیه
و عکس فرستادن قره کوز پاشا و انهمزام یافته انداز دست

توقف چکزلردی انزال الناس من اهلهم سر منزلنه هرگز
قدم بصما مشلردی رشوت و یروپ بذل مال ایتنجکه
بر منصب اهلنه دوشمن محال ایدی سباهی طایفه
بودردیله بیمار اولوب بیماردن فالمشلردی توانر
آلام روز کار یله برینجه سی جهانندن بیزار اولوب وارو
اول مفسد لره ملحق اولغله ماده فساد حد دن زیاده
اولندی ایچارندن شاه قوی دیمکله مستی بر مجموع
قرلباش او باشی کندولره باش ادمشلردی جاده اطاعتدن
چقوب طریق ضلالتده ثابت قدم اولغله معاهده ایلک
جمعی فتنه و فساد ال بر اتمشلردی صورت حال
بوموال اوزره اولیچاق اول ولایتده کندولره انقیاد
ایلمین مسلمانلار عرضی و مالی یغما ایدوب اول نواحیده
اولان قریه لری یغوب خراب ایلدیلر اطرافده اولان

انفعال و لغین مملکت بونلرک سوء تدبیر لویه خلل پذیر
اولدوغنه ناظر اولمزدی ذکر اولان و زراسا ماینلرک
سبب زوال سلطنت قاهره سندن که عنوان مضیبت
نامه روز کار در بالکلیه غافلرایدی حقوق
ناس رعایتی شانلرنده یوغدی حقله مستحق اراسند
طول مسافه بعد المشرقین واقع اولمشیدی جمیع ارباب
فضل و کماله ست و قایعله پایمال و قواسقاط اذال
حضور قلب ایله مرفه الحالیدی جبلتلرنده رذالت
نفس و دناءت طبع مرکوز اولوب حطام دینای دینه یه
جان و دلدن راغبیلردی استغلاب مالی بروجهله
حال ادغشیلردی که مال و ملک مؤرؤفی ایتامک اندک
کند و لوجا بنبدن امانت ایدی شرعله و قفیتی ثانی
اولدوغنه اهل و قوفک نهایتی اولین برلری تملک اتمک

برج مفسد لریولد کیدر کن شهرزاده نک خزاین و اموالنه
 تعرض ایدوب صورت بغی اظهار ایلدیلر ضبط امواله
 موکل اولان خدمتکار لرحاربه یه اقدام ایدیب جنلی مجاهد
 ومقاتله اولدی رعایت مراسم آداب که آدمک یوزندن
 برده ومجاہدراول مفسد لری یوزلوندن کوتوریلوب حاللر
 مکشوف اولدوغی سبب ازدیاد طغیان اولدی
 چون حضرت پادشاه خلافت پناه عنان اختیارین
 مقام وزارت اولان برینجه بدکردار لری الینه ویروب
 کندولر نه دو صلاحی همنشین ادینوب سریر فراغده
 غلبت کزین اولمشلردر وزراء کثرانک کمال انتقاملر
 حسن اعتقاد لری واعتماد کلی لری متعلق اولدوغی اجله
 کندولر رعیت احوالنه بنفسه مباشرت کللراییدی
 علی الخصوص مبارک مزاجلرند واقع اولان اختلال سبب

اوزرنه موكل قیوب ماعدای ركب هایونجه بله اول
بریکجه ناکاه عنان عزیمتی صاروخان ولایتی جانبنه
منصرف قلدی اول ناحیه دن برینجه اهل فساد و
بنی نهاد سعاد تلو شهزاده نک عجله ایله سفره توجهن
خلاف معتاد کورچیک اول قمر سلطنت مقرر کیجه ایله
سیراندو کندن حضرت خداوند کارک خورشید خلافتی
افولک اولق ملاحظه سن ایلدیلر اول بد اختر لر دن
برینجه اوباش خفاش انتعاش که هربری اسما و رسما
مجهول و خلقت بر نکبت لری خباثت له مجبول ایدی احوال
وانقال انفعال لیه اول بد فعالک وجود لری کند و بوینلر
بارکران اولغین طریق فساد و ضلالت ده جان و باش
ترکی تخفیف مؤنت بیور لر دی الققه **سنت** سبع
عشر و تسع مائه محرمنک وایلند ذکر اولان اهل طغیانند

اول جانبہ میل کو ستری دریا جا نبندن کرود یار مہ
 کلری حُسن معذرتک انواع نقود واجناسندن تحفو
 ہدایا ترتیب ایلیوب قبوسی قوللرندن برفی آستانہ
 سعادتہ کوندردی چون حضرت خداوند کارک اولاد
 خصوصند مزید رافقی وفور مرحمتی حددن متجاوز
 ایدی اتدوکی عذر قبولہ فرین اولوب کرو تکه ولایتی
 ایالتی توجیہ اولندی برینچہ زمان تکه ایلینک خلقی
 سایہ عدالتند آسودہ اولدیلر اما اول دیار اترا
 وجودنا پاکی تلوت دنا ئة طبعله ملوت اولوب
 ہربری صورت آدمہ برینچہ حیوان لایفہم ایدی
 شہزادہ نک مبارک خاطر ایلدن تنقرا یدوب صارو
 ولایتی کہ قدیمدن کندونک حکومتند ایدی فوق
 الحد آرزا ایلدی قبوسی خلقندن برقاج کستہ خزینہ

خبر سبب خروج آن طایفه طایفه و فرقه باغیه که از جاده
اطاعت بیرون شده بودند و بیان کیفیت
احوال ندامت مآل آن مفسدان محال اندیشان
صحایف روز کارده مرقوم اولان قصص و اخباره ضا
وقوف اولن لردن روایت اولنور که حضرت سلطان
قورقود که دیار عرب و ادرب مصره قرار تمشیدی
اگرچه سلطان مصر اسم توقیر و احترام و لوازم
اغراز و اکرامه تقصیر تمشیدی اما اتاسی خداوندگار
حسن رضای اول یولن کند و یم همراه اولماد و غی اجله
کو کلند آتش ندامت مشتعل اولوب تلون طبعله
دایما احوالی منقلب ایدی قبله غای خاطر کعبه
مقصودی سمیعی تعیین اتمکره بر نیجه مدت مضطرب
اولوب آخر وطن اوله عودت ایلمکی ترجیح ایلیوب

شهریارک روم ایلند اولماسی خداوندکار حضرتلرینیک
سلطان احمد حقنک ایلدوکی تدبیره دامن کیم اولوب
اول سالک اولجقلى طریق سدايملک معین ایدی تکرار
آدم کوندوب اناطولی سنجقارندن براختیار ایلدوکی
سنجاقی قبول ایملک عرض ایلدی کرد اول وارن قاصده
ایله جواب یوردی که ان شاء الله بن دخی دولت
اشکینه توجه ایدوب حضرت خداوندکارک مبارک
جمالن مشاهده اتمک بغایت مقصودم در عرضورلر
عرض اولینیق مهماتم وارد رشرف دست بوسلوی قرین
فرخنده مالم واقع اولوب اول مراد تمام اولدقدنصحه
امر عالی شان موجبیه عمل اولنه شمدی بود یاره کلوب
شرف ملاقات که اتم مرادات در حصوله قریبایکرم
دونوب خدمتلرندن دور اولق قطعایانده جایز دکلدر

کلیجک بی حد و قیاس نفود واجناسله اول قدر
انعاملراتیکه خزینته خیال آنی حفظ ایدوب اندیشه
حوصله احاطه ابلک امر محال ایدی توفیق خدا رفیق
اولوب صحت و سلامتله مولانا سالف الذکر سفردن
کلیجک جانب خداوند کاردن اشارت اولدیکه و دیعت
رسالتک کیفیت تسلیمی غرض حضور موفور الجبوره عرض
اولنه مولانا ی مشارالیه مشرفا ولدقک حضرت
شهر یارک اتا بی خداوند کاره کمال مرتبه ده انقیاد
و عرض مملکتیه متعلق غیرت آبا و اجدادن علی التفصیل
غرض حضور عرض ایلدی واسکی سبجا غنه کتمک طریق
قبول و التزام حیث امکاندن خارج اولوب تکلیف مالا
یطاق قبلندن ایدوکن حضرت شهر یاردن استماع اتدو
وجه مشروح اوزره اعلام ایلدی اما چون حضرت

اعزاز و اکرام ایلہ شہرہ کتورد لر امر عالی شان مجتبیٰ
 شرایط تکرم یرینه کلد و کندن صکرہ اجازت بیورلدیک
 شرف دست بوسیله مشرف اولوب رسم رسالتی ادا ایلیمه
 سعادت مجلس هایونه حسن طالع دهنون اولوب توفیق
 میسر و لیجاق مولانا نورالدین او خورشید سلطنتک
 حضور فایض التورند کلام نریا انتظام ایلہ بسط مقال
 ایدوب وفق خاطر بنجه ماهو المقصود ادا ایلدی
 حضرت شهریار مولانای مزبورک کلامن اصفا اند و کندن
 صکره الفاظ دُر بار یله کوش قبولن صدق وار ایلدی
 ثانی جواب بیوردی مولانای مشارالیه اول حسن
 خطابه و رد جوابه تحسینلر ایدب آفرینلر ایلدی اول
 نقاوة طبع وحدت ذهن مشاهده سیله حیران اولدی
 صورت حالدن رخصت فہم ایدب کیر و مقامنه

حقه کورینوب قبوله قریں اولدی بوامرک اتمای چون
محل کلام ایدی ارشال پیام ایچون برصادق القول معتد
علیه و مقول کیمسنه به طلب کوسترلیدی مولیٰ ^{ایله} مولیٰ
مولانا نورالدین که جمیع افراندن و فوردانش و اهلیت
مستفوق و مزید معرفت و مولویت ^{ایله} سابقیدی فنون
عقلیتده سید جرجانی و علوم نقلیه ده نعمانی ثانی ایدی
ذکر اولان خدمتک ادا ایچون تعیین اولوب برهالت
توجیه اولندی برینجه کوندن صکر مولانای مریورک
مشقت سفری فوزظفر تبدیل اولوب کرد فوردن دامن
حضورى پاك اولدی که به مقصودنه نیجه مطاف
سواکن ملاء اعلا درهقین کلجک اول حرم حرمک احرام
احتراس کیدی جناب شهریار کامکاردن اشارت
اولدی که خطوات تعظیم و تکریمله استقبال ایدوب

و حیلہ برد از اولاد پیر که دولت و خداوند کارک علم
 شریف مملکت اراسنه خفی دکلدر که شهنزاده حضرت پلرینیک
 روم ایلینه بکجسی خلاف مقضای قانوندر شویله که
 انلر بو خصوصه رخصت جایز اولا سائر شهنزاده لر
 حق اجازت فهم ایدب هربری مقر خلافتلرندن روم
 ایلنه بکج تدارکنده اولور لر انلری بو حرکندن تسکین
 اید بلمک حیزامکانندن طشره اولور سیز جانبدن واجبد که
 انلر یکر و قدیمی سنجاغی تکلیف اولنه اکرام جهانمطاعه
 صورت انقیاد کو سترمه نوعا ترده واقع اولاول
 بهانه ایله سلطنت قاهره مقضای سنجه سلطان احمد
 حضرت پلریم مصالحیننه شروع اولنه بو زای فاسد که حضرت
 خداوند کارک بازار اعتبارده نفوذ کلام جواهر انتظامندک
 کاسد اولماسنه مؤدی ایدی بادی نظرد کندیله صورت

همسر دُر و کمر سعادت خدمتند میان بسته و جا کرد
شیر جهانگیر به قبضه تصرفند محکم و حکم جهانگیر
جمیع عالمده مسلم در قبالة دولتی دست قدر تله امضا ^{لندونی}
بینه یه محتاج دکل ایدی قلی شهادت ایلردی و اولاد
سعادت نژاد نک دکل سندن اشرف اولوب اول خیر خلافت
خیر خلف اولجاغی دکلدی قوت حد سله تقریر ایدوب
اکلردی سلطان احمد انتساب ایدن بعضی مفید که
اقامت وظایف خدمتینه بیل بملشردی دایما اول
جانبه صورت اعانت کوستر مکله سایر شهزاده لر اهانته
کند ولر رسم و عادت ادملشردی حضرت خداوند ^{کاری}
اول آفتاب سلطنت مداردن نه تدبیر تله تدبیر اید جکین
بلیوب آخر اول خورشید سعادت مقر بلنداختری حضرت
خداوند کارک خاطر ندن بو تقریر تله تبعید اتمک مکرهان

جميع ارکان سُست بنیان و دلشنک اولدیلر و حضرت
 خداوند کاری صورت حقدن اعراض اندر میگویند نیجه
 فساد انیکر و نفاق آمیز کلمات اختراع ایلدیلر اما
 اول پادشاه یعقوب انقباهک حضرت شهریار یوسف
 جمال و نهمر خصاله متعلق اولان محبت جبلبسی مروه
 شفقت ابوتله کان دلدکی آتش اشعائی ترویج ایدوب
 هست سعادتن تدن تنتم ایدن نسیم عنبر نسیم ایلله **اینه**
لَا جُدْرَیج یوسف لولا ان تُفَنِّدُون ایتی ضمندن اولان
 بشارت سبب تفریح خاطر اولوردی زیرا سرور فضا ایلله
 ذات مکرمت صفاتی عیدیم المثل اولوب سیر سلطنته
 کمال استحقاقن تمام معلوم ادمشردی تحت ایا لشده
 سرفتنه و فساد با ایمال وظل حمایتندن کافه رعایا
 منظم الاحوال اولدوغندن بلشردی که سرهستی تاج غزلله

معنی مرآت ضمیرند صورت پذیرا و لمشیدی اما معانی نظر
عنان عواقب امور منصرف قلوب ظاهرا حوالی تنک مجال
ملاحظه ایدن فوارس میدان حقیقته روشنند که مواد
ظاهری و اسباب صوری هر نه دکل که متکثر و لا غصیل
مقاصد عظمی و اکتساب مطالب علیاده قاصد در علمی
المخصوص امر سلطنتند که معظّمات امور دند، مادام که
اراده ازلی و مشیت لم یزلی متعلق اولیه هزّار
جد و اجتهاد و امداد ابا و اجداد نافع دکلر، توجه
اندوکی مطلوبک تحصیلی همچون هر نه مقدمات که ترتیب
ایدری صورت بولیوب خلاف مراد فی منبج اولوردی
و هر نه تقدیر تدبیر که صرفا بلردی با زار تقدیرده غیر رایج
اولوردی حضرت شهریار کریم و سعادت قرینک
عز و تمکینه زانو بزانو همنشینی اولدو غی خبرن اشدّ بحکّ

اولان تقصیر ازدن خاطر شریفی اصلاً متغیر اولماستیدی
یکرو حضرت شهریار جهانیکرک زای شریفی افضا اتدی که عتبه
علیاده خدمته تعین اولنان خواص بنده لوندن برفی
سده ساسما صوبه ارسال ایدوب روم ایلند بر سنجاق
طلب ایلنه لر خدام عالی مقام دن بری ذکر اولان
خدمتله ثامور اولوب درد و آله متوجه اولدی
بوجانده حضرت خداوند کار مغفرت پناه علیه رحمة
الله کندونک اولاد ايجاد ندن سلطان احمد که اماسیه
دیار حکومتی تفویض ایلندی مهت ابهت خسرو ایند
نسایم الطاف شامل الاکناف سلطان فیاض آمانه
متقسم اولما دن خالی دکلدی کثرت اولاد و اناسیه
اولدوغی جهنم دن و فور شفقتی و مزید مرحمتی وارید
سیر سلطنته ولی عهد ایلک امر معهود اولوب ذکر اولان

حیران و مدھوش ایدی مجموع اهل ولایت تمام رفاهیت
و حضور کلندی هر بری جمعیت خاطر یله تفرقه اعدا
استدعا سپیون جانب حقّه متوجه اولوب دوام دولت
ابد پیوندی دعاسنی ورد زبان ادنشلردی اول شهریار
صحیح فکر و صلاح اندیشه رعایات آداب سلطنتی کندویه
پیشه ایدینوب ۵ حضرت خداوند کارک حسن و رضانه
موافقتی عین سعادت بلوردی ولایت طربوزون که
دل دشمن کی تنک و هر طرفی محل سنک واقع اولشی در
بوخه زمان مقرایالت و حکومت ادندوکنه سبب محض
لوازم حقوق آداب ابوقی رعایت ایدوب کندونک صیانت
غزو نمکینی ایچون اتاسی حضرت خداوند کارک حصن حصین
حسن رضا لرنیه تحقن انک مصلحتی ایچون ایدی اول
مقام وزارتک اولان مفسد لک نخریکله کند و حقنده واقع

سلطان سلیمانہ حضرت شہر یارک قدوی سعادت
 رسوی بشارتی کلچک خاطر خورشید مآثری انوار بہجت و
 سروریلہ خرم و خندان اولدی دولت و اقبالیلہ آدا
 رسم استقبالیون قرشو وارب اول شہر یارک و قارک
 دامنہ بوز سوردی خسرو صاحب قران هفت اقلیم
 حضرت سلطان سلیم چونکہ روم ایلینہ کجوب مقدم ہمایون
 اول دیار مشرق اولدی سایہ عدالتند رعایا ایلہ منظم
 الاعوال اولدیکہ رسم جور و ستم حد امتناعہ وارمشدی
 معنای تعدی و ظلم امر مخیل ملاحظہ اولبوردی ناکاہ
 تذکر اولنہ صورت واقعہ ایلہ معتبردی شیر غزان غار
 ثبات و نمکین اختیار ایدوب خلوت کزین اولش ایدی
 کرک مردم ازار بر وجهلہ اهل وقار اولش ایدیکہ
 کوسفندک خدمتند پیر پوست پوشا و کند کوجک کی

اجلال شهر طفر بیکرینه مربوط اولا لاجرم هر مجدو
اقبال زیر بالند اولوب علی الدوام طایر دولت شکار
اولادن خالی اولمیه پرتوبال بریم و اقبالیه هر طایر
دولت که صیدن عنرا یلیه نه طی مسافه دشت و کوه
مانع ونه قطع براری و بحار دافع اولوا و اگر سرخه
فهری خوفدن سر طایر چرخ بسم غ قافک قنادی
النه التجا یده صدمت چنگال اجلا لدن بریر
قله قافک شکاف کاف ظاهر اولوب اول باکدن
زهر سی جاک اولوا بالجمله اول سفاین صحت بواطن
وسلامت موطن از زمانه شاهد مقصودنی که
منزل معهود ایدی کناره چکوب غوثیکنله منها
مسافه ده کلوب قرار اندی نهال باغ سلطنت اجلا
شهرهای دولت و اقبال شهزاده کامران اوغلی

و ستاره سپاه امارت دی برینچه سفاینی اموال و خزاین ایل
 مالا مال اتدیلر و کند و دولتله بر فک فک اشتباهه سوار
 اولدی نهال باغ سلطنت انیساب شمره شجره طوب
 لهم و حسن مآب شهراده کامران فرزندان جنداوغلی سلطان
 سلیمان که ولایت کفه کف حکومت ایدی شهراده نک
 مبارک جمالی مشاهده سن مقصود ایدینوب اول جانبه
 روان اولدی دولت و اقبالله سوار اولدوغی سفینه
 بر سیکنه اول دیردر بای سلطنتی صد فسینه سنه
 چکوب کریمتندن بادبان مروحه کرد انله هر نفس استنشا
 هوا بلردی های دولت کبی اول فتاب سلطنته سایه
 کستر اولوب فارغ البال نشمن مقصودی جانبدار متوجه
 اولدی شول شهر باز بلند پرواز سلطنت آشیانک که
 همتی صید ایالت حکومتنه مبسوط اولوب سعادت و

دریا مقاطر بنجه جاری اولغله اقصای مراد تنه
واصل اولدی مملکت روم که ممالک اسلام اراسینده
اجرای قوانین شرع بنوی شریفله جمله دَن مناز و کربن
اولوب بدند رئیس اعضا منزله سند واقع اولمش اییدی
اما منازل ناسمرعی طوتیلوب وضع و شریفک بری برینه
اختلاطندن حاصل اولان عفونت اخلاط سیپی ایله
مختل اولوب تدبیر صحته محتاج اییدی ارادت حکیم
قدیر که مدبر امور جمهور در انجا متعلق اولدیکه ذکر اولان
مملکت عارضه جسمانیته دَن بری اولوب رونق دین
اسلام ترقیده اوله پسر اول پادشاه اسلام پناهی که مقدم
مبارکی صحت کلیته یه سبب در قدرت ازلیته سن اظهار
انیمکیچون روم ایلی دیارنه صالوب صلاح مملکت و وجود
شریف سبب قلادی الفقه اولان آفتاب مکت و جاه

نبوتنه واضح دلیل حضرت شهر یار نامدارک صورت
 سیر پر عبوی کفایت ایدر که بونجه مرور ایام ولایت ^{زوند} طربو
 اقصای بلاد روم در دریا ی نه ساحل هتند کی سفاین
 خلوص نبشی مرابط مراضی حضرت پروردگار مربوط ایلو
 جزئی و کلی دو کلی موردن جانب حقّه تفویض ایلندی
 سایر نهزاده لر کند و دولتی مصلحتی بچون هر نیجه که بجد
 اولوب تکمیل مبادی صوری و تحصیل اسباب ظاهر بی
 صدودند اولدیلر اول شهر یار کوه وقار معنای **وَمَنْ**
يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ آیتنک صورت ظفر سیرتن نقش
 نکین ایدینوب بلده مذکور ده غزو سعاد تله متمکن اولد
 اخر الامر الامور مرهونه باوقایتها مهبندت تغتم ایدن
 نسیم بشارت قرین حالی ورهین امالی اولوب سفینه
 بر سکینه مقصودی عمان بی پایان امکاند وفق خاطر

کوهر شب چراغ دولتی عرصهٔ ظلمت آباد بقعهٔ امکان
اولان ارباب بزم شهوده سراج و قاج اولش در اول
اجلدن در که عنوان احکام شریفه سنی طفرای غرای
وَأُولُوا الْأَمْرِ مِنْكُمْ بر له معنوں و موقع ایلوب فرمان
قضا جریا ننه جهانی مطیع ایلش در که **وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِی**
الْأَرْضِ جَمِيعًا کویا کلشن جانند متنسم اولان انفس
نسایم رحمانی یه حکمت الهی محضاً تحریک سفاین وجود
انسان در که تا تقلبات روزگار دن خلاص اولوب
سواحل مطالب و اما نیستنه واصل و مغله مساکن طیبته
کالات نفسانی تحصیلند اولاه و هنزه مسالک بر مهالک^{که}
سالک اولارضاء الله کندویه دلیل راه ابدینوب زمام
امورنی بالکلیته دست قضا و قدر تسلیم ایلیه ذکر اولان
مذعنیک تحقیقنه اصح تمثیل و تحریر اولنان دعواتک

بلاغت نشانند فهم اولنان اولدیرکه حضرت واجب
الوجود فایض الجود که قیاضی منت و وهاب فی ضنند
آنک دریای زخارفضا و قدری بر محیط در که مهیب نسیم
قدرت ازلیه سندن باد ارادت لم یزلیه سی تنستی ایله
واقع اولان تحدد امواج حادثات کون و فساد سبب^{رین}له بوکو
اجرام مستدیر^ث نه فلك رفت قرین بر نیجه حباب حقیر
فی ثبات و نمکین کاه باد تند موج خیز قهرمانی جلای هلال
مثال نیجه زورق وجودی کرد اب مخافنه دو شروب
غرق ایلر و کاه نسیم لطیفی نیجه سفاین امالی صدف و ابر^ر در
شہوار ایلوب سواحل افضاله صلا^ر ذکر اولان بحر
کرانک کوهر کزید سی که تلاطم امواج مکرمت و احسان^ر ینله قعر
عدمدن ساحل وجوده کتورمش در بنی نوع انساند که عالم
ملك و ملکوت تاجور لرینه دتره التاج واقع اولوب آنک

مقصود نذر قم حرمان چکوب صفرالید کوندر مکه الف
جهد ایلدیلر چون صمیم دلدن اول دیاری ترک اتمکه
تصمیم خاطر اتمشله دی لاجرم اول سفر بر فتح و ظفره اقامت
ایدوب نقل مکان اتمشکه خلوص طوبیله نیت ایلدیلر
خبر غریت حضرت شهریار کا مکار از طرف دریا بجا
مخروسته کعبه برای تدارک فرخنده مآل خود
کلام قدیم ربانی و فرقان عظیم سبحانی که فحوائی عبرت
مطابویسی نجر عقول در بر عیان بی پایاندر که دو جهان
اندن بر نمد در و بر بحر پی کراندر که اکا نسبت یدی
دریا بر قطره شبیم در و لقد کرمنا بنی آدم و حملناهم
فی البر و البحر و رزقناهم من الطیبات و فضلناهم علی
کثیر ممن خلقنا تفصیلاً ذکر اولان بحر مواجک امواجند
در کد انک تلاطمی ایله ساحل یبانه صالد و غی کوهر مغنای

اتا سی خداوند کار بانند صورت رغبت بولیوب ضایع
 اولدوغنه خیلی منفعل اولمشدی آخرای شریف
 جهان اراکا منجر اولدی که اول دیارین تبدیل مکان
 ابلیه لر قوس سی خدا متکار لرندن بون مکتوب سعادت
 مصحوبله درد دولته ارسال ایلدی لر دولت بابوسال
 و رب بایه سیرا علیه مقصود عرض اولدق جانب
 خداوند کاردن رخصت اجازت ویرلیدی تکرار آدم
 کوندر ب اجازت طلب ایلدی لر کبر و عواطف خسر و ایند
 مزید عنایت صورتن کوسنوب سنجاقلیرین ارتور مغله
 مانع اولق ملاحظه سن ایلدی لر اما چون فضاء انقضاء
 علم از لید سمندد ولتی مطلق عنان ایدی بونک کی جزوی
 رعابته کلیتاً مقید اولیوب تکرار آستان سعادت آشیان
 صوبه ادم کوندر ب حسن اجازت طلب ایلدی ینه جریک

افتاب دولتی ساپردۀ احتیاجی اولسنی مراد اد نیشلر
اما افکار پرا عوجاج و زجاج امتزاجلری فروغ مهر سعادتی
اشراقه مقرون اولسنه حایل اولمز دی خورشید دولتی
زوالنه کوشش بی فایده ایلین عداة **خَذْلَهُمُ اللَّهُ كُلِّ عَیْنٍ**
وَعَدَاةً هزار تبلیس و تدلیسله جانب خداوند کاردن
دفعاتله عتاب انکرا احکام ایراد ایدوب انقیاض خاطر
دریا ماثربخون بو وجهله بسط کلام انمشلد پکه اول
دیارک اطرافند اولان کفر ایله طریق حرب و قتال مست
ایدوب اوز کند و ولا یتنک ضبط و حواستنه جدو
جهد ایلیه سز تکثیر اعدایه رضا منیر یوقدر حضرت
شهریارک بو مقوله کلمات مزخرف استماعندن مبارک
خاطر لرنیه کرد فتوره یتشوب بغایت بی حضور اولمشلدی
بو بنجه زماندن برو فتح و لایته متعلق اولان سعی و همت

شهزاده كه انساب كلي اقتلردی اول مناسبتله جمیع
 اموردیوانیه ضمیرینه معلوم اولفك بعد مكان حاجب
 اولازدی هر زمانك عبیه علیاده قیوسی بنده لرنك
 آدم اكسك دكلایدی هربری برینچه کون طور و قد
 صكره جمیع مرادان كوروب تدبیر مملكته متعلق خبرت
 انزی كندویم بدرقه راه ایدینوب كمال رعایتله مرضی
 الحال عودت ایلردی اندن كلن كمسنه لو بو وجهله
 مزید رعایت سایر شهزاده لر موجب اهانت اولوب
 بقصور رای وسوی تدبیر یله مملكت خلل پذیرا و لشیدی
 سلطان قورقودك مصر كنه سنه دخی سبب کلی اولدی
 اولبرینچه بدخواه **یُرِیدُونْ لَیْطِفُوا نُورَ اللَّهِ** آیتك مبتدا و
 غایتندن غافل و سیاق نفی مساق **وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ**
 مضمونندن ذاهل اولوب هرینچه كه اول خسر و کامیابك

باش قلد و رب او جانبه نگاه اتمک قطعاً ممکن دکل ایدی
 زیواد فعايتله دست تیغ خون اشامندن شربت انتقام ۲
 اېجسئلدی و نیجه کره اولار باب ضلال ايله حرب و
 واقع اولوب میدان معركة سیل خونله یخنون مثال
 بروجهله سیلان ایلشدیکه حباب خون او فرقه نلک
 فرقه کلاه مذلت جایکا هلرندن فرق اولمزدی نلک
 شهر یازامدارک اول اشرار بد کردار یله وسایر ملل
 کفار یله بویجه ایام حرب و قتال اوزرنه اولدوغند
 غمشر مهر توپری اشقه سی مجموع آفاقه ضیا بخش اولوب
 آینه تیغ جهانیکرند صورت فتح و ظفر دایما جلوه کراید
 خداوندکار حضرت تلمینک طاب ثراه درد و نشد اولان
 اول بی بصیرت و کوتاه نظر لر کندولره سلطان احمد جانیند
 واقع اولان حسن التفایله مغرور اولوب ذکر اولان

وادربایجان فی قبضه تصرفلرینه کتورمشلردی اول
 کرمیتله آتن کی کشکک ایدوب بادغرورده دماغلر
 جوفن مفرادتمشردی آب تندرفشار وسیل حواریث
 روزکارکی هر جابنه که توجه ایلرردی ضوارانمکه بی
 اختیارلردی ملوک اطرافدن هرگز کمسیه سربزمین
 اتمه مشلردی ناحق یره مسلمانلرک قان یره دوکی
 باشلرینه ناج مفاخرت بلوب ترک مبالان اتمکله مباحث
 ادرلردی اول ارباب کفر و ضلال مناراع امان اهل اسلام
 بوزی صوبینی یره دو کمیکله صوارب بویوزدن زندکانه
 ایللردی ذکر اولان طایفه طایفه شهریار کامکارک
 و فور شجاعندک شول درجه ده مرغوب اولوب لشکر
 ظفر پیکرندن ایله مغلوب دوشمندیکه دیار سر و مک ان
 اتراکی باوجود اول فرقه اهل الحاد و اشراکله مشوب ایکن

مشهورند ایام عدالت بر مرتبه ده امن و امان اوزده
ایدیکه طریق سرقه ید سارق مقطوع اولوب رسم غضب
ید امان شدن ضمان مرتفع اولدوینی کی بالکلیه مرفوع اید
اعلام ظفر فرجایی دشمن پرفتن دیار نه متوجه قلدچه
وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ایتن
بدرقه راه ادینوردی اول آفتاب حشمت وجاه و ساء
سپاهک سلطنت قاهره سیه زمره من اتخذ الله هویه
برسبیل اضطرار طریق فرار اختیار اتمد ناچار اولدقچه غلغله
وحماة و کفار اشرار کوش بهوشلرنه سهام مذلت پیامه
لَنْ تَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ ایتن تکرار ایلردی اول پادشاه دین
پناه کلام بشارت انجام **وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ** برکات سله
ادخار ذخایر و غنائم ادینوب علی الدوام ظافر و غنائم عودت
ایلردی طایفه او باش قزلباش که مملکت فارس و عراق

اولمشی ایدی و سلطان قورقود د یار مصره کمنشی
 حضرت شهر یار نامدار و اول خورشید سعادت سلطنت
 مدار **الموتید بتاید اللک الکرم** سلطان سلیم ظل عنایتی
 و سایه حمایتی طرہ بوزون و لایقنه صلوب جمیع زمانه
 هم عالیہ لری اول د یارده جهاد و غزایه مصروف ایدی
 عساکر حضرت ماثرینک سیاف دایم الارها فی ایقاظ و
 انتباهی کندویه شعار ایدینوب بر لحظه نیامند نیام اولماید
 شمیر ابدار لری باز ابدار النصر کار زارند قان در لیوب
 عرق جبینله زندکافی ایلدی اطرافه اولان ملل کفار
 بد کرده پیکان تیوسریع تاثیر لریم **اَلَمْ یَا تَکُم نَذِیرٌ**
 آیتی پیامن جانباهل اسلامده تبلیغ ایلوب بورعب و
 هراسله جمله سحی و زجانلندن یاسا تمش لری ولایت
 طرہ بوزون که هر طرفه کفره برخل و ذلل مختلفه الملل برله

انا مل تجربه ايله بنض ضمير طوب حركه انقباض و انبساط
 بتديل هو التمدينه ميل خاطر اكلا ديلر چون شهره خراب اوليس
 صورتى لا بد اول معنای تا كيدا تمثيدي جمله سی حضرت
 خداوندكاريك وفق خاطر شريفجه اولوب مرتضد فرمان
 اولدیلر لاجرم وزرايه امرانديكه سفر اسبابي مهنا اولوب
 قدوم سعادت رسويله منازل و موطن مهنا اولان ^{لبنان} امرعا
 موجبجه مهمات سفر كوريلوب **سنة** خمس عشر و سعمائه
 رجبند عنان عزيمت محروسه ادرنه صوبنه منعطف
 اوليك اماكن شهر مذكور كه بويجه زماندن بروسوار كذن
 خالی اولغله خرابه مشرفدي انواع بهجت و سرور ايله مالی
 اولوب مبارك قدمله مشرف اولدي **بيت** اول تاريخه حضرت
 خداوندكاريك اولاد سعادت نژادندن سلطان شهنشاه
 ديار قزمانك ایدی و سلطان احمد و لايت اماسيه تفويض

بجهت قدوس حضرت طه
 بجانب ادرنه باعسا كرم سعادت د

برکات عطاره منافق بو خدمتله مامور اولوب کاینی
 جد و اهتمام ایلدی مجموع خرابا اولان بناری علی و حبه
 التفصیل سلك بیانله کتوب اعلام ایلدی و ذرا شرف
 مجلس یونله مستعد اولیجی ماه الواقع غر حضور پهره
 عرض اولندی اگرچه که پادشاه ولایت پناهک بو حاد^{نه}
 مبارک خاطرنه فی الجمله کرد فور کلندی اما چون ذرات
 کایناتک حرکاتی حقل اراده ازلیته سی متعلق اولدین
 وقوعه کلمک امر محال و محیط کاینات که محدّد جهاتدر
 مشیت لم یزلیته سی مفارقتی ایلله سریع الانشغال در **لَارَادَ**
لِقَضَائِهِ وَلَا مَانِعَ لِحُكْمِهِ مفهومی موجب خه تشفی خاطر
 تحصیل ایلوب کردن اطاعت و اقوَض امری الی الله جل
 متین مفعول ادندی و ذرا حضرت خداوند کارک
 آینه دل دریا مشا کلنده ذنک غم مشاهد اید یجک

منکر اولان حشرات ارضک شهبالن ازاله اتمکچون قیام
ساعة غونه ایدی کمال حیرتندن زمین وزمان متزلزل
اولوب مکین ومکان مُبتدلا و لمشدی ^{ابنیہ} ~~بنیہ~~
هربری رفعتند و متانتند سپهرله هسرایدی جمله خاکه برابر
اولدی خلقک بعض بو حالته دنک و حیران و بعضی کت
تختیرله سینه کوب اولوب سرگردان اولدی اما حضرت
خداوندگار کوه و قار دایمء تمکین و قرارده برکار وارثات
قدم اولوب رسم معهود اوزره صباحه دکن خوش دمیدی
علی الصباح ارکان دولت و اعیان سلطنت دیوان ^{لست} علای
عنوانه جمع اولوب یرلویرنند قراراندی و وزراء ^{بها} بها
آرا بوکامبخر اولدیکه خراب اولان بنالر علی التفصیل یازیلور
بایه سریرا علایه عرضا ولا تاکه حقیقت حال حضرت
خداوندگارک ضمیر خورشید نظیرنه منکشف اول ^{قلوب} ارباب

اربعه نك اجماعند حاصل اولان كيفيت متوسطه حد
اعندالدين چقش ايدي واول دايه بليته مؤدما بينه بلغم براغوب
اخلاط اراسند اولان ارتباطي خلل پذير انيكله بري برندن
تبويد اتمشيدني ذكر اولان مرض بوفعل وانفعالدين مضطر
اولوب اول سلطان كردن اقتدارك باينه دوشمندي
سلطان قوانك ملك بدنه تعلقند كثر اشغال واقع اولما^{غله}
تدبير امور سكتند اهل اولوب رعايا وكافه برايا^ن پريشان
حال ومضطرب الاحوال اولمشيدني اول سبب^{وندكار} حضرت خدا
سلك خدمتكم منتظم اولان ارکان رعایت آداب مكنونه
كند ومقتضيات نفس خود كاملين تقديم ايدب توسن
خاطر تيز كاملونه ارجاء عنان اتمكله **من جا و زحك**
شابه ضد مسافه سنك سجدندن تجاوز اتمشيدني
اول سبب^ن ارکان رفيع البنيان سلطنت خرابه متوجه

اختیار ایدب او توردی دخی مصر و هندوستان و سیستان
 و ایران و توران و انکروس و نخوس جانبلرندن ایلچولر کلوب سائ
 سلطنتی ربع مسکونه منتشر اولوب علما و فضلا و شیخ
 و صلحا و رعایا و برابرا حضور و رفاهیتده اولوب طور کرم
 خبر امراض مزمنه که بر بای پادشاه عدالت دستگاه دا
 افتاده ازان سبب قدیر امور سلطنت بر اهاال و مصالح
 رعایا پریشان حال و مضطرب الاحوال شده بود
 اول خلاصه سلاطین ذوی القدر و کوزید خواص
 عالی مقدار حضرت سلطان بایزید شهریار اسکنه الله مع
 خلفاء الراشدین فی دار القرار ذات شریفی شول فضلا
 اما ليله مبتلی اولوب سوء المزاج تحصیل ایدن ارباب
 احتیاجک علاجند طبیب مشفق ایدی مکر اول
 زماند مزاجلرند امراض مزمنه دن بر مرض واقع اولوب

بایزید شریفی شول فضلا
 اما ليله مبتلی اولوب
 سوء المزاج تحصیل ایدن ارباب
 احتیاجک علاجند طبیب مشفق ایدی مکر اول

اولوب طوردي اول انواده اونه جاننده ونديك كافرې
فرايخه دن ياردم كيلرين الوب كلوب مدلولوا وزنه آشوب
طوبلايله دوكمه بشلاد لراول زمانه دكن عرب وكورېكي
وعواض اولش دكل ايدي عجله ايله سفر واقع اولغن عرب
وكورېكي يازيلوب في الحال دونامه كيلرينه قبولوب كوندرك
كيلرا يرشدين كافر لوز كراولان مدلولو قلعه سن محكم دوكون
بر طرفن بقوب اون سكر كون پوروش ايدب ايلما ديلر بوجانده
دونامه دخی ايريتوب كافر لوز دونامه كوريجك طوبلرين
كميه قبول قاچديلر دونامه ده اولان بكمردلولونك
بقيلان يرلرين تيمرايدب بكم كيلرايله استانبوله كلديلر
اندن صكره ونديك بكمري ناچار ايلچولر وپيش كشر كوندر ب
بارشدلر اندن صكره سلطان بايزيد خان غنصره حضرتلري
هم بطرفه حركت ايتوب كند و حالي اوزره كونه فراغده ^{۱۲}

بعد خداوند کار کرد و ن اقتدار حضرت پری اول دیاری
فتح ایدب نو نظام و تازه انتظام و یرد کدن صکره امیرالامراء
الکرام اناطولی بکتر بکپیسی سنان پاشای شیراقدای عساکر
نصرت اثریله و مرکب نطفه رهبرایله اشوق قلعه و اوارن

اوز ره کوندری مشارالیه پاشای صاحب رآی واروب
وصول بولد و غنی کی اول دانی بعنایت الله تعالی فتح اولوب
مالک اسلامه ضبط و ربط اولد قدن صکره خداوند کار
منصور و مظفر استانبوله کلوب خوشکوار سلطنت ایلله علی الدوام

خبر توجہ نمودن سلطان سلاطین الاسلام مالک عمالت
 رقاب الانام بر آي فتح قلعه قرون باعسا کر نصرت نمودن
 بعد از فتح قلعه متون صا و ایل بیع الاول سنه مذکور

اندن صکر خداوند جهان قطب دایره دوران حضرت پیر
 ذکر اولان قلعه متونی فتح ایدوب قبضه افتدانه الدقت
 صکر سنه مزبور بیع الاول و ایلندینه قلعه قرون
 فتحه غزیت کوسر و ب واروب و صول بود و بی کی بعایت
 الله تعالی اولدانی اطاعت ایدوب مفتاحن کوندر دی

نظم

قرونک اوستنه سورده سپاهی	متونک کوردی قیدن طونک آهی
قوشندی اورتیه الدی حصار	ارشیدی طوندی لشکر اول دیار
حصاری ویردیلر خونکاره ناچار	متونک حال ایشتمندی کفار
حصارک کوردی قیدی نیکم وار	یار سنجی بکی قاضی و دزد آزار

پادشاه مملکت کثا غایتله بحضور اولوب طور درکن قدرت الهی در پاد
 مسلمان صورتده ایکی پاره کافر قادیغه لری کلوب حصار ایمانته کروب
 لشکر قدرلر اجمرو حصار کد کلرنده طور آن جنک ساز توفند انداز کافر
 یاردم کلدی دیو کد کلرین خالی قویوب سا اول کلان قادیغه لره
 وارد لر اول فرصت ایله غازیلر یوروش ایدب حصار بد نلرنه
 مکند آتوب جقغه بشلاد رکفار دخی ترک قلعه کیدی دیو
 سو قافلده سکر درکن ناکاه طوب او نلرنه آتش دوشب قلعه
 ایچ طوبیشوب یا منفه باشلادی بوجا بندن غازیلر دخی یوروش
 بورولرین آغردوب و طبل و نقاره لرین دوکوب بعنایت الله تعالی
 هاندم قلعه قبولوب **يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ**
خَيْرَ لَكُمْ ^{سخنه} اقضا قلعه ایچنده اولان کفار هر نیت اثری هدف تیرتد
 و بعضلرین اسیر و قید زنجیر و قلعه متوفی فتح و تسخیر ایدوب
 ایچنده اولان کلیسا لرین مسجد ایدوب جمعه غازیلر قلدلر

وسپوتی بخیرا ولوب مالک آفاق یقین و ابراق صدایه
بشارت و ندای مسرت ایله طولدقون صکره عودت اولنوب
سعادت ایله ادرنیه کلوب قبشلا دیلراندن صکره
خبر نیت نمودن پادشاه جهاد غون برای فتح قلعه متون

درسنه ست و تسعایه اول بهارده لالرو شقایق لاجا بجا
باش قلدره قلی چینه سلطان قلعه کنا حضرتلرینه اول
دیاردنه متون آدلو بر حصار اسوار و حصین متین قرار
دیخی واردی روم ایلی و اناطولی عسکر یله اوستنه غنیمت
ایذب قطع مراحل یله واروب وصول بولدوغی کجا و ته
جانبند دونامه کیلری دیخی کلوب قلعه نك اطراف و اکنا
دنگار نك بیواقلرندن دین اولمش کستانه دونیدی هماندم طر
طوب بر آشوبله دوککه مصر اولوب طورد لر او توج اوج کون متصل
رعددم و صاعقه آواز اتش فم طوبلر ایله دوکلوب فتحی میتر اولمچق

اوزرنه نرؤل ایدوب اطراف و اکثاف غاریلرک ال بیر اقلرندت
 و منقش بیلرندک و درخشان کوندلرندک مانند نقش و نگار
 و زینت ازهار بهار کی اولوب طوری بوجا بندت
 باد ناه ایلام دخی عساکر نصرت انجام ایله ایشوب هاندنم
 بزور خردن کوزاجدر میوب غزاة ظفر انجام طویلر قوروب محاصره
 حصاره مبارزت و محاربه دارو کره مبارزت ایلدکل کی انجده
 کفار خیران اینک قلب صلیبرنه سهام اهل ایلامد رعب و
 مستولی اولوب هاندنم استدعا مان ایله قلعه لرین تسلیم
 ایلدیلر خداوند کار خیرلری انجده کلیسالن مسجد ایدوب اسلام زینتی
 ایله زینت و یقیلان بر لرین مهت و دود و یواری آلات
 ضرب و حرب ایله دونا دوب بروج عالیه سنه شهب صاعقه
 و ابدان سامیه سنه سحاب بارقه اناطویلر قیوب و دونا نه
 عوماندن قتلایق امر ایدوب دخی بوفتح نامه نکه صور تقیر بر

کیلری براقنده ایلدی حَقِّکْ عَنایتندَه خور او لیوب
اوخ درت کوندن صُکرم کیر و بریر جمع اولوب منزل معوده
صوبه بلکه اچوب کیدرکن اوت جانبدن کفارخا کارد و ناغه
قرشو کلوب طوب و توفند و پرائوز بترک و سائر اوقات
جَنک ايله بررد اهنک ایدوب خور رکن کفار بد کرد آر طرفند
لوردان نام کافر بارجه سیله بَلکن اچوب کلوب
براق رئیس بارجه سنه چا توب جَنک ایدرکن کافرا
بر بارجه سی دخی کلوب محکم محاربه ایدوب براق
رئیس کسیندن کافر کسینه نفث اتلوب یئارکن براق
رئیس کیسی ایرلیوب کافر بارجه سیله بَله یان
ینجه کافر و مسلمانن هلاک اولدی
باقی کیملر جَنک ایدرکن آینه بختی نلک مقابله
وارد قلری کی کافر دوناغه سی ایرلیوب اسلام کیلوی اشیو

اندن صکره بیش یوز مقداری دونانمه کیلیرین احضار^{الدی}
ایچلیرین ادمله ویراغله تولدورب دارالغزاة و المجاهدین
کلیبولی فیودانی شیراقدام میرمقدام داود بک ایله موره
ولایتده واقع اولان قلعه سی بیستونسه همسره کله سی
سزاییده کوردونه برابر آینه بختی اوزرینه
کوندردیلر بلکن آجوب کندک لرندن صکره
کندولری اناطولی روم الی نیک طوس صولت و کیکاوس
شوکت بکلیرله لوی سعادت الثوالرند اولان عسکرخلف
رهبرلریله تاریخ هجرت حضرت رسالتک طقوز یوز بشتک
ذکر اولان آینه بختی اوزرنه غنیمت کوستردی مقدما ارسل
اولان دونانمه کیلیری ملت میسمحانک دونانمه سنه دیرمه
ستدا اولان قول حصاره قوت ماو حرکت هوا ییله واروب
وصول بولدقلری بکی ناکاه مخالف روزکار واقع اولوب

دخی شدت شتا وحدت هوادن وادیلده ماء جاری
انسداد و آب روانلر جریاندن اجتماع و شاخ شجره شیشه
کرد کانه و ارمقار کناری طوکش بوزلردن الماس
کانه دوندکی حیند غم کامل و بزم شامل ایله چقوب
روس منکوسک فرقه باغیه سنک و زمزمه طایفه سنک
آقینه واروب برد عدوی دیندن عسکر خلقنک دست
و بالری دوشب نهایت درجه ده منکسر اولوب کلد لر بکده
خبر توجه نمودن سلطان بایزید خان بر آئی
فتح کردن قلعه ایند بختی در سنه خمس و تسع
سلطان الغزاة و المجاهدین محض الطاف رب العالمین
غرض حضرت تری غزائنته از نکومید ایله سوزه بولیده
کیلر یابدورب انلردن غیری مستقل کمال رئیس ایله
براق رئیس ایچون برر عظیم بارجه یابدورب ویردی

اوغلی سلطان احمد میرزا استانبولده ادر با بجان طرفه قیوب
 واروب رستم پادشاهك باشن كسوب یرنه پادشاه اولدی
 خداوندكار حضرتلری پادشاه اولدوغن استماع ایدیمك شاد
 اولوب قیزی سلطان زاده میرزایه کوندردی واروب
 وصول بولمادن عیثی اوغلی هیبه سلطان مذکوری هلاک
 ایدب یرنه پادشاه اولدی سلطان زاده ایسه کندیلر یولده
 میرزاندک وفاتی خبرن استماع ایدیمك کیرو دونوب
 سلطان زاده استانبوله کتوردیلر بعد ازان
 خیراقین کوردن مال قوج زاده درایام شتا
 بدولایت روس درکنده اشین و تجمایه
 طغوزبوزاکی سنده امیر شجاعت اندیشه ودلیرمهات
 پیشه مال قوج اوغلی بالی بك. سلطان هفت افلیم شتا لشکر
 کین وبرد عدوی دینله ربع مسکونه پنجه برفی دوشوب

پاشای المنزور در صحرای قریه فی سنه ثمان و تسعین و ثمانمائت

اندن صکرم بوسنه بکی یعقوب پاشا سکن یوزطفان سکن
خروات ولایتنه آقین ایدوب اولدخی کلوب کیدکن قریوا
قلعه سنک صحرا سنک درخیل بان دیمکله مذکور بدنفکال بنجه
بیک عسکره میت اثرایله ارد رادکن ایریشوب جنک و بنجه
غازیلری شهید و تنک ایلدلو اخر الامر عکرام اسلامه حق دینک
معین اولوب اول کلان کافرلری بر درجه ده قرد لکه ابتدای
ظهور بنوة محمدی و شعشعه افتاب رسالت احمدیدک بر و اول
اصل دار و کیر اولش دکل ایدی مذکور درنجیل بانی بنجه
بکلریله یعقوب پاشا اسیر و قید رنجیر ایدب توغ و طبل و علم
کلن کافر باشلریله در دولته کوندردی کلوب
کفار شومه بروجهله انعدام و معاندین دست اسلامه انهدام
اولدوغنه شکر لرا ولندی اندن صکرم تاریخ مزبورده اوغور

حضر قلی عودت ایدب مناسره وصول بولدوغی کون بومند
 بوش فدای قلیح ایله هجوم ایدب اسکندر باشا حاضر بولوب
 بوزدغان ایله اورب فدای هلاک ایلدی بعد ازان ادرنیه
 کلوب نه قدر اهل بدعت واریسه تفنیش اتدورب
 اناطولی یه سورمکه امر ایلدی اندن **سنه** ^{سند} ^{الفعله} مرزبوره ذی
 اوایلنده ادرندگن استانبوله کلوب
 بعد ایزین فکرمین اوزره محال اوغلی علی بک
 انکروس اقبضه کئنددی مذکور علی بک
 دخی دریا کی جوشه وازدرها کی خروشه کلوب
 وارپ بجه ولاینلین خراب ایدوب اسیرلین الوب کلورکن
 انکروس بکری اوت جانبدن مروراید جک دربندلین سدایدب
 چلی آدم برین شهید قلوب کندوسی بک بلا یله خلاصا الوب چقد
خبر آقین یعقوب باشا میرلوی بوسند و محاربه درخیل بان یعقوب

بعد سلطان الفزاة و المجاهدین عز نصره غزو جهاده نیت
ایدب دخی مقتدا و نمانه کمیلرین در یادن اولونیه
جانبه کوندرب صکوه کندولری سعادت ایله سکونوز
طقسان یدی رجب المیتب آینک یکر می سنده عکر نصرت ^{انجام}
استانبولدن صوفیه یه واروب اناطولی عکر یله
هرک اوغلی احمد پاشای صوفیه ده قوب و داود پاشا
اسکوب جانبندن ارنوده کوندرب کندولری یحیی پاشا ایله
قبو خلیقه ارنود ولایتنه که یوان مملکتی دیمکله مذکور در
نزول ایدوب عید مبارکی قلعه دبه دنده ایلد کلرندک ^{صکبه}
اول دیارک کفره و فجوه سی صعب طاغله بجنه اولوب
داود پاشا ایله یحیی پاشای عموگا یک پیر یلر ایله بجنه له
کوندرب بی خدا سیر چیقاروب خور یاد لرین
قر دیلر اندن صکوه غزاقام اولوب ادرنه جانبنه خداوند ^{کاد}

بادشاه عالم پناه حضرت لری ذکرا و لان قلعه بر کعبه مشرفه
 و مدینه منوره و قفقای دو کن بلاد کد صکره اول مصر
 ایلیچوسنه ایلیچو قشوب و اروب قلعه لری تسلیم ایدوب
 ما بین لری اصلاح اولوب سنور کس دیلر تاریخ مزبوره
 اونکروس قرالی فوت اولوب یرنه یانقو اوغلی قرال اولدی
 اوتنه جانبدار له و لایتنک قرالی عظیم عکرله اوزرنه کلوب
 اونکروس قرالی غالب اولوب طنوب حبس ایلیک اندن صکره
 سلطان بایزید خان حضرت لرنه دوستلق یوزندن ایلیچو
 کوندردی مذکور ایلیچویه التفات اولمیب هکماندم
 محالا اوغلی روم ایلی اقبیلر یله اونکروسه افرین اتمک امر اولد
 واروب پنجه حصار لرین واسیلرین الوب کلدی
 خیر توجه نمودن سلطان بایزید خورشید غلام با عساکر انجم احتشام
 برای غرض جهاد به دیار یوان بدنهاد در واسطه جبهه منیع و تسبیح

زهرلنوب یرنه بای صغور باد شکار اولدی

خبر من قاصد برای طلب کردن قلعه کولک و ترهوی و ادا نه و باز

دادن سلطان بایزید به سلطان مصر در سینه ست و تسعین و ثمانه

بوجانبه سلطان بایزید خان ادرنه ده تحت سیادت

احتوا سنده اولوب طور رکن کوز طقسان التي سنده اوت

جانبه مصر سلطان ابیجو ایله الناس نامه کوندوش کوردلکن

نظم

که اولدر عفوایدن جمله کنایه

کیدره لوم کین و بکری ادا دن

چوقور اوا دکی اولایوج حصاری

مدینه مکه اوقافیدر انار

اولا سا که مدینه اهلی دعا

خرنیک لشکر چوقا عالی شهن

یازملش نامه نام الاهی

بچلوم جمله کچن ماجرا دن

دخی دیش که هر ملک شهریارا

الوب ملک ایلد کوندردی لشکر

ینه احسان ایلد کم جمله راجی

مسلمان غازی سن هم پادشهن

اوغورلوا احمد بکه و برقرین سلسره بکی ضوچ بکه و برقرین
 داود باشا اوغلنه ویردی و هم اولان شاه مصر سلطان
 علاء الدوله جابنلردن ایچولر کلوب و کون کورمن
 کلیسا سنک او زرنه یلدرم اینوب ایچندن اولان طوب
 اوقی طوثوب بشی الی بیک نفر کمنه لواند زهلاک
 اولوب عظیم حادثه واقع اولدی اول سببدن خداوندگار
 استانبولدن ادرینه واروب ارام ایلدی وینه عرب
 مصر سلطانک خبری یوغکن کلوب لارنده اطراف و
 اسکنافله یعوب یقذر و اوت ادریا بجان تختند
 اوتوران اوزون حسن وفات ایدب اوغلی سلطان یعقوب
 یرنه تختنه کچوب پادشاه اولدی و اوغورلو محمد قاجوب
 سلطان احمد و سلطان احمد دین سلطان بایزیده کلوب
 رعایت اولندی اندن صکره سلطان یعقوب

قاجار ب اسکندر یکی او غلیه مصر سلطاننه کوندردی
 مصر سلطاننی دخی اسکندر یکی عزت ایله خلعت کیدروب
 غازیسن غزادن قالمه دیو کیرمه کوندردی
 و قحان علاء الدوله فرزنداشی پیر بوداق بد مصر سلطاننه
 وار ب اول دخی طوتوب حبس ایله سعید اعلامه کوندردی
 خبر خسته کردن شهزاده کان سلطان بایزید و دادن خبر
 به امراء سعید در اواسط ربیع الاول مندرجست و تغافل
 اندن صکره سکر یوز طقسان بیش ربیع الاول و تلک او^{سطنده}
 اول بهار ده که

نظم

چکلر جامه لر کیشدی رنگین	که انک رنگند عاجز نائی چین
شکوفله مرهت صحن صحرا	چمن مواجیدی کویا که دریا

سلطان بایزید شهزاده کان کامران ایچون علی
 سنت د کونن ایدب دخی قزلرندن بر قیزن

وپیر بوداق ابن دواقلم بر سر علاء الدوله
 در غره صفر کنایه و تسعین و ثمانمائیه
 اول انشاده الدوله نک مصر سلطان ایله اتفاقه و حمله
 و نفاقه بله اولوب دخی اوز بک اوغلنه قیزین
 ویرب مصر کوندر دکن موی الیه علی باشا کلوب عرض الیه
 معلوم اولیجا ق خداوندکار حضرتلری فی الحال کج
 یوز طقسان درت صفر نک غره سنه مخال اوغلی اسکندر
 بکی افخی طایفه سیله وانا طوطی عکبر یله علاء الدوله
 قرنداشی پیر بوداق بکی قوشوب کوندر دی واروب
 علاء الدوله نک براوغلن اله کتوب کوز لونه میل
 چکدر لراوته جانبدن علاء الدوله دخی فرصت ایله
 شینخون ایدب اسکندر بک براوغلن دوشوروب
 وبراوغلنله کندوسن طونوب وقرنداشی پیر بوداق بکی

اناطولی عسکری فی الحال منہزم اولوب علی پاشا دخی
اقدام اتکین بلنه صوقوب واهتمام سپرین باشنه
الوب رعدنوب بهار کبی دشمن اوزرنه کوریلوب
مانند سام و سوار دونه دونه اوغراش ایلدی
اخرا لامر شام عکر پی خدعه ایدب انقزام صورتن
کوسترد لر بوجا بندن عکر دخی براکنده اولوب
عقلمنه دوشیچک انلر دخی نکزار چنکه اقدام ایدب
مزبور علی پاشای ادا نه اوزرندن توکوروب کلوب
ادانه ی یقوب یقوب شام طرفنه عودت ایلدی
علی پاشا دخی دنوب ادا نه یتکدر ایلدی
خبر اتحاد کردن علا الدوله با سلطان مصر و دادن دخترش
به پسر و زیک لویل ازان سبب ارسال کردن سلطان بایزید
اسکندریه و للمخال را با عکر اناطولی و اقبیان روم ایلدی

غازی مصطفی دیمکله مذکور دلاور که مذکور الیچو
 سابقا اونکروس ولایتند فرزنداش شهید قلشدیه
 فرصتن بولوب قتل ایلدی اول دخی شهید اولدی بعد
 سلطان یایزیدخان حضرتلری ویزه دن استانبوله
 واستا بولدن ادرنیه واروب بنا اتدو کجامع شریفین
 عام وخاصه عالی ضیافتلر واحسانلر ایلدی اندن صکره
 خبر رفتن علی پاشا با عسکر روم ایلی و اناطولی و غرب ^{یکری}
 برای تعمیر کردن ادا نه و ترسوس و محاربه کردن با عسکر ^{مشام}
 ادا نه ایله ترسوس تعمیر لرنه روم ایلی و اناطولی کی
 بیک یکپیری والتی بیک عزبله سکر بوز طقسان اوچ جمادی
 الاولیاء اون بزنه علی پاشای کوندردی واروب
 وصول بولدی کبی اوت جانبدن نکزار شام
 عسکر کلوب علی پاشا ایله محاربه ایلدی

استماع ایدیجک و آرسق اوزره دنوب اوته جانبدن
دوالفدراوغلی علاء الدوله بکی استفیاله کلوب باشاغی
کرکی بکی رعایت ایلدی بعد ازان وارسق بکلرندن
بوغنه لو و او باشلو و سومدلو و اورنلو و طورغودلو و
رمضاً نلوغشیر تلریله کلوب بند اطاعته بیون و یروب
مطیع اولدر باقی فننه و فاده مصرا و تلری هدف
تیرتمیر ایلدی اندن صکره اطاعت ایدن وارساق
بکلریله باشا عهدلشوب اول دیاره نو نظام
و قازه انظام ویردکن صکره عکر نصرت
اثره اجازت ویرب کندولری کلوب ویزه دن سلطان
بایزید غر نصره حضرتلریله ملاقات اولدیر بعد
انکروس منحوس جانبدن یخشی اوغلی دیمکله مشهور الچو
خواجه ایله کلوب سمندس سرحدنه وصول بولدوغی کجه

عروس بدیع الحال مقالدن بنان بیان ایله نقابی کوثر
 اول خدمتک اقامتنه حسن طلب کوستردی حضرت
 صاحب قران نصرت افتران غرضه حضرتلری پاشا
 فایق رایک فکر و مرادن معقول کورب عمومگا قیو
 خلیله و روم ایلی و اناطولی عسکر ایله کمتکه
 امر ایلدی امر عالیشان اوزره وزیر صاحب تدبیر
 فوشلان عسکر ایله سکزیو زطقسان ایکی ذی
 الحجه سنک یکر مستند غنیمت کوستردی جیوش
 دریا جوش و کروه انبوه مواکب کواکب شکوه ایله
 فرمان دیارنه قدوم اندوکی واقع و شایع اولجاق
 ذکر اولان مصرع کره سیلاب پرتاب فرومایه کی
 مصر جانبنه عودت ایدوب هرک زاده احمد پاشا
 بله الوب کتدر اول احوالی پاشای صاحب شمشیر

میدان دارو کیره کیروت شاهد مقصود نه قولن صالحه
فرستن الله بلور کن قدرت الهی ته و مشیت
بسمائیه مقنضاً بنجه آتندن دوشوب تلام امواج
فضا و قدردن نجات بولیوب فی الحال دشمن الله
کرفتار اولوب باقی عسکره هزم اولدی بوجانیدن
ارسال اولان عسکره سیریندوبلا و بایمال عسکره اعدا
اولادن خالی اولما د قلزندن حضرت پادشاه کردون
تختک خاطر ز اخردریا مقاطر لرنده آثار کرد ملاه
واقع اولدی اول حادثه دن داود پاشای ارطو
نظر پادشاه صاحب انتباهک ^{احسان} بسم الله ملاک
خبر باز فرستادن سلطان کلاطین الاسلام داود پاشای
شیر اقام رابعاً کرا فاطولی و قرمان و روم و اقل
ذی الحجته کشتائی و تسعین و ثمان مائیه

ذکرا و لان بکرم و شوب و شوب عسکر من هزم اولاد و غنی شریار
 نامدار سلطان بایزید کامکار حضرت لرنه معلوم
 اولجاق تکرار اناطولی بکرم بکسی هرک اوغلی احمد
 پاشای و حضرت اوغلی محمد بکی اناطولی و روم ایلی عسکر
 کوندردی **سنه** انلردخی **سنه** مزبوره رمضانک یکر **چشند**
 نرسوس صحرا سنه مصر عسکر یله بولشوب دونه دونه
 اوغراش و کروفر یله کرکی بکی صواش ایلدیلر آخر
 الامر هرک زاده احمد پاشانک خاطر یه قلعه سنه
 لشکرا و هام استیصال صورتن کوستر مشدی اول
 صحرا دن کدب قلعه ادا نه و تختن ایدوب
 بمرغ ظفر که کوشه نشین قلعه قاف قضا و قدر ایدی
 شکاره کلد و کندن دامن فرصتی دست صاحب ارتعانه
 دوشورب دخی غمان بی کران یعنی لشکر بی پایا نیله

من همتلزند مذبور کوندز اوغلنك باشي كلوب ورمضا
اوغلي ديري طونلوب باقيلري انهزام ايله مصرع كرنه وار
ملاقي اولديلر عسكر نصرت اثر كلوب كوندز اوغلن قل
ورمضان اوغلن ديري طوند قلن مصر سلطاننه اعلام^{اولنوب}
معلوم اولنجاق اولدني نجه بيك عسكر دني كوندردني
بوجانده كي بكار ادا نيه كلوب غفلت اوزره اولوب
طور دكن مصرع كرى رعد نوبهار كي ايريشوب سكر نوز
طفيان اكى ربيع الاخر نك اون يدي سنده ترسوس^{سند} فضا
عظيم جنك ايدب بكار دن فرهاد بك موسى بك ومصطفى بك
وينجه بكار دني دوشوب باقى عسكر منهزم اولدي
خبر باز فرستادن خداوند جهان ميرميران اناطولى^{سك}
زاده احمد پاشا ومير محمد بن خضربك رابعسكر
اناطولى وروم ايلي در بستم رمضان المباركه سنه^{سنه} مزبون

استماع اید بچک غضب رخشنه سوار اولوب دیودار کیم
اولان اورون اوز بکی تهرز و قضاوتام بکلم یله نیجه بیک
مروشام و حلب عسکرین قوشوب کوندردی کلوب
حلبه واصل اولد قلمری بکی قرمان بکلم بکیسی آستانه
سعاده اعلام ایلدی خداوند کار حضرت تلمرنیک معلوم
شریفی اویجا ق کویکوس فرهاد بکی و قیصریه بکی مصطفی
بکی و انکوری بکی موسی بکی و طم بوزون بکی علی بکی نیجه
بکلم ایلله دخی ذکر اولان قلعه لک حفظ و حراسته
کنکه امر ایلدی امر پادشاه اسلام ایلله ذکر اولان بکلم
عزیمت ایدب قطع مراحل ایلله ادا نه ایلله می صحرا سند
جهان صوبی کنار نه نزول ایلد بکلمی اوتر جانبدن کوند
اوغلی ایلله رمضان اوغلی بر نیجه و ارساق بر تفاق بکلم یله
مقابله ادوب آخر الامر خداوند کار حضرت تلمرنیک

ذی الحجۃ سنک اواخرند عسکر نصرت انزاله واروب
قلعه کولکی وادانه و ترسوی فتح ایدب ضبط ایلدی

خبرگاه شد قیتبای سلطان مصر از فتح قلعه کولک
وادانه و ترسوی بعد از آن عسکر فرستاد با او زبد
لهویل برای ستادن آن قلعه را در سبع عشر ربيع الآخر
کنند آشی و تسعین و ثمانماید
اوتنه جانبده مصر سلطان قیتبای ذکیرا و لاز قلعه
فتح اولوب ممالک عثمان عالی شانہ ربطا و لندوغت

یر بر پُسو تو د قلرن ایندی بچک خوف ایدوب
 هاندم مصطفی بکی براغوب یا ننده اولان ترکان ایله
 کلوب آوردوس یغما ایلدی مصطفی بک دخی یا لکر
 دشمن ایله مقاتله اتمکی حذامتاعده بلوب ناچار
 دامن جنکی الدن براغوب کلوب کندی **بیت**
 بوسوز منقولدر فخرجه اندن یکمه ایلاک ایدرسک صاقران
خبرستان خداوند کار میر میران قرمان قرقوز
باشا را با عسا کر نصرت انجام برای فتح کردن قلعه
کولک وادانه و ترسوس از امراء و ارسق در او اخر
شهر فی الحجه سته احدی و تسعین و ثمانمائه
 قرمان بکلر بکیسی قرقوز باشایه امرا و لندی که قرمان
 و روم عسکر یله چقور اوایه وارب انده اولان قلعه ^{لری}
 فتح اید وجه نامور او زره سکر یوز طقات ^{بیر}

اسکندر بک و ملقوج اوغلی بالی بک افلاق عسکریله
تکرار قره بغدادان اوزرنه کوندردی واروب نهآ
مرتبه طیوم اولوب کلدی اول اثناده مصر سلاطین
قیبآنک علاء الدوله ایله قرنداشی بودق بکدن او تو
عداوت سابقه لری اولماغن اوزرنه عسکر کوندردی
علاء الدوله دخی بوجا بندن معاونت طلب ایلدی
قصریه سنجائی بکی مصطفی بک سپاهیلریله ارسال
اولندی واروب مصر عسکریله بولنوب علاء الدوله
غالب اولوب حلب و برجهک و عینتاب و روم قلعه
بکلر اله کتوروب حبس ایلدی باقی مصر عسکر
اغزام ایله ملاطیته جانبنه قحوب بوجا بندن ^{بک} مصطفی
علاء الدوله عقیلرنه دوشوب انلار دخی ضرور کوند
ایرشدیمک قصیدله یریر پُور قیوب طور دیلر

اندن صکره کسب هوا ایچون سلطان بایزید خان غرضه
 حضرتلری سکرینوز سکان طقوز شوالنک بشند دادر
 القلطنه محروسه قسطنطنیه دن جوکه بیلا سنه
 وارب ارام برام ایدوب طوررکی مصر و هندستان
 وانکروس و سایر کفرستان جانلرندن ابراز صداقت
 واختصاص ایله ایلیچور کلوب هربری کورکی کی رعایت
 اولوب کوندردلر کندن صکره سنه مزبورده ربیع
 الاولنک اواخوند امیرالامراء الکرام روم ایلی بکله
 بکیسی علی پاشای شیراقدام آقینی وافلاق عسکر ییله قره
 بغداد اوزرنه کوندردیدی مذکور قره بغداد
 فحوب اله کلمسی میسترا اولما یحق ملکیتی خب و غایت
 اولوب بعد موی الیه علی پاشا عودت ایدوب عسکر
 نصرت اثرله کلوب کندی بعد ازان میحال اوغلی

اندن صکر خداوند کار عساکرا بنجم شمار ایله دار

السلطنه قسطنطنیّه به متوجه اولدی **نظم**

نوا حیلّه حصّار اولدی مُسخر	ویرلدی جُمْلَه ایل اولدِ مقرر
اولودیری آنکده جامع اولدِ	ایچنده نور ایمان لامع اولدِ
کوچوب اندن هان سُردی سَپّا	طنوبن طغر بی استانبوله رَا
بکوتخینه منصور و مظفر	نه قلندر کور اولقادر مقدر
سکریوز هم دخی سکسن طقوزیل	بو حاله تاریخ اولدی هجرتیل

خبر توجه نمودن شهریار نامدار سلطان بایزید
کامکار به بیلاغ چوکه و آمدن قاصدان مصر و هندوستان
وانکروس وارسال کردن میر میران روم ایلی علی پاشا را
به قره بغداد بعد زان در دفع ثانی بازار سال کردن
میحال زاده اسکندر بک و ملقوج زاده بالی بک به بغداد
المدبور در اقول شوال المکرم سنه تسع و ثمانین و ثمانمائه

چون قلعه کلی فتح اولوب پادشاه مملکت کشانک تسخیر کړوب
 مملک عثمانیه ملصق اولدی حضرت خداوند کار مملک ستا
 جیوش خروش عمان نشانله یرواق کرمن قلعه سی فتحه عزم
 ایدوب افلاق لشکری وکفه جانبدن منلی کرای خازناتا
 عسکر پله کلوب ملاتی اولدی لر ذکر اولان حصار ی بحد
 وبردن قوشا خندق عیقن ملوقلا لرندن ^{دوب} صکره
 اون بش کون مقداری اوزرنه جنک وجدال و حرب
 و قتال اولنوب آخربضایت الله تعالی عنایت حق ایله
 سنه ^{مربوره} رجب نیک اون الی سندک امانله ویریلوب ایلام
 سنجق لری و فرصت بیر قلی دی کلوب ضبط اولندی

اون اکی کون مقداری تخریب نه مباشرت
 اولنوب طور دکن ایچنده شکی کفار خسران
 آیین اهل اسلامک دار کیرینه استطاعت اید یو
 امان ایله حصاری تسلیم ایلدیلر **نظم**

حصاری ویرد لرایکله جا	کور د کافر که هیچ آسان دکل کار
ایچنده فور اسلام اولدی لایع	الک اولودیرن انزی شاه جامع

عزم کردن پادشاه اسلام بعنایت الله الملك العالم
 بعد از فتح قلعه کلی به قلعه آق کرم

وارب ماه مذکورك اواسطنده كند وید سعادیتله ادرنه
 یکی عمارتک بنیاد متین قرارن بر قیدی دخی حصانت بنیان
 بایدار و متانت اساس استوار یله اشنهار بولوب بروج
 هوامکانی جو سمایه داخل و قلل آسمان اشیانی فلک
 البروجه مائل اولان قلعه کلی جانبنه عنان غنیمت
 ظفر قران خروانه سن منصرف و منعطف قلای قطع
 منازل ابله زهر بحر مثال طونیه واروب بوجانبدن
 ارسال اولان کسیرمه انده حاضر بولدی سنه
 مذکور جاذی الاخرنك ایکیسند اما فجلود میکل معرف
 محلدن طونیه کسیر یله کجوب ماه مذکورك اون یونک
 شکلی قلعه سنک اطراف و اکناف خیم کردون
 قیام و عکس ظفر انجام ابله مالا مال ایلدی بعد
 یریر بار و کوب و حصار اشوب طوبلو و متوسلر قور یلور

افزاند مالکی سلطان بایزید خان **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ**
فِي سَبِيلِهِ صَفَّاكَ **أَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ** آیتند فحوائ
سعادت نماسند حصه دار و بهر مند اولوب غرایه نیت
ایدوب کفار بخار و طایفه اشاردن که رسالت سید
الکونینه انکار یله مانوس و ضلالت و طغیانله
طریقه هدایتدن مایوس اولان بغداد کی مملکتی
ملاحق دیار دارالسلام اسلام اولغین اندک قلاعند
کلی ایله آق کرمن فتحه مقدماد و نامه کیلریم دریا یوزند
تونه جانبینه کوندردی صکره بادشاه عالم پناه
حضرتی سکر یوز سکران طقوز ربع الاولند
در دینی کون رایات ظفر بخاج والویه نصرت مفتاح
آجوب عساکر دریا جوش و جندیان جوش بوش ایله
استانبولدن قطع منازل و طی مراحل ایله محروسه ادرسه

کنارند کافرانند الوب یقد و غی ایکی اغ حصا
 وارب یا به لر مذکور بکلی بکلی ذکر اولان
 حصار لری یا بوب تمام ایلد کلرندن صکره
 اجازت و یریلوب خداوند کار حضرت لری
 صوفیه دن قلبیه قلبه دن صافیه صافیه
 ادرنیه ادرنه دن دارالتسلطنه قسطنطنیه
 بجهتک سکر یوز سکران سکرند کلوب آرام ایلد
 و تاریخ مذکوره فرمانده غیاوغلی سلطان عبدالله
 ایله فرمان اوغلی قاسم بک وفات ایلدی فخر الله قبره اندنصره
 خبر توجه نمودن سلطان بایزید به جانب قره بغداد
 برای فتح کردن قلعه کلی و اف کرمن و بنیاد نهادن
 عمارت جدید در محروسه ادرنه حمیت عن البلیه
 سلاک جهاد سعادت رشادک سالکی و ممالک غرا ثواب

حضرت **ص** کبر و فرمانه او غلی عبد اللهی نصب
ایدب اندن **ص** شکره دار السلطنه قطنیّه ^{ایلدی} کلون ایل
خبر هلاک کردن پادشاه عالم مدار کدک احمد پاشای
شیرا شهر را در ادرنه و غم کردن به صوفیه و فرستادن
میران روم ایلی و اناطولی برای تعمیر کردن قلین در
سرحد او نکروس که سلطان محمد خراب کرده بود
چون سلطان الاسلام تاریخ مزبوره دار السلطنه
قطنیّه یه کلوب ارام ایلد کنندن صکره
ینه یمن و اقبال و سعادت و اجلال ایله ادرنه
و ارب کدک احمد پاشا قتل ایدب انک برینه
داود پاشای وزیر ایلدی بعد ادرنه دت
صوفیه صحرا سنه و ارب روم ایلی بکریکیسی ایله
اناطولی بکریکیسنه امرا یلدیکه سلطان محمد طونا

قلوب انكوريه ككدير پادشاه عالم
 پناهه بونلك بواصل احوالى معلوم اوليجاق
 عكر ايله انا طولى به كجوب توجه اوزره ايكن كك
 احمد پاشا دنجى لار انده دن كلوب ملاقى اولدى
 حدا وندكار حضرتلى عكر ملكت كشا ايله اكي
 منزلى برايدوب انكورى صحراسته واروب
 نزول ايديجك سلطان جم فرمان اوغلى وسايير
 مفدر ليله وارساق ايلنه فجوب حضرت شهر ياردنجى
 قونئيه واروب اوزر لر نه بي حد جنك ساز و تفنك
 انداز عسكر كوندردى سلطان جكم واران
 عسكر ايله مقاومت ايدى ميوب ناچار دامن ملكى
 الدن براغوب رود و سه و رود و سدن فرنگستانه
 واروب ينه نام قلعه تمككن ايلدى پادشاه

اول دیار نظام بولدقن صکرو کرو لارنده به کلوب ارام ایلدک
خبر آمدن سلطان جم از مصر و محاربه کرد با سلطان
بایزید و منهنم شد و فرار کرد بجانب فرنک بداهندک
اوته جانیده جم سلطان مکه مطهر و مدینه منوره
واروب طواف ایلدکدن صکره مصر کلوب نمکن
اولشیدی مرزبور فرمان اوغلی قاسم بک کدک احمد پشا
ایله ایلدو کی عهد و امانی صوب تلبیس کاغدریزوب
جه کوندردیکه کلوب کیده سن سلطنت سنکدر
دیو اول دخی صورت عاقبت و حکمت قدرته
نظراتیموب سلطنت سودا سیله مصر دن اداینه کلوب
وصول بولدو غی شکی مذکور فرمان اوغلی قاسم بک
وانکوری سنجاغی بکی محمد بک یاننه واروب بنجه
مفسد لرایله جمع اولوب طور دلدن صکره ادا^{دن}

نمره نجره طوبی لهم وحسن مآب اوغلی عبد اللهی قرمانه
 حاکم مملکت نضب ایدوب اندن صکره سنه فرورد
 رمضانک اوایلند استانبوله کلوب سعادت ایله ارام
 ایلدی اول وقتده قرمان اوغلی قاسم بک ایچ الد ایلدی
 ناکاه برفته و فساد باعث اولادیو حضرت
 سلطنت پناه کدک احمد پاشایه عسکر قوشوب
 کیر و قرمانه کوندردی موی الیه احمد پاشا
 سنه فرورد ثوالینک اون بئیشند لارنده یه چقوب ^{نبدن} بوجا
 بادشاه بیدار بخت و شه نشاه سعادت تحت حضرت لری
 استانبولدن ادرنیه کوچوب اول قیش ادرنه ده قتلاد
 کدک احمد پاشا دخی لارنده دن وارسق ایلینه و آن
 اله کیر و وارسق لری طعمه تیغ و شمشیر و قرمان
 اوغلی قاسم بک ایله دخی عهد و امان ایدوب

یکرو بروسیه وارب جمی تحریک ایدب یکی شهر صحرا سته
مقاومت ایچون کوندردی خداوند کار عشق کرا عدا
شکار ایلله ماه جمادی الاخره غره سته استانبولدن
یکی شهر صحرا سته وارب ابرندویکی شبی بروسه
جانبندن سلطان جم دخی کلوب کوردیکه بهرام
صاحب احتشام کبی نخت نا فرجامنه تیغ انتقام
چکش هماندم محاربه مباشرت ایلد کله یکی
سلطان جم محاربه طافت کتور میوب انهزام ایلله
قونیه جانبنه فرار اختیار ایلدی خداوند کار دخی
من و اقباله عقبه قونییه وارب جم دخی قونییه ده
بردم ارام و بر آن اصطبار ایتوب کعبه شریفه
شر فها الله جانبنه متوجه اولندی حضرت شهریار
عساکری شمار ایلله نهال باغ سلطنت انتساب

نزد خنجه پناه نصرت پناه له یوریه لوم والآل حرب و
 اسباب ضربله صحرالریوزن بوریه لوم وارپ اول
 ایقاد اتدوکی فشه وفنادیرانی وبنیاد قلدوغی
 ظلم و عناد بنیانی عنایت ربانی وهدایت سبحانی
 قرین اولورسه بردمده منطقی و نایاب ایدم برسانم
 قرار و برآن اضطبار یوق دیوعر کشور کشایله
سنه ست و ثمانین و ثمانمائنه جمادی الاول کت
 بیشنده باد بان غریمی بال همت کبی آچوب غنیت
 کشتی سیله استانبولدن اوسکودر یقاسنه کوچوب
 عزیمت همایون کوستهدی بروسه جانبدن سلطان
 محمدخان علیه الرحمة والفقران حضرتلر نیک حلاسی
 سلجوق سلطان که سلطان مراد خانک قرقنداسی
 ایدی خداوند کار حضرتلرینه کلوب استقبال ایدو

صحایف روزگار و ثبت اولیان صورت ارقام عبرت
انجامك معناسنی معلوم ایدینن ارباب بصیرته مخفی دکلدر
که سعادت سلطنت انسانه جانب حقندن ویریلور
اول براوود یعتدر که حفظ و حراستی محضا محافظه
احوال رعیت و حقوق ارباب استحقاق و قابلیت در
سپاه و رعیتدن و کشور و مملکتدن استمداد
ایدنك اولماز که کل کامرانی کلستان امانده نیم عنایت
ربانی و شمیم هدایت آسمانی برله آجلور سایر اسباب
اشبومیانده بهانه در و طغرای ظفر و نصرت کارنامه
دولنده قلم قایید **وَاللّٰهُ يَنْصُرُ مَنْ يَّشَاءُ** برله رقم اولور
بنم خود روز شب **الْطُّغْطَانُ ظَلَّ لِلّٰهِ فِي الْاَرْضِ** مصداقجه
عدل و داد و تعمیر بلاد و اصلاح فساد و غم
جهاد در چونکه خصومه تنزیل اتملدر الامر علی الله

اول سفاین و صحت بواطین از زمانه مودانیه جقوب
 اندن بروسیه وارب و صول بولد قلی کبی جم سلطان
 دخی اوته جانبدن بروسیه ایرینوب اهالی ولایت
 واعیان مملکت و بوجانبدن سکیان باشیله
 ارسال اولان اکی بیک بکچی باشلر مصلحی چون
 متابعت ایلدر سلطان جم دخی بروسه ضبط ایدب
 کند و آدنه خطبه سکه اوقندی که ضابطه دقار
 فک الذوار و مستخرج قواعد الاحکام علی اوراق
 اللیل والنهار اولان اهل نجوم بادشاه اولوردی و اشاعت
 قلملرایدی اشارتلی صورت بولوب لکن صولت دت
 و شوکت سلطنت امر تقدیر خلا ف مقضای تدبیره
 متعلق اولوب اضارده اصرار لری اولدی بواحوال
 سریر سلطنته معلوم اولیجا ق خداوند کار حضرت تلی بیور

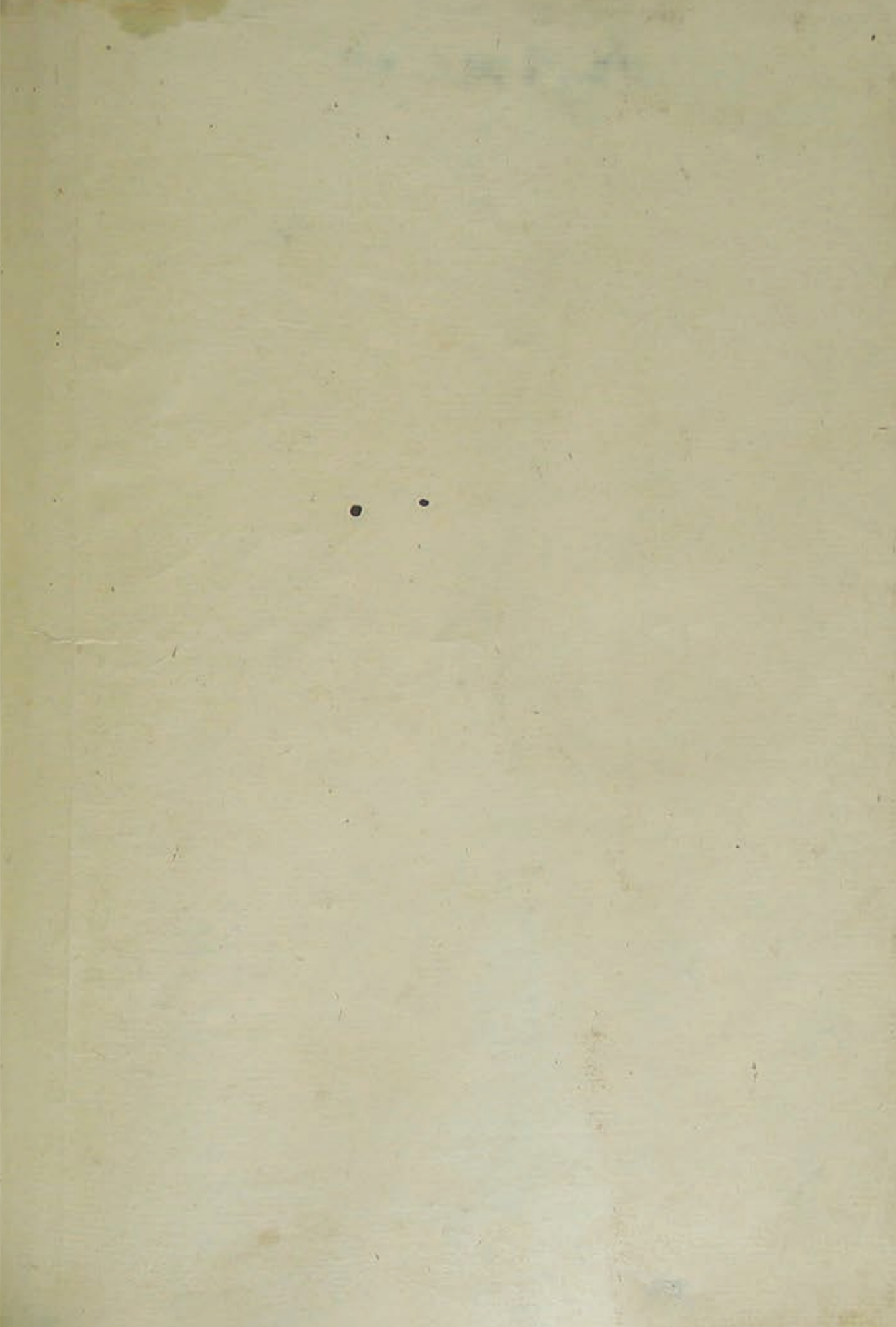
و محل مشهوره یه وارب جمع اولدر اوته جانبد
سلطان جم بواحوالدن خیر و اشکاه اولیجا کندو
انا بنتی ظلتی مرأت ابدینوب دخی مشاهده اتدوکی
صورت حسن ظن امر معکوس ایدو کندن
خبردارد کلدی دعوی سلطنت و سودایه
خلافه دوشب فکر معقول بونی کورد لرکه اول
بروسه وارب ضبط اید لر صکره شاهد مقصود لری
کناره کورمک اسان اولوردیو تحت یونان
یعنی ولایت قرمان مفدری ایلله بروسه جائیده
عزمر ایلدی احوالی در کشاه کردون وقاره معلوم
اولیجا ضبط ولایت و حفظ مملکت ایچون مقدمات
در دؤلندن سحاب بادبان کیلر ایلله اکی بیکجوریه
دلاور لریله سکبان باشی کوندردی بالجمله

چون خلاصه سلاطین ذوی الاقدار و کزیده
حواقین عالی مقدار سلطان بایزید خان کرد و ن اقدار
حضرتی **کنه** ست و ثمانین و ثمانیّه ربع الاولنک
یکری برن **یَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ** ^{مُقَضَّاهُ}
اتای یرنه سیر سلطنته بحوب جمیع وزرا و ارکان
منتظم الاحوال اولوب طوردن صُکْره روم
ایلی بکلیر بکیمی بحی پاشا ایله اناطولی بکلیر بکیمی
ارنود سنان پاشا به امر ایلد بک که تحت لوا است
ولا بتلرنک واقع اولان عسکر اعداش کار و لشکر
انجم شمار ایله صوفیه صحرا سنه وار ب جمع اولار
مذکور بکلیر بکیر امر عالی شان برله منزل معهوده

تاریخ نسخ باغ
۱۳

الحمد لله
 محمد بن الحسين
 الحاج عبد الله
 الشافعي

سلطان بايزيد مرصوف
 مورده دست زير ارم نفع اولسان قلعه
 بصور ارمي

۲۰۶۲

REVAN

۱۷۷۷

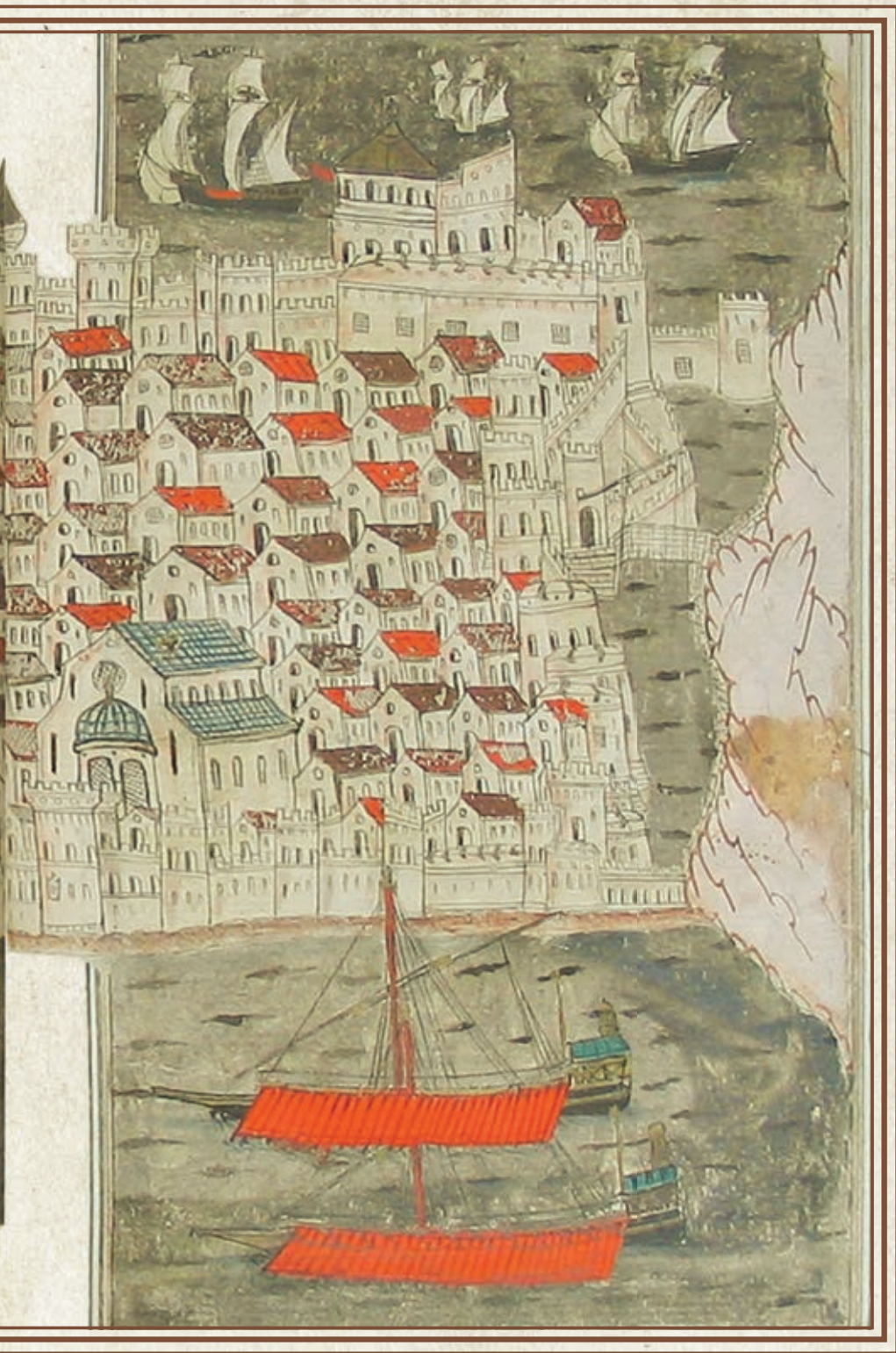
۷۷۷
 ۷۷۷۷

مطابقه میرزا محمد رفیع بیگ

درم ۸۷
 قلم ۱۰

تأیید شد بر اثر این سند

Elinizdeki kitap, ünlü Matrakçı Nasuh'un bir eseridir. Eser TÜRKİYE TÜRİNG VE OTOMOBİL KURUMU'nun değerli desteğiyle okuyucuya kazandırılmıştır.

Kitap, Türk kültür tarihinin evrensel boyuttaki isimleri arasında yer alan Matrakçı Nasuh olduğu kadar, II.Bayezid'in tanınması ve araştırılması açısından da önem taşımaktadır. Çünkü, II.Bayezid, bir devlet adamı olduğu kadar, bir sanat ve kültür adamı, aynı zamanda da Türk denizciliğinin kurucuları arasındadır. Amasya, Bursa ve Edirne gibi kentlerimizin tarihî mimarisine de pek çok katkılar yapmıştır. Öte yandan da Matrakçı Nasuh II.Bayezid döneminde harmanlanan kültür ve uygarlık ortamının bir ürünüdür.

ARVANA yayınlarının sunduğu bu kitap bir Reha Bilge ve Mertol Tulum ortak çalışmasıdır. Çeşitli kitapları yanında, II.Bayezid Reha Bilge için özel bir önem taşımıştır. Değerli bilimsel çalışmalarıyla tanıdığımız Mertol Tulum ise, her zamanki gibi titiz bir çaba ve ustalıkla, eseri klasik Türkçe'den günümüz diline aktarmıştır.

Daha çok ressam olarak ve minyatürleriyle tanıdığımız Matrakçı Nasuh, bu eserinde, usta bir yazar olarak da karşımıza çıkmaktadır."Tarih-i Sultan Bayezid", minyatürlerle de süslenmiştir. Böylece, anlatı görsel bir derinlik kazanmaktadır. "Tarih-i Sultan Bayezid", sadece tarihçiler ve araştırmacılar için değil, Türk tarihine merak duyan herkesin okumaktan zevk alacağı, değerli bir kitaptır.

ARVANA

"16.Yüzyıl Dahisi Matrakçı Nasuh"

Bir İKASD İstanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği Projesidir.

TÜRKİYE TÜRİNG VE OTOMOBİL KURUMU

Birleşmiş Milletler
Eğitim, Bilim ve Kültür
Kurumu

UNESCO
Türkiye
Millî Komisyonu

